

ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

Гладчук Дмитро Іванович

УДК 342.5

ДИСЕРТАЦІЯ

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових вчень
(081 – Право)

**Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
(доктора філософії)**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Д.І. Гладчук

Науковий керівник –
Почтовий Максим Миколайович,
кандидат юридичних наук, с.д.

Дніпро – 2021

АНОТАЦІЯ

Гладчук Д.І. Теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю (081 – Право). – Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Дніпро, 2021.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню теоретико-правових та організаційних засад діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини.

Насамперед наголошено, що важливість дослідження ґрунтується на необхідності подолання протиріч між потребою застосування світових та європейських стандартів забезпечення прав і свобод людини та відсутністю належного теоретико-правового й організаційного підґрунтя для реалізації запроваджених реформ в МВС України, метою яких є вдосконалення правоохоронної діяльності щодо дотримання прав людини.

Запропоновано під правами людини розуміти передбачені нормативно-правовими актами рівні можливості людей на створення сприятливих умов життя та розвитку, задоволення різноманітних потреб особистого і не тільки характеру, що обумовлені економічним, духовним та соціальним розвитком суспільства.

Акцентовано увагу, що кожна держава світу бере на себе зобов'язання щодо реалізації, охорони та захисту прав людини, у зв'язку з чим особливого значення набуває питання їх забезпечення, під яким розуміється передбачена нормативно-правовими актами діяльність державних органів, пов'язана із використанням наявних юридичних засобів і заходів, спрямованих на реалізацію, охорону, захист та відновлення (у разі порушення) прав людини.

Наведено порівняння, що у даний час в передових державах зі стабільною економічною ситуацією і з високим рівнем правосвідомості – США, Німеччини, Франції, Великобританії, Італії, Канаді, Японії та інших –

управління поліцейськими відомствами і підрозділами прагне враховувати нову філософію поліцейської діяльності, суть якої полягає в служінні інтересам суспільства, громадянам.

Одного лише закріплення прав людини на законодавчому рівні недостатньо, необхідно забезпечити механізм їх реального втілення за допомогою наявних соціальних, правових, матеріальних та ін. засобів і заходів. Нормативно-правові акти, які не спираються на реалії суспільного життя, не досліджені науково, так і залишаються ідеями на папері, без практичного втілення та реалізації, навіть, якщо вони переслідували найгуманніші цілі.

Аргументовано, що в умовах реалій сьогодення ефективність забезпечення прав і свобод людини в державі вимагає від МВС України застосування концептуально нових підходів, що визначені сучасними викликами суспільства з урахуванням змін в організаційно-правовій сфері діяльності правоохоронних органів та правозахисних організацій, і спрямовані на гуманізацію та демократизацію соціальних явищ і процесів, підвищення авторитету Міністерства в «очах населення».

Для реального втілення у життя проголошених та закріплених прав і свобод людини необхідні відповідні законодавчі та правові гарантії. Однією з таких гарантій є механізм забезпечення реалізації прав людини, який визначається як комплексне поняття, що має свою структуру, серед елементів якої доречно виділяти: 1) юридичне закріплення прав людини; 2) охорону та захист прав людини; 3) моніторинг реалізації прав людини; 4) суб'єктів реалізації прав людини.

МВС України є активним суб'єктом реалізації прав людини, сам процес якої включає діяльність щодо дотримання заборон, використання закріплених прав і повноважень, виконання покладених обов'язків. За своєю сутністю зазначена діяльність втілюється у двох напрямках: 1) контроль та реалізацією прав іншими суб'єктами; 2) безпосередньо реалізація прав

самими співробітниками МВС України як представниками державного органу.

Попри це, зазначено, що невтішною є статистика щодо дотримання прав людини в Україні, отримана за результатами проведеного соціологічного опитування, де лише 11,4% опитаних вважають, що права людини дійсно сьогодні дотримуються, а 61,9% респондентів наполягають на тому, що права людини в Україні не дотримуються взагалі. Акцентовано увагу, що за останні п'ять років ситуація із забезпеченням в Україні прав людини та основоположних свобод змінилась, але переважно у негативному сенсі – більше половини учасників дослідження – 53,6% зазначили, що ця ситуація погіршилася. У свою чергу, про позитивні зміни у цьому напрямку говорять лише 8,6% опитаних.

Особливої гостроти в аспекті дотримання прав людини набуває деонтологічна складова діяльності працівників поліції. З'ясовано, що предметом поліцейської деонтології є проблеми належної поведінки працівників поліції. Основними аспектами деонтологічних засад поліцейської діяльності є: психологічний, професійно-правовий, соціальний та естетичний.

Доведено, що поведінка працівника поліції може бути різною, адже, залежно від конкретної життєвої або професійної ситуації, вона є неповторною, неоднаковою, несхожою на вчорашню, разовою тощо. Однак, у будь-якому випадку вона повинна бути деонтологічною, тобто ґрунтуватись на визначених приписах дозвільного та забороняючого характеру, бути свідомою, спрямованою, в першу чергу, на захист та забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також виконання завдань адміністративного та кримінального судочинства.

Сучасні деонтологічні стандарти поліцейської діяльності характеризуються наявністю лише декількох нормативно-правових актів, зокрема: Правил етичної поведінки поліцейських (наказ МВС України № 1179 від 09.11.2016), Закону України «Про Національну поліцію» та Присяги

поліцейського. Натомість міжнародна спільнота активно підтримує спроби щодо впровадження деонтологічних стандартів у поліцейську діяльність та їх закріплення на законодавчому рівні. Встановлено, що у країнах Західної Європи та США широко поширена практика збору, систематизації і публікації етичних норм-стандартів щодо діяльності поліцейських: Німеччина («Сім заповідей для поліцейських» 1945 року), Франція (Деонтологічний кодекс поліції 1986 року), Люксембург (Хартія цінностей Великогерцогської поліції 2000 року), Північна Ірландія (Кодекс поведінки поліцейського Королівської поліції 2001 року), Бельгія (Кодекс етики поліцейських служб 2006 року), Нідерланди (Кодекс професійної етики поліції 2013 року), США (Морально-етичний кодекс поліцейського).

Запропоновано професіоналізм поліцейського визначати як сукупність загальнозначущих і специфічних професійних знань і умінь, які дозволяють поліції виконувати властиві їй функції, а також неухильно слідувати деонтологічним правилам і принципам. Як комплексне поняття, професіоналізм включає в себе духовну та інтелектуальну розвинутість, раціональність, правову культуру, особливе почуття обов'язку, професійні цінності, комунікативність, психологічну налаштованість, систему професійної підготовки.

Автором акцентовано увагу на важливості вивчення та дослідження таких споріднених явищ професіоналізму як «освітній професіоналізм» та «професіоналізм управлінця, керівника», які впливають на ефективність та результативність поліцейської діяльності.

Наголошено на необхідності формування позитивного іміджу поліцейської діяльності, у першу чергу через засоби масової інформації шляхом налагодження ефективної та конструктивної взаємодії, обміном інформацією, висвітленням позитивних прикладів службової діяльності тощо.

Акцентовано увагу на важливості позбавлення поліції залежності від статистичних показників про стан злочинності. Необхідна якісно нова

система критеріїв оцінки ефективності діяльності та організації контролю, яка характеризуватиметься навантаженням, інтенсивністю праці, якістю діяльності та результативністю виконаної роботи, дотриманням законності тощо. Визначено причини і умови та систематизовано чинники, які впливають на порушення прав і свобод людини і громадянина в правоохоронній, в т.ч. і поліцейській діяльності: доктринальний, законодавчий, особистісний, соціально-психологічний, оціночний та чинник безпеки самого поліцейського.

Встановлено показники ефективності функціонування поліції, зокрема: 1) якість нормативно-правової регламентації діяльності поліції; 2) довіра населення до поліції; 3) укомплектованість особового складу; 4) професійна підготовка персоналу поліції; 5) фінансування і матеріально-технічне забезпечення; 6) юридична захищеність працівників поліції та їх соціальний захист. Наголошено, що орієнтація на потреби населення, перетворення поліції у сервісну службу, яка надає послуги, а не карає – все це результати процесів демократизації українського суспільства та лібералізації чинного законодавства. У зв'язку з цим, важливим аспектом поліцейської діяльності сьогодні є думка населення, враховуючи яку варто розглядати можливість використання таких показників в оцінці діяльності поліції: 1) відчуття безпеки громадян; 2) оцінка комунікативних зв'язків поліції з населенням; 3) стан порушень прав людини.

Аргументовано та обґрунтовано, що удосконалення ефективності діяльності МВС України у сфері забезпечення прав і свобод людини повинно здійснюватися у таких формах: 1) оптимізація нормативно-правових актів, що регулюють сферу прав і свобод людини; 2) запровадження децентралізації як одного з основних управлінських механізмів підвищення гнучкості, ефективності діяльності правоохоронного відомства; 3) встановлення реальних механізмів підзвітності в роботі МВС України у сфері дотримання прав людини; 4) моніторинг правоохоронної та правозахисної діяльності.

Підтверджено важливість запозичення міжнародного досвіду для створення ефективної системи захисту прав людини працівниками поліції. У той же час зміцнення міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції стане одним із шляхів удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських. Але досягти успіхів у рамках міжнародного співробітництва можливо лише за умов застосування комплексного підходу до розгляду прав людини.

Ключові слова: права людини, МВС України, дотримання, забезпечення, функції діяльності, поліцейська деонтологія.

SUMMARY

Hladchuk D. I. Theoretical, legal and organizational principles of activities of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine for human rights observance. – *Qualifying scientific work printed as manuscript.*

The thesis is for PhD degree in the field 081-"Law". Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Dnipro, 2021.

The dissertation deals with comprehensive study of the theoretical, legal and organizational principles of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the field of human rights. First of all, the author emphasizes that the importance of the study is based on the need to overcome the contradictions between the need to apply global and European standards of human rights and freedoms, and the lack of a proper theoretical, legal and organizational basis for the implementation of the reforms implemented in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, the purpose of which is to improve law enforcement activities for the observance of human rights.

The author proposes to understand human rights as equal opportunities provided by regulations to create favorable living conditions and development, to meet various personal needs and not only nature, due to economic, spiritual and social development of society.

The emphasis has been placed on the fact that each state of the world undertakes to implement, protect and defend human rights, therefore in this regard the issue of their ensuring becomes especially important, which means the activities of state bodies provided by regulations using available legal means and measures aimed at the implementation, protection, protection and restoration (in case of violation) of human rights.

A comparison has been made that currently in advanced countries with a stable economic situation and a high level of legal awareness - the United States, Germany, France, Britain, Italy, Canada, Japan and others - the management of police departments and units seeks to take into account the new philosophy of policing the essence of which is to serve the interests of society and citizens.

The only consolidation of human rights at the legislative level is not enough, it is necessary to provide a mechanism for their actual implementation through existing social, legal, material and other means and measures.

Normative legal acts, which are not based on the realities of public life, have not been studied scientifically, and remain ideas on paper, without practical implementation and realization, even if they pursued the most humane goals.

The author has argued that in today's conditions the effectiveness of human rights and freedoms in the state requires the Ministry of Internal Affairs of Ukraine to apply conceptually new approaches, defined by modern challenges of society, taking into account changes in the organizational and legal sphere of law enforcement agencies and human rights organizations. social phenomena and processes, increasing the authority of the Ministry in the "eyes of the population".

Appropriate legislative and legal guarantees are needed for the actual implementation of the proclaimed and enshrined human rights and freedoms. One of such guarantees is the mechanism of ensuring the realization of human rights, which is defined as a complex concept that has its own structure, among the elements of which it is appropriate to highlight: 1) legal consolidation of human rights; 2) protection and defense of human rights; 3) monitoring the realization of human rights; 4) actors of realization of human rights.

The Ministry of Internal Affairs of Ukraine is an active actor of realization of human rights, the process of which includes activities on observance of prohibitions, use of the fixed rights and powers, execution of the assigned duties. In essence, this activity is embodied in two areas: 1) control and implementation of rights by other entities; 2) direct realization of rights by the agents of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as representatives of public authorities.

Nevertheless, it has been noted that the statistics on human rights in Ukraine, obtained from a poll, are disappointing, where only 11.4% of respondents believe that human rights are really respected today, and 61.9% of respondents insist that human rights in Ukraine are not respected at all. It is noted that over the past five years, the situation with human rights and fundamental freedoms in Ukraine has changed, but mostly in a negative sense - more than half of the survey participants - 53.6% said that this situation has worsened. In turn, only 8.6% of respondents mark positive changes in this direction.

The deontological component of police officers' activity is especially relevant in terms of human rights. The author has found that the subject of police deontology is the problem of proper behavior of police officers. The main aspects of the deontological principles of policing are: psychological, professional, legal, social and aesthetic ones.

It has been proved that the behavior of a police officer can be different, because, depending on the specific life or professional situation, it is unique, different, unlike from yesterday, one-time and so on. However, in any case, it must be deontological, i.e. based on certain prescriptions of a permissive and prohibitive nature, be conscious, aimed primarily at protecting and ensuring the rights and freedoms of the man and the citizen, as well as the implementing tasks of administrative and criminal proceedings.

Current deontological standards of policing are characterized by the presence of only a few regulations, in particular: Rules of ethical conduct of police officers (order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine № 1179 of November 9, 2016), the Law of Ukraine "On the National Police" and the Oath of a police

officer. Instead, the international community actively supports attempts to implement deontological standards in policing and to enshrine them in law. It has been found that in the countries of Western Europe and in the USA the practice of collecting, systematizing and publishing ethical norms-standards concerning the activity of policemen is widespread: Germany ("Seven Commandments for Police" of 1945), France (Deontological Police Code of 1986), Luxembourg (Charter of Values of the Grand Ducal Police of 2000), Northern Ireland (Royal Police Code of Conduct of 2001), Belgium (Code of Ethics for Police Services of 2006 year), the Netherlands (Code of Professional Ethics for Police of 2013), USA (Moral and Ethical Code of Police).

The author has suggested to define the professionalism of a police officer as a set of general and specific professional knowledge and skills that allow the police to perform its inherent functions, as well as strictly follow deontological rules and principles. As a complex concept professionalism includes spiritual and intellectual development, rationality, legal culture, a special sense of duty, professional values, communication, psychological attitude, system of training.

The author has emphasized the importance of studying and researching such related phenomena of professionalism as "educational professionalism" and "professionalism of the manager, leader", which affect the efficiency and effectiveness of policing.

Emphasis has been placed on the need to form a positive image of policing, primarily through the media by effective and constructive interaction, exchange of information, coverage of positive examples of official activities and more.

The attention has been paid to the importance of depriving the police of dependence on crime statistics. A qualitatively new system of criteria for evaluating the effectiveness of activities and the organization of control is needed, which will be characterized by workload, labor intensity, quality of activity and efficiency of job done, compliance with the law, etc. The author has identified causes and conditions and systematizes the factors that affect the violation of rights and freedoms of the man and the citizen in law enforcement, including policing:

doctrinal, legislative, personal, socio-psychological, evaluative and security factor of the police officer himself / herself.

Indicators of efficiency of functioning of police have been established, in particular: 1) quality of regulatory framework of policing; 2) public confidence in the police; 3) human resources; 4) professional training of police personnel; 5) financing and logistics; 6) legal protection of police officers and their social security. It has been emphasized that the orientation to the community needs, the transformation of the police into a agency that provides services, not punishes - all these are the results of the processes of democratization of Ukrainian society and liberalization of current legislation. In this regard, an important aspect of policing today is the public opinion, taking into account which should consider the possibility of using the following indicators in assessing policing: 1) a sense of security of citizens; 2) assessment of the police's communication with the public; 3) the state of human rights violations.

It has been argued and substantiated that the improvement of the effectiveness of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the field of human rights and freedoms should be carried out in the following forms: 1) optimization of regulatory framework in the area of human rights and freedoms; 2) introduction of decentralization as one of the main management mechanisms to increase the flexibility and efficiency of law enforcement agencies; 3) establishment of real mechanisms of accountability in the work of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine in the field of human rights; 4) monitoring of law enforcement and human rights activities.

The importance of borrowing international experience for the making an effective system of human rights protection by police officers has been confirmed. At the same time, strengthening international cooperation in the field of human rights by police officers will be one of the ways to improve the system of professional training and in-service training of police officers. But a success in international cooperation is possible only if a comprehensive approach to human rights consideration is being applied.

Keywords: *human rights, Ministry of Internal Affairs of Ukraine, observance, ensuring, functions of activity, police deontology.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Гладчук Д.І. Деонтологічні засади поліцейської діяльності: зміст, сучасні вітчизняні стандарти. Збірник наукових праць «*Juris Europensis Scientia*». Вип. 4. Чернівці, 2020. С. 10-14.
2. Гладчук Д.І. Чинники порушення прав людини працівниками МВС України. *Підприємство, господарство і право*. Вип. 12. Київ, 2020. С. 175-179.
3. Гладчук Д.І. Функції МВС України у сфері забезпечення прав людини. *Науковий журнал «Юридичний бюлетень»*. № 16. Херсон, 2020. С. 18-24.
4. Гладчук Д.І. Міжнародні деонтологічні стандарти поліцейської діяльності у сфері забезпечення прав людини. *Науковий журнал «Альманах міжнародного права»*. № 24. Одеса, 2020. С. 88-96.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз:

- Гладчук Д.І. Структура механізму забезпечення прав людини в діяльності МВС України. *Visegrad Journal on Human Rights*. №1 (volume 2). м. Братислава, Словацька Республіка. 2021. С. 63-67.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Гладчук Д.І. Елементи механізму забезпечення прав людини. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної*

функції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 жовтня 2018 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 292-293.

2. Гладчук Д.І. Механізм забезпечення прав людини: сутність та ознаки. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні* : матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 лютого, 2020 р.) Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 269-271.

3. Гладчук Д.І. До питання розуміння забезпечення прав людини в Україні. *Актуальні питання юридичної теорії та практики : наукові дискусії*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4-5 грудня 2020 р.). Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. Ч. 1. С. 14-17.

4. Гладчук Д.І. Професіоналізм поліцейського як елемент державної антикорупційної політики. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9-10 грудня 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. Ч. 2. С. 281-283.

5. Гладчук Д.І. Поняття прав людини : історія виникнення, зміст та ознаки. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в умовах COVID-19* : всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 10-11 грудня 2020 р.). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Ч. 1. С. 16-20.

ЗМІСТ

ВСТУП	15
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ	24
1.1. Теоретико-правові аспекти сутності прав людини та їх забезпечення	24
1.2. Діяльність МВС України щодо забезпечення прав людини	35
1.3. Механізм забезпечення реалізації прав людини в діяльності МВС України	51
Висновки до розділу 1.	64
РОЗДІЛ 2. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ	69
2.1. Деонтологічні засади поліцейської діяльності: зміст, сучасні стандарти, зарубіжний досвід	69
2.2. Професіоналізм в діяльності поліцейського	85
2.3. Причини та умови порушення працівниками ОВС прав людини під час професійної діяльності	103
Висновки до розділу	119
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ	128
3.1. Критерії оцінки і показників ефективності діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини	128
3.2. Удосконалення «менеджменту» діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини	147
Висновки до розділу 3	163
ВИСНОВКИ	169
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	173
ДОДАТКИ	196

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Питання забезпечення прав і свобод людини в Україні є одними з пріоритетних напрямів державної політики. Підтвердженням цього є закріплення на конституційному рівні пріоритету загальнолюдських цінностей над усіма іншими цінностями держави і суспільства. Особливу роль у цій діяльності відведено МВС України як правоохоронному відомству, покликаному забезпечити дотримання конституційних прав і свобод громадян в діяльності центральних органів виконавчої влади.

Важливість дослідження ґрунтується на необхідності подолання протиріч між потребою застосування світових та європейських стандартів забезпечення прав і свобод людини та відсутністю належного теоретико-правового й організаційного підґрунтя для реалізації запроваджених реформ в МВС України, метою яких є вдосконалення правоохоронної діяльності щодо дотримання прав людини.

У даний час в передових державах зі стабільною економічною ситуацією і з високим рівнем правосвідомості – США, Німеччини, Франції, Великобританії, Італії, Канаді, Японії та інших – управління поліцейськими відомствами і підрозділами прагне враховувати нову філософію поліцейської діяльності, суть якої полягає в служінні інтересам суспільства, громадянам. Поліцейська діяльність набуває все більшу суспільну спрямованість. Ідея служіння поліції суспільству в тісній співпраці з громадянами, закріплена в Законах про поліцію, прийнятих і оновлених до кінця ХХ ст. практично у всіх європейських країнах, США, Канаді, Японії та деяких ін., перетворює поліцію в правовій державі з каральної силової структури в повсякденну цілодобову сервісну службу з широким спектром соціальних послуг, де «суспільство – це покупець, а поліцейський підрозділ – це продавець своєї поліцейської послуги».

Таким чином, в умовах реалій сьогодення ефективність забезпечення прав і свобод людини в державі вимагає від МВС України застосування концептуально нових підходів, що визначені сучасними викликами суспільства з урахуванням змін в організаційно-правовій сфері діяльності правоохоронних органів та правозахисних організацій, і спрямовані на гуманізацію та демократизацію соціальних явищ і процесів, підвищення авторитету Міністерства в «очах населення».

Однією з причин, що впливає на існуючу ситуацію є відсутність системної роботи у напрямі формування політики держави щодо забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів державної влади та контролю за їх дотриманням. Це питання потребує не тільки наукового вирішення, а й практичного втілення з використанням новітніх та вдосконаленням існуючих засобів і методів діяльності МВС України, обумовлених сучасним станом дотримання прав і свобод людини у світі.

Невтішною є також і статистика щодо дотримання прав людини в Україні, отримана за результатами проведеного соціологічного опитування, де лише 11,4% опитаних вважають, що права людини дійсно сьогодні дотримуються, а 61,9% респондентів наполягають на тому, що права людини в Україні не дотримуються взагалі. Крім цього, за останні п'ять років ситуація із забезпеченням в Україні прав людини та основоположних свобод змінилась, але переважно у негативному сенсі – більше половини учасників дослідження – 53,6% зазначили, що ця ситуація погіршилася. Про позитивні зміни у цьому напрямку говорять лише 8,6% опитаних. Приблизно третина респондентів – 34,4% думають, що суттєвих змін ні у бік покращення, ні у бік погіршення, не відбулося.

Питання забезпечення прав і свобод людини в діяльності МВС України частково були предметом дослідження таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: Р. Авдюгін, Є. Гіда, Ю. Загуменна, М. Криштанович, О. Негодченко, М. Почтовий, Ю. Сидорук, К. Слюсар, Б. Стахура, В. Трофименко, О. Юнін та ін.

Однак, на сьогодні активні євроінтеграційні процеси, які охопили і сферу правоохоронної діяльності, обумовлюють вивчення, аналіз та врахування в роботі зарубіжного досвіду у сфері забезпечення прав і свобод людини. Усе викладене зумовлює актуальність обраної теми дослідження, а також необхідність її розгляду на ґрунтовному дисертаційному рівні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконане згідно з вимогами Закону України «Про Національну поліцію», Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015, Стратегії розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 року, схваленої 21 розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 1023-р, Концепції реформування освіти в МВС України, затвердженої наказом МВС України від 25.11.2016 № 1252, Пріоритетними напрямами наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015-2019 рр., Пріоритетними напрямами розвитку правової науки на 2016- 2020 рр.

Мета та завдання дослідження. Мета полягає у вивченні діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини, запровадженні нових форм і методів роботи, ефективних методик зарубіжних країн із розвиненою поліцейською функцією, визначенні та формуванні нової системи оцінки роботи правоохоронного відомства.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- проаналізувати теоретико-правові аспекти сутності прав людини та їх забезпечення;
- охарактеризувати діяльність МВС України щодо забезпечення прав людини;
- визначити механізм забезпечення реалізації прав людини в діяльності МВС України;
- з'ясувати деонтологічні засади поліцейської діяльності;
- проаналізувати професіоналізм в діяльності поліцейського;

- встановити причини та умови порушення працівниками МВС України прав людини під час професійної діяльності;
- визначити критерії оцінки і показники ефективності діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини;
- з'ясувати шляхи удосконалення форм і методів діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають у сфері забезпечення прав і свобод людини в державі та контролю за їх дотриманням в діяльності МВС України.

Предмет дослідження – теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертації складає сукупність загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів пізнання. Так, за допомогою *історико-правового методу* висвітлені теоретико-правові аспекти сутності прав людини (підрозділ 1.1). *Статистичний метод* використано для аналізу та узагальнення результатів соціологічного опитування думки громадян та поліцейських Дніпропетровщини (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2). *Методи класифікації та групування* використовувалися для виділення окремих напрямів, основних ознак окремих понять, форм та методів діяльності МВС України, механізму забезпечення прав людини (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 2.3, 3.1, 3.2). *Логіко-семантичний метод* використано для поглиблення понятійно-категоріального апарату у досліджуваній сфері (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2), визначення напрямів удосконалення (підрозділ 3.2). *Порівняльно-правовий метод* пізнання та метод декомпозиції застосовано для вивчення позитивного зарубіжного досвіду з питань визначення професіоналізму поліцейського, дотримання прав людини в діяльності МВС України у контексті сучасних євроінтеграційних процесів (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1). *Структурно-логічний метод* використано для вивчення та систематизації функцій МВС України, завдань та принципів у сфері дотримання прав людини, визначення шляхів

удосконалення форм і методів правоохоронної роботи (підрозділи 1.2, 1.3, 2.2, 2.2, 3.1, 3.2). Застосовано *діалектичний метод*, спрямований на дослідження внутрішньої сутності речей у їх розвитку, що дало змогу з'ясувати правову природу та сутність діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2). Використання таких логічних методів, як *аналіз, синтез, аналогія* простежується протягом усього наукового дослідження.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертаційного дослідження є наукові праці українських і зарубіжних учених, фахівців у галузі теорії держави і права, конституційного права та інших правових наук.

Нормативною основою дисертації є Конституція, кодекси та закони України, міжнародні правові акти, міжнародні угоди України, постанови Верховної Ради України, рішення Конституційного Суду України, укази, розпорядження Президента України, постанови, розпорядження Кабінету Міністрів України та нормативно-правові акти органів публічної влади України.

Інформаційну й емпіричну базу дослідження становлять матеріали правозастосовної практики, зведені дані, отримані в результаті анкетування 224 працівників Національної поліції України в Дніпропетровській області та 401 мешканця Дніпропетровщини, а також власний практичний досвід роботи у підрозділах Національної поліції України, МВС України, аналіз політико-правової публіцистики, довідкових видань, фактологічних матеріалів тощо.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що вперше на монографічному рівні комплексно з використанням методів пізнання та врахуванням новітніх досягнень науки теорії держави і права досліджено теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини, запропоновано шляхи удосконалення цієї діяльності. У результаті дослідження сформульовано

низку наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Основні з них є такими:

уперше:

– проаналізовано захист прав і свобод людини як напрям діяльності у співвідношенні з іншими функціями МВС України – поліцейською, прикордонною, міграційною, регулятивною та функцією цивільного захисту. Доведено, що захист прав і свобод людини є ключовою, основною, пріоритетною функцією МВС України з-поміж інших;

– визначено основні аспекти деонтологічних засад поліцейської діяльності та обґрунтовано їх сутність: психологічний, професійно-правовий, соціальний та естетичний;

– запропоновано в структурі поняття «професіоналізм поліцейського» виділяти наступні елементи: 1) духовну та інтелектуальну розвинутість; 2) раціональність; 3) правову культуру; 4) особливе почуття обов'язку; 5) професійні цінності; 6) комунікативність; 7) психологічну налаштованість; 8) систему професійної підготовки;

удосконалено:

– розуміння сутності поняття «права людини», а також притаманних йому ознак, зокрема: 1) є можливостями людини; 2) відзначається рівністю прав людини для усіх без виключення людей, незважаючи на національність, віросповідання, колір шкіри та ін. фактори; 3) вони є невід'ємними для кожної людини, індивіда, громадянина; 4) визначаються рівнем розвитку суспільства: економічним, духовним, соціальним; 5) мета існування прав людини – створення сприятливих умов життя та розвитку людини, задоволення різноманітних потреб; 6) нормативно визначені, закріплені на законодавчому рівні та гарантовані державою;

– уявлення про чинники, які впливають на порушення прав і свобод людини в правоохоронній, в т.ч. і поліцейській діяльності, зокрема: доктринальний, законодавчий, особистісний, соціально-психологічний, оціночний та чинник безпеки самого поліцейського;

– перелік основних критеріїв оцінки роботи поліції, серед яких запропоновано виділяти: 1) розкриття злочинів та контроль над злочинністю; 2) формування об'єктивної статистичної звітності про результати роботи; 3) стан службової дисципліни та законності; 4) рівень довіри населення до поліції та її активність у вирішенні проблем місцевих громад;

– розуміння ролі обов'язків та правових заборон, визначених у тексті Правил етичної поведінки поліцейських, які за своїм змістом більше охоплюються поняттям «деонтологічні засади поліцейської діяльності», ніж «етичні правила поведінки поліцейських», та наголошено на необхідності їх правильного нормативного визначенні та закріплення;

дістали подальшого розвитку:

– положення щодо тлумачення поняття «забезпечення прав людини» як передбаченої нормативно-правовими актами діяльності державних органів, пов'язаної із використанням наявних юридичних засобів і заходів, спрямованих на реалізацію, охорону, захист та відновлення (у разі порушення) прав людини;

– уявлення про діяльність профільного управління в структурі МВС України, яке в межах компетенції здійснює моніторинг і контроль за дотриманням прав людини в діяльності МВС України та інших центральних органів виконавчої влади, а також реалізує 4 функції: контролюючу, аналітичну, нормотворчу та комунікативну (організаційну);

– положення про необхідність оновлення системи критеріїв оцінки ефективності поліцейської діяльності та організації контролю. Запропоновано в якості таких критеріїв оцінки: навантаження, інтенсивність праці, якість роботи, дотримання законності та ін.;

– уявлення про необхідність концептуального осмислення, доктринального визначення та нормативного закріплення деонтологічних стандартів діяльності поліцейських в Україні за зразком зарубіжних країн із розвинутою поліцейською функцією (Німеччина, Франція, Нідерланди, США та ін.).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані:

- у науково-дослідній діяльності для подальшого вивчення та наукових розробок щодо теорії прав людини, концептуальних засад діяльності державних органів та інституцій тощо (Акт впровадження у наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права від 11.05.2021 р.);

- у правотворчості – для внесення змін та доповнень до законів і підзаконних нормативно-правових актів, якими регулюється діяльність органів державної влади, в т.ч. і правоохоронних органів;

- у правозастосовній діяльності – для вдосконалення поліцейської діяльності, роботи інших структурних підрозділів у сфері дотримання прав людини (Акт впровадження Управління моніторингу дотримання прав людини МВС України в органах системи МВС від 05.05.2021 р.);

- у навчальному процесі – під час викладання навчальних дисциплін «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права», «Юридична деонтологія» (Акт про впровадження у навчальний процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 25.05.2021 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації в цілому та окремі її аспекти оприлюднено автором на засіданнях кафедри, науково-практичних семінарах, всеукраїнських науково-практичних конференціях, міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнська науково-практична конференція «Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної функції» (м. Дніпро, 30 жовтня 2018 р.); VIII Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні» (м. Дніпро, 28 лютого 2020 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання юридичної теорії та практики: наукові дискусії» (м. Харків, 4-5 грудня 2020 р.); V Міжнародна науково-практична

конференція «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 9 грудня 2020 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні питання розвитку юридичної науки в умовах COVID-19» (м. Рівне, 11 грудня 2020 р.).

Структура та обсяг дисертації зумовлюється предметом, метою та завданнями дослідження. Робота складається з основної частини (вступу, трьох розділів, що включають у себе вісім підрозділів, висновків), списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 254 сторінки, із них основного тексту 157 сторінок, список використаних джерел налічує 219 найменувань і займає 23 сторінки. 4 додатки викладено на 58 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ РОЗУМІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

1.1. Теоретико-правові аспекти сутності прав людини та їх забезпечення

Права людини, їх генезис, соціальні корені, призначення були і залишаються одвічною проблемою соціально-культурного розвитку людства, вони пройшли через тисячоліття і постійно перебували у центрі уваги філософської, політичної, правової, релігійної думки. Тому до змісту прав людини та їх розподілу в суспільстві необхідно підходити історично. Формування відбувалося одночасно з осмисленням людської сутності, а також з формуванням уявлень про державу, право й закон. Ідеї соціальної і правової держави тісно стикаються з ідеями прав людини, вони є сполучною ланкою між природною сутністю людини, з її природними потребами, і нормативним вираженням прав людини [143, с. 11].

Вченими теоретиками виділяється два напрями юридичної думки щодо розуміння сутності прав людини – природний і позитивістський. Перший полягає у тому, що права людини є невід’ємними, природними за своїм змістом і призначенням, надані індивіду Богом, природою і можуть (повинні) бути зафіксовані у нормативно-правових актах як такі, що вже існують, використовуються та реалізуються людьми.

Головною метою природно-правової доктрини є спроба обмежити державу у її намаганнях визначити обсяг прав і свобод людини, оскільки держава не може мати повного уявлення, який саме набір прав і свобод необхідний особі для її нормальної життєдіяльності. Цей набір прав і свобод дається людині від народження, і тому вони є невід’ємними від людини та незалежними від волі держави. Представниками цієї доктрини були такі відомі юристи, як Д. Остін, А. Меркель, К. Бергбом та інші [59, с. 43-44].

Другий напрям – позитивістський, навпаки – має на меті «створення» нових прав людини (тих, яких ще немає) державою через систему її законодавчих та нормотворчих органів. У цьому випадку характер самих прав людини (їх якісний і кількісний склад) залежить від стану розвитку суспільних відносин (економічний, політичний, духовний та ін.), що мають місце у тій чи іншій країні.

Головною метою позитивізму була систематизація діючого права. Прибічники позитивізму єдиним джерелом прав людини, вважали державу. Представники цієї течії – Е. Літтре, О. Конт, І. Тен, Г. Спенсер, Дж. С. Мілль стверджували, що держава знаходиться над суспільством та формулює загальнообов'язкові закони. Г. Кельзен зазначав, що держава первинна по відношенню до права, оскільки саме держава є втіленням правопорядку та його взірцем, і через це право вторинне по відношенню до держави [59, с. 45].

На наше глибоке переконання, позитивістський напрям повинен обов'язково враховувати та втілювати ідеї гуманізму, справедливості, свободи, порядності, гідності у кожній правовій нормі та бути скерованим на забезпечення і реалізацію потреб людини у кожному рішенні державного органу. Адже, таким чином держава гарантує дотримання прав людини, бере на себе обов'язок щодо їх захисту та охорони.

Варто підкреслити, що буржуазні революції XVII-XVIII сторіч відіграли значну роль у розвитку питання становлення прав людини. Вони сприяли появі на світ широкого кола прав людини, а також принципу формальної рівності усіх перед законом, що було значним кроком у розвитку демократії. Права людини, засновані на принципі формальної рівності, стали одним з головних ціннісних орієнтирів суспільного розвитку. Вони суттєво впливали на характер держави, обмежували владу її відповідних структур, сприяли встановленню взаємодії між індивідом і державою. Це був дійсно революційний підхід до проблеми прав людини, оскільки всі попередні аналогічні акти підкоряли особу державі і ставили її в залежність від неї. В

Декларації індивід стає автономним, і тепер вже держава не може втручатися в сферу свободи особи і повинна гарантувати державний захист в разі порушення її прав [59, с. 42].

Вважаємо, що саме цей період став відправною точкою у розв'язанні суперечностей щодо впливу держави на особистість. Чимало країн світу на конституційному рівні закріпили природні права людини, які попередньо знайшли відображення у низці міжнародних актів, прийнятих світовою спільнотою. У зв'язку з цим, сьогодні протистояння природного та позитивістського напрямів вже втратили колишню гостроту. Як результат – особа має гарантії своїх прав, а метою діяльності держави є їх забезпечення.

Розглянувши питання виникнення та закріплення прав людини, пропонуємо піддати науковому аналізу сутність самого поняття «права людини» та визначити ознаки, притаманні цій правовій категорії. Відразу ж слід наголосити, що вчені по-різному тлумачать поняття «прав людини», зокрема:

1) О.В. Негодченко визначає їх як рівні для всіх можливості реалізації своїх потреб, необхідних для нормального існування і розвитку індивіда в конкретних історичних умовах, об'єктивно обумовлених досягнутим рівнем розвитку людства і закріплених як міжнародні стандарти [143, с. 11];

2) П.М. Рабінович стверджує, що це певні можливості людини, які необхідні для її існування та розвитку в конкретно-історичних умовах і які об'єктивно визначаються досягнутим рівнем розвитку людства (економічним, духовним, соціальним) і мають бути рівними для всіх людей [173, с. 7];

3) Б.В. Щетинін зазначає, що норми, встановлені Законом та гарантовані державою, і надають громадянину певні юридичні можливості для набуття матеріальних, соціальних та духовних благ [214, с. 207-208];

4) Л.С. Явич розуміє під правами людини забезпечені законом та владою можливості користуватися свободою вибору та дії, участі у створенні

сприятливих умов життя, привласнення соціальних благ та цінностей [217, с. 64];

5) Є.О.Гіда вважає, що це природні можливості індивіда, які забезпечують його життя, людську гідність та свободу діяльності у всіх сферах суспільного життя, задовольняють його різноманітні фізичні, матеріальні та духовні потреби і обумовлюються економічним та духовним рівнем розвитку суспільства [59, с. 17].

Аналіз зазначених думок вчених дозволяє сформулювати авторське визначення поняття «прав людини» та виокремити ознаки, які йому притаманні.

Першою ознакою є те, що права людини – це можливості людини. На цьому наполягають багато науковців, кожний по-своєму, наприклад: 1) можливості людини користуватись свободою вибору та дії (Л.С. Явич); 2) можливості людини, необхідні для її існування та розвитку, реалізації своїх потреб (О.В. Негодченко, П.М. Рабінович); 3) юридичні можливості для набуття матеріальних, соціальних та духовних благ (Б.В. Щетинін); 4) природні можливості індивіда (Є.О. Гіда) тощо.

Другою ознакою є рівність прав людини для усіх без виключення людей, незважаючи на національність, віросповідання, колір шкіри та ін. фактори. Такої думки також притримуються і О.В. Негодченко та П.М. Рабінович.

Третя ознака поняття «прав людини» – це те, що вони є невід’ємними для кожної людини, індивіда, громадянина. Тобто вони набуваються з народження і можливість їх використання не залежить від країни проживання, етнічного походження тощо, вони є позанаціональними та позатериторіальними.

Четвертою ознакою є те, що права людини визначаються рівнем розвитку суспільства: економічним, духовним, соціальним. На цьому також наголошують Є.О. Гіда та П.М. Рабінович.

П'ятою ознакою визначається мета існування прав людини – створення сприятливих умов життя та розвитку людини, задоволення різноманітних потреб (особистих та ін.). Таку позицію у своїх працях висловлюють також Л.С. Явич та Є.О. Гіда.

Шостою ознакою є нормативна визначеність, закріплення на законодавчому рівні та гарантованість державою. Навіть, якщо у текстах основних нормативно-правових актів певних держав відсутні норми щодо прав людини, останні закріплені у міжнародних актах як міжнародні стандарти, обов'язковість та пріоритетність яким надається у національному законодавстві.

Враховуючи зазначене вище, пропонуємо *під правами людини розуміти передбачені нормативно-правовими актами рівні можливості людей на створення сприятливих умов життя та розвитку, задоволення різноманітних потреб особистого і не тільки характеру, що обумовлені економічним, духовним та соціальним розвитком суспільства.*

Визначивши аспекти появи та формування прав людини, сутність поняття, слід, на наш погляд, акцентувати увагу на масштабах їх поширення (транснаціональному, транскордонному) та визначенні одностайності розуміння прав людини і їх реалізації різними країнами світу.

Розвиток зв'язків між державами та народами призвели до того, що на зміст прав і свобод стали впливати різні міжнародні фактори. Досвід та ідеї, що поширювалися в одній державі, стали використовуватися й іншими державами. Це сприяло виникненню стандартів прав людини. У наш час міжнародні стандарти з прав людини містяться у досить різноманітних міжнародних документах: правилах міжнародних угод, резолюціях міжнародних організацій, документах деяких міжнародних зустрічей, міжнародних звичаях тощо. Треба мати на увазі, що міжнародна правосвідомість з питань прав людини, як й інші правові, моральні та соціальні уявлення, не є однаковою в усіх країнах. До того ж треба зазначити, що на їх матеріалізацію у повсякденному житті сильно впливають усі інші

інтереси держав світу. Наприклад, США, Велика Британія, та інші так звані розвинені країни повністю забули про свої «демократичні» вірування, кидаючи бомби на Югославію, й ігноруючи їх у тих випадках, коли існує загроза їх інтересам. Тому справа полягає в тому, щоб принцип захисту прав і свобод людини став абсолютним у вирішенні завдань практичної політики. Це повністю стосується і політики нашої держави, яка може бути демократичною тільки тоді, коли буде відповідати вимогам, які диктують міжнародні стандарти прав людини і громадянина [59, с. 29].

З цією думкою важко погодитись. Адже, якщо наша держава погоджується із існуючими міжнародними нормами щодо прав людини, то вона повинна і бере на себе зобов'язання щодо їх реалізації, охорони та захисту. Такі обов'язки виникають як перед іншими державами світу (учасниками певного міжнародного документу), так і перед власним населенням (людьми та громадянами). У цьому аспекті питання забезпечення прав людини набуває особливого значення, що викликає необхідність з'ясування змісту цієї дефініції.

У науковій літературі мають місце різні підходи щодо визначення поняття «забезпечення прав людини», у зв'язку з чим науковці по-різному його тлумачать, зокрема:

1) М. Вітрук зазначає, що під забезпеченням конституційних прав і свобод розуміється система їх гарантування, тобто система загальних умов і спеціальних (юридичних) засобів, які забезпечують їх правомірну реалізацію, а в необхідних випадках – і охорону [54, с. 195-196];

2) А. Олійник та В. Заяць вважають, що забезпечення прав громадян включає в себе: а) створення умов, що сприяють реалізації прав; б) охорону прав від порушень зі сторони кого б то не було; в) процес реалізації і захист цих прав від уже здійсненого реального їх порушення; г) відновлення порушених прав на всіх стадіях правореалізуючого процесу [145, с. 20-21];

3) О. Святоцький та Г. Шмельова вказують, що це є система ефективних юридичних засобів реалізації, охорони й захисту прав людини і

називає наступні елементи цього механізму: 1) національне законодавство, що є основою усього цього механізму; 2) юридичні процедури реалізації прав людини; 3) юридичні засоби охорони прав людини; 4) юридичні засоби захисту прав людини [182; 213, с. 50-51];

4) Е. Червякова наголошує, що під забезпеченням основних прав розуміють, з одного боку, систему їх гарантій, а з другого – діяльність органів держави з створення умов для реалізації прав громадян, їх охорони, захисту і відновлення порушеного права [207, с. 24];

5) Ю. Загуменна розуміє під «забезпеченням прав і свобод» здійснення певних коригуючих дій, спрямованих на: а) удосконалення національного законодавства країни і приведення його до міжнародних стандартів у галузі прав людини; б) реалізацію громадянами своїх прав і свобод; в) охорону прав і свобод людини та громадянина; г) захист прав і свобод людини та громадянина [90, с. 379].

Грунтовний науковий аналіз думок вчених дозволяє визначити автору дослідження найбільш типові ознаки, притаманні поняттю «забезпечення прав людини», зокрема:

- по-перше, це наявність певної системи засобів та заходів, які спрямовані на функціонування і розвиток прав людини у суспільстві;
- по-друге, якісними характеристиками прав людини в аспекті поняття «забезпечення прав людини» є реалізація, охорона, захист та відновлення у разі порушення;
- по-третє, це закріплення у національному законодавстві, що є своєрідною гарантією реалізації прав людини з огляду на наявність юридичної сили законодавчих та підзаконних актів;
- по-четверте, це активна діяльність відповідних державних органів та установ, наділених належною правовою компетенцією.

Зазначені ознаки дозволяють сформулювати авторське визначення поняття «забезпечення прав людини», під яким ми пропонуємо розуміти передбачену нормативно-правовими актами діяльність державних органів,

пов'язану із використанням наявних юридичних засобів і заходів, спрямованих на реалізацію, охорону, захист та відновлення (у разі порушення) прав людини.

В аспекті забезпечення прав людини слушно наголошує Б.І. Стахура, що кожна держава несе відповідальність за забезпечення однакового ставлення до всіх людей незалежно від кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших поглядів, національності й соціального походження, майнового статусу, народження та інших ознак. Влада також відповідальна за надання кожному харчування та соціального захисту – шкільного навчання, роботи й медичних послуг, а також доступу до науки й культури, свободи слова, свободи віросповідання, свободи асоціацій та права на участь у керуванні країною [190, с. 48].

Сьогодні питання наявності та законодавчого визначення прав людини не викликає сумнівів. Українська Конституція є однією з найбільш гуманних та детально регламентованих в аспекті визначених прав людини. Так, у ст. 3 чітко визначається, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [113]. А держава, у свою чергу, є відповідальною за їх захист, охорону та реалізацію.

Проведеним соціологічним опитуванням щодо дотримання прав людини в Україні встановлено, що 11,4% опитаних вважають, що їх дійсно сьогодні дотримують, 23,8% стверджують, що права людини дотримуються, але частково, на думку 61,9% респондентів, права людини в Україні не дотримуються взагалі.

Стосовно реалізації прав людини, на жаль, виникають проблеми. Адже для цього недостатньо задекларувати їх на законодавчому рівні, необхідно забезпечити механізм їх реального втілення за допомогою наявних соціальних, правових, матеріальних та ін. заходів і засобів.

За останні п'ять років ситуація із забезпеченням в Україні прав людини та основоположних свобод змінилась, але переважно у негативному

сенсі – більше половини учасників дослідження – 53,6% зазначили, що ця ситуація погіршилася. Про позитивні зміни у цьому напрямку говорять лише 8,6% опитаних. Приблизно третина респондентів – 34,4% думають, що суттєвих змін ні у бік покращення, ні у бік погіршення, не відбулося.

З набуттям незалежності в Україні почалися демократичні перетворення, спрямовані на формування громадянського суспільства, розбудову правової держави, поширення ідей справедливості та гуманізму. Будучи учасником Міжнародного пакту про громадські та політичні права, Конвенції ООН проти катувань і Європейської конвенції захисту прав людини та основоположних свобод, Україна зобов'язалася гарантувати право громадян не бути підданим катуванням та поганому поводженню з боку державних службовців. Це право є абсолютним: ніякі обставини не можуть виправдати застосування катувань. Воно захищається Конституцією України, оскільки стаття 28 гарантує: «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню». Водночас скарги на катування й жорстоке поводження залишаються досить поширеними в практиці правозахисних організацій [77, с. 175].

І таких прикладів недостатнього забезпечення прав людини вистачає, що є дзвіночком для правоохоронних та правозахисних органів, які діють від імені держави і покликані забезпечувати реалізацію, охорону та захист прав людини.

На запитання *«Хто, на Вашу думку, у нашій країні захищає права людини?»* відповіді опитаних можна надати у вигляді наступного рейтингу (альтернативи розташовані у порядку убутання):

- на першому місці рейтингу – адвокати – 25,8%;
- друге місце, на думку респондентів, – у громадських правозахисних організацій – 21,6%;
- третє місце отримали міжнародні організації – 18,6%;
- 16,5% відповідей має Конституційний суд України;

- п'яте місце посіли засоби масової інформації із показником у 15,4%;
- наступна позиція – 14,9% – Європейський суд з прав людини;
- 14,2% відповідей у прокуратури;
- трохи меншу кількість згадувань отримали судові органи – 13,1%;
- Національна поліція України – на дев'ятому рейтинговому місці – 12,5%;
- органи місцевого самоврядування, з точки зору опитаних, – на десятому місці – 10,1%;
- 9,3% – у депутатського корпусу;
- досить низький показник – 8,9% отримали профспілки, як неефективна сьогодні структура;
- наступний блок показників у владних структур теж показово низький і відкриває його уряд України – 8,2%;
- Президент України – 7,7%;
- обласні адміністрації є останніми у рейтингу – 7,2%;
- 1,9% не відповіли на запитання.

Але майже третина учасників дослідження – 32,9% мають свою точку зору на це запитання і відповіли, що сьогодні немає жодної структури, що повною мірою чи частково захищає права людини в Україні.

У цьому контексті справедливо наголошував Т. Пейн, «людина прийшла до суспільства не для того, щоб мати менше прав, ніж вона мала раніше, а для того, щоб ці права краще оберігати». Завдання держави, яка претендує на те, щоб вона могла називатися правовою державою, полягає не тільки в тому, щоб визнати за своїми громадянами наявність основних природних людських прав і свобод (оскільки не держава дарує останні, проте вона має реальну здатність обмежити їх або зовсім виключити із життя суспільства), а в тому, щоб, проголосивши такі права і свободи, забезпечити можливість їх реалізувати та забезпечити безпеку особи [190, с. 50].

Таким чином, автор, під час аналізу теоретико-правових аспектів сутності прав людини та їх забезпечення, дійшов наступних висновків.

1. Вченими теоретиками виділяється два напрями юридичної думки щодо розуміння виникнення та закріплення прав людини – природний і позитивістський. Протягом досить тривалого історичного періоду відбувалось протистояння цих двох напрямів. На сьогодні воно втратило свою гостроту у зв'язку із еволюцією інституту прав людини. Адже, чимало країн світу на конституційному рівні закріпили права людини (в т.ч. і природні), чим було врегульовано співвідношення держави і особистості в демократичному суспільстві – особа має гарантії своїх прав, а метою діяльності держави є їх забезпечення.

2. Під правами людини пропонується розуміти передбачені нормативно-правовими актами рівні можливості людей на створення сприятливих умов життя та розвитку, задоволення різноманітних потреб особистого і не тільки характеру, що обумовлені економічним, духовним та соціальним розвитком суспільства. Поняттю «прав людини» притаманні наступні ознаки: 1) можливості людини; 2) рівність прав людини для усіх без виключення людей, незважаючи на національність, віросповідання, колір шкіри та ін. фактори; 3) вони є невід'ємними для кожної людини, індивіда, громадянина; 4) визначаються рівнем розвитку суспільства: економічним, духовним, соціальним; 5) мета існування прав людини – створення сприятливих умов життя та розвитку людини, задоволення різноманітних потреб; 6) нормативно визначені, закріплені на законодавчому рівні та гарантовані державою.

3. Кожна держава світу бере на себе зобов'язання щодо реалізації, охорони та захисту прав людини, у зв'язку з чим особливого значення набуває питання їх забезпечення. Під останнім розуміється передбачена нормативно-правовими актами діяльність державних органів, пов'язана із використанням наявних юридичних засобів і заходів, спрямованих на реалізацію, охорону, захист та відновлення (у разі порушення) прав людини. Поняттю «забезпечення прав людини» притаманні наступні ознаки: 1) наявність певної системи засобів та заходів, які спрямовані на

функціонування і розвиток прав людини у суспільстві; 2) якісними характеристиками прав людини в аспекті поняття «забезпечення прав людини» є реалізація, охорона, захист та відновлення у разі порушення; 3) закріплення у національному законодавстві, що є своєрідною гарантією реалізації прав людини з огляду на наявність юридичної сили законодавчих та підзаконних актів; 4) активна діяльність відповідних державних органів та установ, наділених належною правовою компетенцією.

4. Слід констатувати, що одного лише закріплення прав людини на законодавчому рівні недостатньо, необхідно забезпечити механізм їх реального втілення за допомогою наявних соціальних, правових, матеріальних та ін. засобів і заходів. Досвід розвитку та поширення прав людини показує, що нормативно-правові акти, які не спираються на реалії суспільного життя, не досліджені науково, так і залишаються ідеями на папері, без практичного втілення та реалізації, навіть, якщо вони переслідували найгуманніші цілі.

1.2. Діяльність МВС України щодо забезпечення прав людини

В Україні забезпечення прав і свобод людини і громадянина є одним із основних завдань процесу реформування українського суспільства, що набуває особливого значення в контексті європейської інтеграції України. Прагнення української держави стати повноправним членом світового співтовариства спрямоване на зміщення векторів діяльності правоохоронних органів з метою першочергового забезпечення ними національних конституційних норм та світових стандартів дотримання прав і свобод людини [90, с. 376]. Такий підхід з усією очевидністю продемонстровано в чинній Конституції України, яка вперше за всю історію державності проголосила пріоритет загальнолюдських цінностей над усіма іншими цінностями держави і суспільства. Особливу роль у забезпеченні

конституційних прав і свобод людини та громадянина відіграє МВС України [78, с. 171-172].

Мабуть, варто констатувати, що з-поміж правоохоронних органів та правозахисних інституцій МВС України наділено найбільшим обсягом компетентнісних повноважень щодо забезпечення прав і свобод людини.

В.О. Січкара відзначає, що в сучасному демократичному суспільстві поліція поступово набуває ознак організації, що надає послуги людині щодо забезпечення її прав і свобод. Важливими функціями в цьому напрямку є надання допомоги людям у відновленні порушених прав і свобод; у надзвичайних ситуаціях; потерпілим від правопорушень; неповнолітнім, які залишилися без опіки; особам, які звільнилися з місць позбавлення волі, щодо їх ресоціалізації; надання охоронних послуг тощо [90, с. 376; 186, с. 8]. Б.І. Стахура наголошує, що сфера діяльності МВС України має складну структуру. Вона має в собі ряд груп суспільних відносин, які пов'язані із забезпеченням прав і свобод людини, убезпечення держави та суспільства від, насамперед, злочинів, інших посягань, соціальних загроз. Це визначає різні напрями забезпечення МВС України реалізації основних прав людини і громадянина [190, с. 49].

Як зауважили А.М. Колодій та А.Ю. Олійник, діяльність МВС України тут має зовнішній і внутрішній бік. Зовнішній бік діяльності із забезпечення реалізації прав особи характеризується тим, що поліція: а) виконує свої завдання неупереджено, у точній відповідності із законом; б) поважає гідність особи і виявляє до неї гуманне ставлення; в) захищає права людини і громадянина незалежно від походження, майнового та іншого стану, расової та національної належності, громадянства, віку, мови та освіти, ставлення до релігії, статі, політичних та інших переконань; г) не розголошує відомості, що стосуються особистого життя людини, принижують її честь і гідність, якщо виконання обов'язків не вимагають іншого; г) тимчасово, у межах чинного законодавства, обмежує права і свободи особи, якщо без цього неможливо виконати покладені на неї обов'язки; д) забезпечує право на

захист та інші юридичні права затриманих і взятих під варту; є) створює умови для реалізації прав, охороняє і захищає особистість від правопорушення, вживає всіх передбачених законом заходів до поновлення порушеного права. Внутрішній бік діяльності поліції характеризується тим, що вона: а) у межах своїх завдань і функцій, своєї компетенції виконує свої обов'язки; б) застосовує заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальну зброю на законних підставах; в) використовує правові та організаційні форми і методи при забезпеченні прав людини і громадянина; г) її працівники не повинні самі порушувати закони, права і свободи особи [90, с. 376; 109, с. 293].

З метою визначення характеру тієї чи іншої діяльності, роботи державних органів, в т.ч. і правоохоронних, виникає необхідність у з'ясуванні їх функцій, які у наукових та енциклопедичних джерелах тлумачаться наступним чином:

- 1) основні напрями діяльності, в яких знаходять свій вираз сутність, завдання і цілі (О. Зайчук, Н. Оніщенко) [89, с. 396];
- 2) основні напрями цілеспрямованого впливу суб'єкта управління на його об'єкт (Ю. Битяк) [32, с. 303];
- 3) основні напрями розвитку явища чи процесу певного виду суспільних відносин (М. Почтовий) [162, с. 225];
- 4) основні напрямки діяльності в процесі вирішення поставлених завдань (О. Негодченко) [143, с. 16];
- 5) напрям необхідного впливу на відповідні відносини (Л. Заморська) [91, с. 5] тощо.

Як бачимо, більшість думок вчених схожі між собою за змістом, а тому, нами, під час аналізу функцій МВС України, буде використано поняття «функцій» як основних напрямів діяльності цього правоохоронного органу.

У Положенні про МВС України чітко визначено, що воно є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах:

- забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;
- захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;
- цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;
- міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [157].

Враховуючи вище зазначене, пропонуємо основними напрямками діяльності МВС України визначати наступні: 1) забезпечення прав і свобод людини (правоохоронна функція); 2) поліцейська функція; 3) прикордонна функція; 4) функція цивільного захисту; 5) міграційна функція; б) регулятивна функція.

Не викликає сумніву, що перша функція – забезпечення прав і свобод людини є пріоритетною, першочерговою, основною з-поміж інших, і її вплив простежується у діяльності всіх органів, які входять до структури МВС України (Національна поліція, Національна гвардія, Державна прикордонна служба, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба).

У зв'язку з цим, доречним, на наш погляд, є аналіз визначених функцій МВС України в аспекті з'ясування сутності, елементів взаємодії та впливу між собою, інтегративності функції забезпечення прав і свобод людини.

1. Забезпечення прав та свобод людини (правоохоронна функція). Цей напрям діяльності МВС України, на думку В.О. Боняк, спрямований на охорону найважливіших суспільних відносин, пов'язаних із забезпеченням

прав і свобод громадян, від будь-яких посягань, а також створенням найбільш сприятливих умов для їх реалізації [51, с. 10].

О.В. Негодченко зазначає, що важливим організаційно-правовим засобом забезпечення прав і свобод людини визнається правоохоронна діяльність МВС України, в основу якої покладаються принципи верховенства права, законності, визнання людини найвищою соціальною цінністю, пріоритетності її загальнолюдських прав тощо [143, с. 13].

Розуміння сутності правоохоронної діяльності не є одностайним серед вчених і відзначається науковою різноманітністю, зокрема:

1) А.Т. Комзюк зазначає, що це специфічна форма поведінки, в рамках якої встановлюються межі свободи поведінки суб'єктів правовідносин і реалізуються заходи державного впливу негативного характеру відносно осіб, які порушили правові приписи» [110, с. 23];

2) О.Ф. Кобзар наголошує, що під правоохоронною діяльністю найчастіше розуміють обумовлений потребами людини особливий вид соціальної діяльності, визначений нормами права і об'єктивною необхідністю впливу на суспільні відносини [100, с. 165];

3) О.Д. Тихоміров та Ю.А. Ведерніков визначають як державно-владну діяльність, що здійснюється у правовій формі, і безпосередньо пов'язана із запобіганням правопорушенням та їх профілактикою [197, с. 168];

4) В.Д. Басай розуміє правоохоронну діяльність як переважно державну, яка здійснюється у встановленому законом порядку та на його основі уповноваженими державними органами з метою охорони і захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів права шляхом застосування правових засобів впливу [42, с. 45];

5) Х.П. Ярмакі та О.М. Коропатов зазначають, що це діяльність спеціально уповноважених державних органів та посадових осіб, що має владний характер і здійснюється на основі правових норм із метою захисту прав та свобод громадян та інших осіб, охорони громадського порядку та

громадської безпеки, запобігання правопорушенням та їх припинення, усунення умов, які сприяють їх учиненню [218, с. 165] тощо.

2. Поліцейська функція. Здійснення багатьох, проголошених Конституцією, іншими нормативними актами прав і свобод можна досягнути лише за допомогою застосування відповідної правової норми, під час якого органи поліції встановлюють наявність прав і обов'язків, визначають момент дії або факт припинення суб'єктивних прав і обов'язків, здійснюють контроль за правильністю набуття прав і обов'язків. Поліція розробляє різні правозастосовні акти, передбачені законом у механізмі реалізації окремих прав людини і громадянина. Прикладом є реєстрація автотранспортних засобів, заборона патрульною службою Національної поліції руху транспортних засобів за визначеними маршрутами під час проведення масових заходів та ін. З іншими – дозвільними актами пов'язано придбання громадянами вогнепальної зброї, управління автотранспортними засобами [78, с. 174].

Слід констатувати, що серед сучасних науковців не існує єдиного розуміння поняття «поліцейської діяльності», яка тлумачиться ними по-різному, зокрема:

1) Р. Моль визначає поліцейську діяльність як примусову діяльність держави з метою втілення волі останньої [140];

2) О. Проневич пропонує розглядати її як один із видів державно-управлінської (адміністративної) діяльності, що реалізується наділеними спеціальною компетенцією на застосування державного примусу озброєними органами державної виконавчої влади (формаціями), уповноваженими здійснювати охорону правопорядку, забезпечувати внутрішню безпеку, особисті та майнові права громадян [172];

3) Й. Горінецький зазначає, що це діяльність щодо виявлення і розслідування злочинів та здійснення кримінального переслідування [73];

4) Я. Когут вважає, що поліцейська діяльність є видом правоохоронної діяльності уповноважених державою суб'єктів публічної адміністрації, що

спрямована на встановлення та забезпечення правопорядку, з можливістю застосування заходів адміністративного примусу в передбачених законом випадках [104];

5) О. Косиця розуміє її як специфічний вид державно-управлінської діяльності у правоохоронній сфері, метою якої є служіння суспільству, що реалізується спеціальними органами, уповноваженими від імені держави здійснювати охорону прав і свобод людини, протидіяти злочинності, підтримувати публічну безпеку та порядок, із застосуванням превентивних поліцейських заходів і поліцейських заходів примусу [115, с. 136].

Важливим теоретичним аспектом, в т.ч. і у питанні забезпечення прав і свобод людини, є співвідношення понять «правоохоронної» та «поліцейської діяльності». Для розуміння різниці між ними, досить аргументованою, на наш погляд, є думка К.С. Бельського.

Вчений наголошує, що правоохоронна діяльність не обов'язково здійснюється у формі правозастосування, тоді як поліцейська – завжди пов'язана із застосуванням права; і більш того – вона пов'язана із застосуванням заходів офіційного фізичного примусу [155, с. 186].

Ключовими критеріями у цьому аспекті виступають правозастосовна діяльність та наявність важелів примусу. Розглянемо їх більш детально.

Забезпечення прав і свобод людини у діяльності Національної поліції здійснюється також і через правозастосовну діяльність, сутність якої, на думку Є.О. Гіди, полягає у створенні необхідних умов для забезпечення прав і свобод шляхом видання правозастосовних актів, головною метою яких є конкретизація змісту прав і свобод, встановлення порядку, меж і підстав їх реалізації та індивідуалізації інших юридичних фактів, з якими пов'язане здійснення прав і свобод [60, с. 345-353]. Так, Національна поліція України видає відомчі нормативні акти, які дозволяють їх підрозділам виконувати функції щодо забезпечення прав та свобод. Це реалізується шляхом застосування правових норм із прийняттям державно-владних рішень для реалізації прав та свобод [53].

Стосовно наявного у арсеналі Національної поліції методу примусу, то думки вчених однакові щодо важливості, необхідності та доцільності його застосування.

У розвиненому громадянському суспільстві застосування примусових заходів має вимушений характер і високий гуманістичний потенціал, бо поширюється на незначну категорію людей, які нехтують інтересами суспільства, що є наслідком їх протиправної, вольової поведінки, а не ініціативою держави в особі її правоохоронних органів. Таке застосування має виражати інтереси більшості народу, об'єктивні потреби суспільства і, як правило, можливе тільки тоді, коли комплекс виховних та запобіжних заходів не дав належного результату [78, с. 180].

Верховний суд України у своїх роз'ясненнях наголошує, що значна роль у подоланні негативних тенденцій повинна належати адекватному застосуванню примусових заходів, яке полягає в тому, що держава, з одного боку, має прагнути до гуманізації та мінімізації примусу, а з іншого – забезпечувати його достатність і ефективність для запобігання та припинення правопорушень. Вирізняючись оперативністю, різноманітністю і безпосередністю, примусові заходи за правомірного та своєчасного їх застосування дають змогу впливати на протиправну поведінку людей, припиняти найбільш небезпечні їхні прояви та сприяти профілактиці правопорушень. Застосування цих заходів мусить співвідноситися з характером і ступенем суспільної небезпеки діяння і мати розумний стримуючий ефект, необхідний для дотримання заборон, що перебувають під захистом законодавства [171].

Необхідність використання цього методу зумовлюється потребою ефективного перевиховання правопорушників, гарантування законності, прав і свобод людини та громадянина. Примус жодним чином не повинен бути мірою насильства. Людина, котра порушила закон, має бути впевнена, що її права та свободи перебувають під захистом держави [78, с. 180].

Вітчизняна юридична наука і практика ніколи не вважали примус головним методом викорінення правопорушень і не визнавали його основним засобом зміцнення законності, правопорядку, забезпечення прав і свобод. Поліцейські в забезпеченні прав і свобод вдаються до примусу: для попередження та припинення зазіхань на особу, життя та здоров'я, честь і гідність, майно; у зв'язку з реалізацією адміністративної та кримінальної відповідальності; для безпосереднього примусового здійснення прав і обов'язків громадян (стягнення штрафів, привід, вилучення заборонених предметів та ін.). Для того щоб заходи примусу застосовувалися адресно і були адекватні за своєю силою, поліцейські повинні мати на озброєнні відповідні спеціальні засоби, створені для виконання завдань, та чітке правове регулювання їх застосування [29, с. 34].

Крім зазначених вище елементів поліцейської діяльності (правозастосування, наявність примусу), вона відзначається також і заходами кримінального процесуального, адміністративного, оперативно-розшукового та превентивного характеру.

Досягнення розумного балансу між превентивними і силовими діями щодо правопорушень завжди є і буде однією з головних проблем стратегії поліцейської діяльності, тому встановлення обмежень прав і свобод людей, що можливі при застосуванні поліцейських заходів, повинно бути пропорційним цінностям правової держави, що захищається як основним законом, так і іншими законами держави. Такі обмеження повинні враховувати необхідний баланс інтересів особистості, суспільства і держави. Повага до особи, охорона і захист її честі та гідності – обов'язок усіх державних органів, громадських організацій і службових осіб. Цей конституційний обов'язок рівною мірою стосується і діяльності Національної поліції з забезпечення реалізації прав, свобод і обов'язків людини і громадянина [134].

Згідно з проведеним соціологічним дослідженням, ефективною роботу Національної поліції України вважають 49,4% (сума варіантів відповіді

«безумовно, так» – 16,6% та «скоріше так» – 32,8%). Але трохи менша частка опитаних – 48,6% стверджують, що не спостерігають ефективності у роботі поліції (сума варіантів відповіді «скоріше ні» – 41,1% та «безумовно, ні» – 7,5%).

Що стосується чинників, які заважають ефективній роботі поліції, то серед них найчастіше фіксуються такі (розташовані у порядку убутання):

- «робота на показники»: вимушена орієнтація на показники обсягу діяльності, а не на її результат – це максимальна кількісна група у респондентів – на альтернативу вказали 83,5%;
- зростаючий рівень корупції – ще один з маркерів, що має велику кількість згадувань з боку респондентів – 75,4%;
- третє місце – у альтернативи «підміна якісних показників роботи кількісними» – 54,6%;
- трохи більше половини опитаних – 52,3% згадують про низький рівень соціального та правового захисту співробітників поліції;
- з точки зору 51,0% учасників дослідження, ефективній роботі поліції заважає вкрай низька оплата праці;
- 40,0% говорять про звільнення професіоналів, перехід їх до бізнес-структур і приватних охоронних структур, що також не є корисним для правоохоронної системи;
- 38,1% стверджують, що у зниженні ефективності винні порушення норм законодавства;
- 35,8% свідчать, що поліції характерно виконання невластивих завдань, а це також відповідає за зниження ефективності;
- 34,6% причину знаходять у слабкому рівні професійної підготовки особового складу;
- 32,8% бачать першопричину проблемної ситуації у недобросовісності, бездіяльності працівників поліції;
- на думку 31,2%, в усьому винна така проблема, як перетинання вузьковідомчих інтересів;

- 30,1% звертають увагу на низький престиж професії працівника поліції, що суттєво ускладнює роботу;
- про закритість правоохоронних відомств нагадали 29,1% опитаних;
- 26,1% гальмуючу роль відвели домінуванню вертикальної ієрархічної координації;
 - чверть учасників опитування – 25,6% акцент зробили на проблемі дублювання і конфлікту функцій;
 - 24,9% серед чинників, що ускладнюють роботу поліції, обирають «паличну» систему і гіперцентралізацію;
 - множинність паралельних вертикалей управління – 23,8% респондентів зупинили свій вибір на цьому маркері;
 - 20,9% припускаються, що проблема міститься у низьких управлінських здібностях керівництва;
 - 19,0% мають думку, що ефективність роботи напряму залежить від відсутності єдиних правових стандартів і норм проходження служби;
 - нарешті, 17,3% вказують на неефективну систему управління;
 - свій варіант відповіді мають 0,6% (вони вважають, що усі перелічені чинники у будь-якій ієрархії, відповідальні за зниження ефективності роботи Національної поліції України).

3. Прикордонна функція. Реалізується Державною прикордонною службою України, на яку відповідно до ст. 1 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» покладаються завдання щодо забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її прилеглий зоні та виключній (морській) економічній зоні. Діяльність Державної прикордонної служби України провадиться на основі дотримання прав і свобод людини і громадянина. Органи, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України зобов'язані поважати гідність людини, виявляти до неї гуманне ставлення. Неправомірне обмеження прав і свобод людини неприпустиме і тягне за собою відповідальність згідно із законом (ст. 5) [166].

Працівники Державної прикордонної служби під час виконання службовий обов'язків забезпечують реалізацію прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією України, зокрема права на повагу гідності (ст. 28), права кожному, хто перебуває на території України на законних підставах, свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом (ст. 33) та ін. [112].

4. Функція цивільного захисту. Здійснюється Державною службою України з надзвичайних ситуацій, яка реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності [167].

У своїй повсякденній діяльності працівники Державної служби України з надзвичайних ситуацій щоденно рятують життя людей, що є найвищою соціальною цінністю у суспільстві та гарантується державою на конституційному рівні: Кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави – захищати життя людини (ст. 27) [112].

5. Міграційна функція. Забезпечується діяльністю Державної міграційної служби України, яка реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів [165].

Працівники Державної міграційної служби України забезпечують реалізацію та дотримання конституційних прав і свобод громадян, зокрема права на громадянство та його зміну (ст. 25), права та обов'язки іноземців та осіб без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах (ст. 26) та ін. [112].

б. Регулятивна функція. Вона характеризується елементами управлінської, організаційної та виховної діяльності, що призначені для створення відповідних умов задля ефективного виконання завдань, покладених на МВС України.

Так, наприклад, під організаційною діяльністю розуміється робота правоохоронних органів, яка полягає, зокрема, і у створенні раціонального механізму забезпечення та захисту прав і свобод людини, використанні методів оперативного та своєчасного усунення негативних чинників, що перешкоджають людині та громадянину в користуванні своїми правами і свободами.

На думку О.В. Негодченка, організаційна діяльність охоплює декілька аспектів. По-перше, це внутрішньо-апаратна робота – наради, службова підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації інспекторські перевірки, індивідуально-виховна робота тощо. По-друге, робота з громадськістю – повідомлення, виступи перед населенням, тематичні лекції, виступи у ЗМІ і т. ін. По-третьє, це робота із заявами та повідомленнями осіб, аналітичними матеріалами моніторингу щодо стану забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ [142, с. 20].

У свою чергу Є.П. Филипенко зазначає, що організаційна діяльність перш за все необхідна для створення умов з метою забезпечення виконання правозастосовних актів, що регламентують діяльність МВС України у сфері забезпечення особистих прав і свобод людини та громадянина. Усе це робиться для налагодження взаємозв'язку між найрізноманітнішими органами держави, що допомагає цим органам обмінюватись позитивним досвідом, розробляти найефективніші заходи щодо реалізації прав і свобод людини та громадянина, дозволяє контролювати посадових осіб на предмет виконання ними норм права, що гарантують права та свободи людини та громадянина, дозволяє впливати на поведінку самих громадян у процесі реалізації ними своїх прав і свобод, а в разі порушень застосовувати ефективні засоби впливу і, нарешті, усувати недоліки чи прогалини в цій

сфері [204, с. 420-421]. Організаційна діяльність має на меті сприяння створенню ефективних умов, за яких працівники МВС України реалізують свої повноваження в тому числі з метою захисту прав та свобод дитини. Це досягається як фінансовим і технічним забезпеченням підрозділів, організацією спеціальної підготовки у разі проведення операцій та реалізації тактичних заходів, так і вирішенням проблем у створенні умов для реалізації громадянами своїх прав та свобод, а також наданням їм певної інформації, виданням відповідних рішень та адміністративно-правових актів [179, с. 117-118].

Ще одним елементом регулятивної функції МВС України є виховна діяльність, яка характеризується, на наш погляд, необхідністю підвищення рівня правової свідомості та правової культури працівників, формування в особового складу високих громадянських, моральних і професійних якостей, мобілізації на успішне виконання оперативно-службових завдань, укріплення законності та зміцнення службової дисципліни. Крім цього, виховна діяльність може мати і зовнішній вплив, зокрема поширюватись на роботу з населенням, особливо з тією його частиною, яка охоплює несприятливі прошарки суспільства, схильні до скоєння правопорушень, безробітними, особами низького загальноосвітнього рівня тощо.

Наявність підвищених вимог до поліцейського передбачає високу відповідальність за результати праці. У зв'язку з цим поліцейський повинен не тільки добре знати й чітко розуміти правові настанови, але й звести їх до рівня внутрішньої потреби суворо дотримуватися приписів правових норм і мати при цьому внутрішнє переконання в справедливості та необхідності своєї праці. У цьому полягає основна суть професійної правової культури. Важливою ознакою правової культури поліцейського стає визнання прав і свобод людини та громадянина, інших цінностей, формування активної гуманістичної життєвої позиції, орієнтованість на повагу до гідності особи [78, с. 175-176].

За результатами соціологічного опитування громадської думки, на запитання «Чи згодні Ви з тим, що підвищення ефективності діяльності органів поліції має представляти собою постійний процес, загальна цільова орієнтація якого полягає у перетворенні функціонування системи МВС до соціально схваленої, яка здійснюється відповідно до норм права та моралі, що забезпечує надійний захист особистості, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань?» – переважна кількість опитаних – 76,3% мають стверджувальну відповідь (сума індикаторів шкали «безумовно, так» – 50,1% та «скоріше так» – 26,2%). Це свідчить про соціалізацію та гуманізацію діяльності МВС України, що є дуже важливим у контексті забезпечення прав і свобод людини.

МВС України, зокрема за лінією відомчої системи освіти та науки, постійно ведеться робота з підвищення рівня загальної та професійної культури працівників, формування в їхній свідомості пріоритетності захисту прав і свобод громадян під час професійної діяльності [90, с. 379]. Для удосконалення рівня правової підготовки працівників міліції під час їх навчання та підвищення кваліфікації проводяться роз'яснення положень міжнародних документів щодо прав людини, стандартів поведіння із затриманими особами, захисту інтересів громадян під час масових заходів, забезпечення безпеки дорожнього руху тощо. Зокрема, приділяється особлива увага таким вимогам міжнародно-правових документів, як підзвітність органу правопорядку громадськості, відповідальність перед нею, дотримання правоохоронної етики під час розслідування, застосування сили та вогнепальної зброї, пріоритетність мирного врегулювання конфліктів, методів переконання [106, с. 15].

Виховна діяльність, на думку Л. Могілевської, допомагає створити всі необхідні умови для підвищення рівня правосвідомості як кожного окремого громадянина, так і працівників МВС України в контексті захисту прав та свобод людини та набуває сьогодні особливої актуальності [138, с. 131]. Виховна робота інколи потребує якісного правового регулювання. Своєю

чергою, виховна й організаційна робота та правоохоронні заходи чинять безпосередній вплив на діяльність поліції, здійснювану в рамках правозастосовної форми, сприяють підвищенню її ефективності [78, с. 177] .

Пріоритетність дотримання в діяльності МВС України прав людини виявляється у створенні окремої внутрішньовідомчої системи важелів гарантування прав громадян. Запроваджено посаду радника міністра внутрішніх справ з питань дотримання прав людини. У складі апарату міністра створене управління моніторингу дотримання прав людини серед завдань якого – постійне вивчення та аналіз стану додержання прав громадян, удосконалення нормативно-правової бази з цього напрямку діяльності МВС. Працюють громадська рада з питань забезпечення прав людини при Міністерстві внутрішніх справ України та відповідні громадські ради на рівні обласних управлінь. Результативно діють мобільні групи з моніторингу забезпечення прав і свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ [124, с. 5-10].

Отже, як підсумок наукового аналізу теоретичних питань, присвячених діяльності МВС України щодо забезпечення прав людини, слід зазначити наступне.

1. З-поміж правоохоронних органів та правозахисних інституцій МВС України наділено найбільшим обсягом компетентнісних повноважень щодо забезпечення прав і свобод людини.

2. Згідно з існуючими нормативно-правовими актами, функціями МВС України є: 1) забезпечення прав і свобод людини (правоохоронна функція); 2) поліцейська функція; 3) прикордонна функція; 4) функція цивільного захисту; 5) міграційна функція; 6) регулятивна функція.

3. Захист прав і свобод людини (правоохоронна діяльність) як напрям діяльності МВС України є ключовою, основною, пріоритетною функцією з-поміж інших (поліцейської, прикордонної, міграційної, регулятивної та функції цивільного захисту населення). При цьому, усі вони тісно пов'язані між собою та взаємно обумовлені.

4. Визначено багатоаспектність діяльності МВС України у питанні забезпечення прав і свобод людини. Все більше діяльність профільного відомства набуває ознак сервісної служби, основною метою якої є обслуговування інтересів населення, забезпечення реалізації прав та свобод громадян тощо. Важливими функціями у цьому напрямі є надання допомоги людям у відновленні порушених прав і свобод; у надзвичайних ситуаціях; потерпілим від правопорушень; неповнолітнім, які залишилися без опіки; особам, які звільнилися з місць позбавлення волі, щодо їх ресоціалізації; надання охоронних послуг та ін.

1.3. Механізм забезпечення прав людини в діяльності МВС України

Конституція України закріпила основні принципи реалізації та виконання прав людини, які полягають в наступному: належність прав і свобод людини від народження; рівність громадян перед законом; визнання, дотримання і захист прав і свобод людини і громадянина – обов'язок держави; відповідність прав і свобод людини і громадянина міжнародно-правовим стандартам; рівноправність прав і свобод кожному; не декларативність норм про права і свободи людини; виключення правових норм дискримінаційного характеру; гарантія судового захисту прав і свобод людини і громадянина тощо [112].

Для реального втілення у життя проголошених та закріплених прав і свобод людини необхідні відповідні законодавчі та правові гарантії. Однією з таких гарантій є, на наш погляд, механізм забезпечення реалізації прав людини, який включає в себе низку засобів, способів та заходів, що спряють ефективній реалізації, охороні, захисту усіх прав і свобод людини.

Висловлена позиція підтверджується думкою Р.Г. Авдюгіна, який зазначає, що правове регулювання суспільних відносин пов'язане з реалізацією правових засобів, що створюють загальні, гарантовані державою

і суспільством можливості для задоволення інтересів кожного суб'єкту права, незалежно від тенденцій розвитку суспільства [28].

Особливе місце у питанні забезпечення прав і свобод людини належить МВС України, діяльність якого спрямована на весь його спектр і включає різні аспекти, зокрема: охорону, захист, реалізацію, використання, дотримання тощо. За таких умов формування дієвого механізму забезпечення прав людини в діяльності МВС України потребує додаткової уваги науковців, законотворців та правоохоронців.

Слушно наголошує М. Криштанович, що у сучасних умовах ефективно забезпечення прав і свобод людини в правоохоронній діяльності вимагає концептуально нових підходів, що обумовлюють докорінні зміни організаційно-правових засад функціонування МВС України, зокрема гуманізацію діяльності та підвищення авторитету відомства, побудову відносин з народом на засадах партнерства, удосконалення форм, методів та засобів забезпечення прав і свобод людини тощо [119, с. 36; 90, с. 382]. У продовження думки, Є. Гіда зазначає, що проблема механізму реалізації прав громадян безпосередньо пов'язана з подальшим підвищенням якості законодавства, всієї роботи в галузі правового регулювання, удосконаленням діяльності державного апарату, громадських організацій та посадових осіб, які повинні забезпечувати реалізацію прав людини. Ці питання потребують всебічного наукового осмислення [59, с. 59].

Враховуючи висловлені думки вчених, пропонуємо проаналізувати наукові джерела на предмет розуміння самого поняття «механізму забезпечення прав людини» та з'ясування його сутності й ознак.

Так, наприклад, вчені неоднаково тлумачать механізм забезпечення прав людини у своїх працях, зокрема:

1) О. Негодченко під механізмом забезпечення прав і свобод людини розуміє систему взаємопов'язаних елементів: правових засобів, організаційних форм та методів діяльності відповідних державних органів,

спрямовану на створення необхідних умов для реалізації прав і свобод людини, їх безпосередню охорону та захист [143, с. 18-19];

2) Е. Мотьвилавка розкриває поняття механізму як системи певних правових засобів, які спрямовані на захист людини [141, с. 54];

3) О. Скакун наголошує, що правовий механізм діє в єдності й покликаний охороняти й захищати права людини та громадянина, його можна поділити на три підсистеми: механізми реалізації, охорони та захисту [187, с. 206];

4) Ю. Сидорук визначає механізм захисту прав як систему та комплекс послідовних дій, які спрямовані на захист прав людини та громадянина [184, с. 35];

5) Б. Стахура механізм забезпечення прав людини розуміє як динамічну систему правових форм, засобів і заходів, дія і взаємодія яких спрямовані на запобігання порушенням прав людини чи на їх відновлення у випадку порушення [190, с. 50];

6) Є. Гіда зазначає, що механізм забезпечення прав людини – система юридичних засобів закріплення, реалізації, охорони та захисту прав людини [59, с. 72];

7) В. Пехов наголошує, що «механізм забезпечення прав людини» включає в себе явища правового порядку (норми права, акти застосування норм прав, правову культуру та правосвідомість суб'єктів і т.і.), що зумовлюють діяльність громадян, функціонування відповідних установ, посадових осіб, з метою забезпечення реалізації прав людини [154, с. 147];

8) К. Толкачев розкриває механізм реалізації прав людини як певну систему засобів і чинників, що забезпечують необхідні умови поваги всіх прав і основних свобод людини, виходячи з гідності, притаманної людській особі, що є істотними для її вільного і повного розвитку [198, с. 139];

9) В. Нерсесянца та А. Міцкевича акцентують увагу на тому, що механізм забезпечення починає діяти у тих випадках, коли суб'єкт того чи

іншого покоління прав людини не може реалізувати їх без втручання компетентного суб'єкта [144, с. 224].

Наведені вище думки вчених щодо тлумачення поняття «механізму забезпечення прав людини» дають можливість визначити ознаки, які притаманні цій правовій категорії.

Перш за все, слід наголосити на системності даного поняття, зокрема наявності взаємозв'язків та залежностей в структурі. На цьому наполягають майже всі вчені (Є. Гіда, Е. Мотьвилавка, О. Негодченко, Ю. Сидорук, О. Скакун, К. Толкачев).

Наступною ознакою є спрямованість на реалізацію, охорону та захист прав людини. І досить влучно Є. Гіда ще додає про необхідність юридичного закріплення прав людини.

Ще однією ознакою є структурованість, тобто наявність елементів системи як комплексного поняття. Такими елементами виступають правові засоби (Є. Гіда, Е. Мотьвилавка, Б. Стахура), організаційні форми і методи (О. Негодченко), чинники (К. Толкачев), явища правового порядку (В. Пехов), комплекс послідовних дій (Ю. Сидорук).

Остання ознака на сьогоднішній день є найбільш дискусійною, у порівнянні з першими двома. Адже нині точаться наукові дискусії стосовно віднесення тих чи інших елементів до структури «механізму забезпечення прав людини» як комплексного поняття. У зв'язку з цим виникає потреба в аналізі, обґрунтуванні та вирішенні зазначеного питання.

Так, Л. Криворучко включає до структури механізму забезпечення прав людини: 1) реалізацію та виконання прав людини; 2) моніторинг виконання прав людини; 3) охорону прав людини; 4) захист прав людини [118, с. 142].

У свою чергу О. Негодченко в структурі механізму забезпечення прав людини виділяє: а) гарантії здійснення прав і свобод людини; б) юридичні елементи механізму реалізації; в) процес практичного втілення можливості та необхідності у дійсність; г) умови й фактори цього процесу [143, с. 18-19].

На думку Б. Стахури, механізм забезпечення прав і свобод людини містить у собі три елементи: 1) охорону прав; 2) захист прав; 3) юридичну допомогу людині [190, с. 50].

Є. Гіда пропонує в якості елементів механізму забезпечення прав людини виділяти: 1) юридичне закріплення прав людини (наявність правозастосовчих актів); 2) застосування норм права; 3) охорона (захист) прав людини [59, с. 69].

О. Белянська вважає, що структура юридичного механізму реалізації прав людини складається з норм права, юридичних фактів, діяльності спеціальних органів щодо реалізації прав людини, діяльність самої людини по реалізації свого права, охорону (захист) прав та свобод особи [44, с. 32].

П. Глущенко і В. Кикоть приходять до висновку, що механізм включає: юридичне закріплення всіх видів гарантій прав, свобод та інтересів; широку систему охорони і захисту державою, іншими суб'єктами прав громадян, забезпечення їх реального використання, боротьбу з різного роду порушеннями; розвиток суспільно-політичної активності громадян, свідомого ставлення до використання прав, свобод і законних інтересів, наявність державного і суспільного контролю (який в даний час відсутній), що спрямовані на охорону прав, свобод, законних інтересів; знання кожним громадянином своїх прав, свобод і обов'язків, і також уміння ними правильно користуватися, добиватися їх реалізації, відновлення у разі порушення; розвиток громадських організацій, покликаних охороняти і захищати права громадян; вдосконалення правозахисної діяльності, здійснюваної окремими фізичними особами [97, с. 70].

Не викликає сумнівів той факт, що кожна із зазначених думок вчених по-своєму обґрунтована та цілісно розкриває сутність і структуру «механізму забезпечення прав людини» як комплексного поняття. Екстраполюючи ці положення на предмет нашого дослідження, дозволимо собі висловити авторське бачення щодо механізму забезпечення прав людини саме в діяльності МВС України.

Вважаємо, що серед елементів структури механізму забезпечення прав людини доречно виділяти:

- 1) юридичне закріплення прав людини;
- 2) охорону та захист прав людини;
- 3) моніторинг реалізації прав людини;
- 4) суб'єкти реалізації прав людини.

Пропонуємо проаналізувати зазначені елементи, обґрунтовуючи необхідність їх віднесення до структури механізму забезпечення прав людини.

Юридичне закріплення прав людини. МВС України як державний орган, який наділений владними повноваженнями керується у своїй діяльності постулатом «дозволено лише те, що прямо визначено законом». У зв'язку з цим забезпечення прав людини в діяльності МВС України має бути чітко регламентовано нормативно-правовими актами, які за своєю природою, сутністю та призначенням можуть бути різноманітними.

У цьому аспекті слушною є класифікація правозастосовчих актів, запропонована Є. Гідою, який за змістом та значенням в механізмі реалізації прав людини виділяє наступні види актів:

1) регламентуючі – необхідні для підтвердження наявності у конкретної особи певного права, регламентують обсяг даного права, а також визначають форму та порядок його реалізації;

2) реєстраційні – потрібні для засвідчення законності певного стану особи, її дій тощо. Ці акти, як державно-владне веління (припис) надають особі певну можливість, зокрема вимагати певних дій, поведінки від зобов'язаних суб'єктів;

3) акти про визнання – тобто акти, які визнають стан особи (безвісно відсутньою, недієздатною, неосудною, померлою; визнання батьківства тощо);

4) дозволяючі – закріплюють попередній дозвіл компетентного органу на використання того чи іншого права або свободи певною особою;

5) засновуєчі – ці акти опосередковують владну діяльність держави, містять в собі її волю (наприклад, акти про включення особи в склад якогонебудь органу чи комісії);

б) забороняючі – передбачають заборону реалізації прав та свобод людини [59, с. 65-67].

Охорона та захист прав людини. Охорона прав людини є механізмом безпосередньої дії охоронних норм права та організаційно-правової діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, установ і посадових осіб, а також громадських об'єднань щодо недопущення порушень прав та свобод людини і громадянина. Захист прав є об'єктивною потребою, оскільки всі права, надані особі й незабезпечені необхідними засобами захисту у випадку їх порушення, є лише «декларативними правами» [190, с. 50].

Відповідно до положень чинного законодавства України, охорона (захист) є особливим видом правомірної діяльності державних органів, громадян та самої особи як безпосереднього носія прав і свобод. При здійсненні прав і виконанні обов'язків громадяни і організації повинні поважати та додержуватись законів, принципів моралі, гуманізму та справедливості.

Під охороною розуміються взаємопов'язані заходи, які направлені на запобігання правопорушень, встановлення умов і причин, які їх породжують, а також сприяють процесу реалізації прав людини. Зазвичай, здійснюються ці заходи державними органами та громадськими організаціями. Під захистом слід розуміти примусовий (по відношенню до зобов'язаної особи) спосіб здійснення суб'єктивного права, який застосовується у встановленому законом порядку уповноваженими на те органами чи компетентною особою [59, с. 71].

Таким чином, можна сказати, що охорона прав людини включає заходи, які здійснюються до моменту їх порушення, а захист – після здійснення протиправного акту (правопорушення). У цьому випадку метою

захисту є відновлення порушених прав і свобод людини, а метою охорони є попереджувальна, превентивна функція, спрямована на недопущення протиправної поведінки, зокрема і вчинення злочинів, проступків та правопорушень. Держава гарантує охорону прав і свобод людини і забезпечує їх захист.

Моніторинг реалізації прав людини. У структурі МВС України функціонує профільне управління, яке в межах компетенції здійснює моніторинг і контроль дотримання прав людини в діяльності МВС та центральних органів виконавчої влади.

Основними завдання Управління моніторингу дотримання прав людини МВС України є: 1) контроль за дотриманням прав людини в діяльності МВС та центральних органів виконавчої влади; 2) моніторинг, вивчення та аналіз проблемних питань, пов'язаних з порушенням прав людини; 3) надання пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правових актів МВС стосовно забезпечення прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних і національних нормативних актів із забезпечення прав людини та рішень Європейського суду з прав людини; 4) забезпечення взаємодії МВС з центральними органами виконавчої влади та іншими органами державної виконавчої влади, міжнародними та національними неурядовими організаціями із забезпечення прав людини [158].

Таким чином, виходячи із зазначених завдань, можна сказати, що у своїй діяльності Управління моніторингу дотримання прав людини реалізує 4 функції: контролюючу, аналітичну, нормотворчу та комунікативну (організаційну).

Суб'єкти реалізації прав людини. МВС України є активним суб'єктом реалізації прав людини. Сам процес реалізації включає діяльність щодо дотримання заборон, використання закріплених прав і повноважень, виконання покладених обов'язків. Можна сказати, що за своєю сутністю зазначена діяльність втілюється у двох напрямках: 1) контроль та реалізацією

прав іншими суб'єктами; 2) безпосередньо реалізація прав самими співробітниками МВС України як представниками державного органу.

Ми не претендуємо на вичерпність перелічених нами елементів у структурі механізму забезпечення прав людини, проте вважаємо їх віднесення цілком логічним та обґрунтованим.

Як і будь-яка суспільна діяльність, механізм забезпечення прав людини в діяльності МВС України потребує свого удосконалення, покращення, оптимізації тощо.

Вдосконалення механізму реалізації прав та свобод передбачає можливість переходу від одного виду реалізації до іншого, правильний вибір складових елементів, в тому числі з включенням до цього складу відповідних актів застосування, оптимізацію внутрішніх зв'язків між актами застосування й іншими юридичними фактами, покращання процесуально-процедурних форм [59, с. 73].

Досить важливо у цьому аспекті враховувати також стан розвитку державно-правових явищ і процесів, громадянського суспільства тощо. Підтвердженням цього є результати соціологічного опитування з приводу того, що процес проектування ефективності діяльності органів поліції повинен базуватися на фундаменті узагальненого і осмисленого досвіду, супроводжувати загальний процес розвитку державності, перетворення України у зріле громадянське суспільство. Так, 74,5% дійсно підтримують цю тезу (сума відповідей «безумовно, так» – 30,7% та «скоріше так» – 43,8%); не згодні з цією думкою 22,9% респондентів (сума відповідей «скоріше ні» – 16,8% та «безумовно, ні» – 6,1%).

Серед 74,5% учасників опитування, що підтримали попередню точку зору, майже усі мають думку щодо змісту механізму проектування ефективності діяльності органів поліції. Серед альтернатив, на які вказали респонденти, виявилися наступні (вони мають незначні відмінності у показниках, але усе-таки можливо простежити порядок спадання пріоритетності):

- на першому місці – державно-правове регулювання цілей, змісту, компетенції, форм і методів владної діяльності системи МВС, як об'єкту управління з боку відповідних органів державної і виконавчої влади – 21,8%;
- на другому – законодавче та нормативно-правове регулювання цілей, змісту, форм і методів організаційно-розпорядчої та оперативної-службової діяльності органів внутрішніх справ, як об'єктів управління з боку МВС 20,5%;
- на третьому – кадрове наповнення системи МВС і мотивація діяльності співробітників – 18,6%;
- останнє місце – удосконалення аналітичної роботи, планування та контролю, які є провідними змістовними функціями процесу управління – 13,4%.

Одним з напрямів удосконалення механізму реалізації прав людини є підсилення процедурно-правової упорядкованості цієї реалізації, яка здійснюється шляхом впровадження процедурно-правових форм такої реалізації. Крім того, ці форми повинні поєднували. Людина може бути впевнена в реалізації своїх прав, і повноті їх здійснення лише за умов процедурної урегульованості всіх юридичних дій. Перш за все це відноситься до тих прав людини, які пов'язані з діяльністю державних органів [59, с. 73].

На наше глибоке переконання, слід проводити систематичну роботу щодо вдосконалення процедурно-правових форм реалізації прав людини. Перш за все, це впровадження більш простих, зручних та ефективних засобів і заходів, які будуть поєднувати у собі суспільні та особисті інтереси. Також, слід переглянути практику нормотворення, зокрема більшу увагу приділяти закріпленню правових норм саме в законах, виключити практику створення низки підзаконних актів (інструкцій, розпоряджень) для уточнення змісту закону. Для цього є принципи права та будь-якої діяльності, якими і слід керуватись у випадку відсутності деталізованої процедури у тексті закону.

Ще одним із напрямів удосконалення забезпечення прав людини в діяльності МВС є застосування нових технічних засобів – комп'ютерних

технологій, автоматичних систем управління тощо. Це не тільки економить час громадян на доступ до послуг, а і нівелює «людський фактор», який може по-різному проявлятися (корупційні ризики, наявність обідніх перерв у робочому графіку, хвороба співробітника тощо).

Щодо практичного аспекту діяльності МВС із забезпечення реалізації прав людини слушно наголошує К.С. Слюсар, який зазначає, що вона залежить від подолання причин, які породжують їх порушення: недосконалість законодавства (суперечності, прогалини, відсутність уніфікації міжнародних і національних правових норм); недоліки організаційно-управлінської діяльності (нечіткість структурної побудови служб і підрозділів, невідповідність їх завдань і функцій); недостатньо високий рівень правосвідомості та правової культури (правовий нігілізм, ігнорування принципу верховенства права, пріоритет карального характеру діяльності, необізнаність з місцевими національними традиціями тощо); недоліки кадрової політики (низький професійний рівень підготовки кадрів, перепідготовки, проведення професійної атестації кваліфікаційними комісіями та ін.) [188., с. 156].

Цілком актуальним є напрям покращення забезпечення прав людини в діяльності МВС України, який пов'язаний із удосконаленням особистості, професіоналізму самого працівника МВС. Адже, культура, фахова освіта, знання обов'язків на займаній посаді повинні поєднуватися з умінням творчо вирішувати практичні завдання, орієнтуватися в складній обстановці, виявляти твердість і наполегливість щодо припинення правопорушень.

На думку С. Кравцова, сучасний працівник поліції має поєднувати у собі досвід роботи, мобільність фаху та компетенції. Лише таке поєднання характеризує його як професіонала [116, с. 59-69]. М. Вебер розглядав «професійну діяльність» як творчу та відкидав принципове розділення професій на «творчі» і «прикладні» (ті, що не мають творчого характеру) [46, с. 40-41]. Людина та її професія як ціле відображаються в особистості під час досягнення професійної майстерності, постійного удосконалення

професійних знань, умінь, навичок, її адаптації до потреб, що постійно змінюються, універсальності, ідентифікації себе з професійними цілями та завданнями [208, с. 276-280]. Висловлені думки свідчать про те, що працівник МВС повинен відповідати високим соціальним стандартам та прагнути до постійного самовдосконалення, що зумовлено специфікою роботи (появою нових злочинних схем, засобів вчинення злочину тощо), підвищеним рівнем відповідальності, наявністю владних повноважень та ін.

Слід також підкреслити, що на сьогоднішній день МВС України вже зроблено перші кроки в аспекті оптимізації роботи щодо забезпечення прав людини, зокрема реалізується такий напрям як впровадження міжнародних стандартів, використання європейської практики правоохоронної діяльності. Як приклад, реформа Національної поліції, особливо патрульної поліції на кшталт американського та канадського зразків із залученням відповідних «етнічних» професіоналів.

Реалізація прав та свобод людини потребує належного здійснення своїх функцій і повноважень всіма державними органами, посадовими особами, громадськими організаціями. Їх діяльність має бути спрямована на реальне забезпечення цих прав і свобод. У суспільстві повинні йти взаємопов'язані процеси – розширення і зміцнення прав людини та формування правової культури, яка передбачає знання й повагу до права, а також практичні навички його застосування [59, с. 77].

Здійснюючи захист прав особи, діяльність МВС України має полягати в тому, щоб кожний її працівник не міг втручатись (обмежувати) здійснення цих прав інакше, ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадянської безпеки, економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб [190, с. 50].

Отже, аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність МВС України з питань, що пов'язані із забезпеченням конституційних прав

та свобод людини і громадянина, свідчить про те, що загалом вони відповідають Конституції України, однак мають й певні протиріччя, які пов'язані із динамікою розвитку суспільних відносин, комп'ютеризацією та електроніфікацією професійних сфер життя тощо. Вважаємо, що комплексний аналіз усіх елементів у системних зв'язках та в поєднаннях дозволяє не тільки вдосконалити теоретичну модель механізму забезпечення реалізації прав, свобод та обов'язків людини і громадянина, але й сприятиме практиці запобігання порушенням прав людини [190, с. 50].

Таким чином, проаналізувавши питання щодо механізму забезпечення прав людини в діяльності МВС України, автор дійшов наступних висновків.

1. Для реального втілення у життя проголошених та закріплених прав і свобод людини необхідні відповідні законодавчі та правові гарантії. Однією з таких гарантій є механізм забезпечення реалізації прав людини, який включає в себе низку засобів, способів та заходів, що сприяють ефективній реалізації, охороні, захисту усіх прав і свобод людини. Особливе місце у питанні забезпечення прав і свобод людини належить МВС України, діяльність якого спрямована на весь його спектр і включає різні аспекти, зокрема: охорону, захист, реалізацію, використання, дотримання тощо.

2. Механізм забезпечення прав людини – це комплексне поняття, яке має свою структуру, серед елементів якої доречно виділяти: 1) юридичне закріплення прав людини; 2) охорону та захист прав людини; 3) моніторинг реалізації прав людини; 4) суб'єктів реалізації прав людини.

3. МВС України як державний орган, який наділений владними повноваженнями керується у своїй діяльності постулатом «дозволено лише те, що прямо визначено законом». У зв'язку з цим забезпечення прав людини в діяльності МВС України має бути чітко регламентовано нормативно-правовими актами, які за своєю природою, сутністю та призначенням можуть бути різноманітними.

4. Охорона прав людини включає заходи, які здійснюються до моменту їх порушення, а захист – після здійснення протиправного акту

(правопорушення). У цьому випадку метою захисту є відновлення порушених прав і свобод людини, а метою охорони є попереджувальна, превентивна функція, спрямована на недопущення протиправної поведінки, зокрема і вчинення злочинів, проступків та правопорушень. Держава гарантує охорону прав і свобод людини і забезпечує їх захист.

5. У структурі МВС України функціонує профільне управління, яке в межах компетенції здійснює моніторинг і контроль дотримання прав людини в діяльності МВС та центральних органів виконавчої влади, а також реалізує 4 функції: контролюючу, аналітичну, нормотворчу та комунікативну (організаційну).

6. МВС України є активним суб'єктом реалізації прав людини, сам процес якої включає діяльність щодо дотримання заборон, використання закріплених прав і повноважень, виконання покладених обов'язків. Можна сказати, що за своєю сутністю зазначена діяльність втілюється у двох напрямках: 1) контроль та реалізацією прав іншими суб'єктами; 2) безпосередньо реалізація прав самими співробітниками МВС України як представниками державного органу.

Висновки до першого розділу

Встановлено, що ученими теоретиками виділяється два напрями юридичної думки щодо розуміння виникнення та закріплення прав людини – природний і позитивістський. Протягом досить тривалого історичного періоду відбувалось протистояння цих двох напрямів. На сьогодні воно втратило свою гостроту у зв'язку із еволюцією інституту прав людини. Адже, чимало країн світу на конституційному рівні закріпили права людини (в т.ч. і природні), чим було врегульовано співвідношення держави і особистості в демократичному суспільстві – особа має гарантії своїх прав, а метою діяльності держави є їх забезпечення.

Запропоновано під правами людини розуміти передбачені нормативно-правовими актами рівні можливості людей на створення сприятливих умов життя та розвитку, задоволення різноманітних потреб особистого і не тільки характеру, що обумовлені економічним, духовним та соціальним розвитком суспільства.

Визначено ознаки, притаманні поняттю «прав людини», зокрема: 1) можливості людини; 2) рівність прав людини для усіх без виключення людей, незважаючи на національність, віросповідання, колір шкіри та ін. фактори; 3) вони є невід'ємними для кожної людини, індивіда, громадянина; 4) визначаються рівнем розвитку суспільства: економічним, духовним, соціальним; 5) мета існування прав людини – створення сприятливих умов життя та розвитку людини, задоволення різноманітних потреб; 6) нормативно визначені, закріплені на законодавчому рівні та гарантовані державою.

Акцентовано увагу, що кожна держава світу бере на себе зобов'язання щодо реалізації, охорони та захисту прав людини, у зв'язку з чим особливого значення набуває питання їх забезпечення. Під останнім розуміється передбачена нормативно-правовими актами діяльність державних органів, пов'язана із використанням наявних юридичних засобів і заходів, спрямованих на реалізацію, охорону, захист та відновлення (у разі порушення) прав людини.

Наголошено, що поняттю «забезпечення прав людини» притаманні наступні ознаки: 1) наявність певної системи засобів та заходів, які спрямовані на функціонування і розвиток прав людини у суспільстві; 2) якісними характеристиками прав людини в аспекті поняття «забезпечення прав людини» є реалізація, охорона, захист та відновлення у разі порушення; 3) закріплення у національному законодавстві, що є своєрідною гарантією реалізації прав людини з огляду на наявність юридичної сили законодавчих та підзаконних актів; 4) активна діяльність відповідних державних органів та установ, наділених належною правовою компетенцією.

Доведено, що одного лише закріплення прав людини на законодавчому рівні недостатньо, необхідно забезпечити механізм їх реального втілення за допомогою наявних соціальних, правових, матеріальних та ін. засобів і заходів.

З'ясовано за результатами проведеного соціологічного дослідження, що 11,4% опитаних вважають, що їх права дійсно сьогодні дотримують, 23,8% стверджують, що права людини дотримуються, але частково, на думку 61,9% респондентів, права людини в Україні не дотримуються взагалі. За останні п'ять років ситуація із забезпеченням в Україні прав людини та основоположних свобод змінилась, але переважно у негативному сенсі – більше половини учасників дослідження – 53,6% зазначили, що ця ситуація погіршилася. Про позитивні зміни у цьому напрямку говорять лише 8,6% опитаних. Приблизно третина респондентів – 34,4% думають, що суттєвих змін ні у бік покращення, ні у бік погіршення, не відбулося.

Встановлено, що нормативно-правові акти, які не спираються на реалії суспільного життя, не досліджені науково, так і залишаються ідеями на папері, без практичного втілення та реалізації, навіть, якщо вони переслідували найгуманніші цілі.

Визначено, що з-поміж правоохоронних органів та правозахисних інституцій МВС України наділено найбільшим обсягом компетентнісних повноважень щодо забезпечення прав і свобод людини.

Акцентовано увагу, що згідно з існуючими нормативно-правовими актами, функціями МВС України є: 1) забезпечення прав і свобод людини (правоохоронна функція); 2) поліцейська функція; 3) прикордонна функція; 4) функція цивільного захисту; 5) міграційна функція; 6) регулятивна функція.

Доведено, що захист прав і свобод людини (правоохоронна діяльність) як напрям діяльності МВС України є ключовою, основною, пріоритетною функцією з-поміж інших (поліцейської, прикордонної, міграційної,

регулятивної та функції цивільного захисту населення). При цьому, усі вони тісно пов'язані між собою та взаємно обумовлені.

Визначено багатоаспектність діяльності МВС України у питанні забезпечення прав і свобод людини. Все більше діяльність профільного відомства набуває ознак сервісної служби, основною метою якої є обслуговування інтересів населення, забезпечення реалізації прав та свобод громадян тощо. Важливими функціями у цьому напрямі є надання допомоги людям у відновленні порушених прав і свобод; у надзвичайних ситуаціях; потерпілим від правопорушень; неповнолітнім, які залишилися без опіки; особам, які звільнилися з місць позбавлення волі, щодо їх ресоціалізації; надання охоронних послуг та ін.

Засвідчено, що, за результатами проведеного соціологічного опитування громадської думки, ефективною роботу поліції в Україні вважають 49,4% респондентів (сума варіантів відповіді «безумовно, так» – 16,6% та «скоріше так» – 32,8%). При цьому, досить високий показник опитаних – 48,6% стверджують, що не спостерігають ефективності у роботі поліції (сума варіантів відповіді «скоріше ні» – 41,1% та «безумовно, ні» – 7,5%).

Наголошено, що для реального втілення у життя проголошених та закріплених прав і свобод людини необхідні відповідні законодавчі та правові гарантії. Однією з таких гарантій є механізм забезпечення реалізації прав людини, який включає в себе низку засобів, способів та заходів, що спряють ефективній реалізації, охороні, захисту усіх прав і свобод людини. Особливе місце у питанні забезпечення прав і свобод людини належить МВС України, діяльність якого спрямована на весь його спектр і включає різні аспекти, зокрема: охорону, захист, реалізацію, використання, дотримання тощо.

Зазначено, що механізм забезпечення прав людини – це комплексне поняття, яке має свою структуру, серед елементів якої доречно виділяти:

1) юридичне закріплення прав людини; 2) охорону та захист прав людини; 3) моніторинг реалізації прав людини; 4) суб'єктів реалізації прав людини.

Доведено, що МВС України як державний орган, який наділений владними повноваженнями керується у своїй діяльності постулатом «дозволено лише те, що прямо визначено законом». У зв'язку з цим забезпечення прав людини в діяльності МВС України має бути чітко регламентовано нормативно-правовими актами, які за своєю природою, сутністю та призначенням можуть бути різноманітними.

Акцентовано увагу на тому, що охорона прав людини включає заходи, які здійснюються до моменту їх порушення, а захист – після здійснення протиправного акту (правопорушення). У цьому випадку метою захисту є відновлення порушених прав і свобод людини, а метою охорони є попереджувальна, превентивна функція, спрямована на недопущення протиправної поведінки, зокрема і вчинення злочинів, проступків та правопорушень. Держава гарантує охорону прав і свобод людини і забезпечує їх захист.

Наголошено, що у структурі МВС України функціонує профільне управління, яке в межах компетенції здійснює моніторинг і контроль дотримання прав людини в діяльності МВС та центральних органів виконавчої влади, а також реалізує 4 функції: контролюючу, аналітичну, нормотворчу та комунікативну (організаційну).

Доведено, що МВС України є активним суб'єктом реалізації прав людини, сам процес якої включає діяльність щодо дотримання заборон, використання закріплених прав і повноважень, виконання покладених обов'язків. Можна сказати, що за своєю сутністю зазначена діяльність втілюється у двох напрямках: 1) контроль та реалізацією прав іншими суб'єктами; 2) безпосередньо реалізація прав самими співробітниками МВС України як представниками державного органу.

РОЗДІЛ 2. ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА СТАН ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ

2.1. Деонтологічні засади поліцейської діяльності: зміст, сучасні стандарти, зарубіжний досвід

За допомогою тих чи інших соціальних норм суспільство пред'являє до представників певних професій вимоги щодо стандартів їх належної поведінки. Використовуючи дані норми як засіб, суспільство регулює, контролює, оцінює та корегує поведінку представників тієї чи іншої професійної групи.

Деонтологічна сфера представляє собою складну сітку взаємних вимог та зобов'язань особистості і суспільства, суспільства і колективу, колективу і особистості. Ці відносини мають належний характер, тобто вимагають від особистості способу життя, який відповідав би потребам суспільства. У самому загальному вираженні деонтологічні цінності є особливим видом духовних явищ, які задовольняють потреби культури в регулюванні соціальних відносин і вчинків людей. Саме деонтологічні цінності відіграють значну роль у створенні, підтримці і стабілізації соціального порядку. З деонтологічними цінностями прямо пов'язаний виховний момент, який відображає механізм перетворення суспільних вимог у свідомість і поведінку особистості [33, с. 75]. У цьому аспекті науковий аналіз ролі та значення деонтологічних засад в діяльності юристів взагалі та працівників поліції зокрема набув великого теоретичного та прикладного значення [61, с. 73].

На сьогоднішній день питання щодо деонтологічних стандартів діяльності поліцейського вже має певні напрацювання, однак лише на науковому рівні, без практичної апробації, втілення в оперативно-службовій роботі.

Сучасні вітчизняні енциклопедичні словники та їх автори трактують поняття «деонтологія» наступним чином:

- 1) учення про належне [159];
- 2) розділ етики, що розглядає проблеми обов'язку і належної поведінки;
- 3) учення про професійні та моральні обов'язки та правила поведінки медичного працівника по відношенню до хворого [83];
- 4) наука про належну поведінку, професійні та моральні обов'язки представника тієї чи іншої професії [61, с. 68].

За своїм змістом деонтологія тісно пов'язана із етикою та культурою, однак має свої специфічні риси.

На таких відмінностях наголошує Є.О. Гіда, зазначаючи, що, проблема професійного обов'язку та засад належної поведінки професіонала не може розкриватися лише в межах професійної етики. Варто підкреслити, що саме при дослідженні проблем поведінки працівників поліції з «особливими» категоріями громадян (люди похилого віку, неповнолітні, безхатченки тощо) етика (професійна етика) як наука часто неспроможна дати відповідні й адекватні рекомендації працівникам поліції щодо стандартів їхньої поведінки у тих чи інших ситуаціях. Саме в цьому і проявляється різниця між професійною етикою і поліцейською деонтологією [61, с. 72].

Ширший зміст деонтологічних засад діяльності представників юридичної професії, у порівнянні з професійною чи правовою культурою, закріплено і в енциклопедичних джерелах.

Деонтологія формує систему вимог, що пред'являються до юриста – як особи (психологічна структура), учасника політичного життя (ідейно-політична сутність), спеціаліста (професійно-правовий зміст), носія високих моральних принципів (моральна основа) та стійких естетичних смаків (розуміння прекрасного) та інше. Юрист повинен мати більше якостей, ніж того вимагає правова культура. Для здійснення своїх професійних обов'язків він повинен володіти не лише знаннями в галузі права та основами ділового спілкування, а й орієнтуватися в політичних проблемах суспільства,

дотримуватися професійної таємниці, вміти логічно викладати думки [137, с. 25].

Досить вдало визначення «правової культури» сформував М.М. Почтовий, який визначив, що правова культура особи – це сукупність знань особи про право та правову дійсність. У продовження своєї думки автор аналізує співвідношення правової культури та правової свідомості, визначаючи останню як відношення особи до дійсності з урахуванням правових знань, яке виражається в емоціях, переживаннях, стражданнях тощо. І як результат такого співвідношення – формується правова поведінка особи, яка розуміється як результат впливу правової культури на правову свідомість, тобто її дії, каталізатором яких стала оцінка особою певної життєвої ситуації через відношення до власних знань та бажання діяти певним чином [162, с. 182].

Така правова (професійна) поведінка включає в себе не лише етичні (моральні), а й правові, організаційно-управлінські, соціально-психологічні, професійно-тактичні аспекти поведінки, її характеру та стилю [61, с. 72, 81].

Враховуючи зазначені вище думки вчених та енциклопедичні джерела, виникає необхідність з'ясувати сутність деонтологічних засад поліцейської діяльності, у зв'язку з чим нами виокремлені основні аспекти його змісту:

1) психологічний аспект – це врівноваженість, стійкість до стресових ситуацій, вміння налагоджувати комунікативний контакт з оточуючими, потреба в постійному самовдосконаленні — самоосвіті, самовихованні, саморозвитку; непохитність, незалежність та наполегливість, любов до навколишнього середовища, до Батьківщини і сім'ї; чесність, порядність, нетерпимість будь-якого порушення закону у власній професійній діяльності, товариськість, спостережливість, врівноваженість, працездатність, витривалість; індивідуальна обдарованість, сумлінність, цілеспрямованість, ініціативність, сміливість тощо;

2) професійно-правовий аспект – це високий рівень правової культури та правової свідомості, що надає можливість давати правову оцінку

суспільним явищам і подіям, застосовувати норми права; колективізм, готовність прийти на допомогу; прагнення до взаєморозуміння і співпраці між людьми; відповідальність за долю людей і доручену справу; культура мислення і мистецтво логічного аналізу, знання їх загальних законів; професійно розвинені спостережливість, пам'ять, мислення, пильність та ін.;

3) соціальний аспект – це моральна та етична складова особистості, ділові якості, що впливає на її соціалізацію, ставлення до колег та клієнтів (громадян, свідків, підозрюваних, затриманих тощо); розуміння гуманістичних, демократичних, моральних та правових тенденцій і проблем розвитку світу і вітчизняного суспільства; бачення взаємозв'язку різних знань, сторін життя, необхідність всебічного підходу до вирішення їх проблем; висока моральна свідомість, твердість моральних переконань;

4) естетичний аспект – це естетичний смак, розуміння прекрасного як у думках (ідеї добра і справедливості, духу права), так і втілення у зовнішньому образі (охайність, діловий стиль одягу, формений одяг) тощо.

Крім цього, вчені С.А. Белічева та А.В. Буданов вважають, що представник юридичної професії повинен мати ще й ділові і педагогічні якості, до основних з яких відносяться: 1) освіченість — розуміння наукового світу і закономірностей природи, суспільства, життя та діяльності людини, її розвиток і поведінку; наукове знання про самореалізацію людини в житті, її особисті можливості; ознайомлення із загальнолюдською, вітчизняною і національною культурою; 2) загальна вихованість — загальнолюдські цінності життя і здоров'я, повага до прав та свобод людини, громадська зрілість та висока відповідальність; 3) професійна вихованість — правосвідомість, почуття обов'язку, професійна культура; повага до закону і дбайливе ставлення до соціальних цінностей правової держави, честі та гідності громадян; любов до обраної професії, потреба в активній участі щодо захисту прав та свобод громадян; 4) загальна розвиненість — розвинуті інтелектуальні, моральні і фізичні якості та здібності; здатність науково аналізувати соціально значущі проблеми та процеси; культура мовлення;

5) професійна розвиненість — воля до виконання свого обов'язку та прийняття правових рішень, працьовитість, відповідальність, наполегливість, стійкість (професійна, моральна, психологічна), надійність, мужність; організаційні, професійні та спеціальні здібності; вміння здійснювати професійну діяльність в іншомовній сфері, а це означає гарне знання іноземної мови [43, с. 254-256].

Із вище зазначеного слідує, що поведінка юриста, зокрема працівника поліції може бути різною. Адже, залежно від конкретної життєвої або професійної ситуації, вона є неповторною, неоднаковою, несхожою на вчорашню, разовою тощо. Однак, на наш погляд, у будь-якому випадку вона повинна бути деонтологічною, тобто ґрунтуватись на визначених приписах дозвільного та забороняючого характеру, бути свідомою, спрямованою, в першу чергу, на захист та забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також виконання завдань адміністративного та кримінального судочинства.

Відомо, що тільки в результаті набуття професійної правосвідомості сама професія досягає найвищих якісних характеристик, що відрізняють її від роду занять. Ці якісні характеристики виявляються в спроможності професії до саморегулювання (саморегуляції). Спроможність до саморегулювання втілюється в ідеях, принципах, методах, умовах і порядку регулювання професії. Сформовані правила оформлюються в єдиний документ, що призводить до їх однаковості. Положення таких документів стають нормативними (нормативами культури юриста) і набувають значення фахових стандартів, тобто поширюються на всіх представників професії, потребують підпорядкування і забезпечуються примусовими заходами. Саме ці документи є офіційними джерелами юридичної деонтології, їх можна назвати актами про норми-стандарти, які пред'являються до юридичної професії [38, с. 5-14].

Так, єдиним нормативно-правовим актом у сфері поліцейської діяльності є Правила етичної поведінки поліцейських (далі – Правила), затверджені наказом МВС України від 09.11.2016 № 1179. Метою Правил є

урегулювання поведінки поліцейських з дотриманням етичних норм, формування в поліцейських почуття відповідальності перед суспільством і законом за свої дії та бездіяльність, а також сприяння посиленню авторитету та довіри громадян до поліції [163].

Для реалізації зазначеної мети нормотворцем були визначені у Правилах лише обов'язки та заборони (розділ II «Основні вимоги до поведінки поліцейського»), а також здійснено посилання на Конституцію, Закони України «Про Національну поліцію», «Про запобігання корупції» та ін. І дійсно, для реального втілення задекларованої мети, поліцейський має використовувати надані йому права (повноваження), про які у Правилах не йдеться жодним чином.

Вважаємо, що поліцейський – як представник держави, носій державно-владних повноважень у своїй діяльності керується принципом «дозволено лише те, що прямо визначено в законі». Аналізуючи текст Правил складається враження, що цей нормативно-правовий акт адресується більше цивільним особам, які не наділені владними повноваженнями і керуються принципом «всездозволеності» – дозволено все, що не заборонено законом. Адже у Правилах закріплено лише обов'язки (розділ II п. 1) і заборони (розділ II п. 2).

Для кращого розуміння ситуації перерахуємо деякі обов'язки поліцейського:

- 1) неухильно дотримуватися положень Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів...;
- 2) професійно виконувати свої службові обов'язки...;
- 3) поважати і не порушувати права та свободи людини...;
- 4) у кожному окремому випадку обирати той захід з-поміж заходів, передбачених законодавством України, застосування якого призведе до настання найменш негативних наслідків;
- 5) неухильно дотримуватись антикорупційного законодавства України...;

б) виявляти повагу до гідності кожної людини, справедливо та неупереджено ставитися до кожного...;

7) поводитися стримано, доброзичливо, відкрито, уважно і ввічливо, викликаючи в населення повагу до поліції і готовність співпрацювати;

8) контролювати свою поведінку, почуття та емоції, не дозволяючи особистим симпатіям або антипатіям, неприязні, недоброму настрою або дружнім почуттям впливати на прийняття рішень та службову поведінку;

9) мати охайний зовнішній вигляд, бути у встановленій формі одягу;

10) дотримуватися норм ділового мовлення, не допускати використання ненормативної лексики;

11) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків;

12) інформувати безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді [163].

Якщо більш детально проаналізувати правові обов'язки поліцейських, які визначені у Правилах, то вони більше нагадують «дублювання» із тексту Закону України «Про Національну поліцію». При цьому, на нашу думку, «профільними» в аспекті етичності є лише 3 (п.п. 6-8) з 12 обов'язків, а інші стосуються професійно-правових, соціальних, естетичних аспектів поліцейської діяльності.

Схожою є ситуація і з правовими заборонами, передбаченими в Правилах, зокрема під час виконання службових обов'язків поліцейському заборонено:

1) сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання;

2) допускати будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного

та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками;

3) використовувати будь-які предмети, на яких зображена символіка політичних партій, та провадити політичну діяльність...;

4) розголошувати та використовувати інформацію з обмеженим доступом...;

5) знімати з однострою чи приховувати нагрудний знак (жетон)...;

б) перебувати на службі в нетверезому стані, у стані наркотичного або токсичного сп'яніння, уживати тютюнові вироби під час безпосереднього виконання службових обов'язків і в невстановленому місці [163].

Вважаємо, що серед зазначених заборон жодна не має відношення до етичності діяльності поліцейського, адже вони стосуються професійних (п.п. 1-4) та естетичних (п.п. 5-6) аспектів роботи.

Враховуючи зазначені аргументи щодо закріплених обов'язків та правових заборон у тексті Правил, слід наголосити, що за своїм змістом вони більше охоплюються поняттям «деонтологічні засади поліцейської діяльності», ніж «етичні правила поведінки поліцейських», а тому потребують правильного нормативного визначення та закріплення.

Можна виділити не так вже й багато професій та їх представників, соціальна роль і значення позитивних результатів або професійних помилок яких мають велике значення для об'єкта діяльності, не лише для суспільства, а й для конкретної людини, для її оточення, родини, рідних, близьких, колег. Наприклад, помилку кравця, педагога чи журналіста неможливо порівнювати з помилкою лікаря, або ж із помилкою слідчого, судді, прокурора, а тим більш працівника поліції, який неправомірно або помилково застосував вогнепальну зброю [61, с. 85].

У цьому аспекті, окремої уваги заслуговує розділ IV Правил «Взаємодія поліції із громадськістю та іншими державними органами». На наш погляд, у ньому найбільш ґрунтовно розкрито зміст належної поведінки поліцейського під час спілкування з громадянами та населенням.

Так, наприклад, незалежно від посади чи звання у відносинах із населенням поліцейський зобов'язаний: бути тактовним та доброзичливим; висловлювати вимоги чи зауваження, що стосуються особи, у ввічливій та переконливій формі; надати можливість особі висловити власну думку; до всіх потерпілих від злочинів або інших правопорушень проявляти повагу, охороняти їх безпеку та право на невтручання в особисте життя (розділ IV п. 2). За будь-яких обставин і відносно будь-якої людини як у робочий, так і в неробочий час поліцейський зобов'язаний дотримуватися норм професійної етики. При зверненні до особи поліцейському заборонено бути зверхнім, погрожувати, іронізувати, використовувати ненормативну лексику (розділ IV п. 3). Поліцейський повинен бути коректним та не повинен допускати застосування насильства чи інших негативних дій щодо членів суспільства, а також, незважаючи на провокації, повинен залишатися об'єктивним (розділ IV п. 4). Поліцейський повинен проявляти розсудливість, відкритість, почуття справедливості, володіти комунікативними навичками (переконання, ведення переговорів тощо), а в необхідних випадках мати керівні та організаційні якості (розділ IV п. 5) [163].

На важливості спілкування поліції з населенням неодноразово наголошують і вчені у своїх працях, зокрема як слушно зазначає П. Тенедієв, головна моральна вимога суспільства щодо діяльності поліції, укладається в таку формулу: «Точно відповідайте соціальним очікуванням суспільства та своєму призначенню» [195, с. 106]. Основним критерієм, за яким громадськість оцінює діяльність поліції, є ступінь виконання останньою своїх функцій, а також ступінь професіоналізму фахівців, їхньої поведінки, діяльності та стилю спілкування з громадянами, відповідність тому ідеалу, який сформувався у свідомості населення конкретної країни. Насамперед суспільство оцінює діяльність поліції відповідно до норм моралі. Воно має всі підстави очікувати, що працівники поліції виконуватимуть свої службові обов'язки чесно і сумлінно, тобто високоморально будуть охороняти честь і

гідність громадян з урахуванням моральних наслідків своєї діяльності [61, с. 85].

І суспільство цілком і повністю має, як це не дивно звучить, повне моральне право так думати, адже населення через систему сплати податків здійснює фінансове забезпечення діяльності поліцейського і сподівається, що натомість їх права і свободи будуть захищені, на вулицях будуть панувати публічний порядок і безпека, а працівники поліції діятимуть у дусі взірцевої поведінки «законослухняних громадян». Взаємозалежність поліції і суспільства впливає на ефективність поліцейської діяльності, розуміння суспільних настроїв, мети та призначення тих чи інших заходів примусу чи обмеження прав, а також це свідчить про соціальну зрілість суспільства, рівень правової культури та правової свідомості населення, морально-професійний потенціал поліцейських тощо.

Проаналізувавши сучасні вітчизняні деонтологічні стандарти поліцейської діяльності, пропонуємо звернутись до міжнародного досвіду щодо становлення, розвитку, функціонування поліцейської деонтології та нормативно-правового закріплення етичних стандартів.

Крім цього, важливість міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції засвідчують результати проведеного соціологічного опитування громадської думки, де на запитання «Чи призведе активна участь у міжнародному співробітництві в галузі дотримання прав людини працівниками поліції до сформованої системи міжнародних відносин у цьому напрямку?» 66,2% учасників дослідження зауважили, що це цілком можлива перспектива (сума відповідей «обов'язково так» – 24,6% та «скоріше так, ніж ні» – 41,6%).

У зарубіжних країнах поліцейська деонтологія сформувалася і розвивається не лише у національних рамках, а й має тенденцію до інтеграції, тобто поступово входить до всесвітньої нормативної практики. Як нормативно-орієнтуючий соціальний інститут поліцейська деонтологія у різних країнах виглядає по-різному. Ця диференціація визначається багатьма

соціальними факторами: національними особливостями, історичною специфікою соціальних процесів, державного устрою, правових концепцій, неповторністю соціального складу персоналу поліції у кожній країні, специфікою традицій, звичаїв, етнічних характеристик населення та поліції, певною відмінністю у поглядах національних наукових шкіл на професійну етику та поліцейську деонтологію [137, с. 551-551].

Міжнародними нормативно-правовими актами, які стали основою для розбудови морально-етичних законодавств у сфері поліцейської діяльності є Кодекс поведінки посадових осіб з підтримки правопорядку та Декларація про поліцію, прийняті у 1979 р. Організацією Об'єднаних Націй. Так, наприклад, у Декларації про поліцію зазначається, що «реалізація прав людини та фундаментальних свобод розуміє під собою мирне суспільство, яке характеризується порядком та громадською безпекою... тому, якщо поліціям країн-членів пропонуються деонтологічні правила, які враховують права людини та основоположні свободи, то європейська система захисту прав людини може бути лише укріплена» [20; 199].

Таким чином, можна стверджувати, що міжнародна спільнота активно підтримує спроби щодо впровадження деонтологічних стандартів у поліцейську діяльність та їх закріплення на законодавчому рівні.

Прикладом такого, на наш погляд, свідомого ставлення до питання розбудови морально-етичних основ у діяльності поліції, став досвід наступних країн:

- 1) Німеччина – у 1945 році прийнято «Сім заповідей для поліцейських», зокрема: 1) державна служба є проявом особливої довіри уряду, яку посадовець повинен виправдати виконанням своїх обов'язків; 2) публічність посади поліцейського, що автоматично робить його особою, яка сильно критикується, тому своєю поведінкою та поведінкою родини він повинен робити все, щоб запобігати критиці; 3) широкі повноваження не підвищують статус поліцейського, а роблять службовцем в очах громадян; 4) роз'яснює професійно-моральні якості; 5) поліцейський посадовець

повинен пишатися фактом своєї приналежності до поліції, що повинно проявлятися в осанці, особистій гігієні, однострої тощо; б) формулює правила поведінки робітників у колективі та дає поняття дисципліни; 7) Поліцейський чиновник повинен добровільно підвищувати свою загальноосвітню підготовку, професійні знання і фізичну підготовленість. Він не повинен бути кар'єристом, але зобов'язаний робити все, щоб стати гарним поліцейським [1];

2) Франція – у 1986 році прийнято Деонтологічний кодекс поліції, який розкриває основні цінності службових обов'язків: лояльність до республіканських інститутів, чесність, неупередженість, допомога громадянам під час служби та у неслужбовий час, обов'язок постійної готовності служити, дотримання та збереження професійної таємниці тощо [6];

3) Люксембург – у 2000 році прийнята Хартія цінностей Великогерцогської поліції, яка основними моральними цінностями визнавала невідкупність, об'єктивність, неупередженість, вірність обов'язку, підкореність особистісних інтересів службовим, творча ініціатива, бажання надати допомогу, бажання встати на захист правопорядку. При цьому поліціанту гарантувались освіта та підвищення кваліфікації за рахунок держави, вільний вираз своєї думки за умови збереження професійної таємниці [4; 199];

4) Північна Ірландія – у 2001 році прийнято Кодекс поведінки поліцейського Королівської поліції, де особлива увага приділена формуванню принципів соціального партнерства з населенням, закріплено положення про права поліцейських та умови їхньої роботи (необхідність створення умов роботи, вільних від тиску, дискримінації, напруженості, стурбованості) [199, с. 177];

5) Бельгія – у 2006 році прийнято Кодекс етики поліцейських служб, відповідно до якого співробітники поліції повинні ставитись до своїх громадських та службових обов'язків відповідально, чесно, неупереджено

відповідно до закону та наданих повноважень, поважати право та основні свободи громадян, їхню людську гідність. Чи не вперше Кодекс окремо вимагає шановного ставлення до самих уразливих прошарків населення. Кодексом підкреслюються роль керівництва у формуванні морально-етичних цінностей підлеглих, важливість постійної комунікації з підлеглими з метою створення творчого та конкурентного середовища у підрозділі [199, с. 177];

б) Нідерланди – у 2013 році прийнято Кодекс професійної етики поліції, де закріплено статус та зміст основних етичних цінностей поліцейського: чесності, надійності, мужності, обов'язковості, незалежності у своїх діях, професійності [199; 219].

Досить цікавим та нетиповим, у порівнянні з іншими, є Морально-етичний кодекс поліцейського США, адже він має вигляд декларації від першої особи і є найкоротшим.

«Як офіцер поліції, я вважаю своїм основним обов'язком служити людині: охороняти життя і власність моїх співгромадян, захищати довірливих від обману, слабких від пригнічення і залякування, мирних громадян — від насильства і безладів, поважати конституційні права всіх людей на свободу, рівність та справедливість. В особистому житті я обіцяю бути прикладом для інших: я буду мужнім і спокійним перед небезпекою, буду намагатись стримувати свої чуття і постійно піклуватись про добробут інших. Будучи чесним у думках і вчинках, особистих і службових справах, я буду беззаперечно виконувати закони моєї країни та службові інструкції. Усю інформацію конфіденційного характеру, з якою я можу стикнутись або яка буде передана мені для виконання службових обов'язків, я до кінця днів своїх буду тримати в таємниці, якщо розкриття цих даних не буде необхідним у ході служби. Я обіцяю не втручатись у чужі справи і ніколи не дозволю особистим симпатіям, упередженням, злобі або дружнім відчуттям впливати на мої рішення. Будучи безкомпромісним до злочинців і невідступного переслідування злочинців, я буду нести службу добросовісно та ввічливо без загравань та прихильностей, злоби та інших намірів, ніколи

не застосовувати непотрібну силу і ніколи не брати хабарів. Я приймаю відмінний знак мого управління як символ громадської довіри, яким я буду користуватись до того моменту, поки я дотримуюсь етики поліцейської служби. Я постійно буду прагнути досягнення цих цілей та ідеалів, присвячуючи себе обраній професії – службі в поліції» [199; 17].

На перший погляд Морально-етичний кодекс поліцейського США чимось нагадує розширений варіант тексту Присяги поліцейського України. З іншого боку – у ньому досить лаконічно та доступно визначені морально-етичні цінності в діяльності поліцейського, на які він орієнтується, та якими керується у своїх діях та вчинках.

Досвід вивчення морально-професійних та морально-етичних кодексів показує нам, що всі вони вибудовані за одним принципом – у них містяться в найбільш загальному вигляді вимоги моралі і містяться побажання соціуму щодо формування морального обличчя представника поліцейської професії, що є цілком закономірним результатом соціальних подій.

Проаналізувавши міжнародний та зарубіжний досвід виникнення та розвитку деонтологічних стандартів поведінки поліцейських, слід виокремити притаманні усім спільні риси:

1. Закріплення на нормативно-правовому рівні у кодифікованій формі.
2. Визначають статус поліцейського та шанобливе ставлення до нього.
3. Акцентують увагу на взаємодії з населенням та ставленні до громадян, осіб без громадянства тощо.
4. Вимагають поваги та дотримання прав і свобод людини і громадянина.
5. Наголошують на збереженні конфіденційної службової інформації.
6. Змушують бути прикладом як на службі, так і в поза службовий час (у побуті, на відпочинку, у відносинах в сім'ї тощо).
7. Формують еталонну поведінку поліцейського як: чесного, об'єктивного, неупередженого, гідного, мужнього, незалежного,

професійного, спокійного, стриманого, чуйного, безкомпромісного, вірного обов'язку, здатного встати на захист правопорядку у будь-який момент тощо.

8. Стимулюють поліцейського до професійного зростання, саморозвитку, вдосконалення, підтримання належного фізичного стану тощо.

Слід також підсумувати, що сучасні кодифіковані акти спрямовані на населення, вони прагнуть повідомити суспільству про соціальні принципи, якими керується поліцейський у своїй професійній діяльності. Таким чином, вони дають можливість сформулювати ставлення до поліцейської діяльності в цілому та формально визначених морально-етичних норм. Складається враження, що проаналізовані етичні кодекси мають подвійну мету: 1) спрямовані на врегулювання взаємовідносин між самими поліцейськими; 2) створення враження у населення про характер та методи своєї діяльності.

Як видно із аналізу зарубіжних нормативних актів, у країнах Західної Європи та США широко поширена практика збору, систематизації і публікації етичних норм-стандартів щодо діяльності поліцейських. В Україні, на жаль, поки що ще не проводилася системно подібна робота; є лише поодинокі спроби (Правила етичної поведінки та Присяга поліцейського) частково закріпити на нормативному рівні питання морально-етичного аспекту поліцейської діяльності. Однак, питання формування та визначення деонтологічних стандартів в діяльності поліцейського залишається відкритим та потребує наукового визначення й обґрунтування.

Важливим у цьому аспекті є врахування зарубіжного досвіду та міжнародних стандартів у сфері прав людини. Нашу позицію підтверджують результати опитування громадської думки, де на запитання «Чи згодні Ви з тим, що в основу міжнародного співробітництва в галузі дотримання прав людини повинен бути закладений комплексний підхід до розгляду прав людини, як громадянських і політичних, так і економічних, соціальних та культурних, а ступінь реалізації прав людини повинна розглядатися з єдиних позицій і з рівною увагою стосовно усіх категорій прав людини?» – переважна кількість респондентів – 68,6% дала відповідь «обов'язково так».

Щодо заходів, завдяки яким можна досягнути посилення міжнародного співробітництва в галузі дотримання прав людини, то отримані відповіді учасників дослідження можна надати у вигляді наступного рейтингу (за ступенем спадання):

- 54,7% стверджують, що потрібно акцентувати зусилля на організації навчальних курсів для працівників поліції;

- 44,9% свідчать, що створення міжнародних навчальних центрів підготовки поліцейських кадрів також виявляється першочерговим завданням у цьому напрямку;

- на думку 40,5% опитаних, важливим є підвищення кваліфікації практичних працівників в рамках взаємного обміну;

- 32,8% вважають, що увагу слід приділити міжнародним договорам в галузі прав людини;

- не останнє місце у процесі посилення міжнародного співробітництва в галузі дотримання прав людини відводять організації і проведенню міжнародних семінарів і конференцій з прав людини – 26,7%;

- на останньому місці у респондентів – видання навчальної, довідкової, методичної літератури – 22,2%.

Таким чином, підсумовуючи вище викладене, автор дисертаційного дослідження дійшов наступних висновків.

1. Предметом поліцейської деонтології є проблеми належної поведінки працівників поліції, деонтологічні засади її діяльності.

2. Під поліцейською деонтологією слід розуміти юридичну науку, що вивчає вимоги щодо належної професійної поведінки працівників поліції, які засновані на соціальних і моральних цінностях суспільства та спрямовані на охорону прав і свобод людини та громадянина, а також особливості реалізації цих вимог у їх практичній діяльності [61, с. 92].

3. З метою з'ясування сутності деонтологічних засад поліцейської діяльності виокремлено основні аспекти їх змісту: психологічний аспект, професійно-правовий, соціальний та естетичний аспекти.

4. Сучасні деонтологічні стандарти поліцейської діяльності характеризуються наявністю лише декількох нормативно-правових актів, зокрема: Правил етичної поведінки поліцейських (наказ МВС України № 1179 від 09.11.2016), Закону України «Про Національну поліцію» та Присяги поліцейського.

5. Міжнародна спільнота активно підтримує спроби щодо впровадження деонтологічних стандартів у поліцейську діяльність та їх закріплення на законодавчому рівні. У країнах Західної Європи та США широко поширена практика збору, систематизації і публікації етичних норм-стандартів щодо діяльності поліцейських. В Україні, на жаль, поки що ще не проводилася системно подібна робота; є лише поодинокі спроби закріпити на нормативному рівні питання морально-етичного аспекту поліцейської діяльності.

2.2. Професіоналізм в діяльності поліцейського

XX століття породжує ще одну проблему, розв'язання якої пов'язане з дослідженням та оцінкою місця й ролі юриста в соціальному житті: йдеться про професіоналізм юриста як про специфічний суспільний статус представників даної професії, так званий професійний статус. Професійний портрет характерний для багатьох професій у вигляді багатогранності та неповторності особистостей людей, імена яких є візитною карткою професії: лікар – Гіппократ, композитор – В.А. Моцарт, мореплавець – Х. Колумб, скульптор – Фідій, юрист – А.Ф. Коні. Усі вони є уособленням своєї професії, ідеалом та зразком вірного їй служіння [33, с. 104].

Для європейської спільноти характерне очікування від юриста бути особистістю з високою моральною культурою, рівень якої є результатом сімейного і суспільного виховання, а також постійної роботи над собою (морального самовиховання). Суспільство вимагає від особистості юриста високої моральної культури як показника морального розвитку і моральної

зрілості, яка виявляється на трьох рівнях: здатність особистості до співчуття, переживання і милосердя (культура моральних почуттів); культура етичного мислення є раціональною складовою моральної свідомості, яка виражається у знанні моральних вимог та цінностей, вимог суспільства, у змозі обґрунтовувати моральний вибір; культура поведінки як спосіб реалізації постановки та прийняття моральних цілей і здійснення вчинків відповідно до етично-етикетної системи соціуму [33, с. 76].

Усі ці очікування суспільства від юриста можна, на наш погляд, екстраполювати і на поліцейського, у зв'язку з чим виникає необхідність дослідження саме професійних аспектів поліцейської діяльності, з'ясування такого критерію як «професіоналізм».

Один з найбільш відомих керівників поліції Сполученого Королівства в 1972-1977-х рр. сер Роберт Марк, аристократ за походженням і член Палати Лордів Великої Британії, так сформулював сучасне призначення поліцейської діяльності, виступаючи перед поліцейською аудиторією: «Поліцейська функція, якій ми з вами себе присвятили, можливо, одна з найбільш гідних і шляхетних функцій у вільному суспільстві. Ми з вами представляємо владу через згоду, а не через силу».

Ця заява лаконічно висловлює нову філософію поліцейської служби, що отримала розвиток в Західній Європі за останні 60 років. Однак, не можна сказати, що ця ідея така вже нова для вираження сутності поліцейської служби. Так, один з принципів розуміння змісту діяльності поліції ФРН, чинний до сьогоднішнього дня, «праця поліції повинна служити народу», був сформульований державним міністром внутрішніх справ Німеччини Карлом Северином (1875-1952).

Традиційно в європейській культурі професіонали займають привілейоване становище, оскільки вони виконують роботу, яка вважається особливо цінною – зокрема, через обсяг попередньої підготовки і практичного досвіду, які необхідні для набуття знань і майстерності, що очікує суспільство. Традиційний Парсонівський професіонал безкорисливо

служить своїм клієнтам; особисті інтереси він не ставить вище професійного обов'язку. Професіонал – це ідеальний громадянин ідеальної країни [33, с. 103].

Для більш ґрунтовного дослідження питання, пов'язаного із професіоналізмом в діяльності поліцейського, слід проаналізувати тлумачення поняття «професіоналізму».

Так, наприклад, вчені по-різному визначають у своїх наукових працях «професіоналізм», зокрема, як:

- 1) ознака належної відповідності людини вимогам діяльності, виробництва;
- 2) певна системна організація свідомості, психіки людини;
- 3) спосіб життя людини, її життєва потреба;
- 4) рівень максимального використання службових засобів, а також власних здібностей тощо;
- 5) системне утворення, що визначається наявністю конкретних особистісних якостей та наявності в нього ряду структурних елементів [33, с. 104].

Носієм професіоналізму в поліцейській діяльності є працівник поліції, покликаним якого є реалізація суспільно-корисної функції. Вважаємо, що професіоналізм в діяльності поліцейського є складним, багатоаспектним явищем.

Наша позиція підтверджується думками багатьох вчених, які досліджували питання, пов'язані із професійністю юриста взагалі, його професійним портретом тощо. Серед них варто відзначити С. Алексеєва, Ж. Алексеєву, В. Лапшова, А. Рикена, В. Яковлева та ін.

Аналіз наукових праць зазначених учених дозволив нам виокремити елементи структури «професіоналізму» в діяльності поліцейського:

- 1) духовна та інтелектуальна розвинутість – такій особистості притаманні моральні риси, які відображають її ставлення до інших людей:

безкорисливість, вірність, жертовність, демократизм, толерантність, емоційна стійкість, такт тощо;

2) раціональність – здатність з-поміж наданих повноважень обирати найбільш дієві та ефективні, гуманні засоби та заходи для реалізації визначених завдань;

3) правова культура – знання, вміння, навички у сфері правових відносин, зокрема правозахисної та правоохоронної діяльності; навички дослідження фактів, віднаходження і трактування нормативних актів, складання юридичних документів, усних виступів з юридичних питань та ін.;

4) особливе почуття обов'язку – присвячене служінню народу України та державі, пріоритет службових інтересів перед особистими;

5) професійні цінності – об'єктивність, порядність, чесність, гуманізм, професійна майстерність тощо;

6) комунікативність – здатність швидко та ефективно налагоджувати контакти з оточуючими, колегами, учасниками суспільних відносин (адміністративного, кримінального судочинства), наявність організаторських здібностей;

7) психологічна налаштованість – стресостійкість, можливість протистояти складним соціальним викликам, емоційна стійкість та врівноваженість;

8) система професійної підготовки – постійне вдосконалення форм і методів протидії злочинності, розвиток інтелектуальних та професійних навичок тощо.

Зазначені структурні елементи потребують, на наш погляд, змістовного розшифрування та додаткового обґрунтування.

Духовність та інтелектуальна розвинутість. Слушною у цьому аспекті є думка Ж. Алексеевої, яка наголошує, що духовність – це вищий рівень культурного розвитку, який характеризує в нашому випадку власне людське в особі, його здатність керуватися в своїй поведінці цінностями соціального життя. Духовність здатна підвищити ефективність професійної

діяльності, виводячи її за межі конкретної юридичної ситуації і досягнення суто юридичного результату. Крім цього духовно зріла людина володіє рисами, які виражають її ставлення до самої себе: почуття власної гідності, відповідальності за свої дії, самоконтроль, душевне і фізичне здоров'я. Саме розвинутій особистості властиві інтелектуальні риси: широта думки, вміння критично мислити [33, с. 105].

Раціональність. У поліцейській діяльності вона полягає у визначенні найбільш ефективних засобів та заходів для вирішення поставлених перед поліцією завдань. Поліцейський у цьому випадку діє виважено та розсудливо, не витрачає зайвий час, що дає можливість, у свою чергу, передбачити результати своєї діяльності.

Особливе почуття обов'язку. Діючи від імені держави, поліцейський повинен забезпечити дотримання прав, свобод людини і громадянина, публічного порядку та безпеки. Саме цей «владний статус» і формує особливе почуття обов'язку у поліцейського, готового прийти на допомогу у будь-який час доби. Присвятивши своє життя служінню народу України та державі, поліцейський заздалегідь вже визначив для себе пріоритет службових інтересів перед особистими.

Професійні цінності. Можна визначити дві групи професійних цінностей поліцейського: 1) загально-моральні або соціально-моральні, тобто ті загальнолюдські цінності, які притаманні багатьом, в т.ч. і поліцейським (гуманізм, справедливість, порядність, чесність, вихованість, об'єктивність, тактовність, охайність тощо); 2) службові цінності (професійна майстерність, дисциплінованість, лідерство, вміння чітко формулювати свої думки, організаторські здібності та ін.).

Комунікативність. Враховуючи той факт, що на 80% поліцейська діяльність пов'язана із спілкуванням з людьми (свідки, підозрювані, правопорушники, інформатори, помічники, колеги, представники контролюючих органів та ін.), встановлення комунікативного контакту

відіграє велику роль і прямо впливає на ефективність та результативність роботи в цілому.

Психологічна налаштованість. Досить часто у поліцейській роботі ми спостерігаємо такі явища як «емоційне вигорання», суїцидальні настрої чи прояви, в тому, наявність низки захворювань (професійних) – все це є результатом щоденної службової ненормованої діяльності. У цьому аспекті величезне значення має правильне налаштування, підхід до розподілу справ, визначення хронології подій, планування робочого часу та відпочинку. За таких умов цілеспрямованість та наполегливість у роботі не зменшується.

Система професійної підготовки. Являє собою процес навчання та виховання, вишколу та пізнання. Навчання спрямоване на здобуття знань та формування вмінь і навичок щодо їх застосування у професійній діяльності, а виховання має на меті формування особистісних якостей та рис, які необхідні для вирішення нетипових, нестандартних ситуацій, які у професійній діяльності поліцейського трапляються майже не щодня. Поліцейський повинен мати установку на знання, він завжди і скрізь вчиться. Оволодіння знаннями пов'язані з рівнем кваліфікації, під якою розуміється ступінь придатності працівника до виконання даного виду праці або ж ступінь досконалості оволодіння професією. Поліцейський є людиною високої кваліфікації, для якої необхідно накопичувати та розширювати свої знання.

Правова культура. Найбільш об'ємний за змістом елемент в структурі «професіоналізму». Тому, пропонуємо піддати його більш детальному науковому аналізу.

У науковій літературі зустрічають різні формулювання поняття «правової культури», зокрема:

- А. Семітко, М. Соколов розглядають як систему певних моделей, зразків, орієнтацій;

- І.П. Зеленко визначає її як спосіб правової поведінки соціальних груп, що визначає також природу правових цінностей та переконань членів суспільства; надзвичайно органічне поняття, яке уособлює рівень правової

компетентності людини, груп, соціумів і їхні наміри діяти відповідно до встановлених у даному суспільстві цінностей, принципів та норм [92, с. 224];

- М.М. Почтовий тлумачить як сукупність знань про право та правову дійсність [162, с. 182].

Культура правової діяльності передбачає знання закономірностей і можливостей юридичної науки, переконаності в необхідності і соціальній корисності нормативних актів, вміння користуватися правовим інструментарієм – законами та іншими правовими актами у повсякденній діяльності, звертаючись до всіх досягнень юридичної науки і практики при прийнятті й оформленні рішень. Ця культура відбивається в досягнутому рівні розвитку правової діяльності, нормативних правових актах, правосвідомості, юридичній практиці, відповідно до яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин, встановлюються межі правопорядку в країні [92].

У зв'язку з цим, актуальними у поліцейській діяльності постають питання набутих знань, умінь та навичок.

Під професійними знаннями варто розуміти сукупність наукових знань у сфері права та юриспруденції. Змістовною вимогою набуття необхідних правових та юридичних знань є загальна гуманітарна підготовка: знання основних правових теорій і концепцій; вимог до виконання професійної діяльності і т.п., а також галузеві та спеціальні (прикладні) системи правових знань. Ці знання повинні бути міцними і засвоєними на все життя, але з постійним поглибленням та вдосконаленням. Професійні уміння – це здатність самостійно, в межах певного часу і з певною якістю вирішувати професійні юридичні завдання на основі набутих знань і досвіду. Навички – це уміння, створені вправами, звичкою, які характеризуються високим ступенем засвоєння і набуваються у процесі активного виконання своїх професійно-службових обов'язків [33, с. 109].

Вважаємо, що високий рівень правової культури працівника поліції є не тільки запорукою швидкого та ефективного виконання професійних

обов'язків, а і є вимогою сучасності, в умовах швидкоплинності та зміни суспільних явищ і процесів, оновлення законодавства, появи нових правових інститутів тощо.

Ми не претендуємо на вичерпність перелічених елементів структури «професіоналізму» в діяльності поліцейського. У своїх наукових працях вчені виділяють ще ряд важливих елементів, зокрема:

- використання службових засобів, особисті здібності, досвід (сприяє створенню запасу різноманітних прийомів рішення завдань, які постають перед юристом, досвід роботи в певній галузі на певній посаді), творче ставлення до виконання службових обов'язків, розумність (Ж. Алексєєва);

- особлива кваліфікація; висока ділова комунікація, яка ґрунтується на науковій освіті; особливий професійний етнос, в основі якого лежить нееконімічна орієнтація на цінності, які притаманні всьому суспільству; непартійна, ділова професійна праця (А. Рикен);

- висока загальна культура, високий і при цьому “спеціалізований” моральний рівень – підкорення діяльності юриста низці етичних норм, таких, як чесність, почуття поваги до інших, увага до людей тощо; розвинуте юридичне мислення; глибокі знання законодавства і практики його застосування; навички науково-дослідницької роботи; якості громадського діяча, зокрема навички публічних виступів (С. Алексєєв та В. Яковлев);

- професійно значимі прийоми і навички; ставлення до професії, знання тощо (В. Лапшов).

Однак, вважаємо, що вони є похідними від визначених нами елементів структури «професіоналізму» і в цілому не впливають на загальне розуміння визначеного поняття.

Варто відзначити, що основи для формування майбутнього поліцейського-професіонала закладаються під час його навчання.

Мета поліцейської освіти – випускати зі своїх навчальних закладів поліцейського-професіонала будь-якого рангу і для будь-якого виду діяльності.

Термін «освітній професіоналізм» має безліч значень і може трактуватися по-різному. Серед основних критеріїв, що його визначають, можна відзначити наступні:

- тривалість періоду спеціальної підготовки кандидатів;
- високий рівень допуску (до професії);
- рівень загальноосвітніх і спеціальних знань, в тому числі і теоретичних;
- відповідність основним ідеалам професії;
- етичні засади;
- наявність у слухачів відповідних документів про повну загальну середню (або більш високу) освіту;
- гордість за свою професію;
- престижність і статус професії.

Підвищенню рівня загальної та професійної освіти поліцейських за кордоном приділяється велика увага. Там вважають, що це найсерйозніший резерв, використання якого допоможе підвищити ефективність діяльності поліції.

Не обмежуючись загальними навчальними закладами, поліція організовує свою власну систему освіти, яка зазвичай складається з трьох ланок:

- початкового навчання вступників. Воно, як і подальше навчання рядових співробітників, проводиться найчастіше в навчальних центрах територіальних поліцейських формувань;
- навчання поліцейських, які спеціалізуються в певних видах діяльності, для заняття офіцерських посад. Навчання зазвичай проходить в навчальних центрах, організованих центральними органами поліцейського управління;
- підготовки поліцейських офіцерів вищих рангів в спеціальних вищих поліцейських навчальних закладах, а також в загальних навчальних закладах, наприклад університетах, за спеціальною програмою [123].

Особливе місце займає початкове навчання. Йому надається важливе значення не тільки тому, що поліцейські часто діють поодиноці і можуть опиратися тільки на свої знання і досвід, а й тому, що період початкового навчання завжди використовується для встановлення основних рис характеру поліцейського, його особистих і ділових якостей. Ці дані лягають в основу атестації.

Професіоналізм поліцейського визначається як сукупність загальнозначущих і специфічних професійних знань і умінь, які дозволяють поліції виконувати властиві їй функції, а також неухильно слідувати деонтологічним правилам і принципам. Стандартними критеріями професіоналізму співробітника поліції є:

- відповідний обсяг знань і інтелектуальний рівень;
- тривалість і безперервність навчання та підготовки;
- відповідність виконуваних функцій цінностям суспільства;
- самостійність у прийнятті рішень;
- прихильність роботі, заснованої на прагненні задовольнити інтереси населення;
- почуття спільності з колегами;
- повага до Кодексу етики і дотримання його положень в життя і на службі.

Більш конкретно професійні вимоги пов'язані з визначеною спеціалізацією співробітника поліції, його посадою і місцем в поліцейській ієрархії. Уже під час набору в поліцію виявляються кандидати, які за своїми інтелектуальними, фізичним, психічними і моральним даними відповідають стандартам професіоналізму для тієї чи іншої поліцейської служби, в залежності від чого до них і пред'являються певні освітні вимоги. Вступ на посаду або просування по службі також вимагають додаткового навчання або спеціальної професійної підготовки.

Стандарти професіоналізму дозволяють чітко поставити цілі і задачі підготовки, оптимально визначити предмет навчання і його структурні елементи.

Існує досить поширена думка, ніби на Заході поліцейські добре працюють тому, що є професіоналами, тобто вузькопрофільними фахівцями, прекрасно розбираються в якійсь одній, конкретній сфері поліцейської діяльності.

Професіоналізм в такому вузькому розумінні означає не більше, ніж поділ праці в поліцейській роботі. Через таке занадто вузьке розуміння професіоналізму серед вітчизняних вчених і практиків починають звучати заклики до переорієнтування юридичної освіти в системі МВС України, відповідного держстандартам, в сторону його поліцейської професіоналізації та відомчої спеціалізації.

У практиці міжнародного поліцейського співробітництва в сфері підготовки персоналу також постійно виникає дискусія – чи навчати співробітника поліції як фахівця широкого профілю або як спеціаліста вузького профілю. При цьому німецький дослідник Пітер Доом пропонує вирішення цієї дилеми як підготовку і тих і інших спеціалістів, отже, для поліції необхідно готувати і фахівців широкого профілю, і фахівців вузької спеціалізації, а не спеціалістів широкого профілю або фахівців вузької спеціалізації.

За результатами проведеного соціологічного опитування громадської думки про роботу поліції, з'ясовано, що більшість опитаних – 63,0% оцінюють працівників Національної поліції України, як компетентних, професійних. У той же час, 31,2% мають протилежну негативну точку зору.

Поряд з основами професіоналізму поліцейського, які закладаються під час навчання, визначеними нами властивостями, притаманними «професіоналізму» в поліцейській діяльності, існує ще один вид професіоналізму, від якого також залежить результативність реалізації поліцейської функції в державі – професіоналізм управлінця, керівника.

У даний час в передових державах зі стабільною економічною ситуацією і з високим рівнем правосвідомості – США, Німеччини, Франції, Великобританії, Італії, Канаді, Японії та інших – управління поліцейськими відомствами і підрозділами прагне враховувати нову філософію поліцейської діяльності, суть якої полягає в служінні інтересам суспільства, громадянам. Поліцейська діяльність набуває все більшу суспільну спрямованість. Ідея служіння поліції суспільству в тісній співпраці з громадянами, закріплена в Законах про поліцію, прийнятих і оновлених до кінця ХХ ст. практично у всіх європейських країнах, США, Канаді, Японії та деяких ін., перетворює поліцію в правовій державі з каральної силової структури в повсякденну цілодобову сервісну службу з широким спектром соціальних послуг, де «суспільство – це покупець, а поліцейський підрозділ – це продавець своєї поліцейської послуги».

Така форма здійснення поліцейської діяльності вимагає особливої організації поліцейських сил і управління, а також сучасного підходу до професійної підготовки кадрів поліції. У здійсненні поліцейської функції величезну важливість набувають психологічні знання, комунікативні вміння і навички, риторичні здібності. Оскільки поліція розглядається як сервісне підприємство, то її керівник повинен мислити, як підприємець, що працює в специфічній сфері обслуговування населення. Акцент при цьому робиться не на отримання фінансової вигоди, а на вирішення тих питань, які ставить населення перед поліцією і які входять в її компетенцію. При цьому від керівника поліції потрібні господарська ощадливість, підвищений професіоналізм, орієнтація на громадян, справедлива оцінка кожного поліцейського. Все це обумовлює відповідні підходи до організації та спрямованості професійної підготовки управлінських кадрів поліції всіх сфер поліцейської діяльності.

Разом з тим залишається в силі і традиційне призначення поліції: втілення в життя законів, попередження і припинення злочинів. Боротьба зі злочинністю залишається пріоритетом в її діяльності і визначає комплекс

вимог до керівників поліції відповідно до сучасного стану організованої злочинності, що й обумовлює включення в зміст професійної підготовки управлінських кадрів поліції всіх держав вивчення питань боротьби з організованою злочинністю, тероризмом, корупцією, обігом наркотиків, фінансовими злочинами, нелегальною міграцією та іншими кримінальними явищами.

Таким чином, нова філософія поліцейської служби, що отримала поширення в 60-х рр. ХХ ст. і ускладнення правоохоронної діяльності, викликане потужним зростанням організованої злочинності і корупції, широкомасштабними проявами тероризму послужили потужними факторами перегляду вимог до керівного складу поліції. Ці процеси, а також широке впровадження в практику управління поліцейськими структурами досягнень науки, техніки та інформаційних технологій, роблять недостатнім наявність у керівника лише практичного досвіду роботи і певних особистих якостей. Великі вимоги пред'являються також до знань основ законодавства, теорії та методів організації та управління поліцейською діяльністю. У цих умовах в більшості розвинених демократичних держави сформувалося і значною мірою утвердилася думка про управління як про особливу професію, що вимагає спеціальної підготовки і періодичного оновлення знань протягом всієї практичної діяльності цієї категорії співробітників поліції. При цьому якість підготовки та рівень кваліфікації управлінських кадрів стали розглядатися як один з найважливіших чинників ефективності правоохоронної діяльності.

Можна сказати, що призначення поліції в його сучасному розумінні виступає організаційно-смісловим орієнтиром, центром тяжіння, відповідно до якого створюються і функціонують системи професійної підготовки співробітників поліції. Якісна ж професійна підготовка управлінських кадрів поліції, на думку більшості фахівців поліцейської служби, є необхідною умовою успішності і процвітання правоохоронних органів, що відповідають запитам і зухвалим викликам ХХІ ст. [98].

Правового механізму атестації кандидатів на керівні посади, заснованого на загальних вимогах, яким повинен відповідати керівник поліції, поки не вироблено, хоча очевидно, що він повинен володіти масштабним ресурсом, щоб мати можливість вирішувати завдання, які стоять перед ним в конкретній внутрішньополітичній і криміногенній обстановці.

Серед вчених також ведуться наукові пошуки і дискусії про критерії, яким повинен відповідати керівник поліції. Що стосується особистісного фактора, то необхідними поліцейському управлінцю якостями відзначаються:

- «Інтелект, здатність до навчання, знання поведінки людей, сміливість, твердість волі, почуття справедливості і чесність» (А. Девіс, США);

- «Визнане лідерство, здатність надихати людей виконувати свої обов'язки до тих пір, поки поставлена задача не буде вирішена; вроджена чарівність і вплив на людей» (В. Леонард, США);

- «Працездатність, вимогливість, активність, старанність, зацікавленість у справах підрозділу, висока відповідальність і почуття обов'язку» (М. Бентон, Великобританія).

Визначальним же фактором в пред'явленні універсальних і специфічних вимог до керівника поліції є призначення і сутність поліцейської діяльності. Виходячи з того, що поліцейські керівники є службовцями держави, вони повинні відповідати, перш за все, загальним для всіх державних службовців вимогам. Служба в поліції накладає на співробітників певні зобов'язання і обмеження, виражені в п'яти основних засадах:

1) принцип підпорядкування вищестоящому керівнику, що означає обов'язок кожного службовця підкорятися розпорядженням, яке надходить від вищого начальника. Однак законодавство і судова практика демократичних країн стоять на тій позиції, що в разі, якщо віддане розпорядження або наказ незаконні, межують із злочином або пов'язані з

тяжкими наслідками для громадського порядку, службовець поліції не тільки має право, але і зобов'язаний їх не виконувати;

2) неможливість суміщення служби в поліції з якоюсь іншою працею, пов'язаною з отриманням доходів, за винятком роботи в сфері науки, мистецтва і літератури. Однак в США службовці поліції можуть бути власниками акцій, співвласниками або компаньйонами фірм, займатися підробітками, але лише в тих випадках, якщо це не завдає шкоди інтересам служби, за чим здійснюється постійний контроль керівництва і іншими правоохоронними відомствами;

3) принцип особистої незацікавленості, що полягає в тому, що співробітнику поліції заборонено проявляти особисту зацікавленість в роботі будь-яких підприємств, установ і організацій, так чи інакше підконтрольних органу, де службовець поліції працює. Служба внутрішньої безпеки поліції негайно реагує на прояви корупції (подарунки великої вартості, витрати невідповідно до своїх доходів, місце навчання дітей і т.п.). Для вступу до деяких поліцейських служб потрібно подати відомості, які доводять особисту незацікавленість. Наприклад, в Китаї особи, пов'язані подружніми узами, прямими кровними родинними (в межах трьох поколінь), непрямыми родинними зв'язками по лінії дружини або чоловіка, не можуть займати посади в одному і тому ж підрозділі, підкоряючись одному і тому ж керівнику, не можуть перебувати в прямому підпорядкуванні один одному. А також з метою запобігання протекціонізму і кругової поруки на місцях на керівних посадах повітового і нижчого рівня не повинні перебувати уродженці однієї місцевості (земляки);

4) принцип нерозголошення службових відомостей (дотримання службової таємниці), необхідність збереження в таємниці відомостей конфіденційного характеру;

5) принцип обмеження на участь в політичному житті суспільства. Законодавство більшості, але не всіх країн (ФРН), в тій чи іншій формі

забороняє співробітникам поліції перебувати в політичних партіях і інших громадських об'єднаннях, які мають політичну мету.

Однією з найважливіших етичних вимог, що пред'являються до державних службовців, і до службовців поліції зокрема, є *принцип лояльності*, який включений в етичні кодекси поліцій багатьох країн.

Лояльність державного службовця як одна з найважливіших якостей чиновника, зазначив ще Аристотель: «Три якості, - писав філософ, - повинні мати ті, хто має намір займати керівні державні посади: по-перше, співчувати існуючому державному ладу; по-друге, мати великі здібності до виконання обов'язків, пов'язаних з посадою; по-третє, відрізнятись чеснотою і справедливістю, що відповідають кожному виду державного ладу».

Проблему лояльності в державній службі в найбільш загальному і повному вигляді сформулювали англійські фахівці з управління Л. Пратчета і М. Уінгфілд: «Державні службовці під час роботи повинні демонструвати особисту і організаційну лояльність, яка має багато відтінків і не завжди чітко формулюється. Тут лояльність і до роботодавця, і до професійного фаху, і в цілому до інститутів (наприклад, лояльність по відношенню до інститутів управління), і лояльність до суспільства або населення, а також особиста лояльність до різних людей в організації та суспільстві, з якими доводиться мати справу».

Принцип вірності і особистої відданості історично становив основу відбору на державну службу в Німеччині, хоча його зміст напротязі всієї історії державної служби з часів Фрідріха Вільгельма, який здійснив у 1728 році реформу державної служби, і до наших днів, змінювався не раз відповідно до вимог епохи, трансформуючись то в особисту відданість королю, то у вірність цінностям Веймарської республіки, то у прихильність ідеології націонал-соціалізму.

Наприклад, в преамбулі Закону 1933 року ФРН сказано: «Чиновник, який у своїй діяльності не проявляє готовність в будь-який момент і самовіддано виступити на захист націонал-соціалістичної держави, підлягає

звільненню». Федеральний закон Німеччини про державних службовців 1953 року відновив Веймарське трактування принципу вірності, встановивши, що «чиновник всією своєю поведінкою повинен свідчити про визнання вільного демократичного ладу в дусі Основного закону і виступати на його захист». Основний закон (Конституція) ФРН від 23 травня 1949 року, говорить, що державний службовець всією своєю поведінкою повинен демонструвати прихильність до демократичного суспільного устрою і виступати за його збереження. У сучасній Німеччині особливий обов'язок вірності чиновників державі також відноситься до числа традиційних ознак професійного чиновництва.

У суспільствах з авторитарним і тоталітарним режимами лояльність розуміється як суто зовнішня прихильність устрою, законності. У демократичному суспільстві, де найвищою цінністю проголошується людина, його особистість, людська гідність, де відносини між державою і суспільством мають паритетний характер, в яких держава виступає в ролі виконавця волі народу як вищого суб'єкта влади, а місією державної служби стає суспільне служіння, що спирається на безумовну вірність службовців основам конституційного ладу і підтримку загального політичного курсу, принцип лояльності отримує зовсім інший зміст.

В етичній системі сучасної поліцейської служби Франції принцип лояльності є одним з основоположних і створює основу для довіри суспільства до влади, правоохоронних органів, а проблема службової лояльності керівника поліції розглядається як вірність: а) державним інституціям; б) службі і своєму керівництву; в) громадянам як основним споживачам його послуг; г) даним зобов'язанням.

Чітко визначені межі поняття лояльності і в правових актах США: Указі президента «Принципи етики поведінки посадових осіб і службовців держапарату» (жовтень. 1990 року) та Законі про реформу етичних норм від 1989 року, в якому зокрема записано: «... Державна служба є «службою суспільної довіри», що вимагає від службовця ставити лояльність

Конституції, закону і етичних принципів вище особистих і приватних інтересів».

Виходячи з основоположного принципу, відповідно до якого державні службовці є довіреними особами всього народу, в Етичний кодекс Американського товариства державного управління закріплено положення про те, що «народ має право очікувати від державних службовців «... чесного ставлення до всього народу, а не лояльності тільки до кількох осіб або вузької групи осіб».

Принцип лояльності, закріплений в національних нормативних правових актах, отримує розвиток в Кодексі поведінки посадових осіб по підтримання правопорядку. По відношенню до поліцейського органу лояльність його керівника передбачає бездоганне виконання свого службового обов'язку, сприяння зміцненню авторитету влади, формування позитивного іміджу поліцейських, заборону на публічні виступи, що містять критику цього органу. Коректність і доброзичливість як прояв лояльності визначають характер відносини керівника поліції до органу або підрозділу, яким він керує, до громадян, до колег, допускаючи цілковиту відповідність вимогам службового етикету, в основі яких лежать ввічливість, тактовність, скромність і точність в поведінці з оточуючими, дбайливе, шанобливе ставлення до особистої гідності кожного.

Залежно від вищеназваних обставин претенденти на посаду або особи, які вже отримали призначення на керівну посаду, проходять той чи інший вид професійної підготовки для керівників. Так, фахівцям з цивільної сфери, як правило, призначається курс прискореного поліцейського навчання (accelerated police education) в поліцейській академії. Офіцери поліції з великим досвідом роботи перед тим, як зайняти вищу керівну посаду, закінчують курси перепідготовки або підвищення кваліфікації, зазвичай тривалістю від одного тижня до шести місяців, максимум до одного року. При визначенні тривалості курсу приймається до уваги вік офіцера, його освіта і стаж служби в поліції [45]. Офіцери поліції, вже призначені на

посаду, але які ще не закінчили повне трирівневе професійне навчання, направляються в поліцейські академії і навчальні центри для його завершення. Молоді офіцери, які бажають в перспективі претендувати на вищі керівні посади в поліції, повинні отримати відповідну поліцейську освіту.

Навчання майстерності самопрезентації та спілкування. Зарубіжні дослідники звертають увагу на те, що більшість типових дій поліцейські проводять в міжособистісному спілкуванні з колегами та громадянами. Комунікативні якості стають все більш важливими в міру просування по службі. Це вимагає оволодіння навичками цілеспрямованості, менеджменту, міжособистісного спілкування, корпоративності, роботи в команді та розвитку взаємного партнерства з тими, хто не належить до правоохоронних органів.

Поліція як орган виконавчої влади постійно знаходиться в полі зору громадськості, у зв'язку з чим необхідно постійно думати про зовнішнє враження, яке вона справляє. Тому керівники повинні володіти комплексом умінь і навичок виконання представницьких функцій, вести прозорий і добropорядний спосіб життя.

Таким чином, у даному підрозділі нами проаналізовано та аргументовано особливості, притаманні «професіоналізму» в поліцейській діяльності, наголошено на важливості поліцейського навчання, під час якого також закладаються основи професіоналізму поліцейського, та акцентовано увагу на професіоналізмі управлінця, керівника, від якого залежить результативність реалізації поліцейської функції в державі.

2.3. Причини та умови порушення працівниками МВС прав людини під час професійної діяльності

Реалізація конституційних положень, що проголошують Україну як демократичну, соціальну і правову державу, неможлива без усебічного

зміцнення законності й правопорядку, забезпечення прав і свобод громадян. У системі правоохоронних органів України відбуваються серйозні зміни, вдосконалюється їх структура й оновлюється правова база, покращується система підготовки кадрів, зміцнюється матеріально-технічна база, корегуються стратегія і тактика протидії злочинності. Суспільство і державу цікавить не тільки результат діяльності правоохоронних органів, а й те, як цей результат досягається. Вимога боротися за дотримання правопорядку законними методами і засобами залишається особливо важливою, коли в Україні будуються правова держава і громадянське суспільство [34, с. 91-92].

Однак, як це не прикро констатувати, поряд із тим, що працівники поліції забезпечують та захищають передбачені Конституцією України права і свободи людини і громадянина, вони водночас є потенційними порушниками цих прав і свобод, адже наділені повноваженнями застосовувати заходи примусу. У цьому випадку досить складним завданням залишається витримати паритетні стосунки, які б не викликали критики та нарікань.

Підтвердженням нашої позиції є результати проведеного соціологічного опитування громадської думки, де на запитання «Чи згодні Ви з тим, що поліція часто порушує права людини?» 32,3% опитаних дали ствердні відповіді (сума варіантів «так» – 12,6% та «скоріше так» – 19,7%). Серед тих, хто підтримує протилежну точку зору і вважає, що поліція не порушує прав людини, – 63,2% (сума варіантів «скоріше ні» – 41,8% та «ні» – 21,4%). За останні три роки дії співробітників поліції, при яких порушувалися права людини, спостерігали 48,8% респондентів. Відповідно, 43,0% опитаних з такими випадками не стикалися.

Також опитуванням було виявлено, які саме категорії громадян найчастіше потерпають від порушень прав людини працівниками поліції. Так, ці категорії можна представити за допомогою наступного розподілу (у порядку спадання):

- 17,9% опитаних вважають, що винятків не має – від порушень прав людини можуть постраждати будь-які категорії громадян;
- 14,6% думають, що від порушень, частіше за все, страждають ті громадяни, які ображають співробітників поліції;
- з точки зору 13,9% респондентів, категорією, що схильна до ризиків, є громадяни, які не здатні захистити свої права – жінки, діти, особи похилого віку;
- 13,8% учасників опитування вказали на підобліковий елемент;
- також досить часто можуть постраждати від порушень прав людини особи, що перебувають у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння – це думка 13,1%;
- 11,8% серед інших категорій згадують про безхатків;
- така ж саме кількість опитаних – 11,8% нагадала про інвалідів;
- 11,2% до групи ризику відносять національні меншини;
- про підозрюваних у якості можливих постраждалих, йшлося у відповідях 10,1%;
- на думку 9,8%, постраждати від порушення прав людини можуть злочинці і правопорушники;
- 9,4% свідчать, що під загрозу досить часто попадають сексуальні меншини;
- остання, найменша кількісна група – 8,3% говорять про іноземців, які, на їхню думку, не застраховані від порушень прав людини працівниками поліції.

Слід, на наш погляд, згадати принцип, закріплений ст. 29 Загальної декларації прав людини: «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» [88, с. 12].

Порушення прав і свобод людини і громадянина у поліцейській діяльності можуть бути різними, проте кваліфікуються вони однаково – як правопорушення проти особи, зловживання владою, перевищення службових повноважень та ін., що є причиною проведення низки службових розслідування, а в деяких випадках, і порушення кримінальних проваджень проти працівників поліції.

До найбільш небезпечних посягань на особисті права людини належить незаконне застосування до неї фізичного або психічного насильства, зокрема, катування, яке означає будь-яку дію якою будь-якій особі навмисне спричиняються сильний біль, або страждання, фізичне чи моральне, щоб отримати від неї або від третьої особи відомості чи визнання, покарати її за дію, яку вчинила вона або третя особа чи в учиненні якої вона підозрюється. У діяльності працівників поліції факти жорстокого поводження з громадянами не лише мають місце, але є досить розповсюдженим явищем. Порушення законності й дисципліни може бути наслідком свідомого невиконання працівником поліції службових обов'язків, зневажливого ставлення до прав і законних інтересів громадян, нестриманості, невміння орієнтуватися й діяти в складній обстановці тощо. Маючи широкі повноваження, окремі правоохоронці у своїх діях не уникають бруталного насильства, що є навмисним та протиправним застосуванням сили працівниками поліції, які свідомо перевищують повноваження, надані їм. Подібно до правопорушників, які ретельно планують злочини, бруталні працівники поліції, зазвичай, удаються до запобіжних заходів і їх злочинні дії залишаються невиявленими [77, с. 175].

Трапляються також випадки застосування надмірної сили, або як результат непридатності чи недбалості працівника поліції, або ж коли вони виявляються неспроможними розібратися з ситуацією, у якій вони опинилися, без зайвого чи надто нерозважливого застосування сили [84, с. 7].

Тиск чи погрозу застосування насильства до затриманої або якоїсь іншої особи виділяє в якості порушення прав людини з боку працівників

поліції і Є.О. Гіда, який зазначає, що такі протиправні дії трапляються, коли працівникові, що проводить допит, не вдається отримати потрібну інформацію законним способом [59, с. 12].

Проблема катувань – одна з найбільш важких. У суспільній думці існує стійке уявлення, що заради викорінювання злочинності припустимі будь-які, іноді жорстокі методи. На основі визнання підозрюваним своєї вини базується формування основної доказової бази про причетність його до вчинення злочину. Тому, незважаючи на декларації про прихильність ідеям прав людини, і законодавець, і суди неохоче йдуть на зміну сформованої практики й законодавства. Це, з одного боку, недостатньо ефективно запобігає застосуванню катувань, а з іншого - створює сприятливі умови для високого ступеня латентності цього злочину. Остання обставина дає можливість подавати проблему і в очах українського суспільства, і в очах міжнародної громадськості та міжнародних інститутів як незначну. На жаль, часто жорстоке поводження і застосування катувань залишаються безкарними чи, що ще гірше, сприймаються як норма [77, с. 176].

Ще одним видом порушення прав людини з боку працівників поліції є фабрикування доказів, що пов'язано з усними свідченнями, які ніколи не давалися затриманою особою під час допиту, або з речовими доказами, що були підкинуті особі при затриманні або у приміщення, де проводився обшук [59, с. 13].

І дійсно, висловлені вище думки вчених щодо проявів порушень прав людини у поліцейській діяльності корелюються із результатами опитування громадян з цього приводу. Так, ті опитані, хто був свідком порушення прав людини з боку працівників поліції (48,8%), вказали на наступні випадки, коли ці ситуації відбувалися:

- використання працівниками поліції службового становища в особистих цілях – 24,8%;
- відмова прийняти заяву – 22,9%;
- перевищення службових повноважень – 22,2%;

- вимагання, побори, хабарництво – 20,5%;
- грубість, нетактовність – 15,4%;
- спроби спотворити факти, фальсифікувати матеріали – 11,4%;
- образи – 9,9%;
- погрози – 5,9%;
- прояви жорстокості, свавілля – 1,9%;
- неправомірне затримання – 0,6%;
- психологічний тиск на затриманих, підозрюваних, обвинувачених – 0,2%;
- жоден з респондентів не стикався з такими проявами, як фізичне насильство і катування.

Ми переконані, що випадки порушення прав і свобод людини і громадянина з боку працівника поліції є ганебними проявами поліцейської діяльності, що дискредитують правоохоронну систему в цілому, знижують рівень довіри населення до поліції, а також підриває міжнародний авторитет нашої держави, яка позиціонує себе як така, що активно намагається протидіяти злочинності та проявам корупції.

Слушно у цьому аспекті наголошує Л.Ф. Гула, зазначаючи, що важливим аспектом забезпечення прав людини в діяльності МВС України є як недопущення проявів кримінального насильства на всій території країни, так і викорінення фактів жорстокого поводження з громадянами в діяльності окремих співробітників, забезпечення належної правової оцінки кожної такої події [77, с. 176].

Компетенція Національної поліції України у сфері забезпечення прав і свобод людини й громадянина складається з таких повноважень: 1) забезпечення публічної безпеки і порядку, тобто підтримання встановлених правовими актами правил поведінки та відносин між людьми, які перебувають у громадських місцях; 2) охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидія злочинності, тобто попередження та припинення правопорушень, забезпечення притягнення до

відповідальності винних, відновлення порушених прав і свобод громадян; виявлення й розслідування злочинів та розшук осіб, які їх вчинили [170].

У продовження зазначеного, слушно наголошує М. Криштанович, зокрема: здійснюючи захист прав особи на недоторканість житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, на невтручання в особисте і сімейне життя, на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, завдання правоохоронних органів мають полягати в тому, щоб кожний працівник не міг втручатися (обмежувати) здійснення цих прав інакше, ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадянської безпеки, економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб [119, с. 22].

Вважаємо, що для викорінення випадків порушення працівниками поліції прав і свобод людини у професійній діяльності необхідно також встановити причини і умови, що їх породжують. У цьому аспекті думки вчених різноманітні. Проаналізуємо їх.

Так, наприклад, Ю.О. Загуменна вважає, що причиною порушення прав і свобод людини і громадянина поліцейськими та неналежного виконання професійних обов'язків є інтенсивність праці, незадовільне соціальне і грошове забезпечення, законодавча відсутність можливості роботи за сумісництвом тощо.

Якщо професійний ризик, який інколи обертається для працівників органів внутрішніх справ втратою життя й здоров'я, постійні перевантаження на службі свого часу компенсувалися підвищеним матеріальним забезпеченням та соціальними гарантіями, то тепер більшість працівників поліції (насамперед у регіонах) поповнює соціально вразливі верстви [90, с. 380].

Л.Ф. Гула визначає, що причиною безвідповідального ставлення працівників МВС до захисту прав і свобод людини іноді є сама специфіка

правоохоронної діяльності, а іноді це пов'язано з недостатнім рівнем їх професійних, моральних та психологічних якостей, відсутністю в них необхідної впевненості у важливості та відповідальності їх суспільної ролі. Негативний вплив, який відчуває правоохоронець у спілкуванні зі злочинним середовищем, часом стає на заваді виконання обов'язків із забезпечення прав і свобод людей, яким він присягався чесно служити [77, с. 177].

Найбільш невідповідними вимогам сучасності рисами системи ОВС України є: зорієнтованість на досягнення формальних показників в роботі, наслідком чого є застосування тортур, безпідставні затримання громадян, чисельні порушення законності, політизованість, значна корумпованість особового складу. Наслідком цих недоліків є вкрай низький рівень довіри населення до міліції, негативні оцінки з боку міжнародних організацій. Недосконалість системи ОВС України посилюється такими негативними факторами, як:

- складні умови праці;
- велика плинність персоналу, в т.ч. керівного складу, різке зниження чисельності працівників, які мають достатній досвід роботи;
- невідповідність рівня заробітної платні обсягам інтелектуальних, нервових, фізичних зусиль працівників;
- хронічне недофінансування системи МВС з боку держави;
- зниження рівня соціальної захищеності, зокрема нестабільність пенсійного законодавства [114].

За результатами проведеного опитування громадської думки було встановлено причини, які громадяни вважають основними у процесі порушення прав людини під час реалізації поліцейської функції. Так, на запитання щодо причин порушення працівниками поліції прав людини було отримано такі відповіді (розташовані у порядку убудвання):

- головна причина, на думку учасників опитування, полягає у тому, що сьогодні домінує висока толерантність до застосування насильства – 75,5%;

- 57,8% вважають, що серед причин порушення прав людини поліцією є загальні негативні тенденції держави щодо недотримання прав людини;
- 56,0% мають думку, що причина міститься у професійній деформації, синдромі професійного вигорання;
- 54,9% говорять про недостатньо компенсовані професійні ризики;
- 51,4% нагадали про моральну деградацію багатьох працівників;
- 49,3% знаходять причину у латентності порушень прав громадян у поліції;
- про відсутність зовнішнього громадського контролю свідчать 48,8% опитаних;
- 47,7% вказали на фактичну безкарність співробітників поліції;
- ще одна з причин – низький рівень загальної культури 45,9%;
- необ'єктивність проведення службових розслідувань та приховування фактів – на цю причину звертають увагу 42,7%;
- третина опитаних – 34,7% зазначає, що незнання законів теж відіграє велику роль у порушенні прав людини працівниками поліції;
- 31,5% свідчать, що проблема також полягає у випадкових людях, що потрапляють до служби до ОВС (прагнуть влади, повноважень, гострих відчуттів і задоволення потреби в самоствердженні);
- 22,6% бачать зовнішній бік проблеми, що міститься у низькому рівні прокурорського нагляду;
- про слабкість судів, їхню нездатність виконувати роль арбітра, покликаного дотримуватися законні інтереси громадян, стверджують 21,4% респондентів;
- на думку 17,3%, не останнє місце має психологічне навантаження, великий обсяг відповідальності;
- 16,9% обирають таку причину, як вимагання «зізнавальних» показань підозрюваного і обвинуваченого шляхом погроз, обману і катування;
- як виявилось, має місце ще одна з причин, на яку раніше майже не звертали уваги, а саме – наявність окремих ВНЗ системи МВС, які дають не

найкращу юридичну освіту і створюють погане соціалізаційне середовище для майбутніх поліцейських – 14,9%;

- 11,2% впевнені, що причина порушення прав людини полягає у зловживанні спиртними напоями працівниками поліції;
- 10,4% висловили думку, що це – помста і тортури за участь в акціях протесту, громадянської непокори, за скарги на свавілля;
- 10,1% знайшли причину у небезпечних тенденціях участі співробітників поліції у діяльності злочинних угруповань.

Розуміння реформування системи, приведення її у відповідність до суспільних потреб і можливостей держави, за визнанням фахівців ОВС, ще не гарантує успішну реформацію через наявність низки проблем. До таких, зокрема, слід віднести:

- відсутність політичної волі та узгодженої концепції щодо послідовного та глибокого реформування системи МВС України;
- неузгодженість проєктів реформування органів внутрішніх справ України з теорією та практикою здійснення інших системних перетворень у країні;
- часті зміни керівництва Міністерства, галузевих служб, головних управлінь (управлінь) МВС на місцях;
- відтік досвідчених кадрів з системи ОВС України, деформація та «розмивання» її професійного ядра; фахова та психологічна неготовність значної частини керівного складу органів системи МВС України до глибокого реформування її діяльності;
- виключення витрат на систему МВС України з числа пріоритетних напрямів державного фінансування;
- недостатнє наукове забезпечення реформаційних процесів як наслідок недооцінки та прямого ігнорування відомчої науки [114].

Враховуючи висловлені вище думки вчених, нами визначено причини і умови та систематизовано чинники, які впливають на порушення прав і

свобод людини і громадянина в правоохоронній, в т.ч. і поліцейській діяльності:

1) доктринальний чинник – відсутність єдиної концепції на загальнодержавному рівні для представників різних правоохоронних відомств і служб щодо деонтологічних стандартів юридичної діяльності, єдиних морально-етичних норм, які повинні бути доведені до відома кожного працівника правоохоронного відомства;

2) законодавчий чинник – відсутність належного нормативного визначення основних етичних норм, деонтологічних засад: детальна регламентація процесу морально-етичної взаємодії поліції з населенням, визначення пріоритетів, встановлення еталонів поведінки працівника поліції тощо;

3) особистісний чинник – визначається рівнем правової культури, правової свідомості працівника поліції, його психофізіологічним станом, естетичним смаком та ін.;

4) чинник безпеки самого поліцейського – відчуття стану захищеності працівника поліції державою перед необ'єктивною оцінкою їхніх дій, наявність відповідних юридичних гарантій тощо;

5) соціально-психологічні чинники – постійні контакти зі злочинцями та аморальними елементами, конфліктність роботи, задоволення або незадоволення роботою, престиж поліцейської діяльності;

6) оціночний чинник – ефективність діяльності того чи іншого підрозділу поліції визначається встановленими статистичними показниками роботи, коли здійснюється порівняння із аналогічними періодами минулого року і визначаються, начебто погіршення або покращення в діяльності поліції.

Визначені нами причини та умови, які сприяють порушенню прав і свобод людини і громадянина у поліцейській діяльності, дозволяють сформулювати пропозиції до їх розв'язання та виокремити перспективні шляхи вирішення таких проблемних питань.

Діяльність поліції по забезпеченню загальнолюдських стандартів прав людини необхідно удосконалювати. Перш за це обумовлено тим, що Україна, обравши шлях незалежного розвитку, проголосила, як одну зі своїх найголовніших цілей, побудову держави, що спиратиметься на верховенство права та демократію, де буде забезпечено принцип “держави для людини”, де права та свободи людини будуть забезпечуватись у відповідності з міжнародними нормами та стандартами прав людини [59, с. 161].

Адже, як свідчать результати опитування громадської думки, «Негативні прояви правоохоронної системи сьогодні блокують розвиток громадянського суспільства та є важливою й актуальною проблемою правоохоронних органів?» – на це запитання позитивну відповідь було отримано від 64,3% учасників дослідження (сума відповідей «безумовно, так» – 29,3% та «скоріше так» – 35,0%). Не згодні з цією думкою 32,3% опитаних (сума відповідей «скоріше ні» – 25,1% та «безумовно, ні» – 7,7%).

Слушною є пропозиція Л.Ф. Гули, яка полягає у тому, що у професійній діяльності працівника поліції треба зламати стереотипи мислення й поведінки, часто наперед агресивного ставлення до осіб, які вчинили злочини, а також міцні редути «кругової поруки» й обстоювання будь-якою ціною «честі мундира» навіть при очевидності вчинення злочину колегою-працівником правоохоронного органу [77, с. 178].

Гідна професійна поведінка (в тому числі манери поводження) при захисті прав та свобод громадян – досить важливий компонент роботи співробітників міліції. Для того щоб забезпечити виконання правових приписів працівниками міліції (поліції) і тим самим підтримати їх належне ставлення до людей, деякі держави розробили спеціальні норми поведінки в процесі затримання проведення допиту тощо. У наші дні, навіть виникла ідея замінити термін “допит” на “інтерв’ю”, яке означає бесіду особи з однією чи кількома іншими особами. В роботі міліції особою, що проводить таке інтерв’ю, може бути слідчий чи оперативний працівник. Воно має носити законний та етичний характер, а в результаті його проведення співробітник

міліції отримує інформацію, потрібну для розслідування справи. Практика свідчить, що при затриманні з усіма особами треба поводитися гуманно, законно, якомога швидше розглянути причини її затримання. Якщо немає підстав, визначених у законі, особа має негайно бути звільнена з-під варти [59, с. 165].

Наступною пропозицією є посилення уваги керівництва МВС України до діяльності служб внутрішньої безпеки, моніторингу, інспекції з особового складу в аспекті здійснення профілактичної роботи, спрямованої на упередження виникнення причин та умов, що сприяють порушенню прав і свобод людини і громадянина з боку працівника поліції. Адже, як зазначає Ю.О. Загуменна, цими службами застосовуються різноманітні форми контролю, серед яких – інспектування, планові та раптові перевірки, комплексні відпрацювання, під час яких виявляються недоліки та надається практична допомога. Контрольні функції реалізуються як гласними, так і негласними методами відповідно до чинного законодавства [90, с. 378-379]. Сподіваємось, що у недалекій перспективі служба внутрішньої безпеки МВС стане такою структурою, в діяльності якої буде домінувати захист працівника поліції від протиправних посягань, соціальних конфліктів, і вже на другому місці будуть контрольні й каральні функції.

З метою охорони прав людини передбачені певні адміністративно-правові гарантії дотримання законності при застосуванні заходів адміністративного впливу. Так вищестоящий орган (посадова особа) повинен контролювати діяльність підлеглих йому органів та осіб, які можуть застосовувати заходи адміністративної відповідальності [59, с. 172].

Крім цього, питання забезпечення працівниками МВС України, в т.ч. і поліції, прав і свобод людини і громадянина, визначення характеру морально-етичного спілкування з населенням, встановлення деонтологічних стандартів самої поліцейської діяльності, потребує свого концептуального осмислення, доктринального визначення та нормативного закріплення. Позитивним прикладом такого роду проведеної діяльності є зарубіжний

досвід таких країн як Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, США, Франція та ін., де на законодавчому рівні прийнято кодекси деонтологічної поведінки поліцейських.

Багато з етичних проблем та дилем, що постають перед співробітниками поліції мають бути вирішені у відповідних правилах (рекомендаціях), які повинні застосовуватися у конкретних ситуаціях. Крім того, деякі положення закону можуть бути незрозумілими, і це також створює певні проблеми, з якими співробітники поліції стикаються в процесі своєї діяльності. В цьому випадку потрібні засоби зміцнення закону, “підбадьорювання” поліції у необхідності дотримуватись закону навіть тоді, коли ніби-то існують вагомні причини для його порушення [59, с. 173].

Не менш важливою, на наш погляд, є пропозиція щодо підвищення «професіоналізму» сучасного поліцейського, відходження від стереотипу, що працівник поліції – це вузькоспеціалізований фахівець. Навпаки, для налагодження партнерських відносин із населенням, працівник поліції повинен бути духовно та інтелектуально розвиненою особистістю, мати високий рівень правової культури, належний освітній рівень, відповідні службові знання, вміння та навички, керуватися професійними цінностями, мати належне психологічне налаштування та постійно підвищувати рівень своєї майстерності. У цьому аспекті нагальною є робота з кадрами, включаючи відбір, підготовку та розміщення. Удосконалення потребують механізм і методика відбору кандидатів на службу в поліцію на конкурсній основі за міжнародними стандартами поліцейської системи, причому це стосується як відбору кандидатів на службу в конкретних службах і підрозділах, так і комплектування абітурієнтами навчальних закладів системи МВС України.

Актуальною у всі часи була і залишається пропозиція щодо формування позитивного іміджу поліцейської діяльності, у першу чергу через засоби масової інформації шляхом налагодження ефективної та

конструктивної взаємодії, обміном інформацією, висвітленням позитивних прикладів службової діяльності тощо.

Діяльність поліції складна та вимоглива, і в процесі її здійснення на працівника тиснуть різноманітні навантаження – емоційне, розумове, фізичне. У своїй роботі співробітники поліції постійно відчувають особисту небезпеку по відношенню до свого життя та здоров'я. Стикаючись з жорстокими злочинами, спробами підкупу, тиску з боку засобів масової інформації, політиків, громадськості, співробітник поліції постає перед вибором методів роботи. Однак він не може застосовувати неправомірні та негуманні методи, не дивлячись на те, що в більшості випадків це дало б змогу швидше “розкрити” злочин. За таких умов може сформуватися так звана субкультура, яка негативно ставиться до прав людини і норм права. Вона дозволяє “благородно порушувати закон”, тобто виправдовує неправомірні дії правоохоронців щодо затриманих та інших осіб [59, с. 172].

Варто позбавити поліцію залежності від статистичних показників про стан злочинності. Необхідна якісно нова система критеріїв оцінки ефективності діяльності та організації контролю. Такими критеріями оцінки, на наш погляд, можуть бути: навантаження, інтенсивність праці, якість діяльності та дотримання законності тощо.

Очевидно, що в процесі правоохоронної діяльності мають місце суперечності, вирішення яких можливе, як видається, лише на найбільш високому, філософсько-правовому рівні, а не на рівні галузевих юридичних наук. Йдеться, насамперед, про суперечності між обов'язками держави щодо створення гарантій забезпечення прав та свобод громадян, системи правового захисту їх від злочинних посягань та особливостями правоохоронної діяльності, які передбачають в окремих випадках обмеження прав та свобод громадян, зокрема під час проведення заходів щодо розкриття злочинів. У цьому зв'язку показовим є питання, яке ставиться дуже чітко вітчизняними науковцями-криміналістами: «Чому саме віддається перевага в боротьбі зі злочинністю – захисту прав та свобод людини або створенню умов для

встановлення об'єктивної істини при розслідуванні кримінальних проваджень» [194, с. 107].

Слушно у цьому аспекті зазначає Л.А. Шаповал, «у правовому суспільстві засоби забезпечення та захисту прав та свобод не можуть бути будь-якими, а благородна мета ніяк не виправдовує аморальних і протиправних діянь, спрямованих на її досягнення, бо в такій державі чинний принцип верховенства права, а це означає, що діяльність правоохоронних органів може ґрунтуватися лише на морально-етичних та правових засадах» [209, с. 35]. Крім цього, особливості діяльності ОВС щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина визначаються засобами та методами цієї діяльності, які залежать від рівня соціально-економічного та політичного розвитку країни і завдань забезпечення її національної безпеки [119, с. 22].

Таким чином, проаналізувавши питання, пов'язані з порушенням прав людини під час реалізації поліцейської функції, причинами та умовами, що цьому сприяють, автор дисертаційного дослідження дійшов наступних висновків.

1. Поряд із тим, що працівники поліції забезпечують та захищають передбачені Конституцією України права і свободи людини і громадянина, вони водночас є потенційними порушниками цих прав і свобод, що є ганебними проявами поліцейської діяльності, дискредитує правоохоронну систему в цілому, знижує рівень довіри населення до поліції, а також підриває міжнародний авторитет нашої держави, яка позиціонує себе як така, що активно намагається протидіяти злочинності та проявам корупції.

2. Визначено причини і умови та систематизовано чинники, які впливають на порушення прав і свобод людини і громадянина в правоохоронній, в т.ч. і поліцейській діяльності: доктринальний, законодавчий, особистісний, соціально-психологічний, оціночний чинники та чинник безпеки самого поліцейського.

3. Питання забезпечення працівниками МВС України, в т.ч. і поліції, прав і свобод людини і громадянина, визначення характеру морально-

етичного спілкування з населенням, встановлення деонтологічних стандартів самої поліцейської діяльності, потребує свого концептуального осмислення, доктринального визначення та нормативного закріплення.

Висновки до другого розділу

За допомогою тих чи інших соціальних норм суспільство пред'являє до представників певних професій вимоги щодо стандартів їх належної поведінки. Використовуючи дані норми як засіб, суспільство регулює, контролює, оцінює та корегує поведінку представників тієї чи іншої професійної групи.

Предметом поліцейської деонтології є проблеми належної поведінки працівників поліції, деонтологічні засади її діяльності.

Обґрунтовано необхідність з'ясування сутності деонтологічних засад поліцейської діяльності та виокремлено, у зв'язку з цим, основні аспекти їх змісту:

1) психологічний аспект – це врівноваженість, стійкість до стресових ситуацій, вміння налагоджувати комунікативний контакт з оточуючими, потреба в постійному самовдосконаленні — самоосвіті, самовихованні, саморозвитку; непохитність, незалежність та наполегливість, любов до навколишнього середовища, до Батьківщини і сім'ї; чесність, порядність, нетерпимість будь-якого порушення закону у власній професійній діяльності, товарицькість, спостережливість, врівноваженість, працездатність, витривалість; індивідуальна обдарованість, сумлінність, цілеспрямованість, ініціативність, сміливість тощо;

2) професійно-правовий аспект – це високий рівень правової культури та правової свідомості, що надає можливість давати правову оцінку суспільним явищам і подіям, застосовувати норми права; колективізм, готовність прийти на допомогу; прагнення до взаєморозуміння і співпраці між людьми; відповідальність за долю людей і доручену справу; культура

мислення і мистецтво логічного аналізу, знання їх загальних законів; професійно розвинені спостережливість, пам'ять, мислення, пильність та ін.;

3) соціальний аспект – це моральна та етична складова особистості, ділові якості, що впливає на її соціалізацію, ставлення до колег та клієнтів (громадян, свідків, підозрюваних, затриманих тощо); розуміння гуманістичних, демократичних, моральних та правових тенденцій і проблем розвитку світу і вітчизняного суспільства; бачення взаємозв'язку різних знань, сторін життя, необхідність всебічного підходу до вирішення їх проблем; висока моральна свідомість, твердість моральних переконань;

4) естетичний аспект – це естетичний смак, розуміння прекрасного як у думках (ідеї добра і справедливості, духу права), так і втілення у зовнішньому образі (охайність, діловий стиль одягу, формений одяг) тощо.

Доведено, що поведінка працівника поліції може бути різною, адже, залежно від конкретної життєвої або професійної ситуації, вона є неповторною, неоднаковою, несхожою на вчорашню, разовою тощо. Однак, у будь-якому випадку вона повинна бути деонтологічною, тобто ґрунтуватись на визначених приписах дозвільного та забороняючого характеру, бути свідомою, спрямованою, в першу чергу, на захист та забезпечення прав і свобод людини і громадянина, а також виконання завдань адміністративного та кримінального судочинства.

Встановлено, що сучасні деонтологічні стандарти поліцейської діяльності характеризуються наявністю лише декількох нормативно-правових актів, зокрема: Правил етичної поведінки поліцейських (наказ МВС України № 1179 від 09.11.2016), Закону України «Про Національну поліцію» та Присяги поліцейського.

Наголошено, що правові обов'язки поліцейських, які визначені у Правилах етичної поведінки поліцейських, більше нагадують «дублювання» із тексту Закону України «Про Національну поліцію». При цьому, «профільними» в аспекті етичності є лише 3 (п.п. 6-8) з 12 обов'язків, а інші стосуються професійно-правових, соціальних, естетичних аспектів

поліцейської діяльності. Схожою є ситуація і з правовими заборонами, передбаченими в Правилах етичної поведінки поліцейських, де жодна не має відношення до етичності діяльності поліцейського, адже вони стосуються професійних (п.п. 1-4) та естетичних (п.п. 5-6) аспектів роботи.

Визначено, що визначені обов'язки та правові заборони у тексті Правил етичної поведінки поліцейських за своїм змістом більше охоплюються поняттям «деонтологічні засади поліцейської діяльності», ніж «етичні правила поведінки поліцейських», а тому потребують правильного нормативного визначення та закріплення.

З'ясовано, що міжнародна спільнота активно підтримує спроби щодо впровадження деонтологічних стандартів у поліцейську діяльність та їх закріплення на законодавчому рівні. Серед міжнародних нормативно-правових актів, які стали фундаментом для розвитку морально-етичних законодавств у сфері поліцейської діяльності є Кодекс поведінки посадових осіб з підтримки правопорядку та Декларація про поліцію, прийняті у 1979 р. Організацією Об'єднаних Націй. Прикладом свідомого ставлення до питання розбудови морально-етичних основ у діяльності поліції, став досвід наступних країн: Німеччини («Сім заповідей для поліцейських» 1945 року), Франції (Деонтологічний кодекс поліції 1986 року), Люксембургу (Хартія цінностей Великогерцогської поліції 2000 року), Північної Ірландії (Кодекс поведінки поліцейського Королівської поліції 2001 року), Бельгії (Кодекс етики поліцейських служб 2006 року), Нідерландів (Кодекс професійної етики поліції 2013 року), США (Морально-етичний кодекс поліцейського).

Встановлено, що у країнах Західної Європи та США широко поширена практика збору, систематизації і публікації етичних норм-стандартів щодо діяльності поліцейських. В Україні, на жаль, поки що ще не проводилася системно подібна робота; є лише поодинокі спроби (Правила етичної поведінки та Присяга поліцейського) частково закріпити на нормативному рівні питання морально-етичного аспекту поліцейської діяльності. Однак, питання формування та визначення деонтологічних стандартів в діяльності

поліцейського залишається відкритим та потребує наукового визначення та обґрунтування.

Акцентовано увагу, що носієм професіоналізму в поліцейській діяльності є працівник поліції, покликанням якого є реалізація суспільно-корисної функції.

Запропоновано професіоналізм поліцейського визначати як сукупність загальнозначущих і специфічних професійних знань і умінь, які дозволяють поліції виконувати властиві їй функції, а також неухильно слідувати деонтологічним правилам і принципам.

Доведено, що професіоналізм в діяльності поліцейського є складним, багатоаспектним явищем, в структурі якого нами виокремлено наступні елементи:

1) духовна та інтелектуальна розвинутість – такій особистості притаманні моральні риси, які відображають її ставлення до інших людей: безкорисливість, вірність, жертвовність, демократизм, толерантність, емоційна стійкість, такт тощо;

2) раціональність – здатність з-поміж наданих повноважень обирати найбільш дієві та ефективні, гуманні засоби та заходи для реалізації визначених завдань;

3) правова культура – знання, вміння, навички у сфері правових відносин, зокрема правозахисної та правоохоронної діяльності; навички дослідження фактів, віднаходження і трактування нормативних актів, складання юридичних документів, усних виступів з юридичних питань та ін.;

4) особливе почуття обов'язку – присвячене служінню народу України та державі, пріоритет службових інтересів перед особистими;

5) професійні цінності – об'єктивність, порядність, чесність, гуманізм, професійна майстерність тощо;

6) комунікативність – здатність швидко та ефективно налагоджувати контакти з оточуючими, колегами, учасниками суспільних

відносин (адміністративного, кримінального судочинства), наявність організаторських здібностей;

7) психологічна налаштованість – стресостійкість, можливість протистояти складним соціальним викликам, емоційна стійкість та врівноваженість;

8) система професійної підготовки – постійне вдосконалення форм і методів протидії злочинності, розвиток інтелектуальних та професійних навичок тощо.

Відзначено, що основи для формування майбутнього поліцейського-професіонала закладаються під час його навчання. Мета поліцейської освіти – випускати зі своїх навчальних закладів поліцейського-професіонала будь-якого рангу і для будь-якого виду діяльності.

Наголошено, що термін «освітній професіоналізм» має безліч значень і може трактуватися по-різному. Серед основних критеріїв, що його визначають, можна відзначити наступні: 1) тривалість періоду спеціальної підготовки кандидатів; 2) високий рівень допуску (до професії); 3) рівень загальноосвітніх і спеціальних знань, в тому числі і теоретичних; 4) відповідність основним ідеалам професії; 5) етичні засади; 6) наявність у слухачів відповідних документів про повну загальну середню (або більш високу) освіту; 7) гордість за свою професію; 8) престижність і статус професії.

Акцентовано окремо увагу на такому виді професіоналізму, від якого також залежить результативність реалізації поліцейської функції в державі – професіоналізм управлінця, керівника.

Обґрунтовано, що у здійсненні поліцейської функції величезну роль набувають психологічні знання, комунікативні вміння і навички, риторичні здібності. Оскільки поліція розглядається як сервісне підприємство, то її керівник повинен мислити, як підприємець, що працює в специфічній сфері обслуговування населення. Акцент при цьому робиться не на отримання фінансової вигоди, а на вирішення тих питань, які ставить населення перед

поліцією і які входять в її компетенцію. При цьому від керівника поліції потрібні господарська ощадливість, підвищений професіоналізм, орієнтація на громадян, справедлива оцінка кожного поліцейського.

З'ясовано, що правового механізму атестації кандидатів на керівні посади, заснованого на загальних вимогах, яким повинен відповідати керівник поліції, поки не вироблено, хоча очевидно, що він повинен володіти масштабним ресурсом, щоб мати можливість вирішувати завдання, які стоять перед ним в конкретній внутрішньополітичній і криміногенній обстановці.

Проаналізовано думки вчених щодо критеріїв, яким повинен відповідати керівник поліції. Що стосується особистісного фактора, то необхідними поліцейському управлінцю якостями відзначаються:

- «Інтелект, здатність до навчання, знання поведінки людей, сміливість, твердість волі, почуття справедливості і чесність» (А. Девіс, США);

- «Визнане лідерство, здатність надихати людей виконувати свої обов'язки до тих пір, поки поставлена задача не буде вирішена; вроджена чарівність і вплив на людей» (В. Леонард, США);

- «Працездатність, вимогливість, активність, старанність, зацікавленість у справах підрозділу, висока відповідальність і почуття обов'язку» (М. Бентон, Великобританія).

Встановлено, що, поряд із тим, що працівники поліції забезпечують та захищають передбачені Конституцією України права і свободи людини і громадянина, вони водночас є потенційними порушниками цих прав і свобод. Це є ганебними проявами поліцейської діяльності, що дискредитують правоохоронну систему в цілому, знижують рівень довіри населення до поліції, а також підриває міжнародний авторитет нашої держави, яка позиціонує себе як така, що активно намагається протидіяти злочинності та проявам корупції.

Визначено причини і умови та систематизовано чинники, які впливають на порушення прав і свобод людини і громадянина в правоохоронній, в т.ч. і поліцейській діяльності:

1) доктринальний чинник – відсутність єдиної концепції на загальнодержавному рівні для представників різних правоохоронних відомств і служб щодо деонтологічних стандартів юридичної діяльності, єдиних морально-етичних норм, які повинні бути доведені до відома кожного працівника правоохоронного відомства;

2) законодавчий чинник – відсутність належного нормативного визначення основних етичних норм, деонтологічних засад: детальна регламентація процесу морально-етичної взаємодії поліції з населенням, визначення пріоритетів, встановлення еталонів поведінки працівника поліції тощо;

3) особистісний чинник – визначається рівнем правової культури, правової свідомості працівника поліції, його психофізіологічним станом, естетичним смаком та ін.;

4) чинник безпеки самого поліцейського – відчуття стану захищеності працівника поліції державою перед необ'єктивною оцінкою їхніх дій, наявність відповідних юридичних гарантій тощо;

5) соціально-психологічні чинники – постійні контакти зі злочинцями та аморальними елементами, конфліктність роботи, задоволення або незадоволення роботою, престиж поліцейської діяльності;

6) оціночний чинник – ефективність діяльності того чи іншого підрозділу поліції визначається встановленими статистичними показниками роботи, коли здійснюється порівняння із аналогічними періодами минулого року і визначаються, начебто погіршення або покращення в діяльності поліції.

Наголошено, що питання забезпечення працівниками МВС України, в т.ч. і поліції, прав і свобод людини і громадянина, визначення характеру морально-етичного спілкування з населенням, встановлення деонтологічних

стандартів самої поліцейської діяльності, потребує свого концептуального осмислення, доктринального визначення та нормативного закріплення. Позитивним прикладом такого роду проведеної діяльності є зарубіжний досвід таких країн як Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, США, Франція та ін., де на законодавчому рівні прийнято кодекси деонтологічної поведінки поліцейських.

Запропоновано ідею, що для підвищення «професіоналізму» сучасного поліцейського, необхідно відходити від стереотипу, що працівник поліції – це вузькоспеціалізований фахівець. Навпаки, для налагодження партнерських відносин із населенням, працівник поліції повинен бути духовно та інтелектуально розвиненою особистістю, мати високий рівень правової культури, належний освітній рівень, відповідні службові знання, вміння та навички, керуватися професійними цінностями, мати належне психологічне налаштування та постійно підвищувати рівень своєї майстерності.

Доведено, що у цьому аспекті нагальною є робота з кадрами, включаючи відбір, підготовку та розміщення. Удосконалення потребують механізм і методика відбору кандидатів на службу в поліцію на конкурсній основі за міжнародними стандартами поліцейської системи, причому це стосується як відбору кандидатів на службу в конкретних службах і підрозділах, так і комплектування абітурієнтами навчальних закладів системи МВС України.

Наголошено на необхідності формування позитивного іміджу поліцейської діяльності, у першу чергу через засоби масової інформації шляхом налагодження ефективної та конструктивної взаємодії, обміном інформацією, висвітленням позитивних прикладів службової діяльності тощо.

Акцентовано увагу на важливості позбавлення поліції залежності від статистичних показників про стан злочинності. Необхідна якісно нова система критеріїв оцінки ефективності діяльності та організації контролю.

Запропоновано в якості таких критеріїв оцінки: навантаження, інтенсивність праці, якість діяльності та дотримання законності тощо.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

3.1. Визначення критеріїв оцінки і показників ефективності діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини

Будь-який соціальний інститут функціонує більш ефективно, коли має належний зв'язок між організацією та результатами його діяльності. Тобто, коли ця діяльність систематично оцінюється суспільством і за необхідності перебудовується з урахуванням її результатів [121, с. 35]. МВС України можна вважати соціальним інститутом, головним завданням якого виступає охорона правопорядку, забезпечення безпеки людини та суспільства на території держави. Адміністративна реформа в Україні довела, що у сфері державного управління ключовим чинником для визначення та оцінювання діяльності вважається її ефективність. Ця проблема охоплює не лише визначення головних критеріїв і показників оцінювання діяльності державних органів, а й необхідність розроблення ефективної методики такої оцінки. Не випадково, що у 60–90-х рр. ХХ ст. країни з різною політичною орієнтацією почали реформування систем державного управління саме зі шляху визначення його ефективності [212].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства оцінювання результатів діяльності служб і підрозділів поліції також здійснюється через призму ефективності. Однак складність цієї проблеми зумовлена, по-перше, відсутністю в державному секторі єдиного показника результатів, яким у приватному секторі є прибуток і, по-друге, українське суспільство отримало сформовану правоохоронну систему, а реформування такого великого багатофункціонального державного органу, як МВС України є складним, багатоетапним, різноплановим заходом і вимагає багато зусиль і часу [61, с. 309; 212].

Оцінювання діяльності системи МВС України – це, безперечно, один з найважливіших і водночас найскладніших аспектів соціального управління, який на сьогодні є предметом багатьох дискусій серед вчених у галузі теорії державного управління та адміністративного права, а також практиків. Цікавим є той факт, що у світі немає єдиного підходу щодо методики визначення ефективності діяльності поліцейської системи [76, с. 44]. Оцінювання – це саме і є визначення результативності та ефективності діяльності системи, де результативність та ефективність – підсумкові критерії якості процесу управління [39, с. 134].

Дослідження зарубіжних фахівців у галузі управління показують, що вимірювання та оцінювання ефективності необхідні з багатьох причин. Це дає змогу своєчасно виявляти та активно впливати на негативні тенденції діяльності, розробляти обґрунтовані прогнози подальшого розвитку ситуації та вносити відповідні корективи щодо їх перспектив тощо [61, с. 314].

Проведеним соціологічним дослідженням встановлено, що основні критерії оцінки діяльності поліції полягають у наступних факторах, кожен з яких є важливим для функціонування правоохоронної системи. Так, усі вказані фактори можна представити у вигляді такого рейтингу (у порядку убутання за ступенем пріоритетності):

- третина респондентів – 33,9% серед можливих критеріїв оцінки віддає пріоритет впевненості громадян у захищеності своїх інтересів;
- на другому місці у кількісному аспекті – високий рівень довіри до поліції – 23,5% обирають цю альтернативу;
- третє місце серед критеріїв – відчуття особистої безпеки – 21,4%;
- на останньому місці у опитаних – готовність громадян надати підтримку поліції – 18,6%.

Для вивчення ефективності діяльності поліції цікавим є досвід Великої Британії. У всіх поліцейських підрозділах Великої Британії діє єдиний набір показників і параметрів поліцейської роботи, за якими проводиться її аналіз. Аналізуються лише п'ять головних аспектів: робота з реагування на дзвінки

та заяви, боротьба зі злочинністю, управління дорожнім рухом, гарантування громадського порядку та зв'язок поліції з місцевою громадою. При оцінці рівня обслуговування ключовим елементом є опитування населення стосовно задоволеності роботою поліції [136, с. 5].

Цікавими також є стандарти, визначені для діяльності підрозділів поліції у США, що затверджені ще у 1983 р. Діюча система постійно вдосконалюється та ефективно впливає на практичну діяльність поліцейських підрозділів, їх затвердженню передувала копітка робота багатьох національних поліцейських організацій з розроблення та апробації стандартів у різних підрозділах поліції у різних куточках країни. Незважаючи на доволі різноманітну структуру та систему підпорядкування американської поліції, а також на те, що акредитація поліцейських підрозділів має атрибути добровільності, усі підрозділи поліції намагаються пройти акредитацію, що свідчить про високу кваліфікаційну підготовку персоналу та спроможність забезпечувати громадський порядок, боротися зі злочинністю у складних умовах. Важливо також підкреслити, що кількісні показники ефективності діяльності поліції не є головними чинниками результативності [61, с. 316].

Серед сучасних стандартів, визначених для поліцейських підрозділів, у США прийнято такі критерії ефективності, як уміння організувати управління, принаймні з двома альтернативними варіантами та можливістю визначити оптимальну чисельність працівників, здатних виконати поставлені завдання; визначення необхідної кількості спеціальних засобів та можливості застосування альтернативного обладнання на підставі аналізу можливої небезпеки за критичних умов, а також в умовах розвитку подій, які важко запрограмувати; наявність процедури мобілізації поліцейського підрозділу, спроможність її дотримання в екстремальних умовах, а також здатність взаємодіяти з іншими правоохоронними органами, комунальними, медичними службами для локалізації інциденту, застосовуючи при цьому прозору систему командування та відповідальності за прийняте рішення, залучення інших ресурсів та обладнання; здатність до взаємодії з іншими

службами застосовувати процедуру попередження загрози населенню, на території якої вона виникла [181, с. 50-51].

Поширеною методикою оцінки ефективності муніципального управління є «порівняння за співвідносними показниками з іншими органами у подібних функціональних галузях» [61, с. 321]. Акцентуємо увагу на необхідності циклічного проведення таких досліджень визначати не разовим процесом, а регулярно, роблячи її обов'язковим і постійним елементом системи управління організацією. Ця методика оцінки ефективності й якості є важливим кроком на шляху формування єдиного європейського адміністративного простору, сприяючи конвергенції різних національних адміністративних систем, на підставі визначених таким чином єдиних стандартів якості й ефективності державного управління [95; 178].

Не дивлячись на існуючий позитивний зарубіжний досвід щодо визначення оціночних категорій у роботі поліції, слід визнати, що до сих пір в Україні відсутні будь-які системні напрацювання у цьому питанні, як з боку науковців, так і практичних працівників.

На думку вчених, ані за радянських часів, ані тепер у системі МВС України не було вироблено надійних критеріїв оцінки ефективності її діяльності, як також не було й методики проведення оцінки за ними, а були лише окремі робочі фрагменти [93, с. 70–71]. З часів панування радянської влади Україна успадкувала безліч соціальних недоліків, серед яких – недосконала система управління діяльністю правоохоронних органів. Хибність існуючої системи державного управління зумовила те, що в Українській РСР, як і в інших союзних республіках, злочинність розглядалась як наслідок залишків буржуазної свідомості певної категорії людей та пережитків минулого. Над якісними показниками діяльності будь-якої структури при соціалізмі завжди превалювали абстраговані кількісні показники [151; 79, с. 25-32].

Зазначена позиція підтверджується результатами соціологічного опитування громадян, де на запитання «Чи дозволяє формальний обмежений

характер діючої системи оцінки, її призначення для внутрішньовідомчого використання об'єктивно оцінити відповідність змісту і якості правоохоронної діяльності?» переважна кількість учасників дослідження дали негативну відповідь – 60,3% (сума відповідей за індикаторами шкали «скоріше ні» – 32,8% та «безумовно, ні» – 27,5%). Але 33,6% (сума «безумовно, так» – 6,9% та «скоріше так» – 26,7%) усе-таки згодні з думкою, що формальний характер системи оцінки, який використовується сьогодні, залишається об'єктивним.

Таким чином, політизація правоохоронних органів не давала змоги не лише правильно оцінювати результати їх діяльності, а й відпрацьовувати комплексні програми контролю за ними. А це, в свою чергу, призводило до прикрашування дійсного стану, демагогії та прямого обману суспільства [151; 61, с. 324].

Наукові розроблення того часу в напрямі оцінки оперативно-службової діяльності органів, підрозділів та служб внутрішніх справ, незважаючи на зауваження та скарги з боку практичних працівників, ґрунтувалися на сумнозвісному показнику «процент розкриття злочинів» [151; 40, с. 44-46; 35.; 133]. У зв'язку з такими підходами й було обрано метод застосування порівняння абстрактних показників роботи взагалі за певні періоди діяльності, який, незважаючи на деяку модернізацію, існує в системі МВС України дотепер [151]. Вважаємо, що сучасний стан оцінювання діяльності системи МВС України характеризується низкою невирішених проблем, унаслідок чого розроблення та впровадження згаданих принципів суттєво ускладнюються [61, с. 330].

Враховуючи викладене, автором дисертаційного дослідження визначено чинники (показники), що впливають на ефективність функціонування поліції. Серед них, зокрема, наступні:

- 1) якість нормативно-правової регламентації діяльності поліції;
- 2) довіра населення до поліції;
- 3) укомплектованість особового складу;

- 4) професійна підготовка персоналу поліції;
- 5) фінансування і матеріально-технічне забезпечення;
- б) юридична захищеність працівників поліції та їх соціальний захист.

Пропонуємо визначені нами чинники ефективності функціонування поліції піддати науковому аналізу і дослідити їх більш детально.

Якість нормативно-правової регламентації діяльності поліції. На ефективність діяльності поліції України суттєво впливає якість законів та підзаконних нормативно-правових актів, якими керуються працівники поліції при виконанні своїх службових обов'язків. Правоохоронна діяльність поліції і право взаємозумовлені та впливають одне на одне, оцінюються в багатоаспектній системі суспільних відносин, що ускладнює об'єктивне обчислення ефективності діяльності поліції лише за окремим функціональним напрямом без оцінювання ефективності правової норми [58, с. 229].

Довіра населення до поліції. Високий соціальний рейтинг діяльності служб і підрозділів МВС України може бути сформований завдяки проведенню певної іміджевої стратегії, підняття їх суспільного престижу шляхом упровадження позитивного іміджу працівника поліції, покращення соціального статусу, виключення впливу результатів діяльності правоохоронних органів на відшкодування потерпілому збитків, спричинених злочином (в деяких країнах таке відшкодування здійснюється за рахунок держави незалежно від того затримані злочинці або ні) тощо. З іншого, низький соціальний рейтинг діяльності системи МВС України формується, окрім іншого, внаслідок деякої «скривленості» суспільної думки щодо перебільшення можливостей правоохоронних органів у протидії злочинності, негативного ставлення громадян до працівників поліції взагалі, як до представників державної влади, що не виправдовує їх сподівання, не забезпечує виконання вимог громадян стосовно належного рівня добробуту в соціальній та економічній сферах тощо [61, с. 331].

Серед чинників, що впливають на формування негативної суспільної думки про діяльність служб і підрозділів поліції, маємо визнати і наявність непоодиноких фактів корумпованості працівників поліції, використання ними службового становища тощо. При цьому «викривленість» суспільної думки виникає внаслідок особливої уваги засобів масової інформації до таких фактів і подій. Як зазначається, засилля у засобах масової інформації негативних матеріалів про діяльність поліції дає підстави для висновку, що на сьогодні працівники системи МВС України створюють більше негативних, ніж позитивних інформаційних приводів для виступів засобів масової інформації [161, с. 42].

Укомплектованість особового складу. Є досить важливим чинником з огляду на характер задач, які стоять перед МВС України. В умовах демократизації суспільних явищ і процесів, лібералізації адміністративного та кримінального законодавства, працівники поліції мають докладати більше зусиль для виконання службових обов'язків, ніж у тоталітарних державах. За таких умов чисельність особового складу відіграє значну роль у розподілі службового навантаження на одного працівника поліції. Звичайно, чим менше співробітників, тим більший обсяг завдань «лягає на плечі» одного поліцейського.

Професійна підготовка персоналу поліції. До персоналу поліції традиційно пред'являються більш суворі вимоги та обмеження – від умов прийому на роботу до реалізації прав людини. Пов'язано це, передусім, з тим, що саме поліцейські найчастіше є пов'язаними з виконанням рішень державної влади у вигляді примусу та відповідальністю. При цьому авторитет державної влади залежить від індивідуальної професійної компетенції правоохоронця. Саме тому європейські стандарти передбачають, що прийнятий на службу поліцейський повинен пройти у повному обсязі не тільки загальну, професійну та службову підготовку, але й отримати також відповідний інструктаж з соціальних проблем, демократичних свобод, прав людини і, зокрема, з Європейської конвенції з прав людини. На практиці

означений інструктаж може формуватися у вигляді семінарів або ж спеціальних навчальних курсів з гуманітарного права [135].

Сервісна спрямованість діяльності поліції має додатково передбачати створення спеціальної системи щоденного навчання і контролю персоналу, яка є комбінацією таких форм, як щоденне коротке обговорення виниклих проблем та розгляд практичних ситуацій; тренінг у сфері застосування норм права і дотримання етичних принципів; обмін індивідуальним позитивним досвідом. Окрема увага у професійній підготовці персоналу має бути приділена критеріям відбору кандидатів на посади працівників органів внутрішніх справ. Очкується, що до кандидатів на керівні посади поліцейські агенції створюють спеціальні, більш відповідальні з точки зору вимог суспільства, критерії відбору. Такими критеріями можуть бути лідерські якості кандидата, його вміння піклуватися про професійне зростання підлеглих, елементи стратегічного мислення, толерантність до впровадження гендерної та етнічно-збалансованої кадрової політики. Додатковою умовою відбору на посади керівників поліцейських підрозділів може бути участь у кадрових та екзаменаційних комісіях представників місцевої громади, неурядових організацій, органів місцевого самоврядування [135].

Фінансування і матеріально-технічне забезпечення. Недостатнє фінансове й матеріально-технічне забезпечення служб і підрозділів міліції створюють передумови для приховування злочинів, запровадження неефективних заходів щодо їх розкриття, попередження та профілактики [61, с. 334]. Важливими у цьому питанні постають проблеми оснащення необхідними засобами озброєння, зв'язку, транспорту, криміналістичної техніки тощо [143, с. 15].

Юридична захищеність працівників поліції та їх соціальний захист. Цьому питанню приділяється велика увага зарубіжними колегами.

Так, згідно із законодавством зарубіжних держав з розвиненою поліцейською системою, поліцейські мають право на захист від загроз, наклепу, образ, об'єктом яких вони можуть стати. Примітно, що мова йде не

лише про захист від кримінально караних діянь, але й будь-яких інших дій, що перешкоджають виконанню поліцейським його функцій [215, с. 315].

Практично у всіх країнах законодавством передбачена досить сувора відповідальність за образу, протидію або нанесення фізичної шкоди урядовцям поліції або наклеп на них. В Англії особа, що вступила в суперечку з поліцейським, що вказав на порушення порядку, може бути звинуваченою в образі і непокорі поліції і підданою тюремному строку на термін до 2 місяців. В Італії публічна образа поліцейських службовців карається позбавленням волі терміном до 3 років [185, с. 39; 102, с. 38]. У ФРН за розповсюдження наклепу щодо органів влади, у тому числі поліції, за напад на її представників передбачено покарання у вигляді позбавлення волі до 5 років або штрафу. У Франції за усну образу поліцейських, що знаходяться при виконанні службових обов'язків, винні караються позбавленням волі на термін від 15 днів до 3 місяців або штрафом від 500 до 1500 франків [216., с. 147; 102]. Образливі дії щодо представників правоохоронних органів тягнуть за собою покарання у вигляді позбавлення волі на термін від 1 до 6 місяців або штраф у розмірі 30000 франків. За нанесення удару або здійснення іншого акту насильства відносно поліцейського винний може бути засуджений до 5 років в'язниці. В більшості штатів США напад на поліцейських або спричинення їм опору тягне за собою штраф в розмірі від 5000 до 10000 доларів і (або) ув'язнення на строк від 3 до 10 років. У разі умисного вбивства поліцейського або співробітника ФБР винен засуджується до смертної страти або тюремного строку аж до довічного вироку [120, с. 63; 102].

За таких законодавчо закріплених гарантій службової діяльності, поліцейський може відчувати реальну турботу держави за себе і, відповідно рівень виконання обов'язків, самовіддачі у цьому випадку підвищується.

Не викликає сумнівів, що у всі часи будь-яка влада намагається захистити тих, хто забезпечує існуючий правопорядок, адже без гарантій державного захисту їх діяльність не буде достатньо ефективною, крім того,

таким чином підтримується практика застосування у суспільстві лише сили, санкціонованої державою [215, с. 316; 102]. Показовим видається той факт, що ефективність захисту правопорядку та громадян поліцейськими прямо залежить від суворості покарання, встановленого державою за злочини проти поліцейських, зокрема, опір поліцейському, образу поліцейського, замах на поліцейського. Не викликає заперечень твердження про те, що чим жорсткіше караються правопорушення щодо охоронців порядку, тим більш сприятливою є криміногенна обстановка в країні. Але звернемо увагу – йдеться про Сполучені Штати, де соціально-економічна і політична ситуація порівняно сприятлива. В інших країнах (у тому числі й сучасній Україні) відповідальність за вищевказані діяння щодо працівників правоохоронних органів повинна бути, мабуть, ще більш суворою [139., с. 201; 102].

Проаналізувавши визначені чинники, що впливають на ефективність функціонування поліції, слід зазначити, що їх коло не є вичерпним і автор не претендує і не наполягає тільки на такому форматі. Мають місце й інші, запропоновані вченими, чинники, що також можуть впливати на ефективність реалізації поліцейської функції.

Серед них, зокрема: рівень професійної кваліфікації та культури працівників; відсутність наукового обґрунтування нормативів навантаження на працівників; віднесення результатів діяльності поліції до інформації з обмеженим використанням, що, у свою чергу, унеможлиблює їх вивчення громадськими організаціями та створює передумови для своєрідного «замовчування» стану оперативної обстановки; відсутність чіткого механізму врахування громадської думки про результати діяльності поліції; значне перевантаження статистичних обліків другорядними результатами діяльності поліції, що значно ускладнює оцінювання реального стану протидії злочинності [61, с. 334]; чітке управління поліцією з боку вищої національної та регіональної адміністрації. [143, с. 15].

Вимоги до критеріїв оцінки діяльності служб і підрозділів поліції досить жорсткі: відповідність головним цілям діяльності міліції,

об'єктивність, універсальність, узгодженість, повнота, прозорість тощо. Дотримання цих вимог дасть змогу своєчасно виявляти й активно впливати на негативні тенденції діяльності, розробляти обґрунтовані прогнози подальшого розвитку ситуації і вносити відповідні корективи щодо їх перспектив [61, с. 334].

Орієнтація на потреби населення, перетворення поліції у сервісну службу, яка надає послуги, а не карає – все це результати процесів демократизації українського суспільства та лібералізації чинного законодавства. У зв'язку з цим, важливим аспектом поліцейської діяльності сьогодні є думка населення.

Підтвердженням цього є результати проведеного соціологічного дослідження, де на запитання «Як Ви вважаєте, чи здатна участь громадськості змінити ситуацію з дотриманням працівниками поліції прав людини на краще?» – 89,7% дають позитивну відповідь (сума варіантів за індикаторами шкали «так» – 18,9% та «скоріше так» – 46,6%).

Визначення оцінки роботи поліції безпосередньо населенням шляхом проведення соціологічних опитувань, інтерв'ювання тощо, на наш погляд, є оцінкою активності населення та його довіри до зазначеного органу і залежить від рівня правосвідомості громадян. У зв'язку з цим, цей підхід не може бути визначальним при вирішенні вказаної проблеми, але має враховуватися при характеристиці діяльності служб і підрозділів поліції [61, с. 337].

Свою згоду з тим, що оптимальна система контролю за законністю діяльності поліції повинна бути побудована в інтересах громадянського суспільства висловили 72,1% респондентів (сума індикаторів шкали «так» – 43,0% та «скоріше так» – 29,1%). Заперечують цю точку зору майже чверть опитаних – 24,2% (сума індикаторів шкали «скоріше ні» – 18,4% та «ні» – 5,8%).

Враховуючи роль громадської думки, вважаємо, що варто розглянути можливість використання таких показників в оцінці діяльності поліції:

1) відчуття безпеки громадян; 2) оцінка комунікативних зв'язків поліції з населенням; 3) стан порушень прав людини.

Поліція також має розробити ефективні механізми розслідування випадків, коли права громадян порушуються в результаті непрофесійних або протиправних дій правоохоронців. У населення, у свою чергу, має бути доступ до інформації щодо розслідування правопорушень, вчинених поліцейськими. На правах загального доступу мають також знаходитися інформаційні матеріали та документи щодо планів та результатів роботи поліцейських підрозділів, загального бюджету та витрат, характеристик персоналу поліції (за віком, статтю, рівнем освіти та кваліфікації), контактна інформація посадовців тощо [135].

Так, наприклад, на запитання щодо найбільш ефективного елемента запровадження «прозорості» та підзвітності ОВС громадянському суспільству відповіді опитаних отримали такий розподіл:

- 38,4% стверджують, що це має бути громадський контроль;
- 16,6% наголошують на необхідності більш активного використання державного контролю;
- 15,5% серед можливих альтернатив обирають чинне законодавство;
- 8,9% пріоритет у цьому напрямку віддають прокурорському нагляду;
- 8,2% думають, що ефективним є судовий контроль;
- 7,8% акцентують увагу на необхідності використання внутрішнього відомчого контролю.

Для встановлення основних тенденцій та стану у сфері забезпечення прав людини передбачається обов'язковий моніторинг виконання прав людини. Головна мета моніторингу – поліпшення ситуації щодо прав людини. До основних завдань моніторингу у сфері забезпечення прав людини відносяться:

- активний, плановий збір та обробка по можливості вичерпних даних про стан прав людини в конкретній області з метою аналізу ситуації;

- порівняння фактичного стану з формально прийнятим у державі законодавством, нормами міжнародного права та дослідження практичного його дотримання в даній області;
- визначення причин порушень і пошук розумних рішень зміни ситуації;
- накопичення матеріалів, необхідних для подальшої діяльності у сфері забезпечення прав людини [118, с. 143].

Моніторинг в якості найбільш ефективної форми громадського контролю за діяльністю поліції визначають і опитані громадяни, відповіді яких на запитання «Які форми громадського контролю найбільш ефективні?» розподілились наступним чином:

- громадський моніторинг – 74,4%;
- громадська перевірка – 52,3%;
- громадська експертиза – 44,5%;
- громадські (публічні) слухання – 38,2%;
- громадські обговорення – 18,2%;
- інші форми, що не суперечать закону – 8,2%.

Аналізуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що об'єктивність результатів моніторингу дотримання прав людини у діяльності правоохоронних органів досягається багаторівневим контролем з боку громадських організацій, як всеукраїнських, так і місцевих [118, с. 146].

Витрачаючи на утримання поліції значні кошти, суспільство очікує від її діяльності чітко означеного ефекту й прагне того, щоб її працівники за рівнем професійної підготовки та морально-етичними якостями відповідали вимогам свідомих законослухняних громадян. Природним є право суспільства оцінювати роботу персоналу поліції, вимагати від нього відповідності виконуваним функціям. Головним критерієм, за яким діяльність поліції оцінюється громадською думкою, є рівень виконання нею законодавчо визначених функцій, а також рівень відповідності її кадрів (поведінки, діяльності, стилю спілкування з громадянами) тому взірцю

поліцейського-професіонала, який сформувався у свідомості мешканців певної країни [188, с. 154-155].

Якщо детально аналізувати усі аспекти громадського контролю поліцейської роботи, то постає питання якою має бути його головна мета. Так, респонденти під час соціологічного дослідження вказали на такі альтернативи (у порядку спадання):

- з точки зору 39,4%, головною метою громадського контролю має бути підтримання законності та дисципліни у діяльності поліції;

- друга кількісна група опитаних – 13,3% звертає увагу, що під метою потрібно розуміти дотримання відкритості, гласності, прозорості в роботі поліції;

- третя група – 10,7% вважає, що метою є зміцнення громадського контролю;

- 9,9% бачать мету у підвищенні доступності;

- 8,9% зробили акцент на зниженні рівня конфліктності в суспільстві і між громадянами і поліцією;

- 7,0% говорять про пріоритет громадської участі;

- 6,2% наголошують на необхідності дотримання правової принципальності.

Безперечно, громадська думка повинна ураховуватися під час оцінювання діяльності системи МВС України. Але, на думку окремих учених, використання виключно методу соціологічних опитувань громадськості або інший моніторинг думки населення, насамперед, відобразатиме загальні тенденції в суспільстві, ніж надасть якісну чи кількісну оцінку поліцейської діяльності [122, с. 68-70]. Уважаємо, що такий метод більш здатний вказати на рівень соціального рейтингу, іміджу системи, який не завжди залежить від ефективності або результативності діяльності системи МВС України [61, с. 331].

У зв'язку з цим, пропонуємо визначити основні критерії оцінки роботи поліції. Пропонуємо в якості останніх виділяти:

- розкриття злочинів та контроль над злочинністю;
- формування об'єктивної статистичної звітності про результати роботи;
- стан службової дисципліни та законності;
- рівень довіри населення до поліції та її активність у вирішенні проблем місцевих громад.

Розглянемо більш детально суть зазначених критеріїв та аргументацію віднесення зазначених положень до визначеної категорії.

Розкриття злочинів та контроль над злочинністю. Розкриття злочинів як один із головних показників оцінки діяльності служб і підрозділів поліції сьогодні потребує конкретного перегляду, оскільки є доволі недосконалим. Важливим у діяльності поліції є встановлення об'єктивних критеріїв розкриття злочинів [61, с. 333].

Достовірна інформація про стан злочинності має вплинути на ефективність діяльності всіх державних органів, які беруть участь у боротьбі з нею, оскільки результативність їхніх зусиль здебільшого визначається тим, наскільки добре вивчене саме явище й адекватні заходи, що вживаються [90, с. 380].

Крім цього, слід зосередити увагу на проблемі встановлення контролю над злочинністю, яка досить активно обговорюється в зарубіжній літературі. На думку багатьох дослідників, ця проблема не може вирішуватися тільки правоохоронними органами, оскільки рівень злочинності залежить від соціальних та економічних факторів, багато з яких перебуває поза контролем з боку поліції. Найбільш доцільним визнається здійснення боротьби зі злочинністю за допомогою спеціальних програм, в реалізації яких, поряд з поліцією та іншими державними органами, значна роль відводиться місцевій владі, а також громадськості. Зазначається, що в зарубіжних країнах встановлення контролю над злочинністю хоча й належить до пріоритетних функцій правоохоронних інститутів, у тому числі поліції, водночас це є справою всього суспільства. У зв'язку з цим оцінка ефективності діяльності

поліцейських сил дається не стільки на основі даних про стан злочинності, скільки за підсумками виконання конкретних обов'язків, які на них покладено [143, с. 14-15].

Формування об'єктивної статистичної звітності про результати роботи. Ґрунтування оцінювання служб і підрозділів поліції на базі наявної статистичної звітності («конкретних показників»), хоча і без ранжування структур системи, пов'язане з акцентуванням уваги на оцінюванні лише окремих видів діяльності: оперативно-розшукової, адміністративної та інших, усупереч необхідності оцінювання діяльності системи загалом. Такий підхід лише частково та обмежено вирішує проблему оцінювання діяльності системи МВС України. Крім того, надмірне захоплення лише статистичними показниками, як ми вже згадували, призводить до маніпулювання звітністю й унеможливорює об'єктивну оцінку діяльності системи МВС України. «Процентоманія» в оцінюванні діяльності примушує працівників поліції наздоганяти «вал» абстрактних показників згідно зі звітністю за місяць, квартал, півріччя, рік за рахунок викриття менш тяжких злочинів на шкоду виявленню та розкриттю тяжких «резонансних» [61, с. 332].

Стан службової дисципліни та законності. Особливої уваги заслуговує такий критерій, як стан службової дисципліни та законності, що не лише відображає стан законності у службовій діяльності в кількісному еквіваленті, а й вказує на неприпустимість превалювання доцільності над законністю під час її здійснення. Навіть стовідсоткова результативність службової діяльності не виправдовує порушення правової норми або порядку її реалізації. Виконання цього принципу – вимога сьогодення у світлі останніх новацій у сфері державного управління. Тому ефективність правоохоронної діяльності на сьогодні – це не тільки виконання завдань щодо охорони громадян, суспільства й держави від протиправних посягань, а й суворе дотримання службової дисципліни та законності, визнання прав і свобод людини непорушними. В ідеалі ці два аспекти діяльності міліції мають бути рівноцінними за своєю значущістю [61, с. 336].

Рівень довіри населення до поліції та її активність у вирішенні проблем місцевих громад. Спільна діяльність поліції та добровільних об'єднань населення, які беруть участь у боротьбі з правопорушеннями у сфері громадського порядку, формує у свідомості громадян необхідність рахуватися із загальними інтересами, шанобливо ставитися до правових приписів, з гідністю виконувати свої громадські обов'язки. Окрім того, залучення широких верств населення до правоохоронної діяльності закономірно і справедливо розглядається як важливий чинник участі громадян в управлінні справами суспільства і держави, один з основних факторів зміцнення конституційного режиму, ролі законів, посилення механізму підтримки правопорядку на ґрунті розвитку народовладдя [190, с. 49].

Як свідчить досвід реформування європейських правоохоронних структур, процеси деполітизації та демілітаризації майже автоматично призводять поліцейські організації до відмови від іміджу «професійних борців із злочинністю» та переорієнтації поліцейської діяльності здебільшого на профілактику правопорушень. Відповідним чином тактика охорони правопорядку значно меншою мірою, ніж раніше, становиться пов'язаною із застосуванням сили та протистоянням населенню. Згідно принципу, що розглядається, поліцейські агенції, не відмовляючись від виконання основного завдання – охорони громадського порядку – мають змістити основний акцент своєї роботи на зв'язок із населенням, оскільки без активної та зацікавленої підтримки громадян розкриття і профілактика злочинів є малоперспективною справою. При цьому ключовою фігурою превентивної діяльності стає не «поліцейський-борець із злочинним світом», а «поліцейський тренер», головною задачею якого має бути навчання і консультування громадян, які не бажають стати жертвою злочинних посягань. Правоохоронна діяльність таким чином, концентрується на безпосередньому та довгостроковому обслуговуванні населення у сфері підвищення його безпеки [135].

Рівень взаємодії між поліцією та громадськістю опитані під час соціологічного дослідження респонденти оцінюють переважно незадовільно або задовільно – відповідно 28,0% та 35,0%. Оцінку «добре» обрали 17,1% опитаних, а на відмінну оцінку вказала найменша кількісна група учасників дослідження – 13,3%.

Співпраця із населенням потребує, таким чином, зміну діяльності органів внутрішніх справ, коли пріоритету набуває не реагування на кримінальні прояви, а участь у вирішенні усього комплексу проблем, які мають у населення конкретної місцевості у сфері дотримання закону. Від поліції очікується прояв інтересу не лише до інформації, яка стосується правопорушень, але й до потреб громадян, їх проблем та ускладнень стосунків, які складають підґрунтя для загострення криміногенної ситуації [135].

Невід'ємною умовою демократії є громадський контроль за правоохоронними органами, зокрема поліцією. Стан відносин у сфері забезпечення громадського контролю за діяльністю поліції є індикатором демократичної зрілості країни. Громадський контроль за діяльністю поліції – це невід'ємний елемент, функція управління поліцією, актуальна проблема теорії та практики регулювання правоохоронної діяльності. В Україні громадськість, на жаль, не здійснює ефективного контролю за діяльністю державних організацій, за своєчасністю ухвалення та виконання ними управлінських рішень, їх доцільності та корисності для суспільства, не може безпосередньо впливати на кадрову політику держави, не має ефективних механізмів відслідковування стану реагування державних органів (у тому числі правоохоронних) на звернення громадян тощо [61, с. 350, 364].

Ми вважаємо, що оцінка діяльності працівників поліції має ґрунтуватися на таких загальних засадах:

– неухильне додержання вимог законності як у професійній діяльності, так і в побуті;

- додержання високих морально-ділових стандартів та етичних вимог під час спілкування з різними верствами населення та у взаєминах з колегами;
- авторитетність серед громадськості;
- виконання службових обов'язків максимально безпечними для громадян та самих працівників міліції способами;
- відповідність рівня професійних знань, умінь та навичок вимогам, що висуваються до даної професії;
- відповідність освітнього рівня займаній посаді;
- високий загальнокультурний рівень;
- володіння засобами управління конфліктними ситуаціями;
- висока комунікативна компетентність, тобто вміння досягати поставлених цілей під час спілкування в різному середовищі, у тому числі агресивному;
- персональна відповідальність за виконання службових обов'язків і додержання дисципліни [57, с. 67-68].

Загалом, аналіз проблеми, що досліджується, дає змогу дійти наступних висновків.

1. Перехід від оцінки служби суто за результативністю до оцінювання за результативністю та ефективністю повністю відповідає сучасним тенденціям у сфері державного управління. Але, якщо не буде розроблено науково обґрунтованих методик оцінювання за вказаними критеріями, винайдено та нормативно затверджено систему необхідних показників, з урахуванням яких буде проведено таке оцінювання, досліджувана проблема залишиться невирішеною. Крім того, вказана переорієнтація вимагатиме найскорішого усунення недоліків, що існують в організаційному та правовому забезпеченні діяльності МВС України, залучення додаткових кадрових і матеріально-технічних ресурсів.

2. Тривалий час залишається не вирішеною проблема «пропускної здатності» системи МВС України, а саме: питань щодо перевантаження працівників поліції.

3. Вважаємо за доцільне розробити науково обґрунтовані методики нормування усіх видів правоохоронної діяльності та визначення оптимального службового навантаження на кожного працівника системи, а в подальшому – і відповідного організаційного забезпечення виконання такої норми.

3.2. Удосконалення «менеджменту» діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини

Основні права людини та нормативно-правові акти, що регулюють їх взаємовідносини в українському законодавстві, з моменту проголошення Україною своєї незалежності і вибору її стратегічного напрямку як розвитку і зміцнення зовнішньоекономічних і політичних зв'язків з міжнародною спільнотою, є найважливішим орієнтиром і стратегічним курсом у діяльності нашої держави. Дослідження питань вдосконалення організаційно-правового механізму забезпечення захисту прав людини в Україні є необхідною передумовою для ефективного функціонування інституту захисту з питань прав людини в нашій країні в цілому [118, с. 141].

Характерною особливістю сучасної європейської поліції є встановлення форм і методів діяльності, орієнтованих на активність, взаємодопомогу, довіру, толерантність, компроміс, гласність, де визначальними параметрами стають домовленість і погоджувальні процедури. Рух до якісного, конструктивного розвитку форм і методів діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод можливий тільки тоді, коли необхідність взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства стане для них аксіомою. Тому доцільними є широка дискусія в суспільстві з приводу визначення основних напрямів

розвитку форм і методів діяльності поліції, дослідження впливу процесів взаємодії поліції та інститутів громадянського суспільства не тільки на забезпечення стійкості, керованості, стабільності суспільства, а й його інноваційного прориву. Водночас якісне оновлення змістової основи форм і методів діяльності поліції із забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина, що функціонує в умовах адаптації національного законодавства до європейського, є надважливим напрямом перетворень сучасної України [78, с. 184-185].

На «оновленні» поліції наполягають і опитані під час соціологічного дослідження громадяни, які на запитання щодо необхідності нової комплексної реформи поліції, з більш радикальними заходами звертають увагу на той факт, що дійсно у реформі є необхідність і реформаційні заходи повинні бути радикальними – чіткими, жорсткими, які призведуть до реальних позитивних результатів та змін (52,0%). Менша частка опитаних – 42,9% звертає увагу на той факт, що «косметичні» заходи будуть у кращому випадку саботувати, а у гіршому – вони стануть у нагоді подальшому посиленню і зміцненню негативних тенденцій.

«Чи згодні Ви з тим, що першочергове завдання нової реформи – усунення ризиків для громадян і суспільства у цілому, пов'язані з поточним функціонуванням правоохоронної системи?» – на це запитання 56,8% дали стверджувальну відповідь (сума «безумовно, так» – 22,6% та «скоріше так» – 34,2%). 37,0% висловили свою незгоду з зазначеною думкою (сума «скоріше ні» – 20,5% та «безумовно, ні» – 16,5%).

Виходячи з міжнародних стандартів юридичного забезпечення прав і свобод людини головними принципами в діяльності органів внутрішніх справ визнаються законність, недискримінація, відповідність вимогам демократичного суспільства та гуманність. Вони повинні протидіяти будь-яким посяганням на права і свободи людини. Працівники органів внутрішніх справ мають за будь-яких обставин виконувати покладені на них законом

обов'язки, служити суспільству та захищати всіх осіб від протиправних дій [143, с. 23].

Важливість запозичення зарубіжного досвіду, використання міжнародних стандартів, відображені в результатах проведеного соціологічного дослідження, де на запитання «Чи потрібно сьогодні запозичити досвід поліцейських сил у різних країнах, методи їх діяльності для створення ефективної системи захисту прав людини працівниками поліції?» переважна кількість респондентів – 67,9% (сума варіантів «так» – 42,6% та «скоріше так, ніж ні» – 25,3%) говорять, що дійсно це так, адже запозичення передового західного досвіду приведе до покращення ситуації з дотриманням прав людини в Україні.

На запитання «Як Ви вважаєте, чи стане зміцнення міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції одним із шляхів удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських?» – 63,5% відповіли згодою (сума відповідей за індикаторами шкали «безумовно так» – 25,9% та «скоріше так, ніж ні» – 37,6%). У той же час 30,7% (сума відповідей за індикаторами «скоріше ні, ніж так» – 20,5% та «безумовно ні» – 10,2%) зазначили, що вони не вважають, що міжнародне співробітництво у напрямку дотримання прав людини стане можливістю для удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських.

До напрямків, яких треба дотримуватись задля підвищення ефективності управління в сфері захисту прав та свобод громадян слід віднести:

чітке визначення внеску кожного підрозділу в процес управління на певному рівні;

забезпечення тісного зв'язку функцій контролю та управління;

створення умов, які гарантують усвідомлення кожною особою свого місця у суспільстві, що дасть змогу забезпечити високоякісну, ефективну та етичну охорону прав та свобод людини;

процес управління має відбуватися відкрито, що в свою чергу сприятиме його підтримці на всіх рівнях;

налагодження чіткого керівництва, яке засноване на відвертості та наданні можливості кожній особі безпосередньо взяти участь у процесі управління та прийняття рішень;

чітке визначення форм і методів діяльності міліції в сфері захисту прав та свобод особи, які засновані не тільки на строгому контролі з боку посадових осіб усіх рівнів, а й на розумінні кожним співробітником персональної відповідальності за порушення цих прав і свобод [175; 59, с. 174-175].

В умовах реформування органів поліції, на думку опитаних громадян, слід вирішувати наступні завдання, що систематизовані у вигляді таблиці.

Доцільність завдань у новій реформі правоохоронних органів

	Так	Скоріше так	Скоріше ні	Ні
Наближення правоохоронної діяльності до потреб громадян	35,0	58,1	4,3	2,6
Підвищення рівня підзвітності поліції громадянам	30,6	59,5	6,1	3,8
Підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів	27,0	53,8	11,5	7,7
Підвищення ефективності роботи поліції	62,7	21,8	8,5	7,0
Усунення негативних наслідків та збитків правоохоронної діяльності (відмов у розслідуванні проваджень, насильства, покарання невинних, корупції та вимагання)	25,4	55,7	10,7	8,2
Реформування системи оцінки та контролю діяльності правоохоронних органів	27,5	50,2	12,2	10,1

Так, дані таблиці свідчать, що найбільшу кількість згадувань за індикатором шкали «так» отримала альтернатива щодо підвищення ефективності роботи поліції – 62,7%; індикатор шкали «скоріше так» має більше різноманіття альтернатив – підвищення рівня підзвітності поліції громадянам – 59,5%, наближення правоохоронної діяльності до потреб

громадян – 58,1%, усунення негативних наслідків та збитків правоохоронної діяльності – 55,7%. Негативні показники шкал «скоріше ні» та «ні» домінують у альтернативах реформування системи оцінки та контролю діяльності правоохоронних органів – 12,2% та 10,1%, підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів – 11,5%.

Але якщо аналізувати сумарні показники позитивної та негативної спрямованості, то усі без виключення альтернативи мають позитивні показники вище, ніж 70%. Отже, їх можна розташувати у такій послідовності (до уваги береться сумарний показник з двох цифр – «так» та «скоріше так»):

- 93,1% – наближення правоохоронної діяльності до потреб громадян;
- 90,1% – підвищення рівня підзвітності поліції громадянам;
- 84,5% – підвищення ефективності роботи поліції;
- 81,1% – усунення негативних наслідків та збитків правоохоронної діяльності;
- 80,8% – підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів;
- 77,7% – реформування системи оцінки та контролю діяльності правоохоронних органів.

Найбільш вдала модель управління повинна мати таку структуру, яка забезпечувала б можливість проведення конструктивних діалогів між всіма рівнями і виробничі відносини були б засновані на принципах довіри та взаємних зобов'язань. Для управління такою моделлю має бути створена система інформаційних потоків та необхідної документації. Інформація у цій моделі переміщується вгору і вниз – стратегія, стандарти, пріоритети, загальні цінності, оперативні цілі, плани дій створюються на самих високих рівнях. Потім вони починають рухатися вниз і, пройшовши усі рівні повертаються назад, у вигляді результатів виконання, звітів, висновків, тим самим забезпечуючи зворотній зв'язок нижчестоячих ланок з вищестоячими [175; 59, с. 175].

Щодо альтернативних форм та методів діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини, які сьогодні виявляються доцільними, то серед них, на думку респондентів, домінують саме такі:

- у першу чергу найбільш актуальним є використання оцінки співвідношення об'єктивних результатів роботи поліції з існуючими суспільними потребами та інтересами – 73,9% респондентів звертають увагу на цей метод;

- по-друге, доцільність спостерігається у необхідності застосування експертної думки громадянського суспільства (повинна бути створена координаційна комісія, що складається з представників різних громадських об'єднань, партій, представників адвокатури, яка щорічно дає експертну оцінку роботи правоохоронної системи) – 59,4%;

- по-третє, важливим виявляється збирання і аналіз інформації, яка далі може бути використана при проведенні атестації та вжитті інших управлінських рішень, необхідних у діяльності керівників поліції – 47,2%;

- наступний метод – використання інформації про думку населення щодо роботи поліції як інструменту розвитку партнерства поліції з місцевими громадами – 43,4%;

- далі за кількістю згадувань респондентів розташований такий метод, як моніторинг громадської думки – 40, 5%;

- ще один з методів – анкетування осіб, що мали контакти з поліцією (інформація, отримана цим методом найбільш точно відображає якість роботи поліції, та дозволяє більш детально оцінити окремі напрями діяльності поліції) – 26,4%;

- про пряме спостереження (передбачає дослідження спеціально підготовленими спостерігачами окремих аспектів роботи поліції або її наслідків) згадали 23,0% опитаних;

- останній зі зазначених респондентами методів, – анкетування працівників поліції (ця методика дозволяє оцінити стан моралі у підрозділах, виявити проблеми з управлінням, тощо) – 21,1%.

Спираючись на досвід зарубіжних країн, в Україні повинна бути вироблена стратегія в галузі попередження порушень прав і свобод громадян. Вона має передбачати різні заходи: спільну зацікавленість держави, посадових осіб, фізичних осіб у захисті прав та свобод людини; державний контроль за цим захистом; встановлення взаємодії міліції та населення у розробці ефективних способів такого захисту; впровадження нових форм та методів захисту прав і свобод особи; зміцнення моральних цінностей та законності (виховання поваги до закону у всіх осіб); правове виховання через засоби масової інформації; підвищення рівня виконавчої дисципліни і посилення відповідальності за невиконання законів або певних розпоряджень на всіх рівнях; удосконалення законодавства у відповідності з нагальними потребами суспільства; своєчасне інформування про зміни в законодавстві, роз'яснення його положень, пробудження інтересу до знань законів та їх неухильного виконання [175; 59, с. 175].

Поряд з необхідністю структурної перебудови органів внутрішніх справ звертається увага на важливість функціональних змін у їх діяльності, особливо щодо виконання профілактичної функції як основного засобу забезпечення прав і свобод людини. У ході реформування системи органів внутрішніх справ необхідно здійснити також комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня адміністративної культури працівників органів внутрішніх справ та вдосконалення управлінської діяльності, а також поліпшення громадської думки про міліцію. Вдосконалення діяльності органів внутрішніх справ щодо забезпечення прав і свобод людини потребує також налагодження їх дієвої взаємодії з громадськими правозахисними організаціями [143, с. 25].

Стосовно внутрішньої перебудови слід наголосити, що за результатами соціологічного дослідження думки респондентів на запитання «Який із запропонованих підходів до організації системи протидії неправомірної діяльності усередині поліції є найбільш ефективним?» – більшість опитаних – 57,8% відповіла, що це – створення незалежного, абсолютно відокремленого

від інших правоохоронних органів відомства, що володіє широкими повноваженнями і цей орган повинен мати яскраво виражений громадянський (не силовий) характер. Трохи більше третини респондентів – 36,3% вважають, що це – вибудовування внутрішньовідомчих служб власної безпеки.

Підкреслюється, що стратегічні завдання реформування системи органів внутрішніх справ неможливо вирішити без нової кадрової політики, головна мета якої полягає у створенні організаційно-правових, соціальних, виховних, психологічних, матеріально-технічних, фінансових, економічних та інших передумов для формування високопрофесійного персоналу органів, служб та підрозділів внутрішніх справ, здатного ефективно, на високому рівні забезпечувати права і свободи людини [143, с. 26] .

Значну увагу слід приділяти проблемам підготовки персоналу, підвищення професіоналізму працівників органів внутрішніх справ. Сучасний правоохоронець повинен не тільки володіти фундаментальними знаннями про невід’ємні права та свободи людини, але й уміти правильно орієнтуватися в різних ситуаціях, пов’язаних із забезпеченням прав і свобод людини. У підготовці висококваліфікованих фахівців для органів внутрішніх справ важлива роль належить вищим навчальним закладам системи МВС України. Обґрунтовано, що зміст навчання працівників органів внутрішніх справ полягає у формуванні професійних знань та навичок щодо забезпечення прав і свобод людини; розширенні уявлень про чинне міжнародне та національне законодавство в галузі забезпечення прав людини, регулювання діяльності органів внутрішніх справ; доведенні необхідності безперервного процесу освіти, навчання та виховання, що створює передумови отримання знань, розвитку світогляду, набуття майстерності і вироблення індивідуальних норм поведінки з урахуванням особистих якостей кожного працівника, які відповідали б вимогам міжнародного та національного законодавства щодо забезпечення прав і свобод людини [143, с. 27].

Ця позиція підтверджується результатами соціологічного дослідження, де на запитання «Чи є сьогодні нагальна потреба в удосконаленні системи підготовки поліцейських кадрів, з метою оволодіння всебічними знаннями, високою кваліфікацією, що відповідає міжнародним стандартам у сфері дотримання прав людини?» переважна кількість респондентів відповіла позитивно – 80,8% (сума відповідей «безумовно так» – 30,6% та «скоріше так, ніж ні» – 50,2%).

Удосконалення законодавчої бази. Серед актуальних завдань підвищення ефективності діяльності ОВС щодо захисту прав і свобод людини постає проблема удосконалення нормативно-правових актів, що регулюють цю сферу. Доцільно зазначити, що вони не повною мірою послідовні і, що дуже важливо, недостатньо адаптовані до сучасних соціальних реалій. Зокрема, вони характеризуються неконкретним визначенням завдань, функцій, повноважень ОВС щодо забезпечення прав і свобод людини у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки. У чинних нормативно-правових актах нерідко виявляються суперечності між затвердженою на сьогодні державою правовою політикою у сфері забезпечення прав і свобод людини та праворегулюючим інструментарієм втілення її в життя [119, с. 36].

Децентралізація. Сучасною теорією управління децентралізація розглядається як один з основних управлінських механізмів підвищення гнучкості, ефективності органів влади, так само як і засіб захисту інтересів громадян від сваволі держави. Цей принцип вимагає саме управлінських, а не структурних змін, оскільки результатом його втілення має стати децентралізація прийняття рішень, відповідальності та розподілу ресурсів, які є необхідними для ефективного та оперативного реагування поліції на місцевому рівні. Реалізація принципу децентралізації традиційно вбачається у започаткуванні у національних системах правоохоронних органів підрозділів муніципальної поліції.

Під муніципальною поліцією зазвичай розуміються поліцейські формування, створені органами місцевого самоврядування різних рівнів і які перебувають у їхньому безпосередньому підпорядкуванні. Обсяг повноважень муніципальної поліції у різних країнах неоднаковий. У більшості європейських країн на неї покладено нагляд за безпекою дорожнього руху, санітарним станом населених пунктів, порядком на ринках, виконанням розпоряджень міської влади. Одночасно вона грає роль своєрідного дублера і резерву національної поліції. У Великобританії, Німеччині й США, навпаки, муніципальною поліцією виконується основний обсяг правоохоронної діяльності із забезпечення правопорядку.

Важливим є й те, що фінансування муніципальної поліції здійснюється, в основному, на кошти місцевої влади, що надає державному бюджету більшу стратегічну ініціативу. Муніципалітети, наприклад, можуть мати право вирішувати питання щодо відкриття або закриття поліцейських дільниць, призначати керівників місцевих підрозділів поліції, порушувати питання щодо перевірки діяльності місцевої поліції, визначати розмір фінансування поліції та надання їй матеріальних ресурсів, визначати основні напрямки роботи поліції.

Підзвітність та прозорість в роботі. Проблема встановлення підзвітності в роботі правоохоронних органів вирішується шляхом визначення механізмів, за якими суспільство може контролювати дії правоохоронців та бути впевненим, що вони діють в рамках закону. В якості одного з таких механізмів виступають органи державної влади, які здійснюють так званий «зовнішній» контроль за діяльністю органів внутрішніх справ – органи судової влади, прокуратури, комітети уряду, місцеві органи самоврядування, офіс омбудсмена. Іншим механізмом є підрозділи «внутрішнього» контролю – відділи внутрішніх розслідувань, службових перевірок, розгляду скарг громадян на дії поліцейських тощо. Взаємодія форм зовнішнього та внутрішнього контролю дозволяє гарантувати належний рівень підзвітності поліції державним установам в

цілому. Проте у демократичному суспільстві, окрім відомчого та державного контролю, набуває своєї виключної важливості елемент громадського цивільного контролю як гарантія рівноправної участі населення в процесі управління державою. Принцип підзвітності суспільству, таким чином, розглядає наявність державного, громадського та відомчого контролю над діями поліції, а також готовність та відкритість самої поліції до здійснення таких форм контролю.

Моніторинг поліцейської діяльності. Одним із методів організаційного забезпечення прав і свобод людини є здійснення постійного моніторингу цієї діяльності з визначенням негативних чинників та умов. Автор вважає за необхідне створити в кожному регіоні (центр, схід, захід, північ, південь) лабораторії соціологічного моніторингу, поклавши на них обов'язок здійснення моніторингу за основними напрямками діяльності органів внутрішніх справ та, зокрема, забезпечення прав і свобод людини. Лабораторії необхідно підпорядкувати вищим навчальним закладам МВС України, розташованим у регіонах [143, с. 21].

На цьому ж наполягають і опитані громадяни, які на запитання «Чи згодні Ви з тим, що систематичний моніторинг громадської думки можна вважати одним з основних способів оптимізації діяльності поліції (якісна оцінка діяльності поліції, що виражається в аналізі громадської думки, дозволяє робити найбільш об'єктивні висновки, що стосуються ефективності їхньої роботи)?» майже половина учасників дослідження – 47,1% (сума варіантів «безумовно, так» – 25,8% та «скоріше так» – 31,2%) підтримують цю ідею. Не згодні з систематичним використанням моніторингу громадської думки 37,4% респондентів (сума варіантів «скоріше ні» – 23,2% та «безумовно, ні» – 14,2%).

Універсальними методами державної діяльності, які використовуються в усіх галузях та сферах, на всіх її рівнях, а в багатьох випадках визначають зміст та конкретний прояв інших методів, є переконання і примус. Пріоритетним методом у роботі визнається переконання як здійснення

виховних, роз'яснювальних і заохочувальних заходів з метою формування у людини розуміння необхідності чіткого виконання вимог законів та інших правових актів [143, с. 21].

Серед методів (заходів), що стануть найбільш актуальними у боротьбі з порушенням прав людини з боку працівників поліції, з точки зору учасників дослідження, домінують наступні (розташовані у порядку спадання):

- максимально велика кількість опитаних вважає, що, насамперед, потрібним є посилення прозорості діяльності та підвищення підзвітності населенню співробітників поліції – 90,4%;

- ще один з великих кількісних показників пов'язаний з удосконаленням законодавства, у тому числі усунення можливості довільного тлумачення норм права – 87,4%;

- 86,1% обрали маркер щодо очищення від працівників, які порушують службову дисципліну й законність, допускають вчинки, несумісні з перебуванням на займаних посадах, безвідповідально ставляться до виконання службових обов'язків, порушують законні права й свободи громадян;

- 72,0% наголошують на необхідності посилення дисциплінарних заходів відповідальності;

- 66,6% виступають за організацію системного збору, накопичення й використання оперативної інформації, що дозволяє вчасно виявляти, попереджувати, припиняти й розкривати негативні прояви у підрозділах;

- про широке висвітлення результатів боротьби з порушенням прав людини у ЗМІ нагадали 52,9% опитаних;

- за жорсткість кримінально-правових заходів відповідальності говорять 51,5%;

- 40,6% думають, що важливим заходом є підвищення правової грамотності населення;

- 31,7% акцентують свою увагу на необхідності стимулювання повідомлень про факти порушення прав людини до компетентних органів;

- якісний відбір кадрів – це один з найбільш актуальних заходів – це думка 26,7% учасників дослідження;
- 23,0% стверджують, що вжиття заходів щодо забезпечення захисту осіб, які повідомили про факти протиправної діяльності співробітників поліції також є важливим методом вирішення проблеми з порушенням прав людини;
- 13,3% вказали на альтернативу щодо впровадження стимулів чесної роботи.

Отже, опитування громадян в контексті проведеного соціологічного дослідження показало, що респонденти у більшості своїй звертають увагу на той факт, що права людини в Україні не дотримуються. І за останні п'ять років ситуація тільки погіршилася. Близько третини опитаних підтримують думку, що сьогодні майже не існує структур, які б повною мірою чи частково захищали права людини в Україні. Серед тих, хто усе-таки робить щось для захисту прав, можна згадати лише адвокатський корпус та громадські правозахисні організації.

В аспекті порушення прав людини фігурує і Національна поліція України: 32,3% стверджують, що її працівників досить часто згадують у якості фігурантів. І протягом трьох років майже половина опитаних спостерігала дії працівників поліції, при яких порушувалися права людини. Частіше це відбувалося у випадках, коли працівники поліції використовували службове становище в особистих цілях – 24,8%, відмовлялися прийняти заяву у громадян – 22,9% та перевищували службові повноваження – 22,2%. Також ним притаманні вимагання, побори, хабарництво – 20,5%.

17,9% опитаних звертають увагу, що серед категорій, які частіше за все потерпають від порушень прав людини працівниками поліції, важко обрати які-небудь окремі – будь-які громадяни можуть постраждати, але усе-таки домінують категорії, які ображають співробітників поліції та громадяни, які не здатні захистити свої права – жінки, діти, особи похилого віку.

Щодо причин, з яких працівники поліції порушують права людини, то тут наявні такі: висока толерантність до застосування насильства – 75,5%, загальні негативні тенденції держави щодо недотримання прав людини – 57,8%, професійна деформація, синдром професійного вигорання – 56,0%.

Серед методів, що стануть найбільш актуальними у боротьбі з порушенням прав людини з боку працівників поліції, опитані обрали посилення прозорості діяльності та підвищення підзвітності населенню співробітників поліції – 90,4%, удосконалення законодавства, у тому числі усунення можливості довільного тлумачення норм права – 87,4%, очищення від працівників, які порушують службову дисципліну й законність, допускають вчинки, несумісні з перебуванням на займаних посадах, безвідповідально ставляться до виконання службових обов'язків, порушують законні права й свободи громадян – 86,1%.

У той же час, незважаючи на вказані недоліки у роботі Національної поліції, про її ефективність говорять 49,4% респондентів, а 63,0% учасників дослідження оцінюють працівників поліції, як компетентних, професійних. Але сьогодні наявні і деякі чинники, що заважають ефективному функціонуванню поліції. Серед них домінують «робота на показники»: вимушена орієнтація на показники обсягу діяльності, а не на її результат – 83,5%, зростаючий рівень корупції – 75,4%, підміна якісних показників роботи кількісними» – 54,6%. Негативні прояви правоохоронної системи сьогодні блокують розвиток громадянського суспільства – цю думку підтримують 64,3% учасників дослідження.

Підвищення ефективності діяльності органів поліції має представляти собою постійний процес, загальна цільова орієнтація якого полягає у перетворенні функціонування системи МВС до соціально схваленої, яка здійснюється відповідно до норм права та моралі, що забезпечує надійний захист особистості, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань – 76,3%. А процес проектування ефективності діяльності органів поліції повинен базуватися на фундаменті узагальненого і

осмисленого досвіду, супроводжувати загальний процес розвитку державності, перетворення України у зріле громадянське суспільство – 74,5%. Зміст механізму проектування ефективності діяльності органів поліції, насамперед, повинен полягати у державно-правовому регулюванні цілей, компетенцій, форм і методів владної діяльності системи МВС, як об'єкту управління з боку відповідних органів державної і виконавчої влади.

Формальний обмежений характер діючої системи оцінки, її призначення для внутрішньовідомчого використання не дозволяє сьогодні об'єктивно оцінити відповідність змісту і якості правоохоронної діяльності – це думка 60,3% респондентів.

Основними критеріями оцінки діяльності поліції опитані називають пріоритет впевненості громадян у захищеності своїх інтересів – 33,9% та високий рівень довіри до поліції – 23,5%. Оптимальна система контролю за законністю діяльності поліції, на їхню думку, повинна бути побудована в інтересах громадянського суспільства – 72,1%.

До найбільш ефективного елемента запровадження «прозорості» та підзвітності ОВС громадянському суспільству доцільно віднести саме громадський контроль – 38,4%. Але сьогодні рівень взаємодії між поліцією та громадськістю респонденти оцінюють переважно незадовільно або задовільно – відповідно 28,0% та 35,0%. Хоча у перспективі участь громадськості здатна змінити ситуацію з дотриманням працівниками поліції прав людини на краще – так вважають 89,7% опитаних.

Насамперед, головну мету громадського контролю учасники дослідження бачать у підтриманні законності та дисципліни у діяльності поліції. А перевіряти усі аспекти функціонування поліції, як соціального інституту як-раз можливо завдяки громадському моніторингу. Також респонденти акцентують увагу на тому, що систематичний моніторинг громадської думки є одним з основних способів оптимізації діяльності поліції.

У контексті усього вищезазначеного доцільно звернути увагу на запровадження нової комплексної реформи поліції, з більш радикальними заходами, які призведуть до реальних позитивних результатів та змін – цю думку підтримують більше половини опитаних. Нова реформа має забезпечити усунення ризиків для громадян і суспільства у цілому, пов'язані з поточним функціонуванням правоохоронної системи. А її головні завдання полягатимуть у наближенні правоохоронної діяльності до потреб громадян та підвищенні рівня підзвітності поліції громадянам. Виконання вказаних функцій можливе з урахуванням альтернативних форм та методів діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини – по-перше, – оцінки співвідношення об'єктивних результатів роботи поліції з існуючими суспільними потребами та інтересами – 73,9%, по-друге, – застосуванні експертної думки громадянського суспільства – 59,4%, по-третє, – збиранні і аналізі інформації, яка далі може бути використана при проведенні атестації та вжитті інших управлінських рішень, необхідних у діяльності керівників поліції – 47,2%.

Важливим є і запозичення міжнародного досвіду для створення ефективної системи захисту прав людини працівниками поліції – про це йшлося у відповідях 67,9% респондентів. У той же час зміцнення міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції стане одним із шляхів удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських – 63,5%. Але досягти успіхів у рамках міжнародного співробітництва можливо лише за умов застосування комплексного підходу до розгляду прав людини.

Таким чином, як підсумок, слід зазначити, що удосконалення ефективності діяльності МВС України у сфері забезпечення прав і свобод людини повинно здійснюватися у таких формах: 1) оптимізація нормативно-правових актів, що регулюють сферу прав і свобод людини; 2) запровадження децентралізації як одного з основних управлінських механізмів підвищення гнучкості, ефективності діяльності правоохоронного

відомства; 3) встановлення реальних механізмів підзвітності в роботі МВС України у сфері дотримання прав людини; 4) моніторинг правоохоронної та правозахисної діяльності. Автором обґрунтовано власну позицію та проаналізовано зазначені форми діяльності МВС України, що також підтверджено результатами проведеного соціологічного опитування громадської думки.

Висновки до третього розділу

Акцентовано увагу, що не дивлячись на існуючий позитивний зарубіжний досвід щодо визначення оціночних категорій у роботі поліції, в Україні до сих пір відсутні будь-які системні напрацювання у цьому питанні, як з боку науковців, так і практичних працівників.

Визначено чинники (показники), що впливають на ефективність функціонування поліції. Серед них, зокрема, наступні:

- 1) якість нормативно-правової регламентації діяльності поліції;
- 2) довіра населення до поліції;
- 3) укомплектованість особового складу;
- 4) професійна підготовка персоналу поліції;
- 5) фінансування і матеріально-технічне забезпечення;
- 6) юридична захищеність працівників поліції та їх соціальний захист.

Зазначено, що мають місце й інші, запропоновані вченими, чинники, що також можуть впливати на ефективність реалізації поліцейської функції. Серед них, зокрема: рівень професійної кваліфікації та культури працівників; відсутність наукового обґрунтування нормативів навантаження на працівників; віднесення результатів діяльності поліції до інформації з обмеженим використанням, що, у свою чергу, унеможлиблює їх вивчення громадськими організаціями та створює передумови для своєрідного «замовчування» стану оперативної обстановки; відсутність чіткого механізму

врахування громадської думки про результати діяльності поліції; значне перевантаження статистичних обліків другорядними результатами діяльності поліції, що значно ускладнює оцінювання реального стану протидії злочинності; чітке управління поліцією з боку вищої національної та регіональної адміністрації.

Наголошено, що орієнтація на потреби населення, перетворення поліції у сервісну службу, яка надає послуги, а не карає – все це результати процесів демократизації українського суспільства та лібералізації чинного законодавства. У зв'язку з цим, важливим аспектом поліцейської діяльності сьогодні є думка населення, враховуючи яку варто розглядати можливість використання таких показників в оцінці діяльності поліції: 1) відчуття безпеки громадян; 2) оцінка комунікативних зв'язків поліції з населенням; 3) стан порушень прав людини.

Запропоновано в якості основних критеріїв оцінки роботи поліції виділяти:

- розкриття злочинів та контроль над злочинністю;
- формування об'єктивної статистичної звітності про результати роботи;
- стан службової дисципліни та законності;
- рівень довіри населення до поліції та її активність у вирішенні проблем місцевих громад.

Доведено, що перехід від оцінки служби суто за результативністю до оцінювання за результативністю та ефективністю повністю відповідає сучасним тенденціям у сфері державного управління.

Акцентовано увагу, що якщо не буде розроблено науково обґрунтованих методик оцінювання за вказаними критеріями, винайдено та нормативно затверджено систему необхідних показників, з урахуванням яких буде проведено таке оцінювання, досліджувана проблема залишиться невирішеною. Крім того, вказана переорієнтація вимагатиме найскорішого усунення недоліків, що існують в організаційному та правовому забезпеченні

діяльності МВС України, залучення додаткових кадрових і матеріально-технічних ресурсів.

З'ясовано, що тривалий час залишається не вирішеною проблема «пропускної здатності» системи МВС України, а саме: питань щодо перевантаження працівників поліції. У зв'язку з цим, запропоновано розробити науково обґрунтовані методики нормування усіх видів правоохоронної діяльності та визначення оптимального службового навантаження на кожного працівника системи, а в подальшому – і відповідного організаційного забезпечення виконання такої норми.

Визначено, що удосконалення ефективності діяльності МВС України у сфері забезпечення прав і свобод людини повинно здійснюватися у таких формах: 1) оптимізація нормативно-правових актів, що регулюють сферу прав і свобод людини; 2) запровадження децентралізації як одного з основних управлінських механізмів підвищення гнучкості, ефективності діяльності правоохоронного відомства; 3) встановлення реальних механізмів підзвітності в роботі МВС України у сфері дотримання прав людини; 4) моніторинг правоохоронної та правозахисної діяльності.

Доведено, що у чинних нормативно-правових актах нерідко виявляються суперечності між затвердженою на сьогодні державою правовою політикою у сфері забезпечення прав і свобод людини та праворегулюючим інструментарієм втілення її в життя.

Встановлено, що принцип децентралізації вимагає саме управлінських, а не структурних змін, оскільки результатом його втілення має стати децентралізація прийняття рішень, відповідальності та розподілу ресурсів, які є необхідними для ефективного та оперативного реагування поліції на місцевому рівні. Реалізація принципу децентралізації традиційно вбачається у започаткуванні у національних системах правоохоронних органів підрозділів муніципальної поліції.

Наголошено на проблемі встановлення підзвітності в роботі правоохоронних органів, яка вирішується шляхом визначення механізмів, за

якими суспільство може контролювати дії правоохоронців та бути впевненим, що вони діють в рамках закону. В якості одного з таких механізмів виступають органи державної влади, які здійснюють так званий «зовнішній» контроль за діяльністю органів внутрішніх справ – органи судової влади, прокуратури, комітети уряду, місцеві органи самоврядування, офіс омбудсмена. Іншим механізмом є підрозділи «внутрішнього» контролю – відділи внутрішніх розслідувань, службових перевірок, розгляду скарг громадян на дії поліцейських тощо. Взаємодія форм зовнішнього та внутрішнього контролю дозволяє гарантувати належний рівень підзвітності поліції державним установам в цілому. Проте у демократичному суспільстві, окрім відомчого та державного контролю, набуває своєї виключної важливості елемент громадського цивільного контролю як гарантія рівноправної участі населення в процесі управління державою. Принцип підзвітності суспільству, таким чином, розглядає наявність державного, громадського та відомчого контролю над діями поліції, а також готовність та відкритість самої поліції до здійснення таких форм контролю.

З'ясовано за результатами проведеного соціологічного опитування, що серед методів, що стануть найбільш актуальними у боротьбі з порушенням прав людини з боку працівників поліції, опитані обрали посилення прозорості діяльності та підвищення підзвітності населенню співробітників поліції – 90,4%, удосконалення законодавства, у тому числі усунення можливості довільного тлумачення норм права – 87,4%, очищення від працівників, які порушують службову дисципліну й законність, допускають вчинки, несумісні з перебуванням на займаних посадах, безвідповідально ставляться до виконання службових обов'язків, порушують законні права й свободи громадян – 86,1%.

Визначено, що підвищення ефективності діяльності органів поліції має представляти собою постійний процес, загальна цільова орієнтація якого полягає у перетворенні функціонування системи МВС до соціально схваленої, яка здійснюється відповідно до норм права та моралі, що

забезпечує надійний захист особистості, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань – 76,3%. А процес проектування ефективності діяльності органів поліції повинен базуватися на фундаменті узагальненого і осмисленого досвіду, супроводжувати загальний процес розвитку державності, перетворення України у зріле громадянське суспільство – 74,5%. Зміст механізму проектування ефективності діяльності органів поліції, насамперед, повинен полягати у державно-правовому регулюванні цілей, компетенцій, форм і методів владної діяльності системи МВС, як об'єкту управління з боку відповідних органів державної і виконавчої влади.

Також акцентовано увагу на запровадженні нової комплексної реформи поліції з більш радикальними заходами, які призведуть до реальних позитивних результатів та змін – цю думку підтримують більше половини опитаних. Нова реформа має забезпечити усунення ризиків для громадян і суспільства у цілому, пов'язані з поточним функціонуванням правоохоронної системи. А її головні завдання полягатимуть у наближенні правоохоронної діяльності до потреб громадян та підвищенні рівня підзвітності поліції громадянам. Виконання вказаних функцій можливе з урахуванням альтернативних форм та методів діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини – по-перше, – оцінки співвідношення об'єктивних результатів роботи поліції з існуючими суспільними потребами та інтересами – 73,9%, по-друге, – застосуванні експертної думки громадянського суспільства – 59,4%, по-третє, – збиранні і аналізі інформації, яка далі може бути використана при проведенні атестації та вжитті інших управлінських рішень, необхідних у діяльності керівників поліції – 47,2%.

Підтверджено важливість запозичення міжнародного досвіду для створення ефективної системи захисту прав людини працівниками поліції – про це йшлося у відповідях 67,9% респондентів. У той же час зміцнення міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції стане одним із шляхів удосконалення системи

професійного навчання та службової підготовки поліцейських – 63,5%. Але досягти успіхів у рамках міжнародного співробітництва можливо лише за умов застосування комплексного підходу до розгляду прав людини.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоноване нове розв'язання наукового завдання щодо теоретико-правових та організаційних засад діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини, зокрема:

1. Запропоновано під правами людини розуміти передбачені нормативно-правовими актами рівні можливості людей на створення сприятливих умов життя та розвитку, задоволення різноманітних потреб особистого і не тільки характеру, що обумовлені економічним, духовним та соціальним розвитком суспільства.

Акцентовано увагу, що кожна держава світу бере на себе зобов'язання щодо реалізації, охорони та захисту прав людини, у зв'язку з чим особливого значення набуває питання їх забезпечення, під яким розуміється передбачена нормативно-правовими актами діяльність державних органів, пов'язана із використанням наявних юридичних засобів і заходів, спрямованих на реалізацію, охорону, захист та відновлення (у разі порушення) прав людини.

Доведено, що одного лише закріплення прав людини на законодавчому рівні недостатньо, необхідно забезпечити механізм їх реального втілення за допомогою наявних соціальних, правових, матеріальних та ін. засобів і заходів. Встановлено, що нормативно-правові акти, які не спираються на реалії суспільного життя, не досліджені науково, так і залишаються ідеями на папері, без практичного втілення та реалізації, навіть, якщо вони переслідували найгуманніші цілі.

2. Визначено, що з-поміж правоохоронних органів та правозахисних інституцій МВС України наділено найбільшим обсягом компетентнісних повноважень щодо забезпечення прав і свобод людини.

Доведено, що захист прав і свобод людини (правоохоронна діяльність) як напрям діяльності МВС України є ключовою, основною, пріоритетною функцією з-поміж інших (поліцейської, прикордонної, міграційної, регулятивної та функції цивільного захисту населення). При цьому, усі вони тісно пов'язані між собою та взаємно обумовлені.

3. Наголошено, що для реального втілення у життя проголошених та закріплених прав і свобод людини необхідні відповідні законодавчі та правові гарантії. Однією з таких гарантій є механізм забезпечення реалізації прав людини, який визначається як комплексне поняття, що має свою структуру, серед елементів якої доречно виділяти: 1) юридичне закріплення прав людини; 2) охорону та захист прав людини; 3) моніторинг реалізації прав людини; 4) суб'єктів реалізації прав людини.

Доведено, що МВС України є активним суб'єктом реалізації прав людини, сам процес якої включає діяльність щодо дотримання заборон, використання закріплених прав і повноважень, виконання покладених обов'язків. За своєю сутністю зазначена діяльність втілюється у двох напрямках: 1) контроль та реалізацією прав іншими суб'єктами; 2) безпосередньо реалізація прав самими співробітниками МВС України як представниками державного органу.

4. З'ясовано, що предметом поліцейської деонтології є проблеми належної поведінки працівників поліції. Визначено основні аспекти деонтологічних засад поліцейської діяльності та обґрунтовано їх сутність, зокрема: психологічний, професійно-правовий, соціальний та естетичний аспекти.

Встановлено, що сучасні деонтологічні стандарти поліцейської діяльності характеризуються наявністю лише декількох нормативно-правових актів, зокрема: Правил етичної поведінки поліцейських (наказ МВС України № 1179 від 09.11.2016), Закону України «Про Національну поліцію» та Присяги поліцейського. Визначено, що закріплені обов'язки та правові заборони у тексті Правил етичної поведінки поліцейських, які нагадують «дублювання» із тексту Закону України «Про Національну поліцію», за своїм змістом більше охоплюються поняттям «деонтологічні засади поліцейської діяльності», ніж «етичні правила поведінки поліцейських», а тому потребують правильного нормативного визначення та закріплення.

З'ясовано, що міжнародна спільнота активно підтримує спроби щодо впровадження деонтологічних стандартів у поліцейську діяльність та їх закріплення на законодавчому рівні. Встановлено, що у країнах Західної Європи та США широко поширена практика збору, систематизації і публікації етичних норм-стандартів щодо діяльності поліцейських.

5. Запропоновано професіоналізм поліцейського визначати як сукупність загальнозначущих і специфічних професійних знань і умінь, які дозволяють поліції виконувати властиві їй функції, а також неухильно слідувати деонтологічним правилам і принципам.

Доведено, що професіоналізм в діяльності поліцейського є складним, багатоаспектним явищем, в структурі якого виокремлено наступні елементи: 1) духовну та інтелектуальну розвинутість; 2) раціональність; 3) правову культуру; 4) особливе почуття обов'язку; 5) професійні цінності; 6) комунікативність; 7) психологічну налаштованість; 8) систему професійної підготовки.

Акцентовано увагу на важливості вивчення та дослідження таких споріднених явищ професіоналізму як «освітній професіоналізм» та «професіоналізм управлінця, керівника», які впливають на ефективність та результативність поліцейської діяльності.

6. Визначено причини і умови та систематизовано чинники, які впливають на порушення прав і свобод людини і громадянина в правоохоронній, в т.ч. і поліцейській діяльності: доктринальний, законодавчий, особистісний, соціально-психологічний, оціночний та чинник безпеки самого поліцейського.

Запропоновано ідею, що для підвищення «професіоналізму» сучасного поліцейського, необхідно відходити від стереотипу, що працівник поліції – це вузькоспеціалізований фахівець. Навпаки, для налагодження партнерських відносин із населенням, працівник поліції повинен бути духовно та інтелектуально розвиненою особистістю, мати високий рівень правової культури, належний освітній рівень, відповідні службові знання, вміння та

навички, керуватися професійними цінностями, мати належне психологічне налаштування та постійно підвищувати рівень своєї майстерності.

7. Визначено показники ефективності функціонування поліції, зокрема: 1) якість нормативно-правової регламентації діяльності поліції; 2) довіра населення до поліції; 3) укомплектованість особового складу; 4) професійна підготовка персоналу поліції; 5) фінансування і матеріально-технічне забезпечення; 6) юридична захищеність працівників поліції та їх соціальний захист.

Запропоновано в якості основних критеріїв оцінки роботи поліції виділяти: 1) розкриття злочинів та контроль над злочинністю; 2) формування об'єктивної статистичної звітності про результати роботи; 3) стан службової дисципліни та законності; 4) рівень довіри населення до поліції та її активність у вирішенні проблем місцевих громад. Доведено, що перехід від оцінки служби суто за статистичними показниками до оцінювання за результативністю та ефективністю повністю відповідає сучасним тенденціям у сфері державного управління.

8. Визначено, що удосконалення ефективності діяльності МВС України у сфері забезпечення прав і свобод людини повинно здійснюватися у таких формах: 1) оптимізація нормативно-правових актів, що регулюють сферу прав і свобод людини; 2) запровадження децентралізації як одного з основних управлінських механізмів підвищення гнучкості, ефективності діяльності правоохоронного відомства; 3) встановлення реальних механізмів підзвітності в роботі МВС України у сфері дотримання прав людини; 4) моніторинг правоохоронної та правозахисної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ahlf, E.-H. (2000). Ethik im Polizei Management. Polizeietik mit Bezügen zu Total Quality Management. 2. ergänzte und überarbeitete Auflage. Wiesbaden: DruckVerlagKettler GmbH.
2. Bentivoglio, M; Pacini, P (1995). Filippo Pacini: A determined observer. *Brain Research Bulletin* 38 (2): 161–5. PMID 7583342. doi:10.1016/0361-9230(95)00083-Q.
3. Blashchuk, T., Balatska, O., & Orlovska, Y. (2021). “Student’s Rights for Safe Living and Studying Environment in Pandemic Conditions”, *Youth Voice Journal*. URL: <https://www.rj4allpublications.com/product/students-rightsfor-safe-living-and-studying-environment-in-pandemic-conditions>.
4. Charte des valeurs de la Police Grand-Ducale. URL: <https://www.police.public.lu/fr/police-se-presente/valeurs/Charte-desvaleurs-de-la-Police-Grand.pdf>.
5. Christoph Bublitz, Freedom of Thought in the Age of Neuroscience, 100 *Archiv für Rechts-und Sozialphilosophie* 1 (2014), at 3; *McCarthy-Jones*, supra note 2, at 5; Cf. Vermeulen and Roosmalen, supra note 1, at 738.
6. Code de déontologie de la police nationale et de la gendarmerie nationale. URL: <https://www.police-nationale.interieur.gouv.fr/Presentation-generale/Deontologie-etcontrole>.
7. Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General Comment 14, The right to the highest attainable standard of health (Twenty-second session, 2000), U.N. Doc. E/C.12/2000/4 (2000), reprinted in *Compilation of General Comments and General Recommendations Adopted by Human Rights Treaty Bodies*, U.N. Doc. HRI/GEN/1/Rev.6 at 85 (2003) URL: <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=4slQ6QSmlBEDzFEovLCuW1AVC1NkPsgUedPIF1vfPMJ2c7ey6PAz2qaojTzDJmC0y%2B9t%2BsAtGDNzdEqA6SuP2r0w%2F6sVBGTpvTSCbiOr4XVFTqhQY65auTFbQRPWN DxL>.

8. Davidson, Helen. 2016. "Australia's politicians have promoted xenophobia: UN expert." *The Guardian*, November 18. URL : www.theguardian.com/australianews/2016/nov/18/australiasimmigrationpolicies-have-promoted-xenophobia-un-expert.
9. Deiss-Helbig, Elisa and Uwe Remer-Bollow. 2017. "Exploring the Impact of Local Presence on Attitudes towards Asylum Seekers." *Paper prepared for the ECPR General Conference 2017, Oslo, September 1*. URL : <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/978917e3-b578-4e7d-9efab83dfa852721.pdf>.
10. Dempster, Helen and Karen Hargrave. 2017. "Understanding Public Attitudes Towards Refugees and Migrants." *Overseas Development Institute Working Paper 512*, June 2017. London, UK: Overseas Development Institute. URL : <https://euagenda.eu/upload/publications/untitled-92767-ea.pdf>.
11. Donnikova, I., & Kovban, A. (2020). Moral-legal self-regulation of freedom of conscience: culturological aspect. *Amazonia Investiga*, 9(32), 28–35.
12. Dunn, Carolyn. 2017. "Vietnamese-Canadian family's refugee story inspires new Heritage Minute." CBC News, June 20. URL : www.cbc.ca/news/canada/calgary/trinh-family-boatpeople-inspiresheritage-minute-1.4167835.
13. Henry T. Greely, Mind Reading, Neuroscience, and the Law, in *A Primer on Criminal Law and Neuroscience* 121 (Stephen Morse and Adina L. Roskies eds., 2014). *Healthc. Ethic.* 446, 452 (2020); *McCarthy-Jones, supra note 2*, at 7.
14. Kamal A. The Law of Cyber-Space. An Invitation to the Table of Negotiations. Geneva : United Nations Institute for Training and Research, 2015. URL : https://www.un.int/kamal/sites/www.un.int/files/The%20Ambassador%27s%20Club%20at%20the%20United%20Nations/the_law_of_cyber-space.pdf.
15. Kovban, A., Kohut, I. (2019). Formation of a Corporate Social Responsibility Strategy of Companies in EU Countries. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol 5, No 3 (2019). P. 82–90. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2019-5-3-82-90>.

16. Mendel T. Freedom of Information as an Internationally Protected Human Right. *Comparative Media Law Journal*. January/June 2003. No. 1. URL : <https://www.article19.org/data/files/pdfs/publications/foi-as-an-international-right.pdf>.
17. Moralno-eticheskiy kodeks politseyskogo SShA.. URL: <http://www.vuzlib.su/beta3/html/1/15557/15654/>[in Russian].
18. Myshchak, I. (2019). Constitutional and legal guarantees of religious freedom in Ukraine: some shortcomings and gaps in current legislation. *Constitutional process in Ukraine: political and legal aspects*. No 10 (66). 3–7.
19. Robert A. Mason and Marcel A. Just, Neural Representation of Physics Concepts, 27 *Psychol. Sci.* 904 (2016); Marcel A. Just et al., Machine Learning of Representations of Suicide and Emotion Concepts Identifies Suicidal Youth, 1 *Nat. Hum. Behav.* 911 (2017).
20. Sbornik dokumentov Soveta Evropyi v oblasti zaschityi prav cheloveka i borbyi s prestupnostyu (1998). Moskva: SPARK [in Russian]
21. Sjors Ligthart, Freedom of thought in Europe: do advances in ‘brain-reading’ technology call for revision?, *Journal of Law and the Biosciences*, 2020; lsaa048, URL : <https://doi.org/10.1093/jlb/lsaa048> (date of access: 21.04.2021).
22. The Charter of the United Nations was signed on 26 June 1945, in San Francisco. URL : <https://www.un.org/en/about-us/uncharter> (date of access: 21.04.2021).
23. The Universal Declaration of Human Rights (UDHR) was proclaimed by the United Nations General Assembly in Paris on 10 December 1948 (General Assembly resolution 217 A). URL : <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>.
24. United Nations General Assembly. 2016. In safety and dignity: addressing large movements of refugees and migrants: Report of the Secretary-General. A/70/59, April 21. URL : https://refugeesmigrants.un.org/sites/default/files/in_safety_and_dignity__addressing_large_movements_of_refugees_and_migrants.pdf.

25. United Nations. 2016. "Racism, Xenophobia Increasingly Globally, Experts Tell Third Committee, amid Calls for Laws to Combat Hate Speech, Concerns over Freedom of Expression." GA/SHC/4182. *Press release*, November 1. URL : www.un.org/press/en/2016/gashc4182.doc.htm.

26. William Schabas, *The Universal Declaration of Human Rights: The Travaux Préparatoires* (2013), at 283. *See also the Plan of the Draft Outline of an International Bill of Rights*, at 305–7.

27. Yarmol L. On the right to peaceful assembly as a guarantee of freedom of expression: some reflections on Ukrainian law and practice. *UR Journal of Humanities and Social Sciences*. 2017. № 3(4). P. 114–126.

28. Авдюгін Р.Г. Конституційно-правові засоби забезпечення прав людини в Україні. URL : <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/34158/07-Avdjug%20n.pdf?sequence=1>.

29. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина / В.В. Середа, М.П. Гурковський, М.В. Ковалів, Ю.С. Назар та ін.; за ред. В.В. Середи. Львів: ЛьвДУВС, 2015. 548 с.

30. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: підручник / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, Л.П. Коваленко та ін. X. : Право, 2013. 472 с.

31. Адміністративне право : навч. посібник / О.І. Остапенко, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів, Р.-В.В. Кісіль. К.: Правова єдність, 2009. 536 с.

32. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.В. Богуцький, В.М. Гарашук та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. Харків: Право, 2001. 528 с.

33. Алексєєва Ж.М. Образ юриста в сучасній європейській культурі : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.12. Київ, 2008. 175 с.

34. Антонов К.В., Антонов Р.К. Окремі проблеми забезпечення прав і свобод громадян в оперативно-розшуковій діяльності правоохоронних органів в умовах дії нового КПК України. *Вісник АМСУ. Серія : «Право»*. Дніпропетровськ, 2013. № 2 (11). С. 91-97.

35. Астапенко П.Н. Полиция стран Европейского Союза. Конституционно-правовые основы деятельности : монография М. : ЮНИТИ–ДАНА : Закон и право, 2008. 210 с.
36. Атаманчук Г.В. Государственное управление (организационно-функциональные вопросы). Москва : ОАО «НПО «Экономика», 2000. 302 с.
37. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Х.: Основа, 1996. 398 с.
38. Бандурка О.М. Юридична деонтологія : підруч. / О. М. Бандурка, О.Ф. Скаун Х. : Вид-во НУВС, 2002. 336 с.
39. Бандурка О.М. Управління в ОВС України : підруч. Х. : Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с.
40. Баранов Н.Н., Кондратюк Л.В. Методика оценки эффективности деятельности следственного аппарата. М. : Изд-во ВНИИ МВД СССР, 1976. 46 с.
41. Барко В.І., Остапович В.П., Барко В.В. Шляхи оптимізації професійного психологічного відбору кандидатів на службу до Національній поліції України. *Право і Безпека*. 2017. № 1. С. 12-19.
42. Басай В.Д. Судові та правоохоронні органи України : підручник. Київ: ВПТ «Вік», 2001. 634 с.
43. Беличева С.А. Юридическая педагогика / С.А. Беличева, Л.И. Беляева, А.В. Буданов; под ред. проф. А.М. Столяренко. М. : ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2004. 895 с.
44. Белянская О. Механизм непосредственной реализации прав и свобод личности. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Тамбов, 2003. 182 с.
45. Бесчастний В.М. Перспективи реформування органів внутрішніх справ України крізь призму західноєвропейського досвіду. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ Вип. 3. 2011.
46. Білозьоров Є. Правові гарантії прав та свобод людини і громадянина у сфері діяльності міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. К., 2008. 16 с.

47. Благовісний С. Проблеми забезпечення права на повагу до гідності та свободу від катувань осіб, затриманих працівниками правоохоронних органів. *Актуальні питання управління ОВС у сучасних умовах : матеріали наук.-практ. конф. (30 жовт. 2009 р.)* К. : Акад. управління МВС України, 2009. С. 108–110.

48. Блащук Т.В. Право на медичну допомогу та його реалізація в умовах пандемії COVID-19. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/11/2.pdf>

49. Бойчук Ю.Д. Сучасні підходи до розуміння сутності здоров'я людини та суміжних з ним понять. Загальна теорія здоров'я та здоров'я збереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С.Г., 2017. С. 5–16.

50. Болдіжар С. Еволюція четвертого покоління прав людини у сфері охорони здоров'я. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №6. С. 110–116. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.6.20>

51. Боняк В.О. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навчальний посібник. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ; Ліра ЛТД, 2017. 224 с.

52. Булеца С.Б. Право фізичної особи на життя та здоров'я як об'єкт цивільно-правової регламентації: порівняльно-правовий аналіз регулювання в Україні, Угорській, Словацькій та Чеській республіках : автореф. дис. ... канд. юр. Наук : 12.00.03 / Одеська національна юридична академія. Одеса, 2005. 24 с.

53. Васильев А.С. Административное право Украины (общая часть) : учебное пособие. Харків : Право, 2001. 316 с.

54. Витрук Н.В. Социально-правовой механизм реализации конституционных прав и свобод. *Конституционный статус личности в СССР* / под ред. Б.Н. Топорнина М. : Юрид. лит-ра, 1980. С. 195–196.

55. Волощук І.В. Теорія прав дитини: сучасний стан розробки проблеми. *Митна справа*. 2015. № 2(98), ч. 2, кн. 1. С. 19-24.

56. Гамалій І.В. Теоретичні проблеми правового регулювання діяльності міліції щодо забезпечення реалізації конституційних прав і свобод громадян : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.01. Київ, 2000. 17 с.

57. Гида Е.А. Полицейская деонтология как современная юридическая наука. *Современные проблемы юридической науки : материалы VII Междунар. науч.-практ. конф. мол. исслед. (5–6 мая 2011 г.)*. Челябинск : «Цицеро», 2011. Ч. 2. С. 67 – 68.

58. Гилинский Я.И. Теоретические проблемы социологического исследования преступности и иных антиобщественных проявлений. Л. : Изд-во ВПШК, 1983. – 250 с.

59. Гіда Є. Загальнолюдські стандарти прав людини і забезпечення їх реалізації в діяльності міліції : дис... канд. юрид. наук / 12.00.01. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2000. 220 с.

60. Гіда Є.О. Основні форми та методи діяльності української міліції у сфері реалізації прав і свобод людини. Науковий вісник. № 1. 2004. С. 345-353.

61. Гіда Є.О. Деонтологічні засади діяльності міліції України у сфері правопорядку : дис... доктора юрид. наук : 12.00.01. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2012. 530 с.

62. Гладчук Д.І. Деонтологічні засади поліцейської діяльності: зміст, сучасні вітчизняні стандарти. Збірник наукових праць «*Juris Europensis Scientia*». Вип. 4. Чернівці, 2020. С. 10-14.

63. Гладчук Д.І. До питання розуміння забезпечення прав людини в Україні. *Актуальні питання юридичної теорії та практики : наукові дискусії : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4-5 грудня 2020 р.)*. Харків : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2020. Ч. 1. С. 14-17.

64. Гладчук Д.І. Елементи механізму забезпечення прав людини. *Правові та організаційні засади забезпечення державою правоохоронної*

функції: матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 жовтня 2018 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 292-293.

65. Гладчук Д.І. Механізм забезпечення прав людини: сутність та ознаки. *Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні* : матеріали VIII Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 28 лютого, 2020 р.) Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. С. 269-271.

66. Гладчук Д.І. Міжнародні деонтологічні стандарти поліцейської діяльності у сфері забезпечення прав людини. *Науковий журнал «Альманах міжнародного права»*. № 24. Одеса, 2020. С. 88-96.

67. Гладчук Д.І. Поняття прав людини : історія виникнення, зміст та ознаки. *Актуальні питання розвитку юридичної науки в умовах COVID-19* : всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 10-11 грудня 2020 р.). Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука. Рівне : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Ч. 1. С. 16-20.

68. Гладчук Д.І. Професіоналізм поліцейського як елемент державної антикорупційної політики. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 9-10 грудня 2020 р.). Київ : НАВС, 2020. Ч. 2. С. 281-283.

69. Гладчук Д.І. Структура механізму забезпечення прав людини в діяльності МВС України. *Visegrad Journal on Human Rights*. №1 (volume 2). м. Братислава, Словачька Республіка. 2021. С. 63-67.

70. Гладчук Д.І. Функції МВС України у сфері забезпечення прав людини. *Науковий журнал «Юридичний бюлетень»*. № 16. Херсон, 2020. С. 18-24.

71. Гладчук Д.І. Чинники порушення прав людини працівниками МВС України. *Підприємство, господарство і право*. Вип. 12. Київ, 2020. С. 175-179.

72. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України : навч. посібник. Київ, 2004. 200 с.

73. Горінецький Й.І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.01./ Нац. акад. внутр. справ України. Київ, 2005. 203 с.

74. Гриценко О.А. Здоров'я людини як об'єкт правового регулювання: Загальна теорія здоров'я та здоров'я збереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С.Г., 2017. С. 53–59.

75. Грохольський В.Л. Актуальні питання профілактики правопорушень на місцевому рівні в сучасних умовах. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 1. С. 3-6.

76. Губанов А.В. Полиция зарубежных государств : организационно-правовые основы, стратегия и тактика, кадровое обеспечение деятельности, международное полицейское сотрудничество. М. : Моск. акад. МВД РФ, 2001. 220 с.

77. Гула Л.Ф. Заходи щодо запобігання порушення законності та прав і свобод людини працівниками органів внутрішніх справ. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. Луганськ, 2015. № 2. С. 173-180.

78. Гурковський М.П., Єсімов С.С. Основні форми та методи діяльності поліції у сфері забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів, 2016. № 4. С. 171-186.

79. Гуров А.И., Королев В.Я., Лебедев Л.Л. По следам Амурских воин. М. : Акад. МВД СССР, 1988. С. 25 – 32.

80. Дашо Т.Ю. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. *Актуальні проблеми держави і права*. № 3. С. 310-315.

81. Декларация про політику в галузі забезпечення прав пацієнта у Європі, ВООЗ; 1994 р. *Законодавство України: база даних / Міжнародні організації та органи*. URL: http://samlib.ru/s/stonogin_s_w/europe.shtml.

82. Денисюк Д.С. Принципи діяльності Національної поліції України : теорія та практика реалізації. *Митна справа*. 2015 р. № 5 (101). С. 63-68.
83. Деонтология. Современная энциклопедия. URL : http://www.announcement.ru/enc_letter/enc_702_37600_133_91.html.
84. Діяльність ОВС України в забезпеченні прав людини за сучасних умов // Іменем Закону. № 42 (5480). 22.10-27.10.2005. 44 с.
85. Дутко А.О., Заболотна М.Р. Репродуктивні права фізичної особи: сутність, поняття та класифікація. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 82–90.
86. Європейська хартія прав пацієнтів від 15.11.2002 р. *Законодавство України: база даних / Міжнародні організації та органи*. URL: <https://biogarmonia.com.ua/docs/charter.pdf>.
87. Завальнюк В.В. Соматичні права людини з позиції антропології. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2011. С. 20–27.
88. Загальна декларація прав людини. Права людини і професійні стандарти для працівників правоохоронних органів в документах міжнародних організацій. К. : Сфера, 2002. С. 9-12.
89. Загальна теорія держави і права : (основні поняття, категорії, прав. конструкції та наук. концепції) : навч. посіб. / за ред. О. Зайчука, Н. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер, 2008. 400 с.
90. Загуменна Ю.О. Основні напрямки забезпечення прав і свобод людини в діяльності органів внутрішніх справ. *Форум Права*. Харків, 2010. № 4. С. 376-382.
91. Заморська Л.І. Функції права : змістовно-теоретичний аналіз. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. № 5. 2015. С. 3-9.
92. Зеленко І.П. Правова культура працівників органів внутрішніх справ (загальнотеоретичний аспект) : дис. ... канд. юрид. наук. 12.00.01. Харків, 2006. 224 с.

93. Зозуля І.В. Проблеми оцінювання діяльності пореформеної системи МВС України. *Юридична Україна*. 2004. № 12. С. 69 – 75.
94. История, теория и практика прав человека : курс лекций / под ред. Т. Н. Нуркаевой. Уфа : Восточный ун-т, 1998. 90 с.
95. Інструкція з оцінювання діяльності ОВС України (проект) / Ю.Ю. Орлов, О.А. Лупало, С.М. Рябий та ін. ; за ред. проф. О.М. Джужі К. : КНУВС, 2007. 36 с.
96. Калаянов Д.П. Правове регулювання діяльності поліції в країнах Європи. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 1. С. 34-36.
97. Кикоть В.Я. Теория и практика социально-правовой защиты конституционных прав, свобод и интересов граждан Российской Федерации. *Права человека в России и правозащитная деятельность государства. Сборник материалов Всероссийской научно-практической конференции (12 мая 2003 г.)* С.-Пб, 2003. С. 67-73.
98. Кікоть В.Я., Столяренко А.М., та ін. *Юридична педагогіка*. 2004.
99. Клемпарський М.М. Особливості зарубіжного досвіду протидії злочинності неповнолітніх та можливість його використання в Україні. *Форум права*. 2015. № 4. С. 110-113.
100. Кобзар О.Ф. Правоохоронна діяльність: теоретико-правовий аналіз. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 3. С. 162-165.
101. Кобзар О.Ф. Адміністративно-правове регулювання поліцейської діяльності в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Дніпропетровськ., 2016. 418 с.
102. Кобко Є.В. Особливості кадрового менеджменту в поліції зарубіжних країн. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 38-44.
103. Ковалів М.В. Основи управління в органах внутрішніх справ: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2010. 329 с.
104. Когут Я.М. Щодо поняття адміністративно-поліцейської діяльності. *Митна справа*. 2013. № 5 (2.2). С. 321-326.

105. Когут Я.М. Принципи діяльності Національної поліції в Україні. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 132-140.

106. Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН від 17 груд. 1979 р.). Міжнародно-правові стандарти поведінки працівників правоохоронних органів при підтриманні правопорядку: документально-джерелознавчий довідник / упоряд. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, І. Г. Кириченко. К., 2002. 128 с.

107. Кожан В.В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ...канд. юрид. наук : 12.00.01. Націон. універс. «Львівська політехніка». Львів, 2016. 21 с.

108. Козаченко Ю.А. Адміністративно-правове регулювання забезпечення прав пацієнта в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2016. 209 с.

109. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні : навч. посібник. К. : Юрінком Інтер, 2003. 336 с.

110. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації. Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. 181 с.

111. Конвенція про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину), яка прийнята Радою Європи 04.04.1997 р. в Ов'єдо. *Законодавство України: база даних / Міжнародні організації та органи*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334#Text.

112. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. (станом на 12 листопада 2020 р). *Законодавство України: база даних / Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

113. Конституція України : Закон України від 28.06.1996. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (Із змінами, внесеними

згідно із Законом України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 року № 742–VII).

114. Концепція реформування системи Міністерства внутрішніх справ України. Київ. 2007. URL: <https://ronl.org/referaty/raznoe/670460/>.

115. Косиця О.О. Поліцейська діяльність як наукова категорія. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 1 (251). С. 133-137.

116. Кравцов С. Підходи до формування вітчизняної системи професіологічних досліджень. *Український соціум*. 2009. № 4. С. 59–69.

117. Криволапчук В.О. Захист прав та свобод громадян органами поліції в механізмі сучасної держави : адміністративно-правовий аспект. *Митна справа*. 2014. № 6(2.1). С. 208-213.

118. Криворучко Л.С. Удосконалення системи забезпечення захисту прав людини в Україні. *Європейські перспективи*. К., 2013. № 6. С. 141-148.

119. Криштанович М. Діяльність ОВС щодо захисту прав і свобод людини як важлива умова забезпечення національної безпеки України. *Науковий вісник*. 2013. Вип. 12 «Демократичне врядування». С. 34-38.

120. Крылова Н.Е. Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии). Изд. 2-е, перераб. и доп.. М. : Зерцало, 1998. 208 с.

121. Кудрявцев В.Н. Социальные деформации. М. : ИГПАН, 1992. 133 с.

122. Кузніченко С.О. Критерії та методи оцінки ефективності державного управління органами внутрішніх справ. *Право і безпека*. 2002. № 1. С. 68 – 70.

123. Куліш А.М., Мулявка Д.Г., Резнік О.М. Діяльність податкової міліції: правові та організаційні засади : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2015. 140 с.

124. Левченко К.Б. Мобільні групи з моніторингу дотримання прав людини в Україні є! Мобільні групи з моніторингу забезпечення прав і

свобод людини та громадянина в діяльності органів внутрішніх справ : практич. посіб. Х. : ХІСД, 2006. 360 с.

125. Лесько Н.В. Профілактика правопорушень серед дітей органами внутрішніх справ України. *Порівняльно-аналітичне право*. 2014. № 2. С. 235-237.

126. Лефтеров В.О. Проблеми психологічного здоров'я та надання психологічних послуг населенню. *Інтегративна антропологія*. 2013. № 2 (22). С. 47–50.

127. Лісабонська декларація відносно прав пацієнта, прийнята 34-ю Всесвітньою медичною асамблеєю (Португалія, вересень/жовтень 1981 р.) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_016#Text.

128. Лісніча Т.В. Захист особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на життя, здоров'я, свободу та особисту недоторканність) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Харківський національний ун-т внутрішніх справ. Харків, 2007. 208 с.

129. Лозинський Ю.Р. Протипожежна профілактика на залізниці: адміністративно-правові аспекти / за ред. М. В. Коваліва. Львів: УАД, 2015. 160 с.

130. Лошицький М.В. Теоретико-правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : дис...доктора юрид. наук. Київ, 2014. 403 с.

131. Лящук Р.М. Методи переконання та примусу в адміністративній діяльності правоохоронних органів. *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 3. С. 148-150.

132. Майданик Р. Право фізичної особи на життя: поняття, елементи, виникнення і припинення. *Публічне право*. 2016. № 3 (23). С. 9–20.

133. Мала енциклопедія етнодержавознавства. НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К. : Генеза, 1996. 942 с.

134. Малиновська Т.М., Гладкова Є.О. Дотримання працівниками Національної поліції міжнародних стандартів у забезпеченні прав та свобод людини. URL : univd.edu.ua.

135. Мартиненко О. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ (текст проекту). URL: https://zib.com.ua/ua/print/101834-strategiya_rozvitku_organiv_vnutrishnih_sprav_tekst_proektu.html.

136. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права : учеб. 3-е изд. М. : Дело, 2009. 528 с.

137. Міжнародна поліцейська енциклопедія : У 10-ти т. Том 1 (Теоретико-методологічні та концептуальні засади поліцейського права та поліцейської деонтології). К. : Концерн Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 1232 с

138. Могілевська Л. Форми діяльності Національної поліції у сфері забезпечення прав і свобод дитини. *Підприємство, господарство і право*. Дніпро, 2020. № 1. С. 128-132.

139. Молдован В.В. Порівняльне кримінально-процесуальне право: Україна, ФРН, Франція, Англія, США, Навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 1999. 400 с.

140. Моль Роберт. Энциклопедия государственных наук. Соч. Роберта [фон-]Моля / пер. А. Попова. Москва: М.О. Вольф, 1868. 591 с.

141. Мотьвилавка Е.Я. Теория регулятивного и охранительного права. – Воронеж, 1990. 54 с.

142. Негодченко О.В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ України : монографія. Дніпропетровськ : Юридична академія МВС України, 2002. 416 с.

143. Негодченко О.В. Забезпечення прав і свобод людини органами внутрішніх справ: організаційно-правові засади : автореф. дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 39 с.

144. Нерсисянц В., Мицкевич А., Лапаева В. Проблемы общей теории права и государства. М. Норма, Инфра-М, 2008. 818 с.

145. Олейник А.Е., Заяц В.С. Реализация прав советских граждан в условиях формирования социалистического правового государства. *Актуальные проблемы формирования правового государства* / отв. за вып. С.Б. Гаврыш. Х. : Юрид. ин-т, 1990. С. 20–21.

146. Організація діяльності поліції зарубіжних країн: навч. посіб. Братель С.Г., Луговий І.О., Кузьмініх Г.Б. та ін.; за ред. В.В. Чернея. Київ : КНТ, 2015. 572 с.

147. Організація управління міськрайліноорганами внутрішніх справ: метод. рекомендації. К.: Інспекторське управління ГШ МВС України, 2006. 155 с.

148. Ортинський В.Л. Реформування правоохоронної системи у контексті соціально-правового механізму забезпечення прав особистості. *Вісник НУ «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2014. № 810. С. 38-42.

149. Ортинський В.Л. Управління в органах виконавчої влади України : навч. посібник / В.Л. Ортинський, З.Р. Кісіль, М.В. Ковалів. К.: Центр учбової літератури, 2008. 296 с.

150. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ Законодавство України: база даних / Верховна Рада України. Дата оновлення: 23.04.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

151. Оцінка правоохоронної діяльності : теорія та практика. URL: <http://alive-inter.net/ukr/referat-41450xptss>.

152. Пейн Т. Права людини (текст) : монографія / Т. Пейн ; пер. з англ. І.Савчак. Львів : Літопис, 2000. 48 с.

153. Передерій О.С., Григоренко Є.І. Особливості правового статусу Національної поліції в Україні (теоретико-правовий аспект). *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія : Право*. 2015. Вип. 20. С. 35-38.

154. Пехов В.Н. Деятельность милиции в механизме реализации прав и свобод граждан : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Одесса, 1992. 195 с.

155. Полицейское право. Лекционный курс / К. С. Бельский; под ред. А. В. Куракина. Москва: Дело и Сервис, 2004. 816 с.
156. Поліцейські комісії в Україні: звіт за результатами дослідження. Олександр Банчук, Євген Крапивін, Борис Малишев. К. : Софія-А, 2018. 192 с.
157. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 878. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>.
158. Положення про Управління моніторингу дотримання прав людини МВС України : Наказ МВС від 13 травня 2017 року № 386. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України*. URL : <http://consultant.parus.ua/>.
159. Понятие юридической деонтологии как науки и учебной дисциплины: ее предмет. URL : <http://www.yurist-online.com/uslugi/yuristam/literatura/deont/01.php>.
160. Попович Т., Шаварин А. Сутнісне наповнення четвертого покоління прав людини. DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.12.49>
161. Порфімович О.Л. Корпоративний імідж міліції України : монографія. Б. Церква : ТОВ «Червона Рута-Турс», 2005. 144 с.
162. Почтовий М.М. Правові засади правової політики держави : дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.01.. Київ. 2012. 244 с.
163. Правила етичної поведінки поліцейських : наказ МВС України від 09.11.2016 № 1179. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1576-16#Text>.
164. Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) : Закон України від 13.04.2020 р. № 555-IX. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20#Text>.

165. Про Державну міграційну службу України : Положення Кабінету міністрів України від 20 серпня 2014 року № 360. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України.* URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-п#Text>.

166. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03 квітня 2003 року № 661-IV. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України.* URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>.

167. Про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : Положення Кабінету міністрів України від 16 грудня 2015 року № 1052. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України.* URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015-п#Text>.

168. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2736-VI. *Законодавство України: база даних / Верховна Рада України. Дата оновлення: 26.03.2020.* URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-17>.

169. Про захист прав споживачів : Закон України від 12 травня 1991 року № 1023-XII. *Законодавство України: база даних / Верховна Рада України. Дата оновлення: 16.10.2020.* URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>.

170. Про Національну поліцію України : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України.* URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

171. Про практику розгляду судами справ про застосування примусових заходів виховного характеру: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 р. № 2. *Законодавство України : база даних / Верховна Рада України.* URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-06>.

172. Проневич О.С. Поліцейська діяльність як вид державноуправлінської діяльності. *Форум права*. 2009. № 2. С. 350-356. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09pocdud.pdf>.

173. Рабінович П.М. Основи державної теорії права та держави. К., 1995. 172 с.

174. Резолюція, прийнята Генеральною Асамблеєю 25 вересня 2015 «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року». URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/sustainable-development-report/the-2030-agenda-for-sustainabledevelopment.html>

175. Римаренко Ю.І. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. *Теорія та практика*. К.: КНТ, 2006. 740 с.

176. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України від 24 квітня 2018 р. №3-р/2018. *Вісник Конституційного Суду України*. 2018 №3. С. 69. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-18>.

177. Робберс Р. Государства и религии в Европейском Союзе. Москва : Ин-т Европы РАН, 2019. 719 с.

178. Розрахунок норм навантаження на працівників МВС України (методика та експертне оцінювання) / Ю.Ю. Орлов, О.А. Лупало, С.М. Стахівський та ін. ; за ред. проф. О. М. Джужі К. : КНУВС, 2007. 52 с.

179. Рум'янцева-Козовник А.В. Форми та методи адміністративної діяльності ОВС з охорони прав дитини. Європейські перспективи. 2014. № 3. С. 116-122.

180. Савчук П., Бакіко І., Ковальчук В., Савчук С. Здоров'я та здоровий спосіб життя: погляди, думки, актуальність теми дослідження. DOI <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-01-11-17>

181. Свон П. Эффективность правоохранительной деятельности и ее кадровое обеспечение в США и России. СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2000. 260 с.
182. Святоцький О.Д. Адвокатура в юридичному механізмі захисту прав громадян (історико-правове дослідження) : автореф. дис. ...докт. юрид. наук : 12.00.01. К., 1994. 38 с.
183. Семенова А. Юридична природа права на охорону здоров'я. *Публічне право*. 2014. № 4 (16). С. 145–149.
184. Сидорук Ю.М. Механізми захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2013. Випуск 682. Правознавство. С. 33–35.
185. Синявська О.Ю. Засоби забезпечення службової дисципліни в органах внутрішніх справ України (організаційно-правові питання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2001. 215 с.
186. Січкач В.О. Використання досвіду поліції зарубіжних країн в діяльності міліції України по забезпеченню прав та свобод людини (організаційно - правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Нац. ун-т ДПС України. Ірпінь, 2007. 20 с.
187. Скакун О.Ф. Теория государства и права : учебник. Х. : Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
188. Слюсар К.С. Наукова концепція поколінь прав людини та механізм їх реалізації в сучасній Україні : дис... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Національна академія внутрішніх справ України. К., 2011. 222 с.
189. Сокурєнко В.В. Міжнародне співробітництво як один із пріоритетних напрямів підвищення ефективності підготовки працівників для органів та підрозділів Національної поліції України. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 11-19.
190. Стахура Б.І. Роль органів внутрішніх справ у забезпеченні прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Ужгород, 2015. Випуск 30. Том 1. С. 48-51.

191. Стефанчук Р.О. Здоров'я фізичної особи як об'єкт її особистих немайнових прав. *Форум права*. 2007. № 1. С. 154–160.

192. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.03 / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. Київ, 2007.

193. Стефанчук Р.О. Право на здоров'я як особисте немайнове право фізичних осіб. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2003. № 2. С. 40–45.

194. Строков І. Забезпечення прав і свобод людини у кримінальному судочинстві. *Право України*. 2001. № 3. С. 106-110.

195. Тенедиев П.Ю. Социально-правовые аспекты использования профессиональной деонтологии в деятельности органов внутренних дел : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.13. М., 1996. 194 с.

196. Тимчишин Т.М. Адміністративно-правові заходи протидії правопорушенням, що вчиняються на залізничному транспорті. Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. 211 с.

197. Тихоміров О. Д., Ведерніков Ю. А. Діалектика змісту та форми правоохоронної діяльності. *Філософські проблеми права та правоохоронної діяльності співробітників ОВС: збірник наукових праць*. Київ: Націон. академ. внутріш. справ, 1995. С.168-173.

198. Толкачев К.Б. Теоретико-методологические основания реализации личных конституционных прав и свобод человека и гражданина. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.02. С.-Пб., 1998. 360 с.

199. Трофименко В.А. Нормативні акти етичної поведінки поліцейських як необхідна частина законодавчого забезпечення їхньої співпраці із суспільством. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. Харків, 2017. № 4 (35). С. 175-185. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14310/3/Trofimenko_175-185.pdf

200. Троян В.А. Поняття та види публічно-сервісної діяльності Національної поліції України. *Право і Безпека*. 2016. № 4. С. 90-94.

201. Турянський Ю.І. Соматичні права людини в сучасній доктрині конституціоналізму: теоретико-правове дослідження : монографія. Київ: Видавництво Людмила, 2020. 487 с.

202. Турянський Ю.І. Соматичні права людини в сучасній доктрині конституціоналізму: теоретико-правове дослідження : дис. ... док-ра юрид. наук : 12.00.01. Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2020. 482 с.

203. Указ Президента України від 24 березня 2012 року № 212/2012 «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» URL : <http://www.president.gov.ua/documents/14621.html>.

204. Филипенко Є.П. Особливості методів діяльності Органів внутрішніх справ України щодо забезпечення прав і свобод неповнолітніх. *Право і безпека*. 2010. № 3 (35). С. 109-113.

205. Хальота А.І. Забезпечення реалізації органами внутрішніх справ конституційних особистих прав і свобод людини і громадянина. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. К. : НАВС, 2001. № 3. С. 87-95.

206. Цивільний кодекс України. К.: Юрінком, 1999. 496 с.

207. Червякова Е.Б. Защита конституционных прав граждан средствами прокурорского надзора (проблема общенадзорной деятельности): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Х., 1992. 219 с.

208. Шамотина О. Феномен профессии как актуальная социологическая проблема современного общества. *Труды молодых ученых и специалистов: Региональная экономика: взгляд молодых*. Уфа, 2007. С. 276-280.

209. Шаповал Л.А. Морально-етичні засади діяльності працівників органів внутрішніх справ. *Іменем Закону*. 2007. № 14. С. 35.

210. Шарго Н.Л. Особливості забезпечення прав і свобод людини та громадянина працівниками міліції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. К., 2013. № 6-3. Том 1. С. 116-118.

211. Шибаніц Д.М. Сучасна проблематика теорії “поколінь прав людини” в умовах європейської міждержавної інтеграції. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 31. Т.1. С. 57–61.

212. Ширшикова Р.М. Організаційно-правове забезпечення реалізації нормативно-правових актів центральним органом виконавчої влади України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 172 с.

213. Шмельова Г. Юридичний механізм забезпечення прав людини (загальнотеоретична характеристика). *Право України*. 1994. № 10. С. 50–51.

214. Щетинин Б.В. Проблемы теории советского государственного права. М., 1994. 276 с.

215. Юнін О.С. Зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності підрозділів поліції і можливості його застосування в Україні : дис. ... доктора юрид. наук. Харків : НУВС, 2015. 461 с.

216. Юнін О.С. Порівняльна характеристика поліції Франції та Німеччини. *Вісник Запорізького юридичного інституту МВС України*. 2004. №4. С. 142-149.

217. Явич Л.С. Сущность права: социально-философское понимание генезиса, развития и функционирования юридической формы общественных отношений. Л.: Изд-во Ленингр. Ун-та, 1985. 207 с.

218. Ярмакі Х.П., Коропатов О.М. Організаційно-правові питання взаємодії дільничного інспектора міліції з іншими службами міліції та громадськістю. Одеса: Одеськ. державн. універс. внутріш. справ, 2008. 214 с.

219. Яролов Ф. Beroepscode politie. URL: https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/publicaties-archieff/beroepscode_politie.pdf

АНКЕТА
«ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Шановні респонденти!

Заповнюйте, будь ласка, анкету, виходячи з Вашого досвіду, знань та розуміння проблеми. Об'єктивність висновків за результатами анкетування залежить від повноти та щирості Ваших відповідей. Уважно прочитайте запитання, оберіть відповіді із запропонованих варіантів або напишіть власний варіант. Анкета є анонімною. Дякуємо за допомогу!

1. Як Ви вважаєте, чи дотримуються сьогодні в Україні права людини?

1. Так
2. Частково
3. Ні
4. Важко відповісти

2. На Ваш погляд, чи змінилася ситуація із забезпеченням в Україні прав людини та основоположних свобод за останні п'ять років?

1. Покращилася
2. Не змінилася
3. Погіршилася
4. Важко відповісти

3. Хто, на Вашу думку, у нашій країні захищає права людини (не більше 3 варіантів відповіді)?

1. Президент
2. Європейський суд з прав людини
3. Міжнародні організації
4. Адвокати
5. Прокуратура
6. Судові органи
7. Засоби масової інформації
8. Конституційний суд
9. Громадські правозахисні організації
10. Поліція
11. Уряд
12. Профспілки
13. Органи місцевого самоврядування
14. Обласні адміністрації
15. Депутати
16. Інше (напишіть) _____
17. Ніхто

18. Важко відповісти

4. Чи згодні Ви з тим, що, поліція часто порушує права людини?

1. Так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Ні
5. Важко відповісти

5. Чи доводилося Вам за останні 3 роки спостерігати дії співробітників поліції, при яких порушувалися права людини?

1. Так
2. Ні
3. Важко відповісти

6. Якщо доводилося, то у чому це виражалося (оберіть усі варіанти, з якими стикалися)?

1. Грубість, нетактовність
2. Образи
3. Використання службового становища в особистих цілях
4. Перевищення службових повноважень
5. Відмова прийняти заяву
6. Прояви жорстокості, свавілля
7. Вимагання, побори, хабарництво
8. Погрози
9. Каткування
10. Психологічний тиск на затриманих, підозрюваних, обвинувачених
11. Спроби спотворити факти, фальсифікувати матеріали
12. Неправомірне затримання
13. Фізичне насильство
14. Інше (напишіть) _____
15. Нічого такого спостерігати не доводилося
16. Важко відповісти

7. Чи вважаєте Ви роботу Національної поліції ефективною?

1. Безумовно, так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Безумовно, ні
5. Важко відповісти

8. Які чинники, у першу чергу, заважають ефективній роботі поліції (не більше 5 варіантів відповіді)?

1. Слабкий рівень професійної підготовки особового складу
2. Низькі управлінські здібності керівництва

3. Дублювання і конфлікт функцій
4. Перетинання вузьковідомчих інтересів
5. Виконання невластивих завдань
6. Неефективна система управління
7. Підміна якісних показників роботи кількісними
8. Відсутність єдиних правових стандартів і норм проходження служби
9. Низький рівень соціального та правового захисту співробітників поліції
10. Порухення норм законодавства
11. Недобросовісність, бездіяльність
12. «Палична» система і гіперцентралізація
13. Вкрай низька оплата праці
14. Звільнення професіоналів, перехід їх до бізнес-структур і приватних охоронних структур
15. Зростаючий рівень корупції
16. Низький престиж професії
17. Домінування вертикальної ієрархічної координації
18. Множинність паралельних вертикалей управління
19. Закритість правоохоронних відомств
20. «Робота на показники»: вимушена орієнтація на показники обсягу діяльності, а не на її результат
21. Інше (напишіть) _____
22. Важко відповісти

9. Чи згодні Ви з тим, що підвищення ефективності діяльності органів поліції має представляти собою постійний процес, загальна цільова орієнтація якого полягає у перетворенні функціонування системи МВС до соціально схваленої, яка здійснюється відповідно до норм права та моралі, що забезпечує надійний захист особистості, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань?

1. Безумовно, так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Безумовно, ні
5. Важко відповісти

10. Чи підтримуєте Ви точку зору, що процес проектування ефективності діяльності органів поліції повинен базуватися на фундаменті узагальненого і осмисленого досвіду, супроводжувати загальний процес розвитку державності, перетворення України у зріле громадянське суспільство?

1. Безумовно, так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Безумовно, ні
5. Важко відповісти

11. Якщо Ви підтримуєте попередню точку зору, то у чому, на Вашу думку, полягає зміст цього механізму (тільки 1 відповідь)?

1. Державно-правове регулювання цілей, змісту, компетенції, форм і методів владної діяльності системи МВС як об'єкта управління з боку відповідних органів державної і виконавчої влади
2. Законодавче та нормативно-правове регулювання цілей, змісту, форм і методів організаційно-розпорядчої та оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ як об'єктів управління з боку МВС
3. Кадрове наповнення системи МВС і мотивація діяльності співробітників
4. Удосконалення аналітичної роботи, планування та контролю, які є провідними змістовними функціями процесу управління
5. Я не підтримую попередню точку зору
6. Важко відповісти

12. Як вам здається, більшість працівників поліції компетентні, професійні або некомпетентні, непрофесійні?

1. Компетентні, професійні
2. Некомпетентні, непрофесійні
3. Важко відповісти

13. На Вашу думку, у чому основні причини порушення співробітниками ОВС прав людини (не більше 5 варіантів відповіді)?

1. Вимагання "зізнавальних" показань підозрюваного і обвинуваченого шляхом погроз, обману і катування
2. Моральна деградація багатьох працівників
3. Необ'єктивність проведення службових розслідувань та приховування фактів
4. Латентність порушень прав громадян у поліції
5. Загальні негативні тенденції держави щодо недотримання прав людини
6. Помста і тортури за участь в акціях протесту, громадянської непокори, за скарги на свавілля
7. Зловживання спиртних напоїв
8. Висока толерантність до застосування насильства
9. Наявність окремих вузів системи МВС, які дають не найкращу юридичну освіту і створюють погане соціалізаційне середовище для майбутніх поліцейських
10. Психологічне навантаження, великий обсяг відповідальності
11. Низький рівень загальної культури
12. Фактична безкарність співробітників поліції
13. Професійна деформація, синдром професійного вигорання
14. Недостатньо компенсовані професійні ризики
15. Випадкові люди, що потрапляють до служби в ОВС (прагнуть влади, повноважень, гострих відчуттів і задоволення потреби в самоствердженні)
16. Незнання законів
17. Відсутність зовнішнього громадського контролю

18. Низький рівень прокурорського нагляду
19. Слабкість судів, їх нездатність виконувати роль арбітра, покликаного дотримуватися законні інтереси громадян
20. Небезпечні тенденції участі співробітників поліції у діяльності злочинних угруповань
21. Інше (напишіть) _____
22. Важко відповісти

14. Щодо яких категорій громадян спостерігаються прояви порушення співробітниками ОВС прав людини (не більше 3 варіантів відповіді)?

1. Усі без винятку громадяни
2. Національні меншини
3. Злочинці і правопорушники
4. Підозрювані
5. Громадяни, які ображають співробітників поліції
6. Сексуальні меншини
7. Громадяни, які не здатні захистити свої права – жінки, діти, люди похилого віку
8. Інваліди
9. Іноземці
10. Підобліковий елемент
11. Особи у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння
12. Безхатькі
13. Інше (напишіть) _____
14. Важко відповісти

15. Чи згодні Ви з тим, що негативні прояви правоохоронної системи сьогодні блокують розвиток громадянського суспільства сьогодні є важливою та актуальною проблемою правоохоронних органів?

1. Безумовно, так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Безумовно, ні
5. Важко відповісти

16. У чому полягають основні критерії оцінки діяльності поліції (тільки 1 відповідь)?

1. Впевненість громадян у захищеності своїх інтересів
2. Високий рівень довіри до поліції
3. Відчуття особистої безпеки
4. Готовність громадян надати підтримку поліції
5. Інше (напишіть) _____
6. Важко відповісти

17. На Вашу думку, чи дозволяє формальний обмежений характер діючої системи оцінки, її призначення для внутрішньовідомчого використання об'єктивно оцінити відповідність змісту і якості правоохоронної діяльності?

1. Безумовно, так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Безумовно, ні
5. Важко відповісти

18. Чи згодні Ви з тим, що оптимальна система контролю за законністю діяльності поліції повинна бути побудована, а в інтересах громадянського суспільства?

1. Так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Ні
5. Важко відповісти

19. Яким Ви бачите найбільш ефективний елемент запровадження «прозорості» та підзвітності ОВС громадянському суспільству (тільки 1 відповідь)?

1. Чинне законодавство
2. Внутрішній відомчий контроль
3. Судовий контроль
4. Прокурорський нагляд
5. Державний контроль
6. Громадський контроль
7. Важко відповісти

20. Як Ви оцінюєте рівень взаємодії між поліцією та громадськістю (тільки 1 відповідь)?

1. Незадовільно
2. Задовільно
3. Добре
4. Відмінно
5. Важко відповісти

21. Як Ви вважаєте, чи здатна участь громадськості змінити ситуацію з дотриманням працівниками поліції прав людини на краще?

1. Так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Ні
5. Важко відповісти

22. На Вашу думку, головною метою громадського контролю роботи поліції є (тільки 1 відповідь):

1. Підвищення доступності
2. Зміцнення громадського контролю
3. Пріоритет громадської участі
4. Зниження рівня конфліктності в суспільстві і між громадянами і поліцією
5. Дотримання правової принципіальності
6. Підтримання законності та дисципліни в діяльності поліції
7. Дотримання відкритості, гласності, прозорості в роботі поліції
8. Інше (напишіть) _____
9. Важко відповісти

23. Як Ви думаєте, найбільш ефективними формами громадського контролю є (не більше 2 варіантів відповіді):

1. Громадський моніторинг
2. Громадська перевірка
3. Громадська експертиза
4. Громадські обговорення
5. Громадські (публічні) слухання
6. Інші форми, що не суперечать закону
7. Важко відповісти

24. На Вашу думку, чи потрібна нова комплексна реформа поліції, з більш радикальними заходами (тільки 1 відповідь)?

1. Так, заходи повинні бути радикальними – чіткими, жорсткими, які призведуть до реальних позитивних результатів
2. «Косметичні» заходи будуть у кращому випадку саботувати, а у гіршому – стануть у нагоді подальшому посиленню і зміцненню негативних тенденцій
3. Важко відповісти

25. Чи згодні Ви з тим, що першочергове завдання нової реформи – усунення ризиків для громадян і суспільства у цілому, пов'язані з поточним функціонуванням правоохоронної системи?

1. Безумовно, так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Безумовно, ні
5. Важко відповісти

26. Які завдання доцільно вирішувати завдяки новій реформі (по 1 відповіді у кожному рядку)?

	Так	Скоріше так	Скоріше ні	Ні
Наближення правоохоронної діяльності до потреб громадян				

Підвищення рівня підзвітності поліції громадянам				
Підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів				
Підвищення ефективності роботи поліції				
Усунення негативних наслідків та збитків правоохоронної діяльності (відмов у розслідуванні проваджень, насильства, покарання невинних, корупції та вимагання)				
Реформування системи оцінки та контролю діяльності правоохоронних органів				

27. Які з перелічених альтернативних форм та методів щодо діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини сьогодні виявляються доцільними (не більше 2 варіантів відповіді)?

1. Експертна думка громадянського суспільства (повинна бути створена координаційна комісія, що складається з представників різних громадських об'єднань, партій, представників адвокатури, яка щорічно дає експертну оцінку роботи правоохоронної системи)
2. Моніторинг громадської думки
3. Оцінка співвідношення об'єктивних результатів роботи поліції з існуючими суспільними потребами та інтересами
4. Збирання і аналіз інформації, яка далі може бути використана при проведенні атестації та вжитті інших управлінських рішень, необхідних у діяльності керівників поліції
5. Використання інформації про думку населення щодо роботи поліції як інструменту розвитку партнерства поліції з місцевими громадами
6. Анкетування осіб, що мали контакти з поліцією (інформація, отримана цим методом найбільш точно відображає якість роботи поліції, та дозволяє більш детально оцінити окремі напрями діяльності поліції)
7. Анкетування працівників поліції (ця методика дозволяє оцінити стан моралі у підрозділах, виявити проблеми з управлінням, тощо)
8. Пряме спостереження (передбачає дослідження спеціально підготовленими спостерігачами окремих аспектів роботи поліції або її наслідків)
9. Інше (напишіть) _____
10. Важко відповісти

28. Чи згодні Ви з тим, що систематичний моніторинг громадської думки можна вважати одним з основних способів оптимізації діяльності поліції (якісна оцінка діяльності поліції, що виражається в аналізі громадської думки, дозволяє робити найбільш об'єктивні висновки, що стосуються ефективності їхньої роботи)?

1. Безумовно, так
2. Скоріше так
3. Скоріше ні
4. Безумовно, ні
5. Важко відповісти

29. На Вашу думку, який із запропонованих підходів до організації системи протидії неправомірної діяльності усередині поліції є найбільш ефективним (тільки 1 відповідь)?

1. Вибудовування внутрішньовідомчих служб власної безпеки
2. Створення незалежного, абсолютно відокремленого від інших правоохоронних органів відомства, що володіє широкими повноваженнями. Цей орган має яскраво виражений громадянський (не силовий) характер
3. Важко відповісти

30. Які з перерахованих методів стануть найбільш актуальними у боротьбі з порушенням прав людини з боку працівників поліції (не більше 3 варіантів відповіді)?

1. Посилення прозорості діяльності та підвищення підзвітності населенню співробітників поліції
2. Жорсткість кримінально-правових заходів відповідальності
3. Жорсткість дисциплінарних заходів відповідальності
4. Удосконалення законодавства, у тому числі усунення можливості довільного тлумачення норм права
5. Вжиття заходів щодо забезпечення захисту осіб, які повідомили про факти протиправної діяльності співробітників поліції
6. Підвищення правової грамотності населення
7. Широке висвітлення результатів боротьби з порушенням прав людини у ЗМІ
8. Стимулювання повідомлень про факти порушення прав людини до компетентних органів
9. Якісний відбір кадрів
10. Впровадження стимулів чесної роботи
11. Очищення від працівників, які порушують службову дисципліну й законність, допускають вчинки, несумісні з перебуванням на займаних посадах, безвідповідально ставляться до виконання службових обов'язків, порушують законні права й свободи громадян
12. Організація системного збору, накопичення й використання оперативної інформації, що дозволяє вчасно виявляти, попереджувати, припиняти й розкривати негативні прояви у підрозділах

13. Інше (напишіть) _____
14. Важко відповісти

31. Чи потрібно сьогодні запозичити досвід поліцейських сил у різних країнах, методи їх діяльності для створення ефективної системи захисту прав людини працівниками поліції?

1. Так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Скоріше ні, ніж так
4. Ні
5. Важко відповісти

32. Як Ви вважаєте, чи стане зміцнення міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції одним із шляхів удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських?

1. Безумовно так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Скоріше ні, ніж так
4. Безумовно ні
5. Важко відповісти

33. На Вашу думку, чи призведе активна участь у міжнародному співробітництві в галузі дотримання прав людини працівниками поліції до сформованої системи міжнародних відносин у цьому напрямку?

1. Обов'язково так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Скоріше ні, ніж так
4. Безумовно ні
5. Важко відповісти

34. Чи згодні Ви з тим, що в основу міжнародного співробітництва в галузі дотримання прав людини повинен бути закладений комплексний підхід до розгляду прав людини, як громадянських і політичних, так і економічних, соціальних та культурних, а ступінь реалізації прав людини повинна розглядатися з єдиних позицій і з рівною увагою стосовно усіх категорій прав людини?

1. Обов'язково так
2. Безумовно ні
3. Важко відповісти

35. Яким чином можливо досягнути посилення міжнародного співробітництва у цій галузі (не більше 2 варіантів відповіді)?

1. Міжнародні договори в прав людини

2. Організація і проведення міжнародних семінарів і конференцій з прав людини
3. Видання навчальної, довідкової, методичної літератури
4. Організація навчальних курсів для працівників поліції
5. Створення міжнародних навчальних центрів підготовки поліцейських кадрів
6. Підвищення кваліфікації практичних працівників в рамках взаємного обміну
7. Інше (*напишіть*) _____
8. Важко відповісти

36. На Вашу думку, чи є сьогодні нагальна потреба в удосконаленні системи підготовки поліцейських кадрів, з метою оволодіння всебічними знаннями, високою кваліфікацією, що відповідає міжнародним стандартам у сфері дотримання прав людини?

1. Безумовно так
2. Скоріше так, ніж ні
3. Скоріше ні, ніж так
4. Безумовно ні
5. Важко відповісти

37. Статус респондента:

1. Працівник Національної поліції України
2. Громадянин України, що не має відношення до Національної поліції

38. Стаж роботи респондентів – працівників Національної поліції:

1. До 1 року
2. 1-5 років
3. 6-10 років
4. 11-15 років
5. 16-20 років
6. Більше 20 років

ТАБЛИЦІ
«ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

Таблиця 1. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи дотримуються сьогодні в Україні права людини?»

	Кількість	%
Так	71	11,4
Частково	149	23,8
Ні	387	61,9
Важко відповісти	18	2,8

Таблиця 2. Розподіл відповідей на запитання: «На Ваш погляд, чи змінилася ситуація із забезпеченням в Україні прав людини та основоположних свобод за останні п'ять років?»

	Кількість	%
Покращилася	54	8,6
Не змінилася	215	34,4
Погіршилася	335	53,6
Важко відповісти	21	3,4

Таблиця 3. Розподіл відповідей на запитання: «Хто, на Вашу думку, у нашій країні захищає права людини?»

	Кількість	%
Президент	48	7,7
Європейський суд з прав людини	93	14,9
Міжнародні організації	116	18,6
Адвокати	161	25,8
Прокуратура	89	14,2
Судові органи	82	13,1
Засоби масової інформації	96	15,4
Конституційний суд	130	16,5
Громадські правозахисні організації	135	21,6
Поліція	78	12,5
Уряд	51	8,2
Профспілки	56	8,9
Органи місцевого самоврядування	63	10,1
Обласні адміністрації	45	7,2
Депутати	58	9,3
Інше	0	0
Ніхто	206	32,9
Важко відповісти	12	1,9

Таблиця 4. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що, поліція часто порушує права людини?»

	Кількість	%
Так	79	12,6
Скоріше так	123	19,7
Скоріше ні	261	41,8
Ні	134	21,4
Важко відповісти	28	4,5

Таблиця 5. Розподіл відповідей на запитання: «Чи доводилося Вам за останні 3 роки спостерігати дії співробітників поліції, при яких порушувалися права людини?»

	Кількість	%
Так	305	48,8
Ні	269	43,0
Важко відповісти	51	8,2

Таблиця 6. Розподіл відповідей на запитання: «Якщо доводилося, то у чому це виражалося?»

	Кількість	%
Грубість, нетактовність	96	15,4
Образи	62	9,9
Використання службового становища в особистих цілях	155	24,8
Перевищення службових повноважень	139	22,2
Відмова прийняти заяву	143	22,9
Прояви жорстокості, свавілля	12	1,9
Вимагання, побори, хабарництво	128	20,5
Погрози	37	5,9
Катування	0	0
Психологічний тиск на затриманих, підозрюваних, обвинувачених	1	0,2
Спроби спотворити факти, фальсифікувати матеріали	71	11,4
Неправомірне затримання	4	0,6
Фізичне насильство	0	0
Інше	0	0
Нічого такого спостерігати не доводилося	269	43,0
Важко відповісти	8	1,3

Таблиця 7. Розподіл відповідей на запитання: «Чи вважаєте Ви роботу Національної поліції ефективною?»

	Кількість	%
Безумовно, так	104	16,6

Скоріше так	205	32,8
Скоріше ні	257	41,1
Безумовно, ні	47	7,5
Важко відповісти	12	1,9

Таблиця 8. Розподіл відповідей на запитання: «Які чинники, у першу чергу, заважають ефективній роботі поліції?»

	Кількість	%
Слабкий рівень професійної підготовки особового складу	216	34,6
Низькі управлінські здібності керівництва	131	20,9
Дублювання і конфлікт функцій	160	25,6
Перетинання вузьковідомчих інтересів	195	31,2
Виконання невластивих завдань	224	35,8
Неефективна система управління	108	17,3
Підміна якісних показників роботи кількісними	341	54,6
Відсутність єдиних правових стандартів і норм проходження служби	119	19,0
Низький рівень соціального та правового захисту співробітників поліції	327	52,3
Порушення норм законодавства	238	38,1
Недобросовісність, бездіяльність	205	32,8
«Палична» система і гіперцентралізація	156	24,9
Вкрай низька оплата праці	319	51,0
Звільнення професіоналів, перехід їх до бізнес-структур і приватних охоронних структур	250	40,0
Зростаючий рівень корупції	471	75,4
Низький престиж професії	188	30,1
Домінування вертикальної ієрархічної координації	163	26,1
Множинність паралельних вертикалей управління	149	23,8
Закритість правоохоронних відомств	182	29,1
«Робота на показники»: вимушена орієнтація на показники обсягу діяльності, а не на її результат	522	83,5
Інше	4	0,6
Важко відповісти	12	1,9

Таблиця 9. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що підвищення ефективності діяльності органів поліції має представляти собою постійний процес, загальна цільова орієнтація якого полягає у перетворенні функціонування системи МВС до соціально схваленої, яка здійснюється відповідно до норм права та моралі, що забезпечує надійний захист особистості, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань?»

	Кількість	%
Безумовно, так	313	50,1

Скоріше так	164	26,2
Скоріше ні	94	15,0
Безумовно, ні	36	5,8
Важко відповісти	18	2,9

Таблиця 10. Розподіл відповідей на запитання: «Чи підтримуєте Ви точку зору, що процес проектування ефективності діяльності органів поліції повинен базуватися на фундаменті узагальненого і осмисленого досвіду, супроводжувати загальний процес розвитку державності, перетворення України у зріле громадянське суспільство?»

	Кількість	%
Безумовно, так	192	30,7
Скоріше так	274	43,8
Скоріше ні	105	16,8
Безумовно, ні	38	6,1
Важко відповісти	16	2,6

Таблиця 11. Розподіл відповідей на запитання: «Якщо Ви підтримуєте попередню точку зору, то у чому, на Вашу думку, полягає зміст цього механізму?»

	Кількість	%
Державно-правове регулювання цілей, змісту, компетенції, форм і методів владної діяльності системи МВС як об'єкта управління з боку відповідних органів державної і виконавчої влади	136	21,8
Законодавче та нормативно-правове регулювання цілей, змісту, форм і методів організаційно-розпорядчої та оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ як об'єктів управління з боку МВС	128	20,5
Кадрове наповнення системи МВС і мотивація діяльності співробітників	116	18,6
Удосконалення аналітичної роботи, планування та контролю, які є провідними змістовними функціями процесу управління	84	13,4
Я не підтримую попередню точку зору	143	22,9
Важко відповісти	18	2,9

Таблиця 12. Розподіл відповідей на запитання: «Як вам здається, більшість працівників поліції компетентні, професійні або некомпетентні, непрофесійні?»

	Кількість	%
Компетентні, професійні	394	63,0
Некомпетентні, непрофесійні	195	31,2

Важко відповісти	36	5,8
------------------	----	-----

Таблиця 13. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, у чому основні причини порушення співробітниками ОВС прав людини?»

	Кількість	%
Вимагання «зізнавальних» показань підозрюваного і обвинуваченого шляхом погроз, обману і катування	106	16,9
Моральна деградація багатьох працівників	321	51,4
Необ'єктивність проведення службових розслідувань та приховування фактів	267	42,7
Латентність порушень прав громадян у поліції	308	49,3
Загальні негативні тенденції держави щодо недотримання прав людини	361	57,8
Помста і тортури за участь в акціях протесту, громадянської непокори, за скарги на свавілля	65	10,4
Зловживання спиртних напоїв	70	11,2
Висока толерантність до застосування насильства	472	75,5
Наявність окремих вузів системи МВС, які дають не найкращу юридичну освіту і створюють погане соціалізаційне середовище для майбутніх поліцейських	93	14,9
Психологічне навантаження, великий обсяг відповідальності	108	17,3
Низький рівень загальної культури	287	45,9
Фактична безкарність співробітників поліції	298	47,7
Професійна деформація, синдром професійного вигорання	350	56,0
Недостатньо компенсовані професійні ризики	343	54,9
Випадкові люди, що потрапляють до служби в ОВС (прагнуть влади, повноважень, гострих відчуттів і задоволення потреби в самоствердженні)	197	31,5
Незнання законів	217	34,7
Відсутність зовнішнього громадського контролю	305	48,8
Низький рівень прокурорського нагляду	141	22,6
Слабкість судів, їх нездатність виконувати роль арбітра, покликаного дотримуватися законні інтереси громадян	134	21,4
Небезпечні тенденції участі співробітників поліції у діяльності злочинних угруповань	63	10,1
Інше	0	0
Важко відповісти	18	2,9

Таблиця 14. Розподіл відповідей на запитання: «Щодо яких категорій громадян спостерігаються прояви порушення співробітниками ОВС прав людини?»

	Кількість	%
Усі без винятку громадяни	112	17,9
Національні меншини	70	11,2
Злочинці і правопорушники	61	9,8
Підозрювані	63	10,1
Громадяни, які ображають співробітників поліції	91	14,6
Сексуальні меншини	59	9,4
Громадяни, які не здатні захистити свої права – жінки, діти, люди похилого віку	87	13,9
Інваліди	74	11,8
Іноземці	52	8,3
Підобліковий елемент	86	13,8
Особи у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння	82	13,1
Безхатькі	74	11,8
Інше	0	0
Важко відповісти	22	3,5

Таблиця 15. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що негативні прояви правоохоронної системи сьогодні блокують розвиток громадянського суспільства сьогодні є важливою та актуальною проблемою правоохоронних органів?»

	Кількість	%
Безумовно, так	183	29,3
Скоріше так	219	35,0
Скоріше ні	157	25,1
Безумовно, ні	48	7,7
Важко відповісти	18	2,9

Таблиця 16. Розподіл відповідей на запитання: «У чому полягають основні критерії оцінки діяльності поліції?»

	Кількість	%
Впевненість громадян у захищеності своїх інтересів	212	33,9
Високий рівень довіри до поліції	147	23,5
Відчуття особистої безпеки	134	21,4
Готовність громадян надати підтримку поліції	116	18,6
Інше	0	0
Важко відповісти	16	2,6

Таблиця 17. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи дозволяє формальний обмежений характер діючої системи оцінки, її

призначення для внутрішньовідомчого використання об'єктивно оцінити відповідність змісту і якості правоохоронної діяльності?»

	Кількість	%
Безумовно, так	43	6,9
Скоріше так	167	26,7
Скоріше ні	205	32,8
Безумовно, ні	172	27,5
Важко відповісти	38	6,1

Таблиця 18. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що оптимальна система контролю за законністю діяльності поліції повинна бути побудована в інтересах громадянського суспільства?»

	Кількість	%
Так	269	43,0
Скоріше так	182	29,1
Скоріше ні	115	18,4
Ні	36	5,8
Важко відповісти	23	3,7

Таблиця 19. Розподіл відповідей на запитання: «Яким Ви бачите найбільш ефективний елемент запровадження «прозорості» та підзвітності ОВС громадянському суспільству?»

	Кількість	%
Чинне законодавство	97	15,5
Внутрішній відомчий контроль	49	7,8
Судовий контроль	51	8,2
Прокурорський нагляд	56	8,9
Державний контроль	104	16,6
Громадський контроль	240	38,4
Важко відповісти	28	4,5

Таблиця 20. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви оцінюєте рівень взаємодії між поліцією та громадськістю?»

	Кількість	%
Незадовільно	175	28,0
Задовільно	219	35,0
Добре	107	17,1
Відмінно	83	13,3
Важко відповісти	41	6,6

Таблиця 21. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи здатна участь громадськості змінити ситуацію з дотриманням працівниками поліції прав людини на краще?»

	Кількість	%
--	------------------	----------

Так	118	18,9
Скоріше так	291	46,6
Скоріше ні	122	19,5
Ні	70	11,2
Важко відповісти	24	3,8

Таблиця 22. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, головною метою громадського контролю роботи поліції є:»

	Кількість	%
Підвищення доступності	62	9,9
Зміцнення громадського контролю	67	10,7
Пріоритет громадської участі	44	7,0
Зниження рівня конфліктності в суспільстві і між громадянами і поліцією	56	8,9
Дотримання правової принципіальності	39	6,2
Підтримання законності та дисципліни в діяльності поліції	246	39,4
Дотримання відкритості, гласності, прозорості в роботі поліції	83	13,3
Інше	0	0
Важко відповісти	28	4,5

Таблиця 23. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви думаєте, найбільш ефективними формами громадського контролю є:»

	Кількість	%
Громадський моніторинг	465	74,4
Громадська перевірка	327	52,3
Громадська експертиза	278	44,5
Громадські обговорення	114	18,2
Громадські (публічні) слухання	239	38,2
Інші форми, що не суперечать закону	51	8,2
Важко відповісти	43	6,9

Таблиця 24. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи потрібна нова комплексна реформа поліції, з більш радикальними заходами?»

	Кількість	%
Так, заходи повинні бути радикальними – чіткими, жорсткими, які призведуть до реальних позитивних результатів	325	52,0
«Косметичні» заходи будуть у кращому випадку саботувати, а у гіршому – стануть у нагоді подальшому посиленню і зміцненню негативних тенденцій	268	42,9

Важко відповісти	32	5,1
------------------	----	-----

Таблиця 25. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що першочергове завдання нової реформи – усунення ризиків для громадян і суспільства у цілому, пов'язані з поточним функціонуванням правоохоронної системи?»»

	Кількість	%
Безумовно, так	141	22,6
Скоріше так	214	34,2
Скоріше ні	128	20,5
Безумовно, ні	103	16,5
Важко відповісти	39	6,2

Таблиця 26. Розподіл відповідей на запитання: «Які завдання доцільно вирішувати завдяки новій реформі?»»

	Так		Скоріше так		Скоріше ні		Ні	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Наближення правоохоронної діяльності до потреб громадян	219	35,0	363	58,1	27	4,3	16	2,6
Підвищення рівня підзвітності поліції громадянам	191	30,6	372	59,5	38	6,1	24	3,8
Підвищення рівня довіри громадян до правоохоронних органів	169	27,0	336	53,8	72	11,5	48	7,7
Підвищення ефективності роботи поліції	392	62,7	136	21,8	53	8,5	44	7,0
Усунення негативних наслідків та збитків правоохоронної діяльності (відмов у розслідуванні проваджень, насильства, покарання невинних, корупції та вимагання)	159	25,4	348	55,7	67	10,7	51	8,2
Реформування системи оцінки та контролю діяльності правоохоронних органів	172	27,5	314	50,2	76	12,2	63	10,1

Таблиця 27. Розподіл відповідей на запитання: «Які з перелічених альтернативних форм та методів щодо діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини сьогодні виявляються доцільними?»

	Кількість	%
Експертна думка громадянського суспільства (повинна бути створена координаційна комісія, що складається з представників різних громадських об'єднань, партій, представників адвокатури, яка щорічно дає експертну оцінку роботи правоохоронної системи)	371	59,4
Моніторинг громадської думки	253	40,5
Оцінка співвідношення об'єктивних результатів роботи поліції з існуючими суспільними потребами та інтересами	462	73,9
Збирання і аналіз інформації, яка далі може бути використана при проведенні атестації та вжитті інших управлінських рішень, необхідних у діяльності керівників поліції	295	47,2
Використання інформації про думку населення щодо роботи поліції як інструменту розвитку партнерства поліції з місцевими громадами	271	43,4
Анкетування осіб, що мали контакти з поліцією (інформація, отримана цим методом найбільш точно відображає якість роботи поліції, та дозволяє більш детально оцінити окремі напрями діяльності поліції)	165	26,4
Анкетування працівників поліції (ця методика дозволяє оцінити стан моралі у підрозділах, виявити проблеми з управлінням, тощо)	132	21,1
Пряме спостереження (передбачає дослідження спеціально підготовленими спостерігачами окремих аспектів роботи поліції або її наслідків)	144	23,0
Інше	0	0
Важко відповісти	28	4,5

Таблиця 28. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що систематичний моніторинг громадської думки можна вважати одним з основних способів оптимізації діяльності поліції (якісна оцінка діяльності поліції, що виражається в аналізі громадської думки, дозволяє робити найбільш об'єктивні висновки, що стосуються ефективності їхньої роботи)?»

	Кількість	%
Безумовно, так	16	25,8
Скоріше так	195	31,2

Скоріше ні	145	23,2
Безумовно, ні	89	14,2
Важко відповісти	35	5,6

Таблиця 29. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, який із запропонованих підходів до організації системи протидії неправомірної діяльності усередині поліції є найбільш ефективним?»

	Кількість	%
Вибудовування внутрішньовідомчих служб власної безпеки	227	36,3
Створення незалежного, абсолютно відокремленого від інших правоохоронних органів відомства, що володіє широкими повноваженнями. Цей орган має яскраво виражений громадянський (не силовий) характер	361	57,8
Важко відповісти	37	5,9

Таблиця 30. Розподіл відповідей на запитання: «Які з перерахованих методів стануть найбільш актуальними у боротьбі з порушенням прав людини з боку працівників поліції?»

	Кількість	%
Посилення прозорості діяльності та підвищення підзвітності населенню співробітників поліції	565	90,4
Жорсткість кримінально-правових заходів відповідальності	322	51,5
Жорсткість дисциплінарних заходів відповідальності	450	72,0
Удосконалення законодавства, у тому числі усунення можливості довільного тлумачення норм права	546	87,4
Вжиття заходів щодо забезпечення захисту осіб, які повідомили про факти протиправної діяльності співробітників поліції	144	23,0
Підвищення правової грамотності населення	254	40,6
Широке висвітлення результатів боротьби з порушенням прав людини у ЗМІ	331	52,9
Стимулювання повідомлень про факти порушення прав людини до компетентних органів	198	31,7
Якісний відбір кадрів	167	26,7
Впровадження стимулів чесної роботи	83	13,3
Очищення від працівників, які порушують службову дисципліну й законність, допускають вчинки, несумісні з перебуванням на займаних посадах, безвідповідально ставляться до виконання службових обов'язків, порушують законні права й свободи громадян	538	86,1

Організація системного збору, накопичення й використання оперативної інформації, що дозволяє вчасно виявляти, попереджувати, припиняти й розкривати негативні прояви у підрозділах	416	66,6
Інше	16	2,6
Важко відповісти	23	3,7

Таблиця 31. Розподіл відповідей на запитання: «Чи потрібно сьогодні запозичити досвід поліцейських сил у різних країнах, методи їх діяльності для створення ефективної системи захисту прав людини працівниками поліції?»

	Кількість	%
Так	266	42,6
Скоріше так, ніж ні	158	25,3
Скоріше ні, ніж так	94	15,0
Ні	87	13,9
Важко відповісти	20	3,2

Таблиця 32. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи стане зміцнення міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції одним із шляхів удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських?»

	Кількість	%
Безумовно так	162	25,9
Скоріше так, ніж ні	235	37,6
Скоріше ні, ніж так	128	20,5
Безумовно ні	64	10,2
Важко відповісти	36	5,8

Таблиця 33. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи призведе активна участь у міжнародному співробітництві в галузі дотримання прав людини працівниками поліції до сформованої системи міжнародних відносин у цьому напрямку?»

	Кількість	%
Обов'язково так	154	24,6
Скоріше так, ніж ні	260	41,6
Скоріше ні, ніж так	111	17,8
Безумовно ні	69	11,0
Важко відповісти	31	4,9

Таблиця 34. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що в основу міжнародного співробітництва в галузі дотримання прав людини повинен бути закладений комплексний підхід до розгляду прав людини, як громадянських і політичних, так і економічних, соціальних та

культурних, а ступінь реалізації прав людини повинна розглядатися з єдиних позицій і з рівною увагою стосовно усіх категорій прав людини?»

	Кількість	%
Обов'язково так	429	68,6
Безумовно ні	148	23,7
Важко відповісти	48	7,7

Таблиця 35. Розподіл відповідей на запитання: «Яким чином можливо досягнути посилення міжнародного співробітництва у цій галузі?»

	Кількість	%
Міжнародні договори в прав людини	205	32,8
Організація і проведення міжнародних семінарів і конференцій з прав людини	167	26,7
Видання навчальної, довідкової, методичної літератури	139	22,2
Організація навчальних курсів для працівників поліції	342	54,7
Створення міжнародних навчальних центрів підготовки поліцейських кадрів	281	44,9
Підвищення кваліфікації практичних працівників в рамках взаємного обміну	253	40,5
Інше	0	0
Важко відповісти	24	3,8

Таблиця 36. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи є сьогодні нагальна потреба в удосконаленні системи підготовки поліцейських кадрів, з метою оволодіння всебічними знаннями, високою кваліфікацією, що відповідає міжнародним стандартам у сфері дотримання прав людини?»

	Кількість	%
Безумовно так	191	30,6
Скоріше так, ніж ні	314	50,2
Скоріше ні, ніж так	67	10,7
Безумовно ні	31	4,9
Важко відповісти	22	3,5

Таблиця 37. Розподіл респондентів за критерієм «статус»:

	Кількість	%
Працівник Національної поліції України	224	35,8
Громадянин України, що не має відношення до Національної поліції	401	64,2
Усього	625	100,0

Таблиця 38. Розподіл респондентів за критерієм «стаж роботи респондентів – працівників Національної поліції»:

	Кількість	%
До 1 року	20	3,2
1-5 років	56	8,9
6-10 років	68	10,8
11-15 років	46	7,4
16-20 років	26	4,2
Більше 20 років	8	1,3
Усього	224	35,8

ДІАГРАМИ
«ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
МВС УКРАЇНИ У СФЕРІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ»

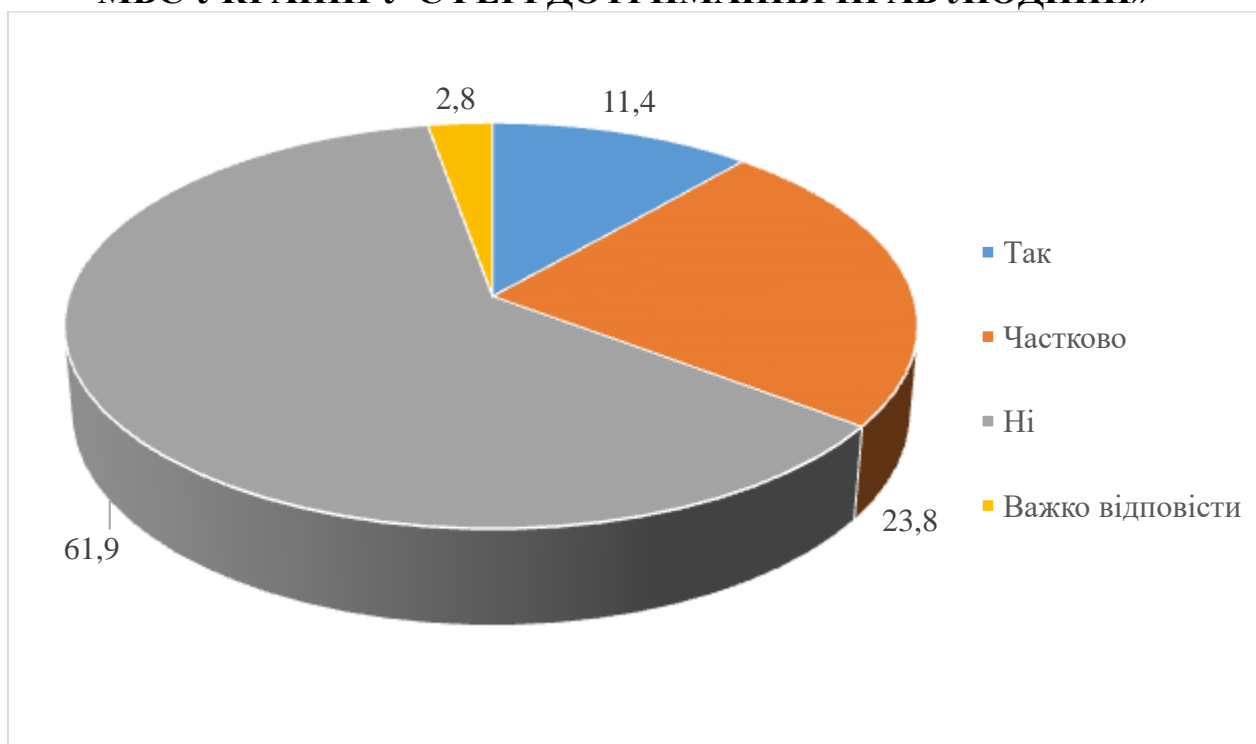

Рис. 1. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи дотримуються сьогодні в Україні права людини?», %

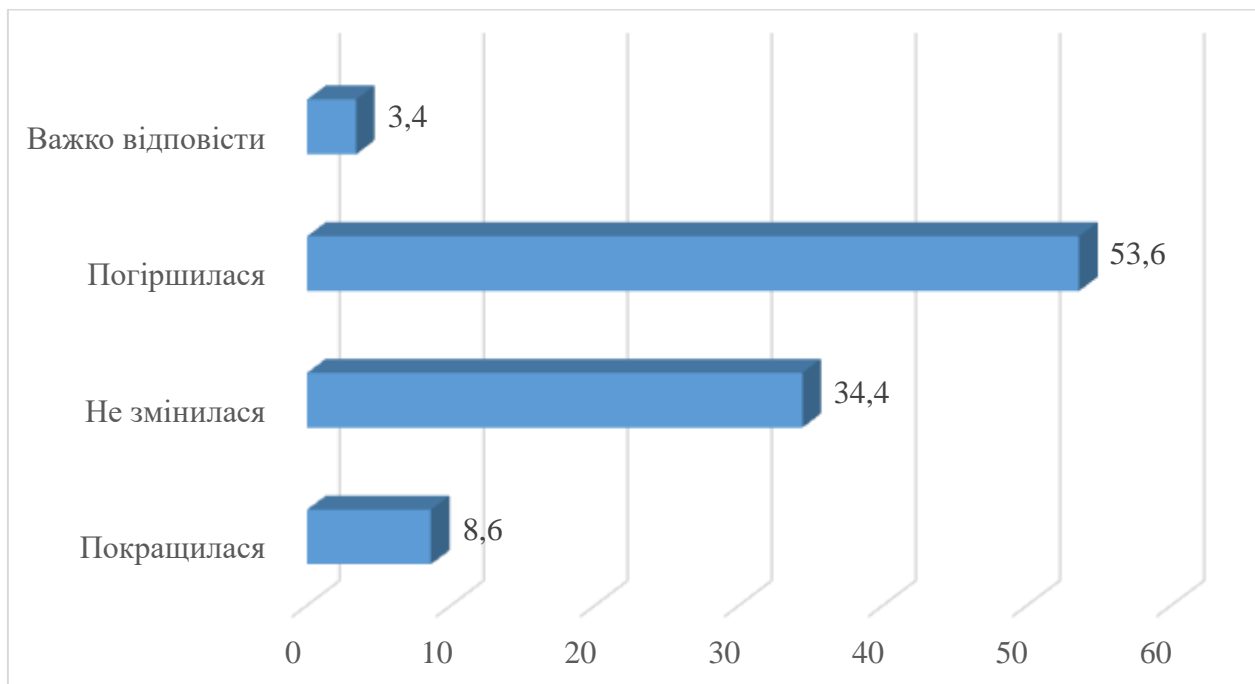

Рис. 2. Розподіл відповідей на запитання: «На Ваш погляд, чи змінилася ситуація із забезпеченням в Україні прав людини та основоположних свобод за останні п'ять років?», %

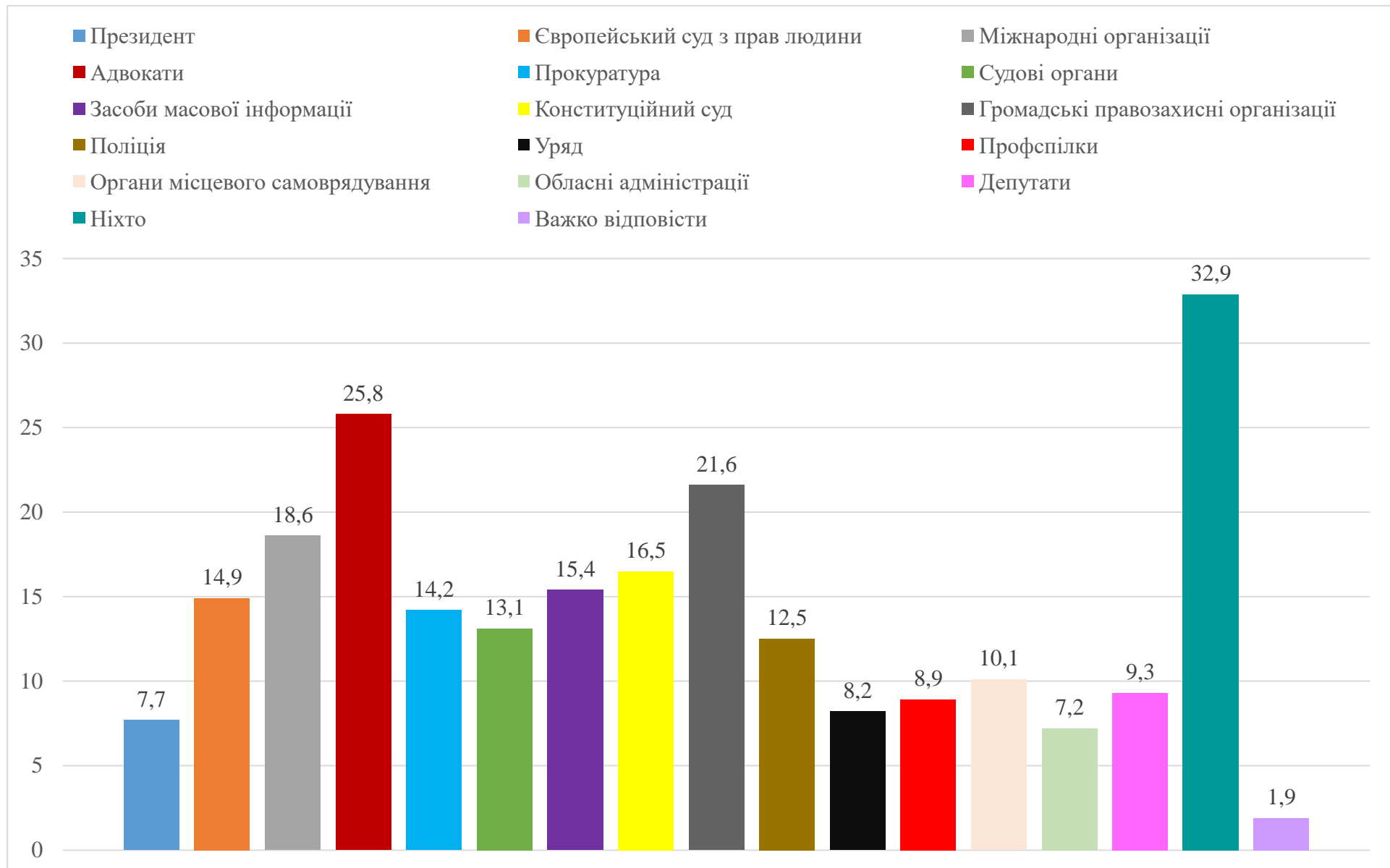

Рис. 3. Розподіл відповідей на запитання: «Хто, на Вашу думку, у нашій країні захищає права людини?», %

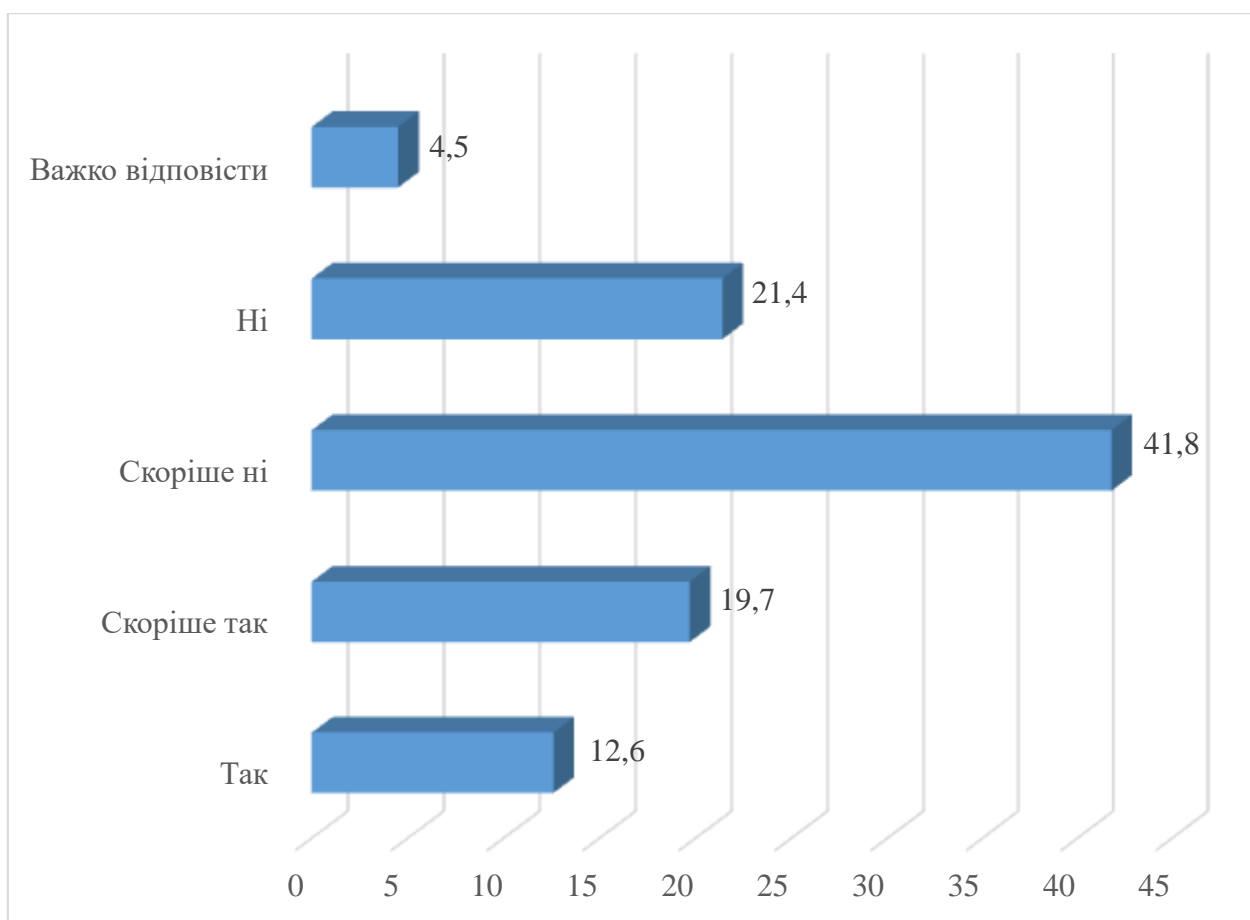

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що, поліція часто порушує права людини?», %

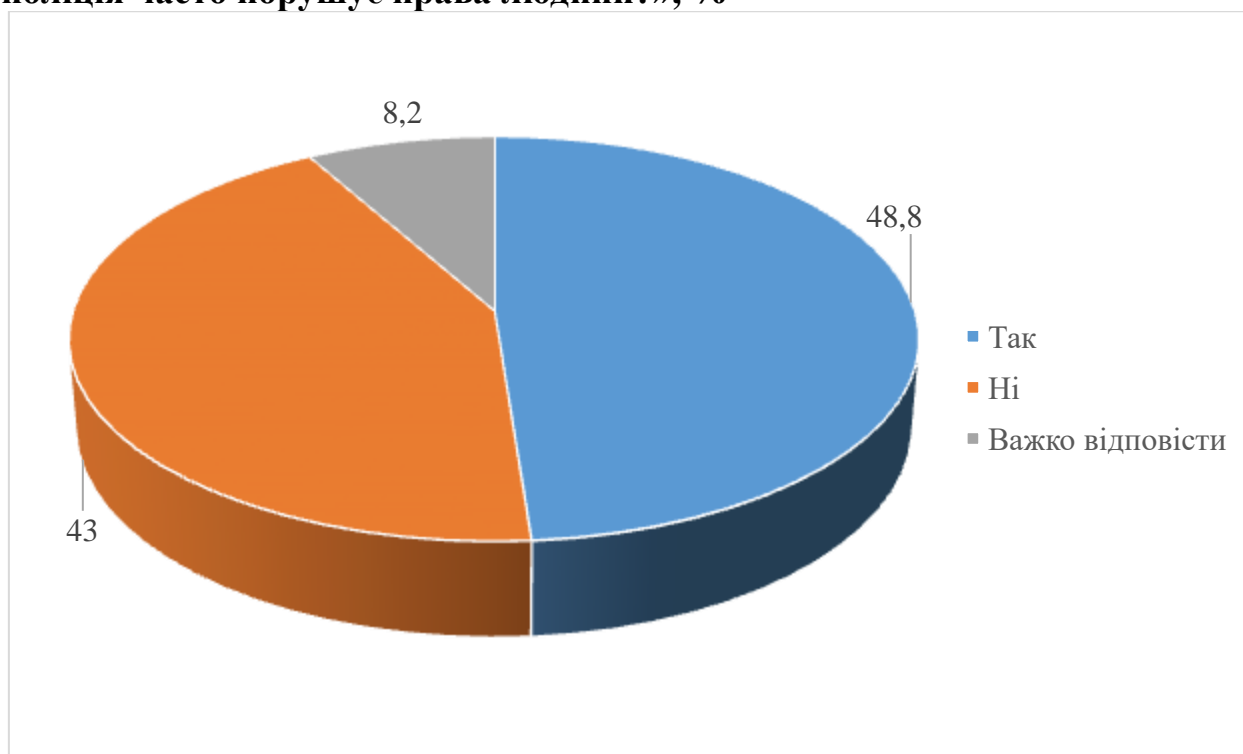

Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання: «Чи доводилося Вам за останні 3 роки спостерігати дії співробітників поліції, при яких порушувалися права людини?», %

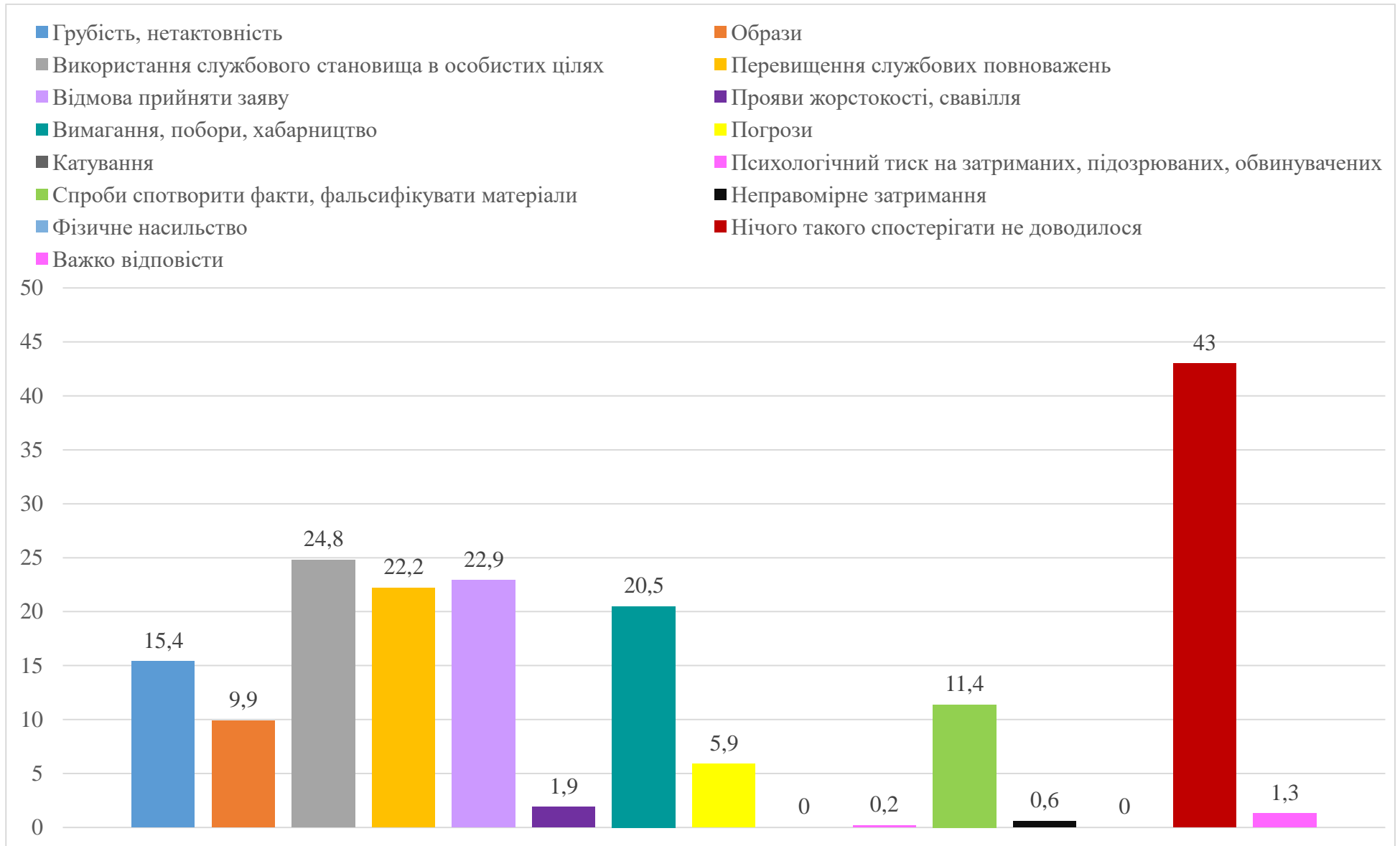

Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання: «Якщо доводилося, то у чому це виражалось?», %

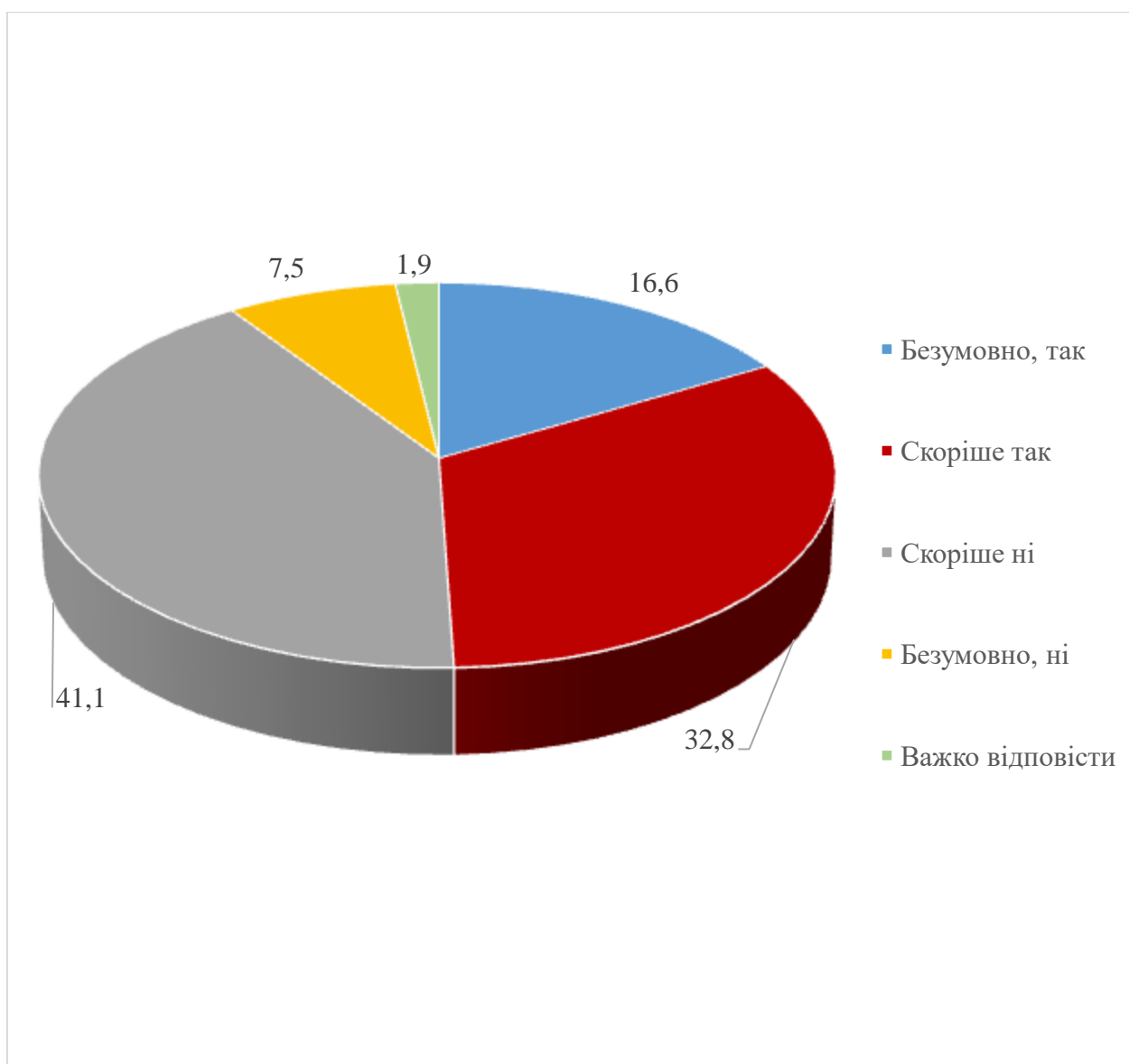

Рис. 7. Розподіл відповідей на запитання: «Чи вважаєте Ви роботу Національної поліції ефективною?», %

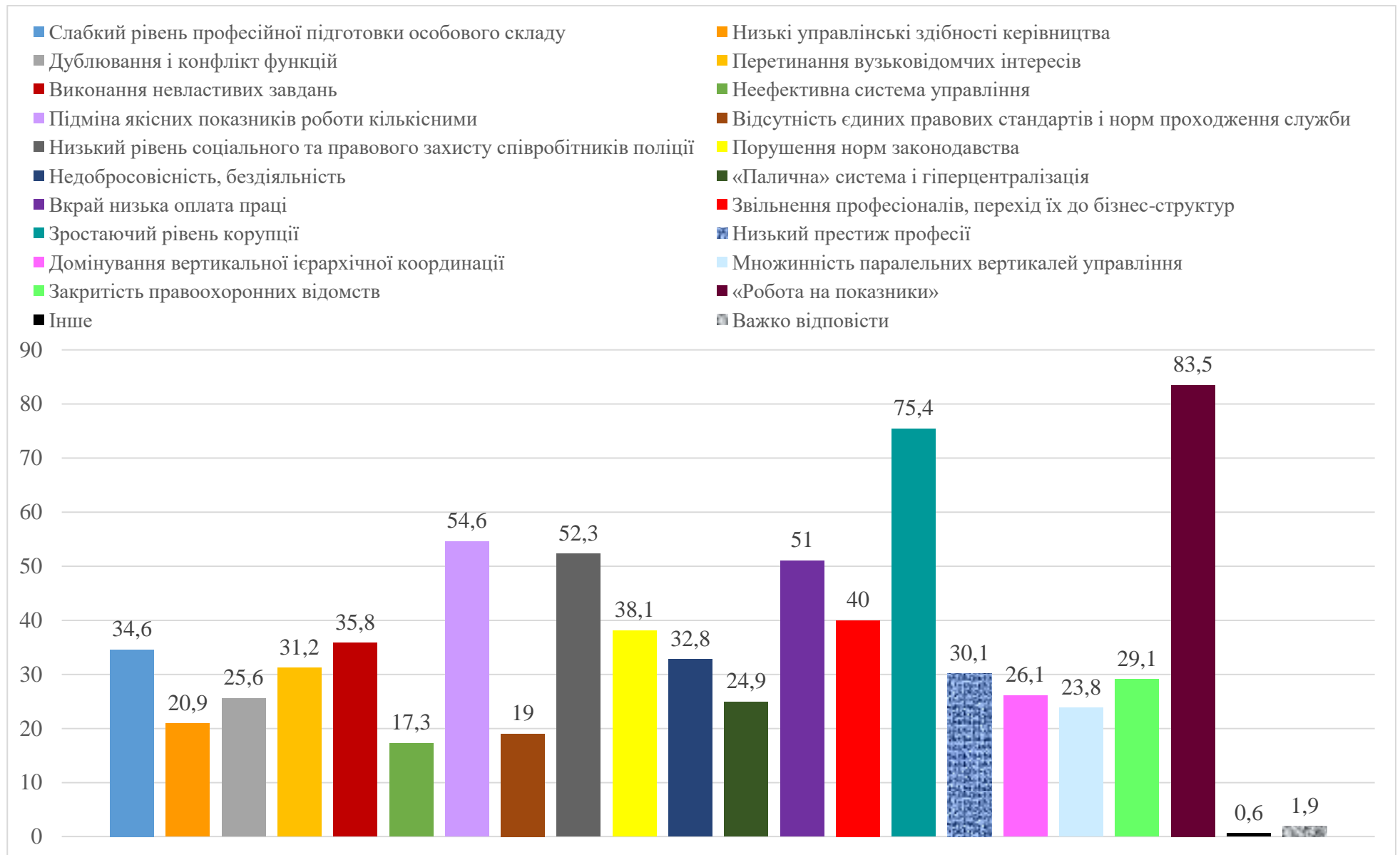

Рис. 8. Розподіл відповідей на запитання: «Які чинники, у першу чергу, заважають ефективній роботі поліції?», %

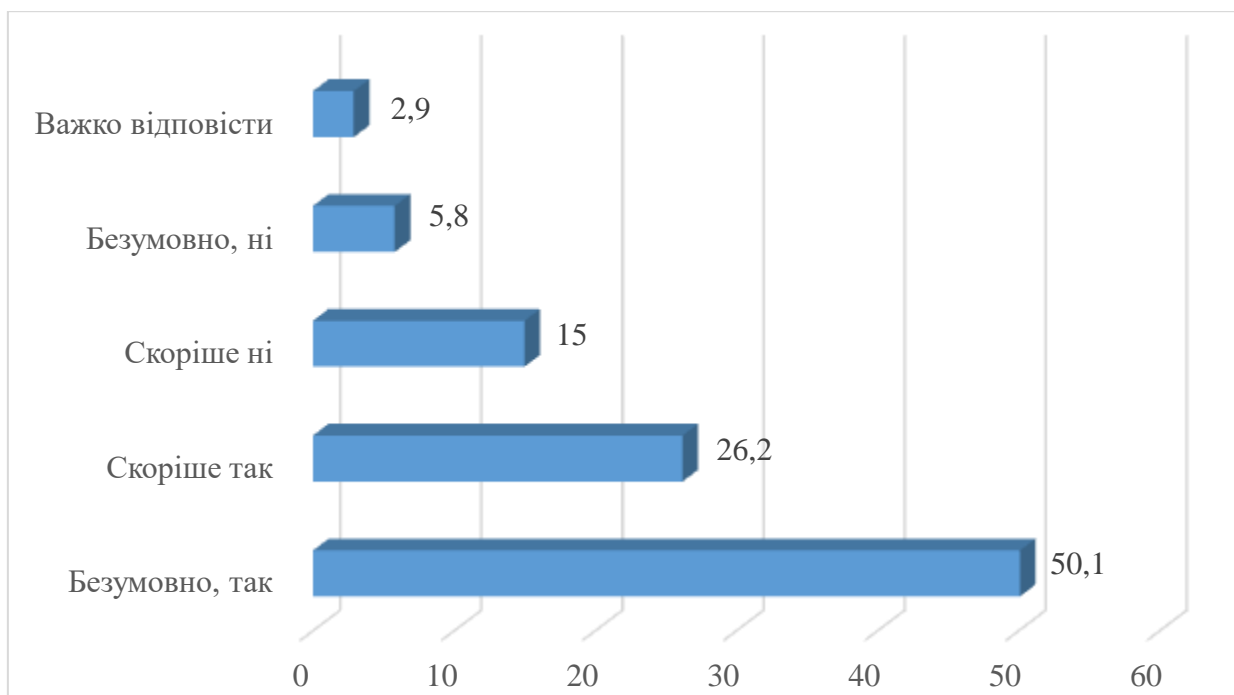

Рис. 9. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що підвищення ефективності діяльності органів поліції має представляти собою постійний процес, загальна цільова орієнтація якого полягає у перетворенні функціонування системи МВС до соціально схваленої, яка здійснюється відповідно до норм права та моралі, що забезпечує надійний захист особистості, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань?», %

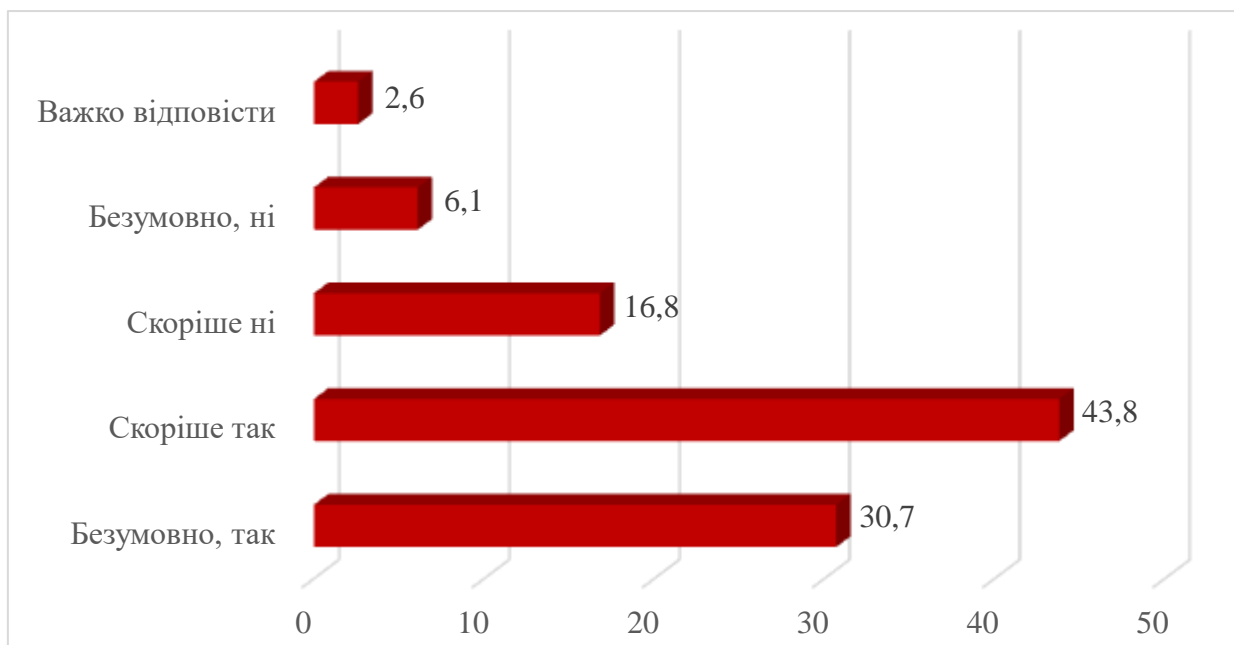

Рис. 10. Розподіл відповідей на запитання: «Чи підтримуєте Ви точку зору, що процес проектування ефективності діяльності органів поліції повинен базуватися на фундаменті узагальненого і осмисленого досвіду, супроводжувати загальний процес розвитку державності, перетворення України у зріле громадянське суспільство?», %

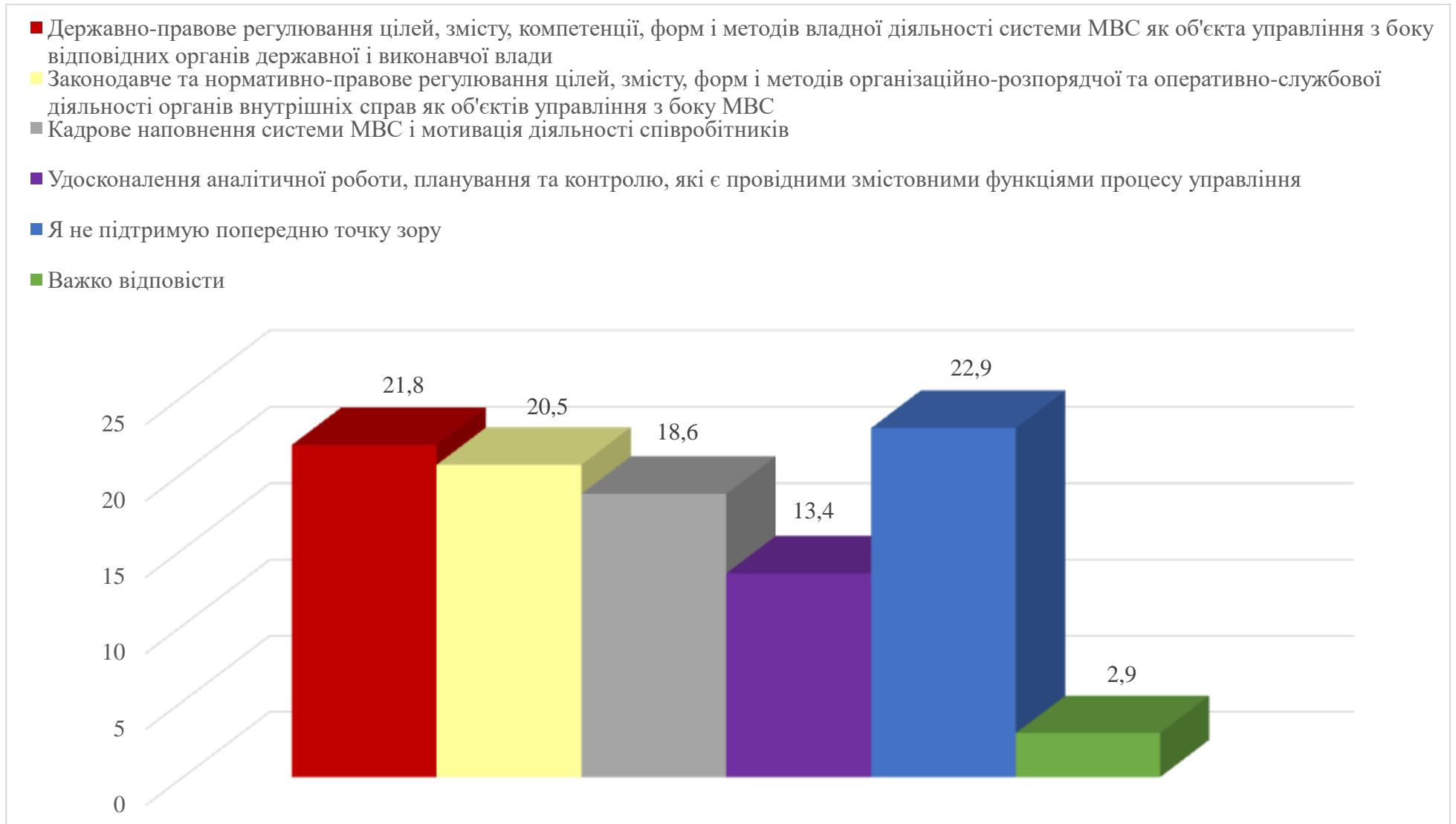

Рис. 11. Розподіл відповідей на запитання: «Якщо Ви підтримуєте попередню точку зору, то у чому, на Вашу думку, полягає зміст цього механізму?», %

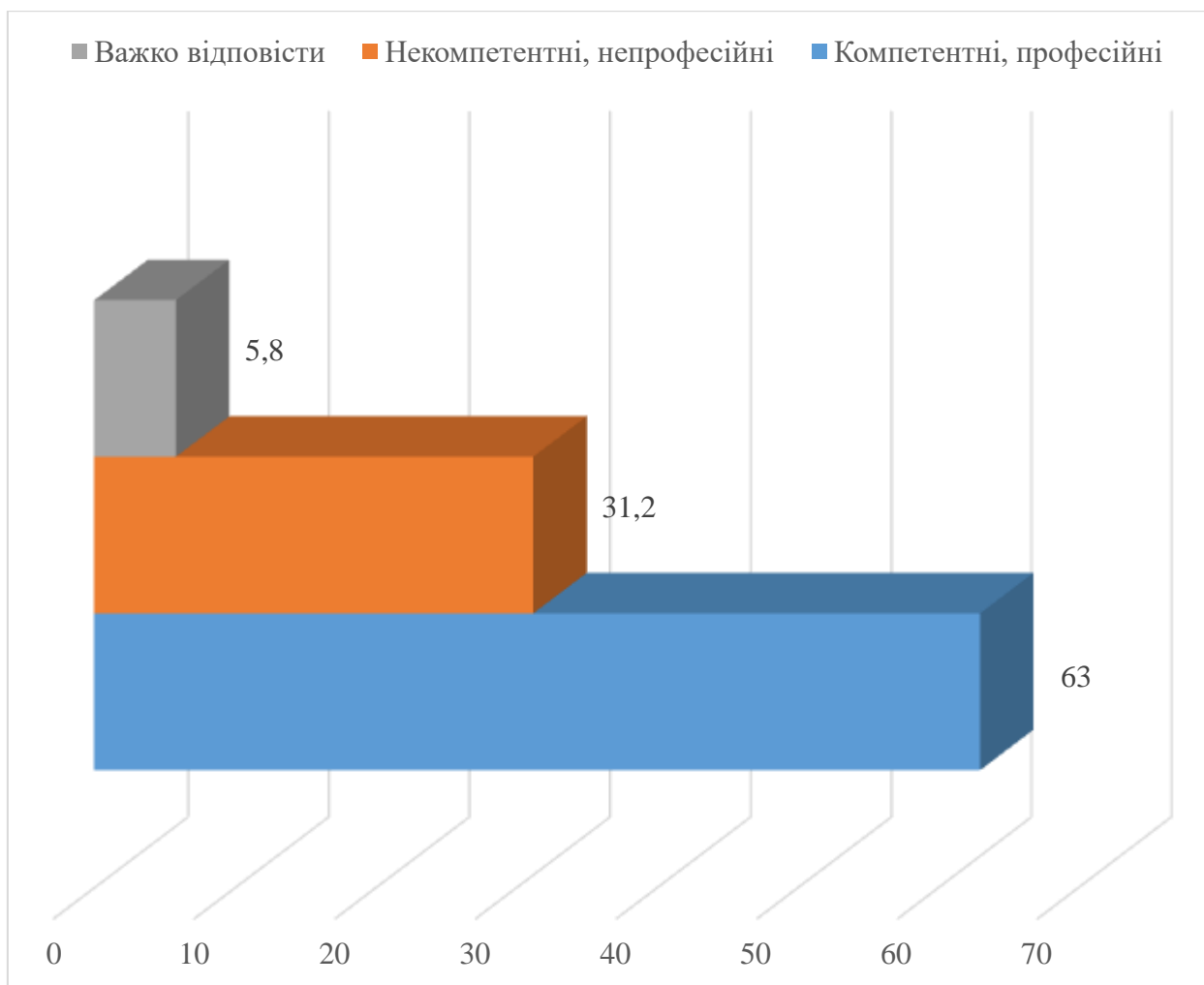

Рис. 12. Розподіл відповідей на запитання: «Як вам здається, більшість працівників поліції компетентні, професійні або некомпетентні, непрофесійні?», %

Рис. 13. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, у чому основні причини порушення співробітниками ОВС прав людини?», %

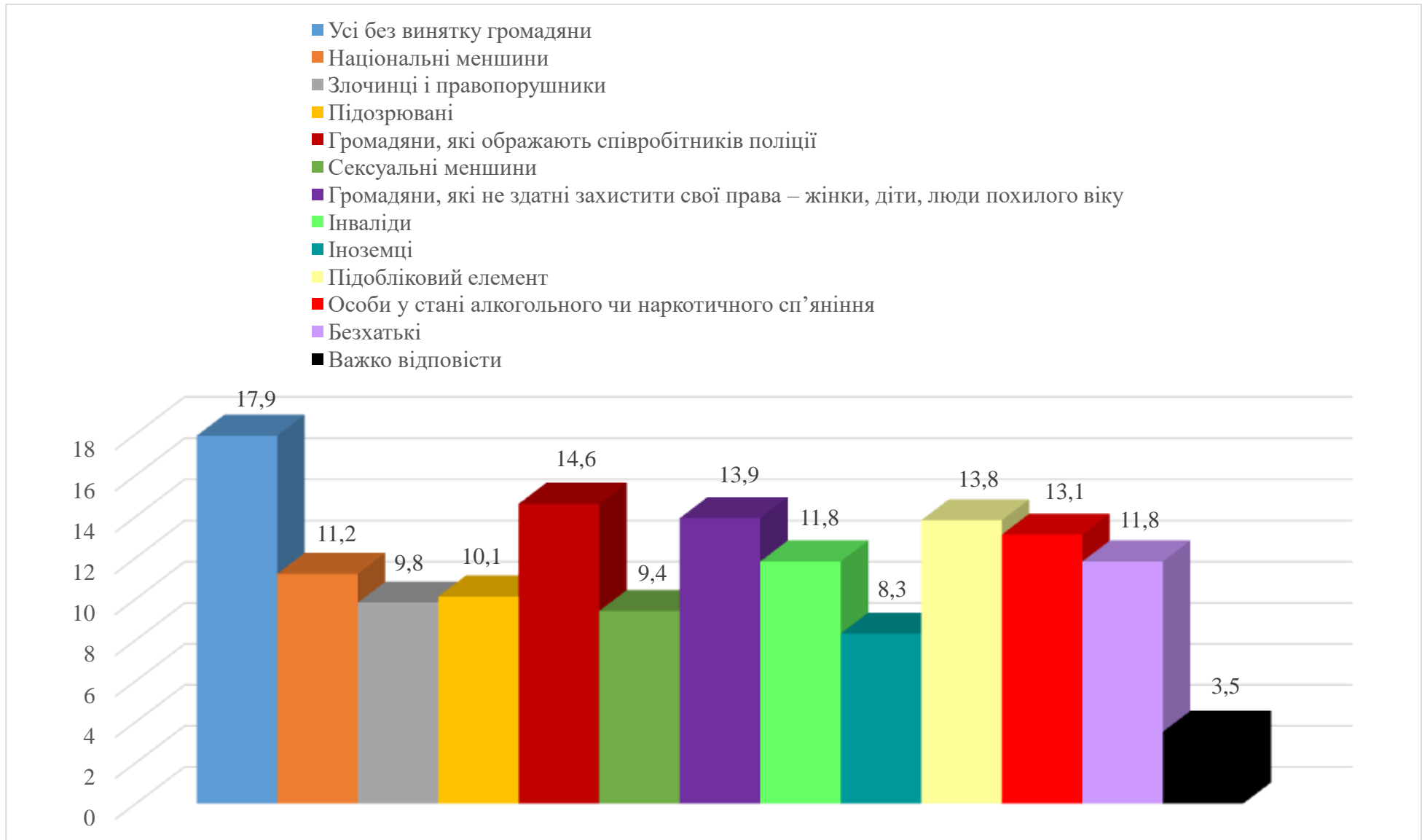

Рис. 14. Розподіл відповідей на запитання: «Щодо яких категорій громадян спостерігаються прояви порушення співробітниками ОВС прав людини?», %

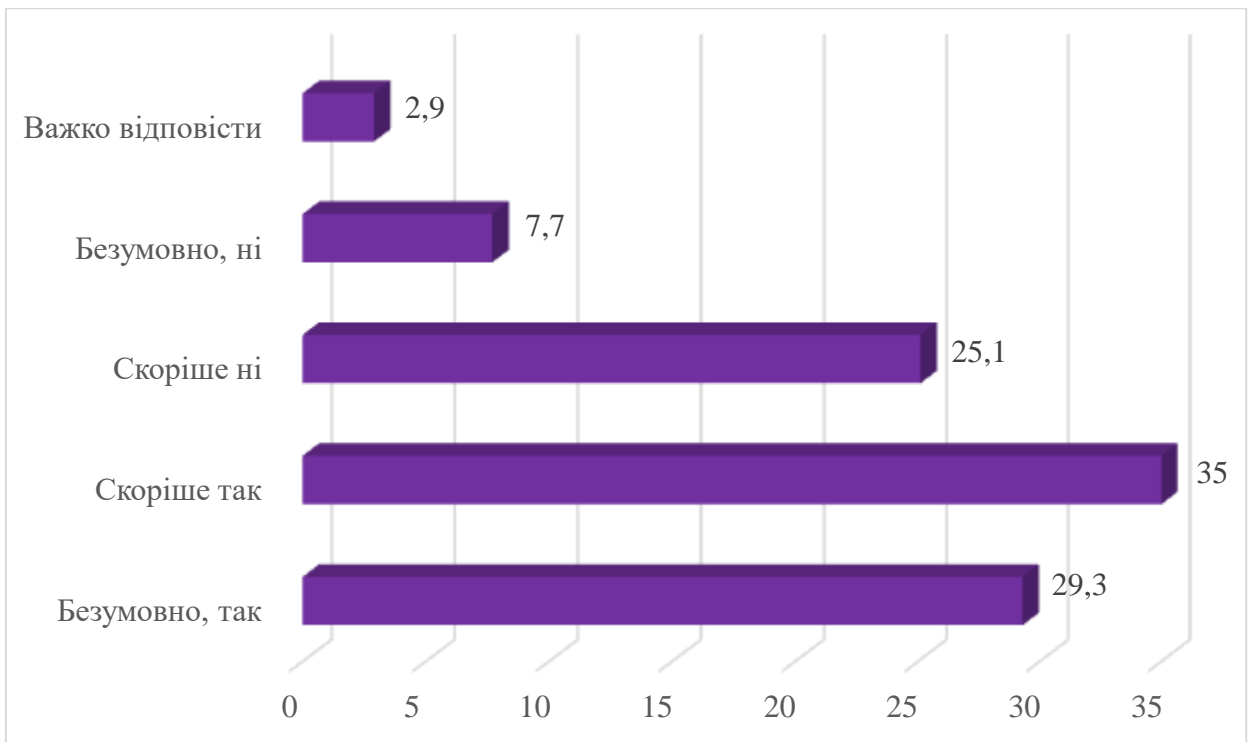

Рис. 15. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що негативні прояви правоохоронної системи сьогодні блокують розвиток громадянського суспільства сьогодні є важливою та актуальною проблемою правоохоронних органів?», %

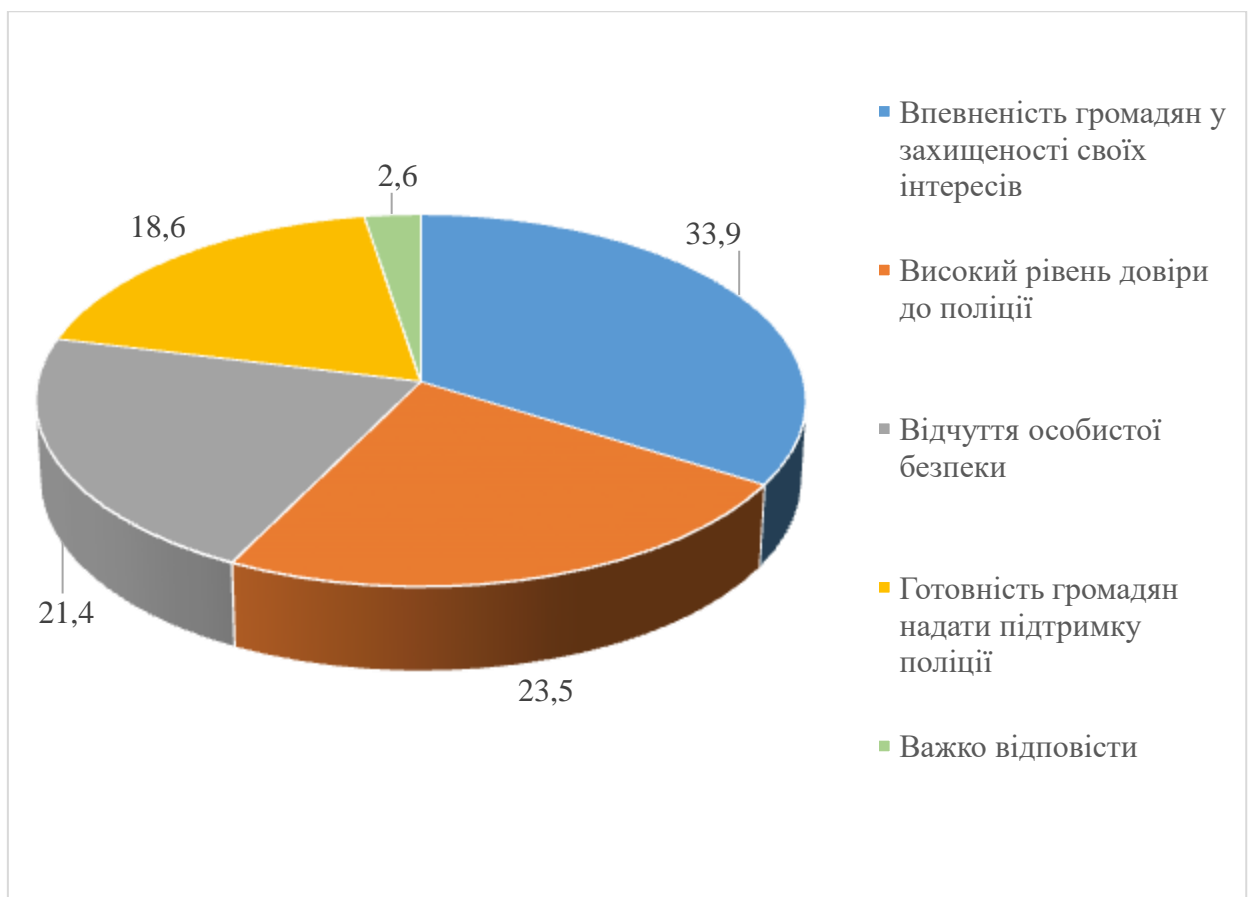

Рис. 16. Розподіл відповідей на запитання: «У чому полягають основні критерії оцінки діяльності поліції?», %

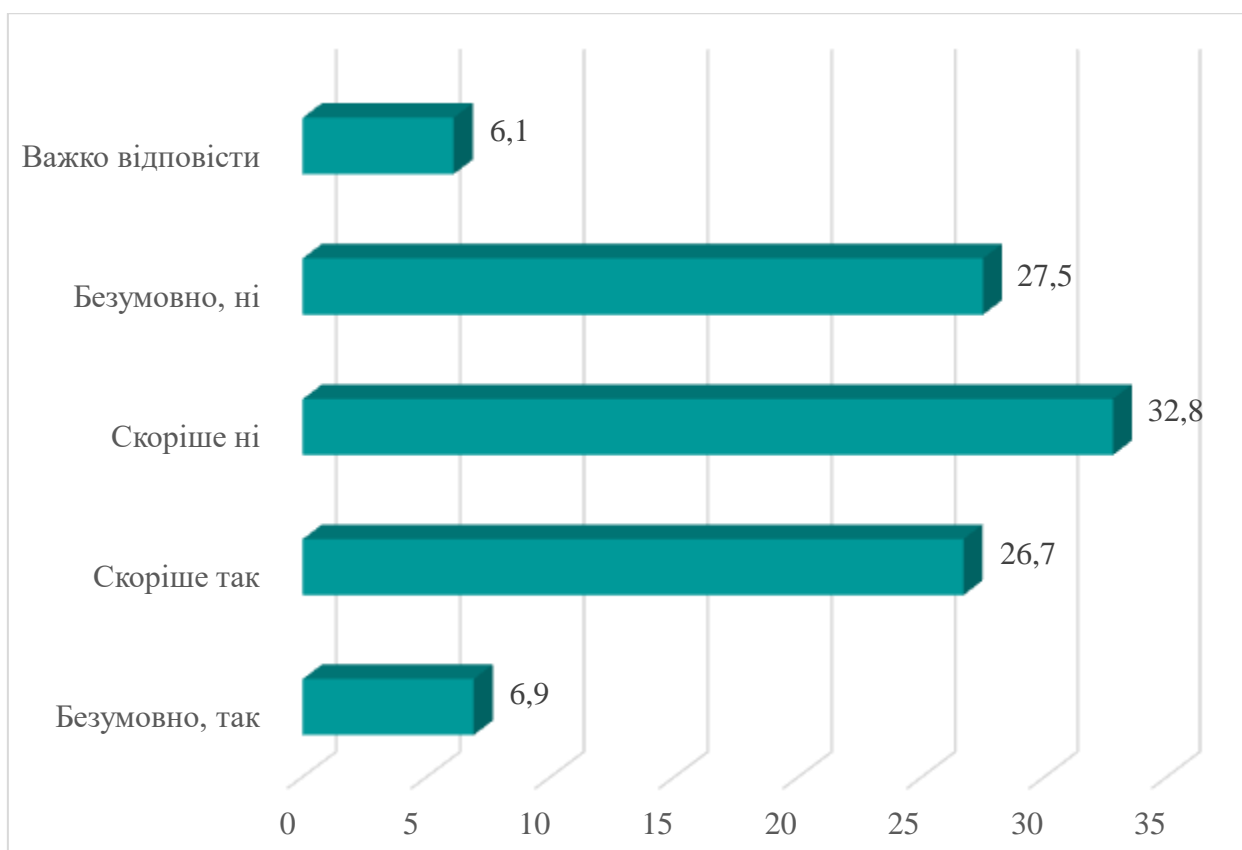

Рис. 17. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи дозволяє формальний обмежений характер діючої системи оцінки, її призначення для внутрішньовідомчого використання об'єктивно оцінити відповідність змісту і якості правоохоронної діяльності?», %

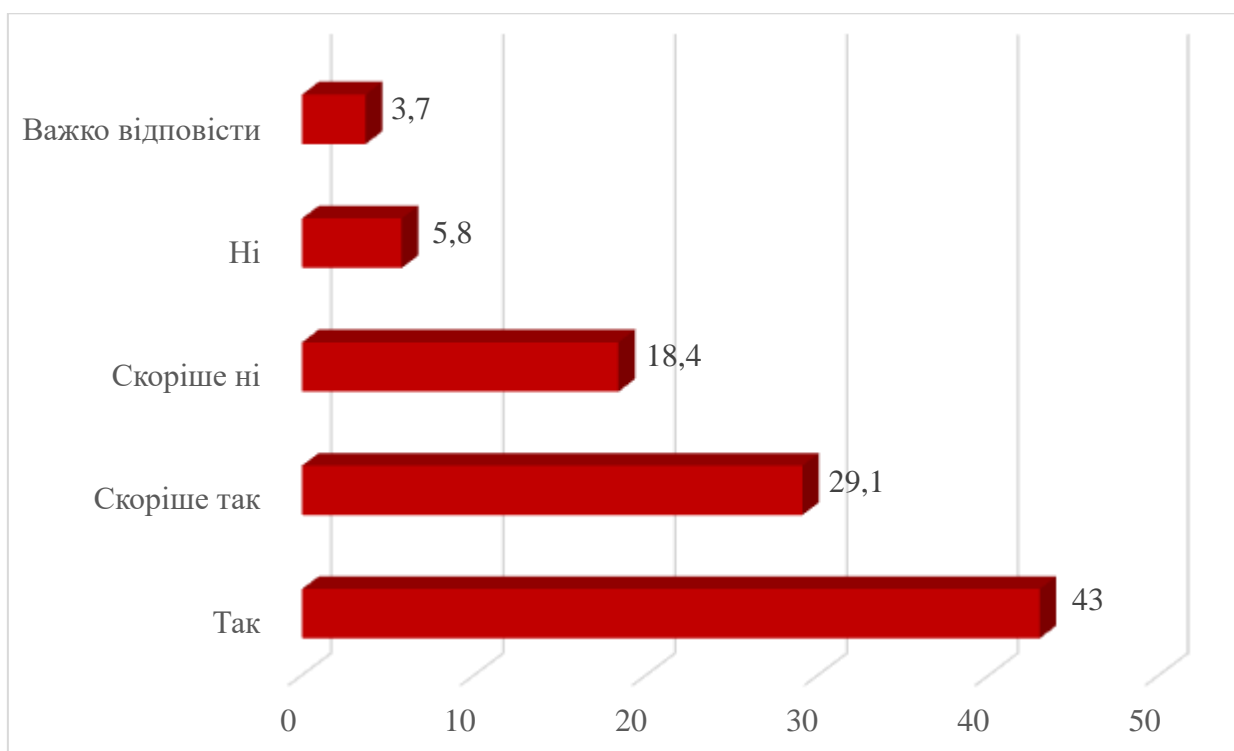

Рис. 18. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що оптимальна система контролю за законністю діяльності поліції повинна бути побудована в інтересах громадянського суспільства?», %

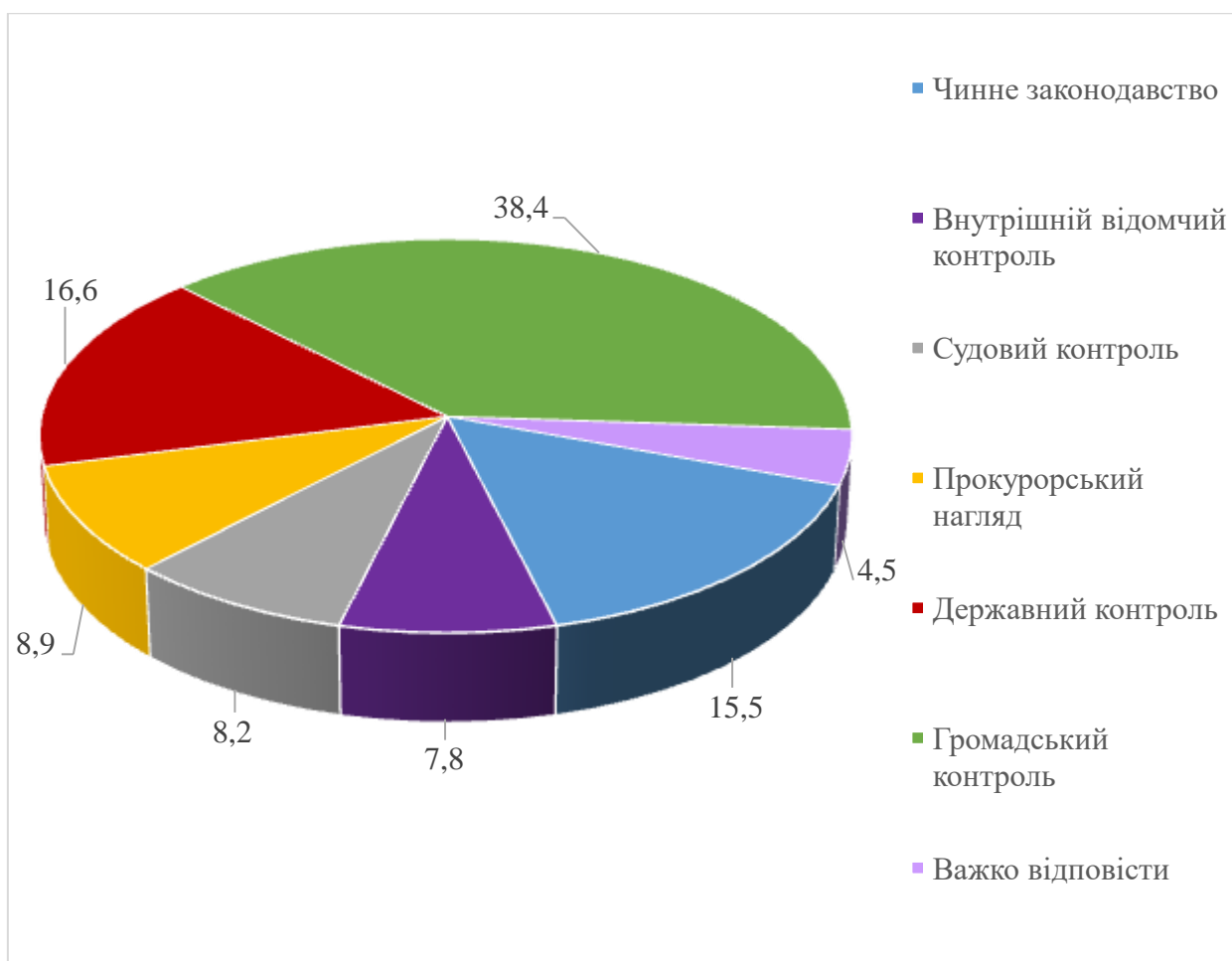

Рис. 19. Розподіл відповідей на запитання: «Яким Ви бачите найбільш ефективний елемент запровадження «прозорості» та підзвітності ОВС громадянському суспільству?», %

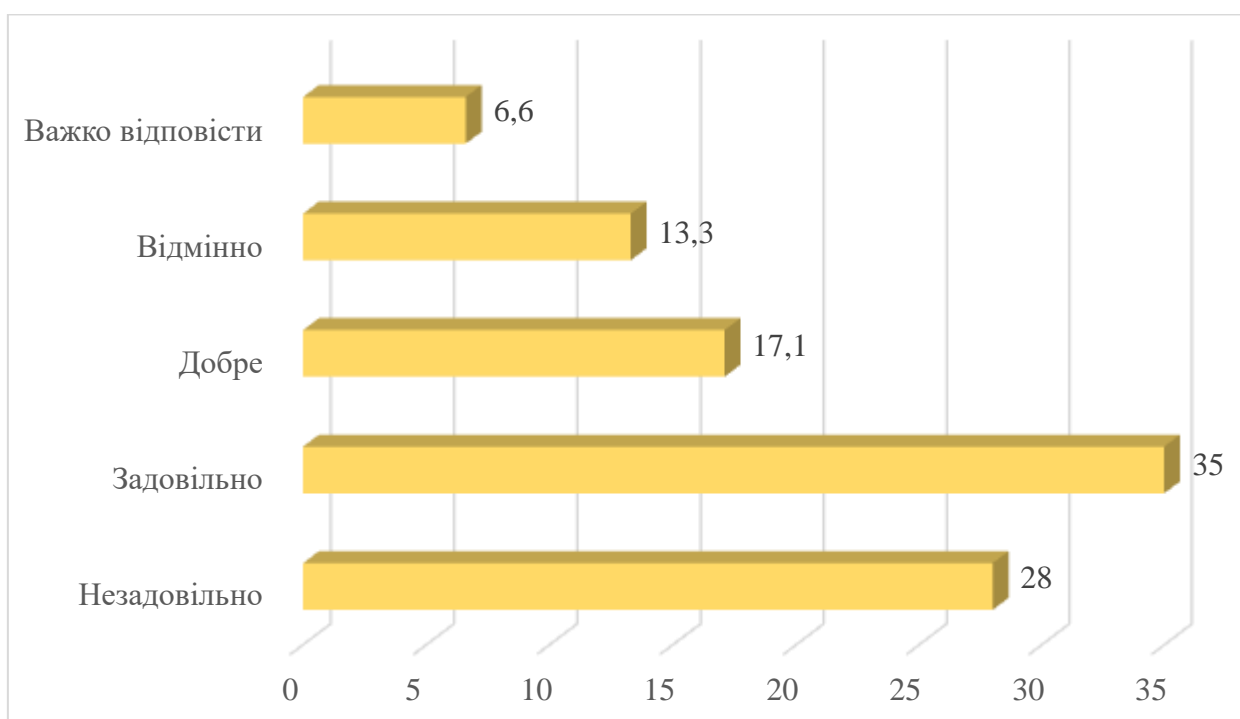

Рис. 20. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви оцінюєте рівень взаємодії між поліцією та громадськістю?», %

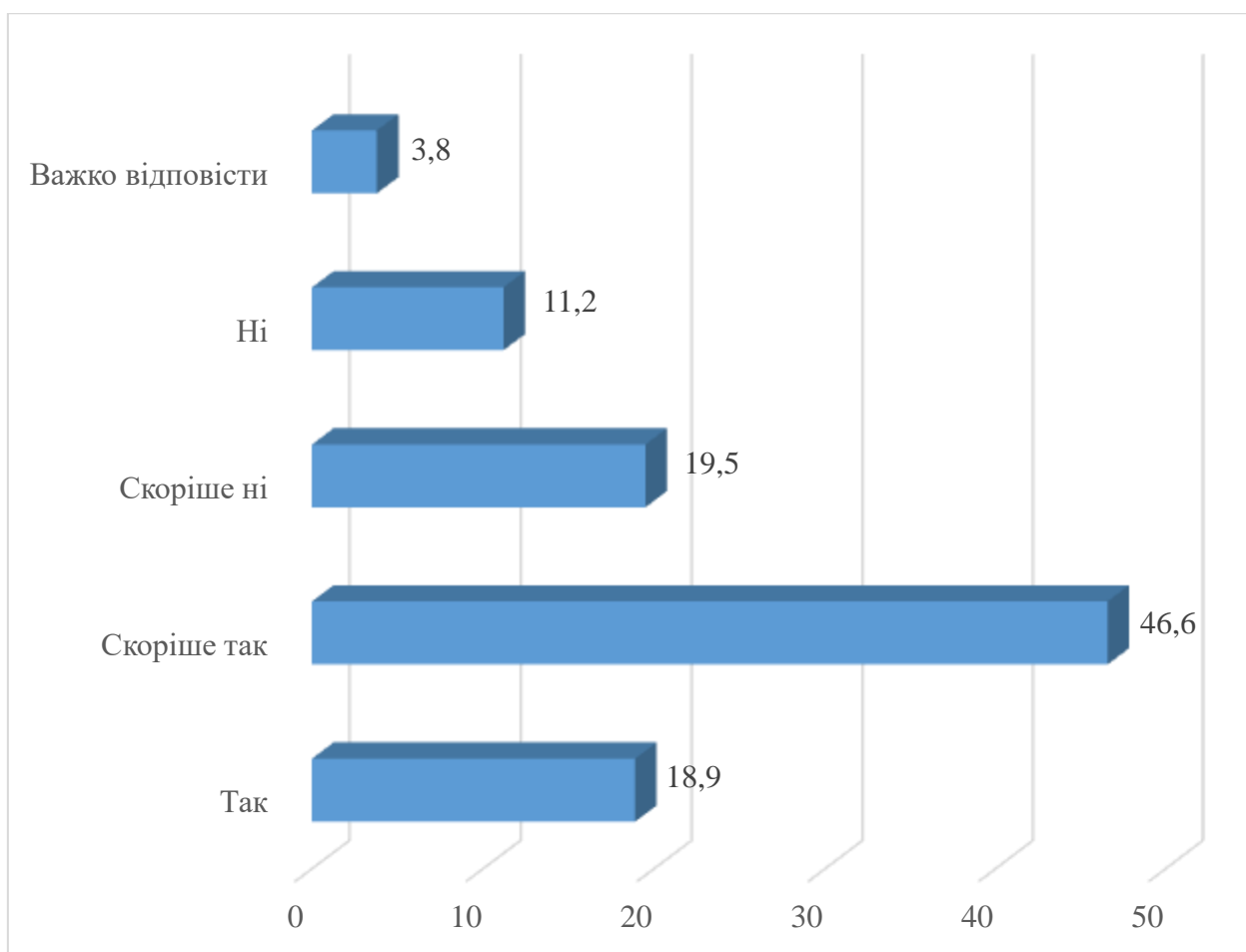

Рис. 21. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи здатна участь громадськості змінити ситуацію з дотриманням працівниками поліції прав людини на краще?», %

Рис. 22. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, головною метою громадського контролю роботи поліції є», %

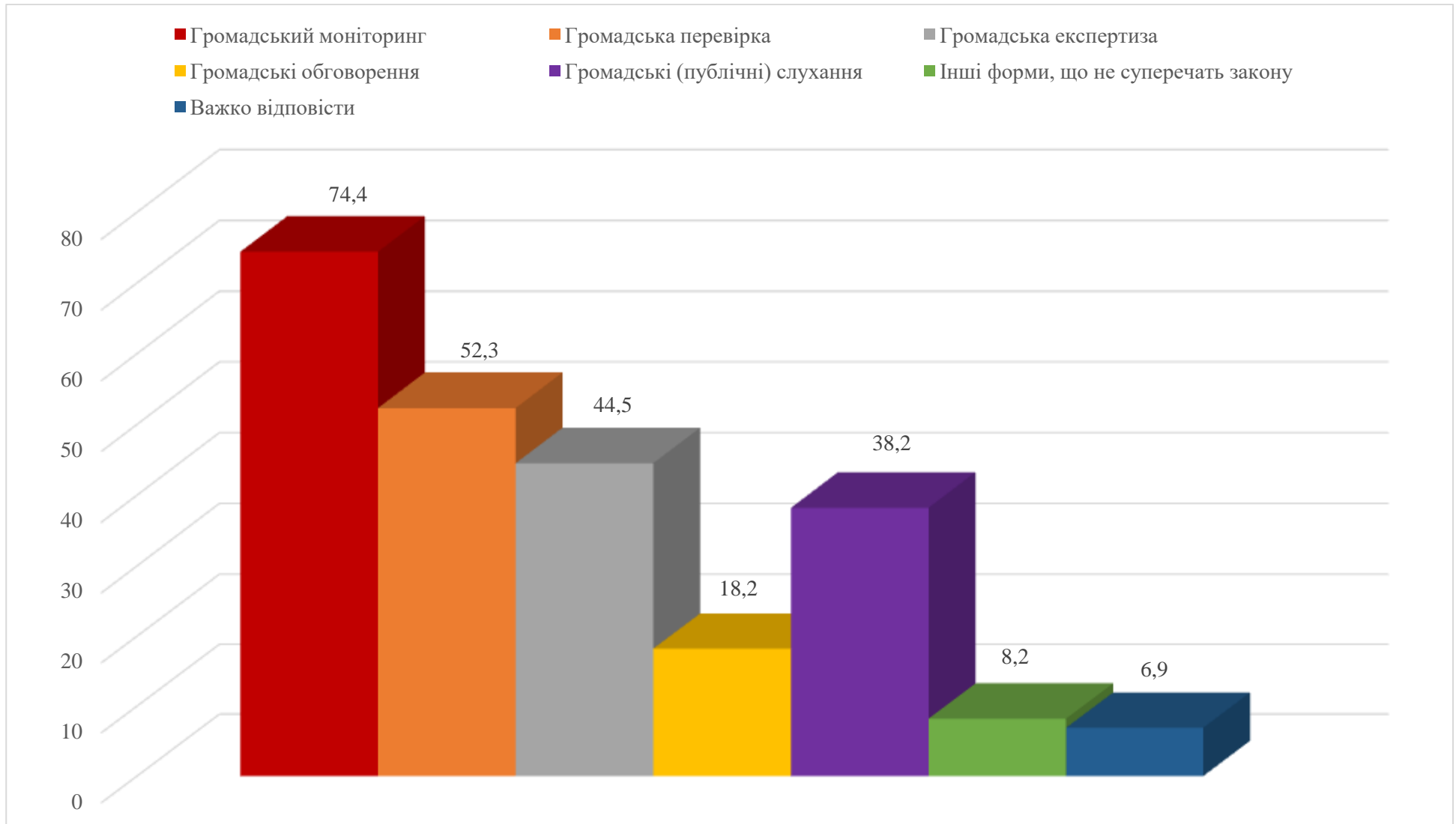

Рис. 23. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви думаєте, найбільш ефективними формами громадського контролю є:», %

Рис. 24. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи потрібна нова комплексна реформа поліції, з більш радикальними заходами?», %

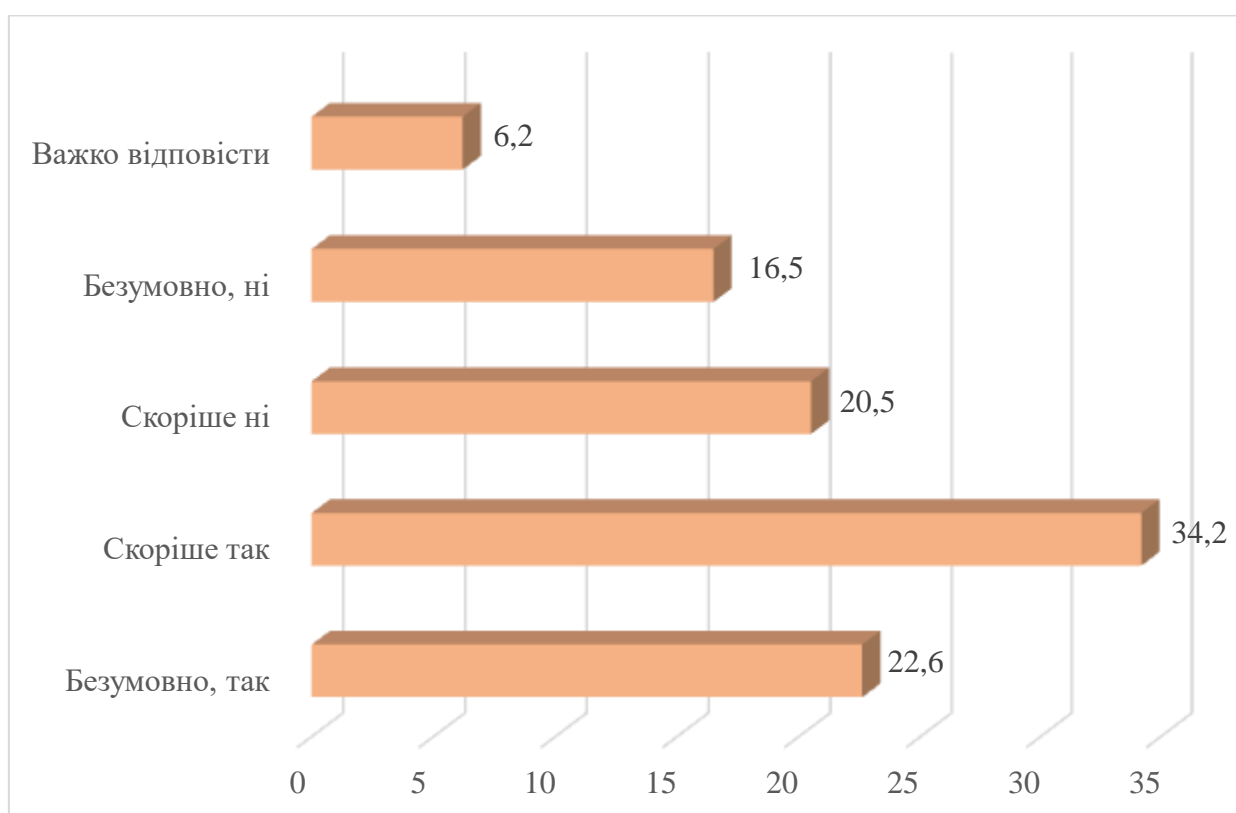

Рис. 25. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що першочергове завдання нової реформи – усунення ризиків для громадян і суспільства у цілому, пов'язані з поточним функціонуванням правоохоронної системи?», %

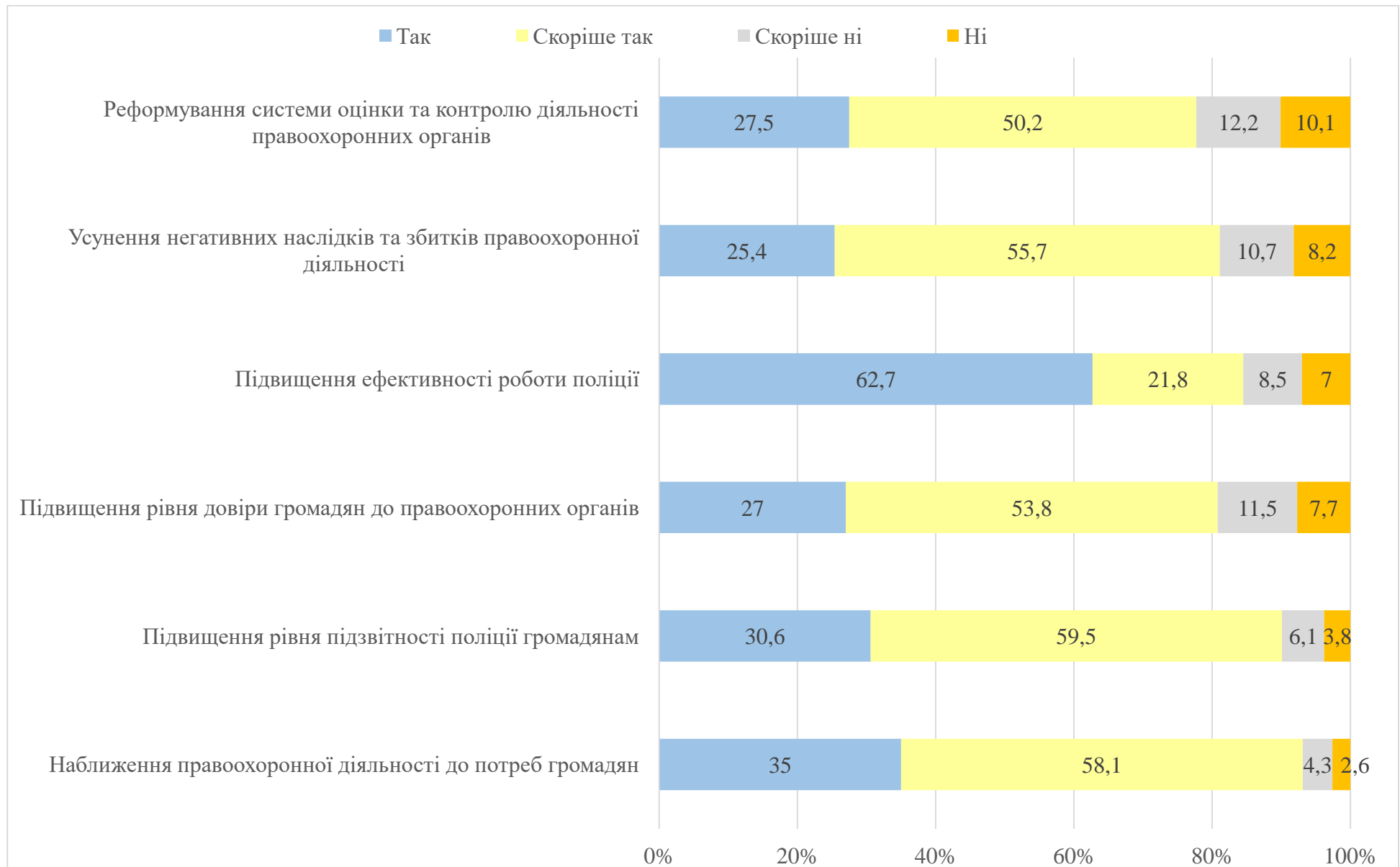

Рис. 26. Розподіл відповідей на запитання: «Які завдання доцільно вирішувати завдяки новій реформі?», %

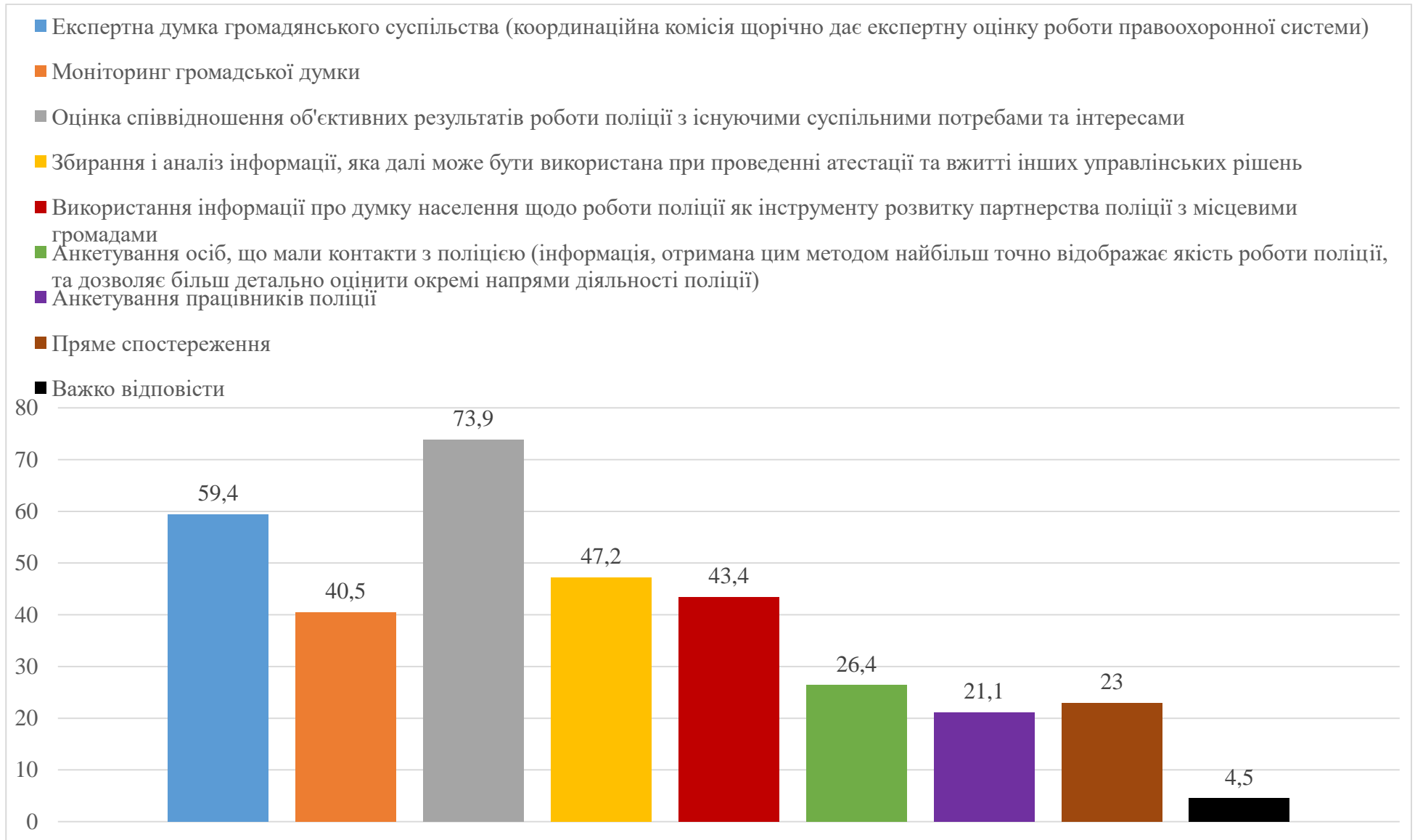

Рис. 27. Розподіл відповідей на запитання: «Які з перелічених альтернативних форм та методів щодо діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини сьогодні виявляються доцільними?», %

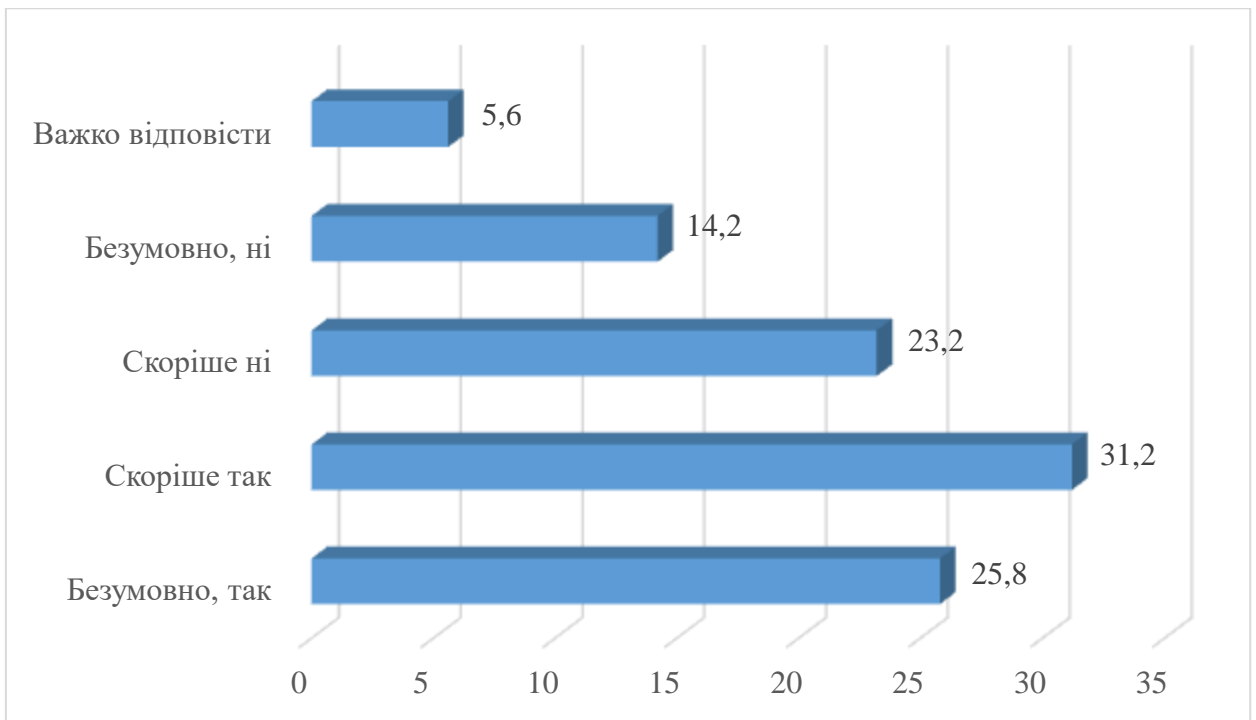

Рис. 28. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що систематичний моніторинг громадської думки можна вважати одним з основних способів оптимізації діяльності поліції (якісна оцінка діяльності поліції, що виражається в аналізі громадської думки, дозволяє робити найбільш об'єктивні висновки, що стосуються ефективності їхньої роботи)?», %

Рис. 29. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, який із запропонованих підходів до організації системи протидії неправомірної діяльності у середині поліції є найбільш ефективним?», %

Рис. 30. Розподіл відповідей на запитання: «Які з перерахованих методів стануть найбільш актуальними у боротьбі з порушенням прав людини з боку працівників поліції?», %

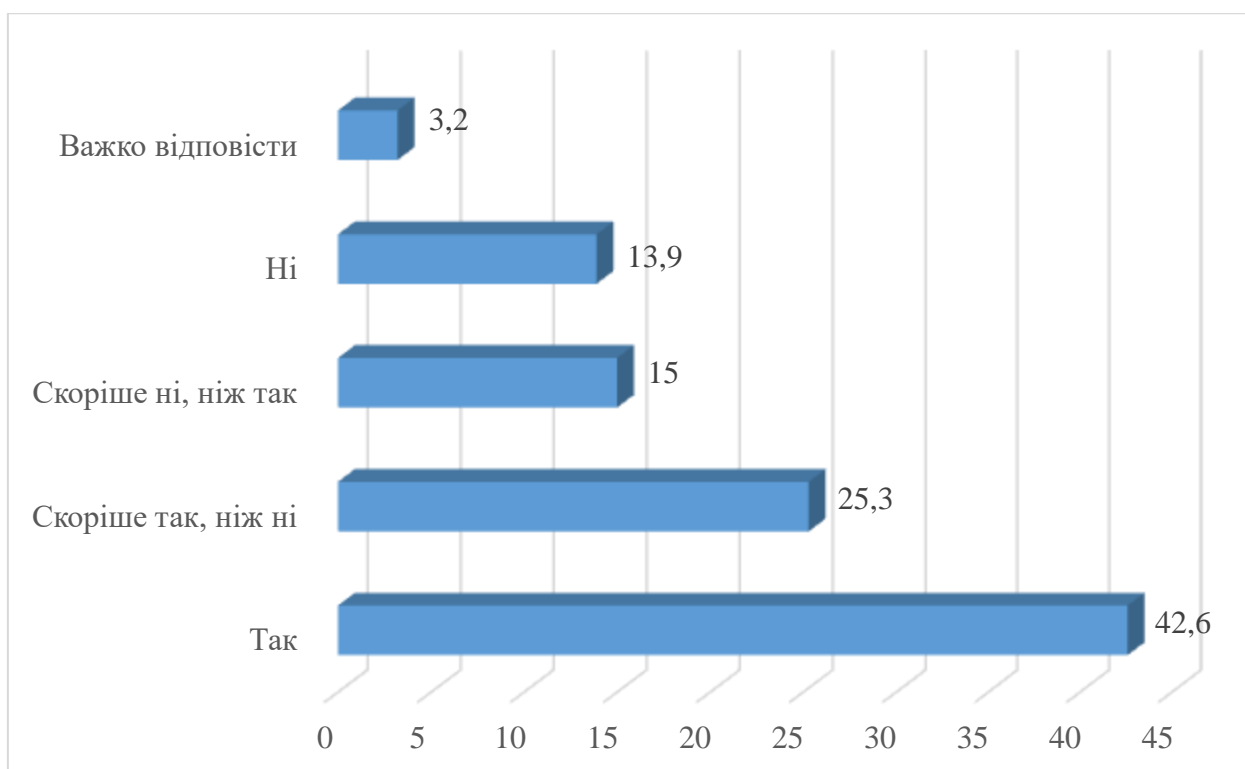

Рис. 31. Розподіл відповідей на запитання: «Чи потрібно сьогодні запозичити досвід поліцейських сил у різних країнах, методи їх діяльності для створення ефективної системи захисту прав людини працівниками поліції?», %

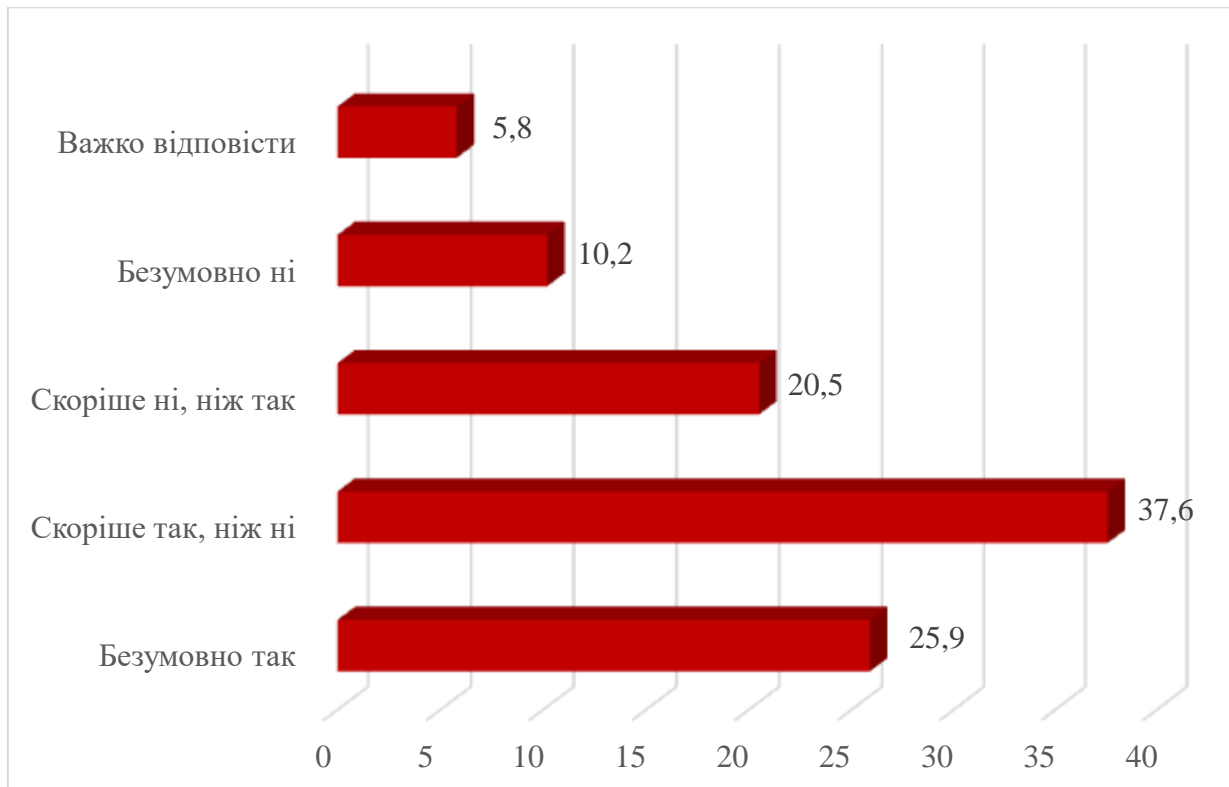

Рис. 32. Розподіл відповідей на запитання: «Як Ви вважаєте, чи стане зміцнення міжнародного співробітництва у галузі дотримання прав людини працівниками поліції одним із шляхів удосконалення системи професійного навчання та службової підготовки поліцейських?», %

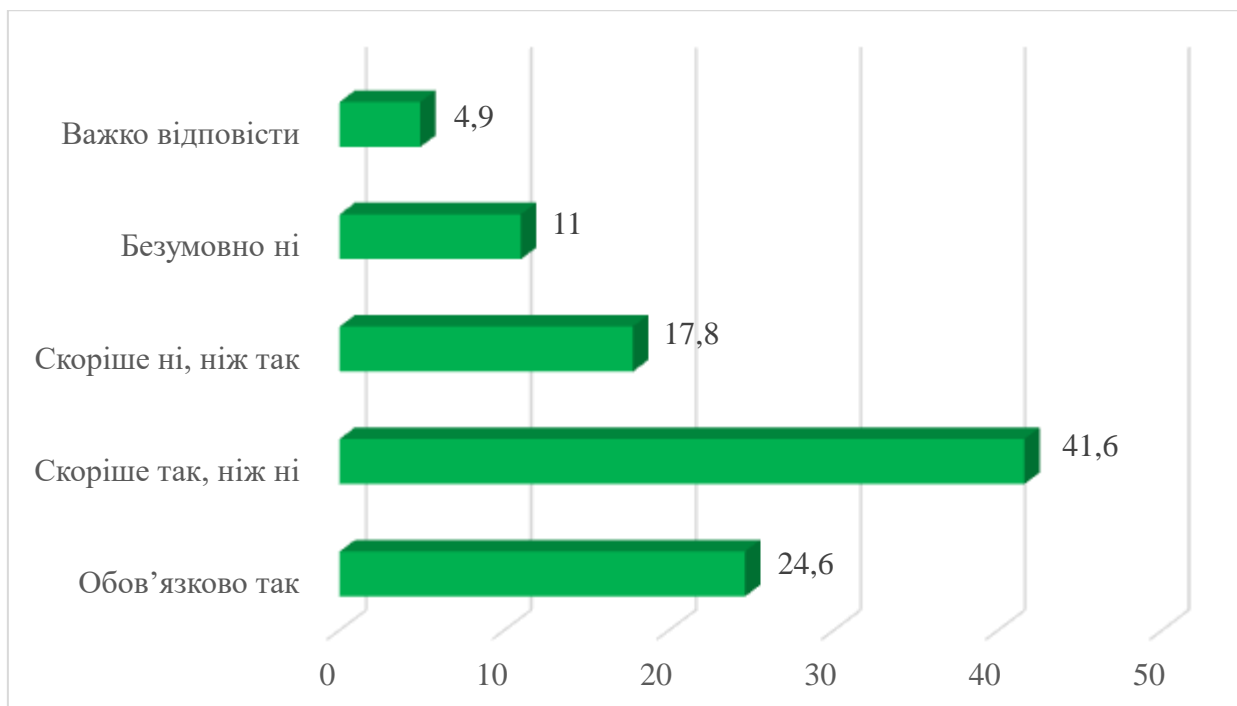

Рис. 33. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи призведе активна участь у міжнародному співробітництві в галузі дотримання прав людини працівниками поліції до сформованої системи міжнародних відносин у цьому напрямку?», %

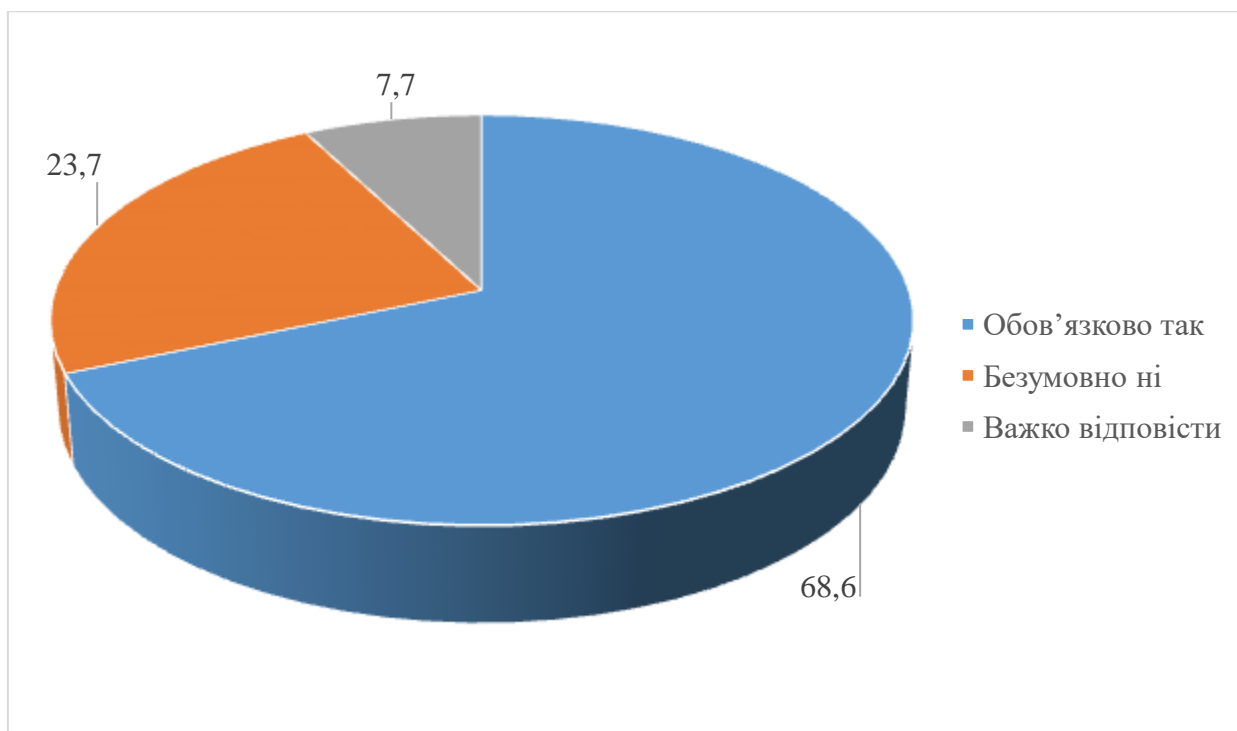

Рис. 34. Розподіл відповідей на запитання: «Чи згодні Ви з тим, що в основу міжнародного співробітництва в галузі дотримання прав людини повинен бути закладений комплексний підхід до розгляду прав людини, як громадянських і політичних, так і економічних, соціальних та культурних, а ступінь реалізації прав людини повинна розглядатися з

**єдиних позицій і з рівною увагою стосовно усіх категорій прав людини?»»,
%**

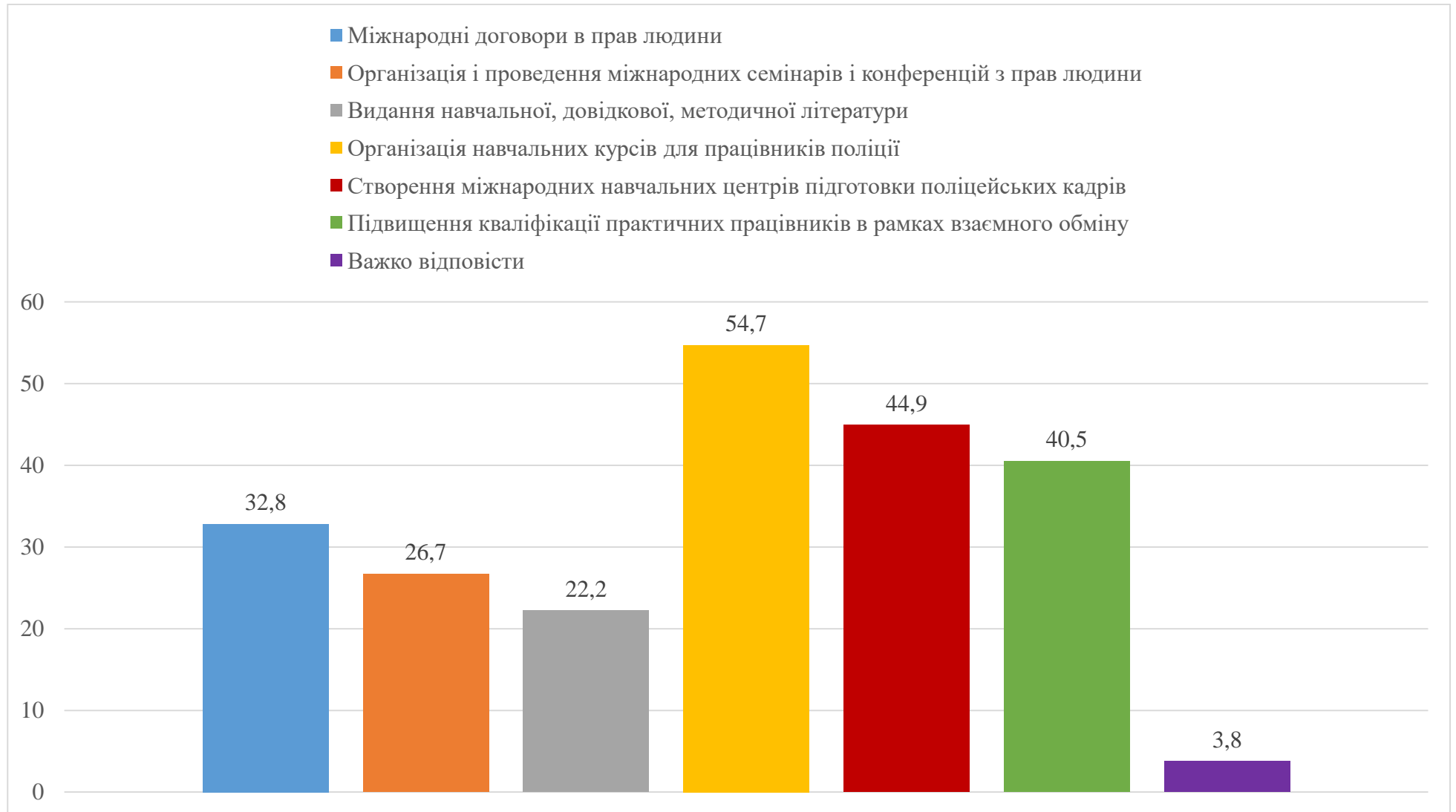

Рис. 35. Розподіл відповідей на запитання: «Яким чином можливо досягнути посилення міжнародного співробітництва у цій галузі?», %

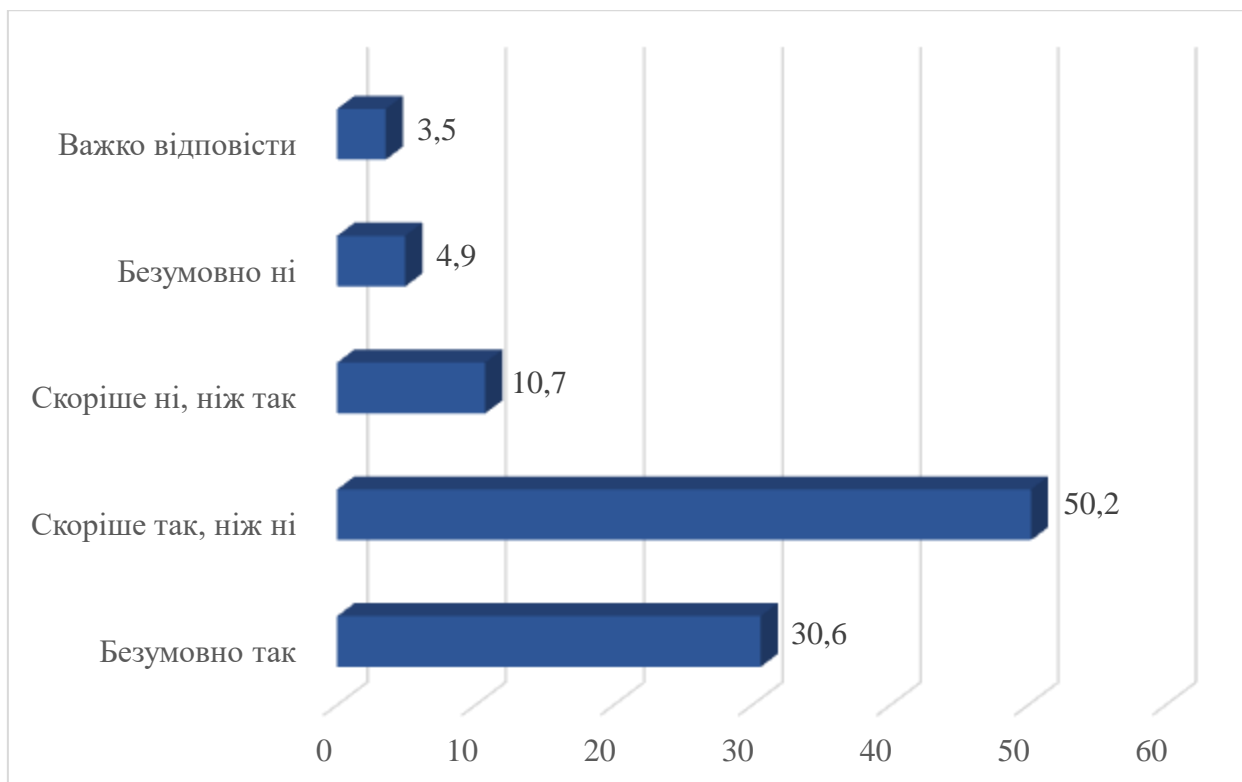

Рис. 36. Розподіл відповідей на запитання: «На Вашу думку, чи є сьогодні нагальна потреба в удосконаленні системи підготовки поліцейських кадрів, з метою оволодіння всебічними знаннями, високою кваліфікацією, що відповідає міжнародним стандартам у сфері дотримання прав людини?», %

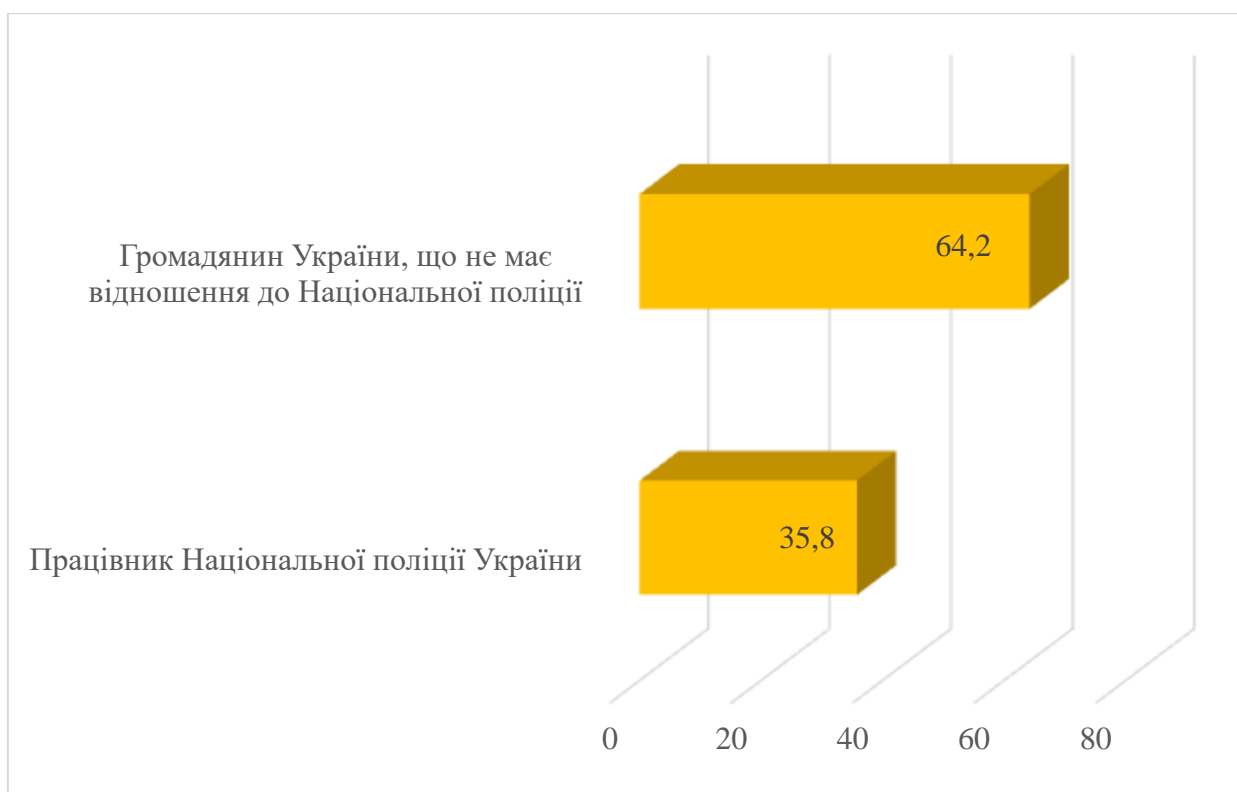

Рис. 37. Розподіл респондентів за критерієм «статус», %

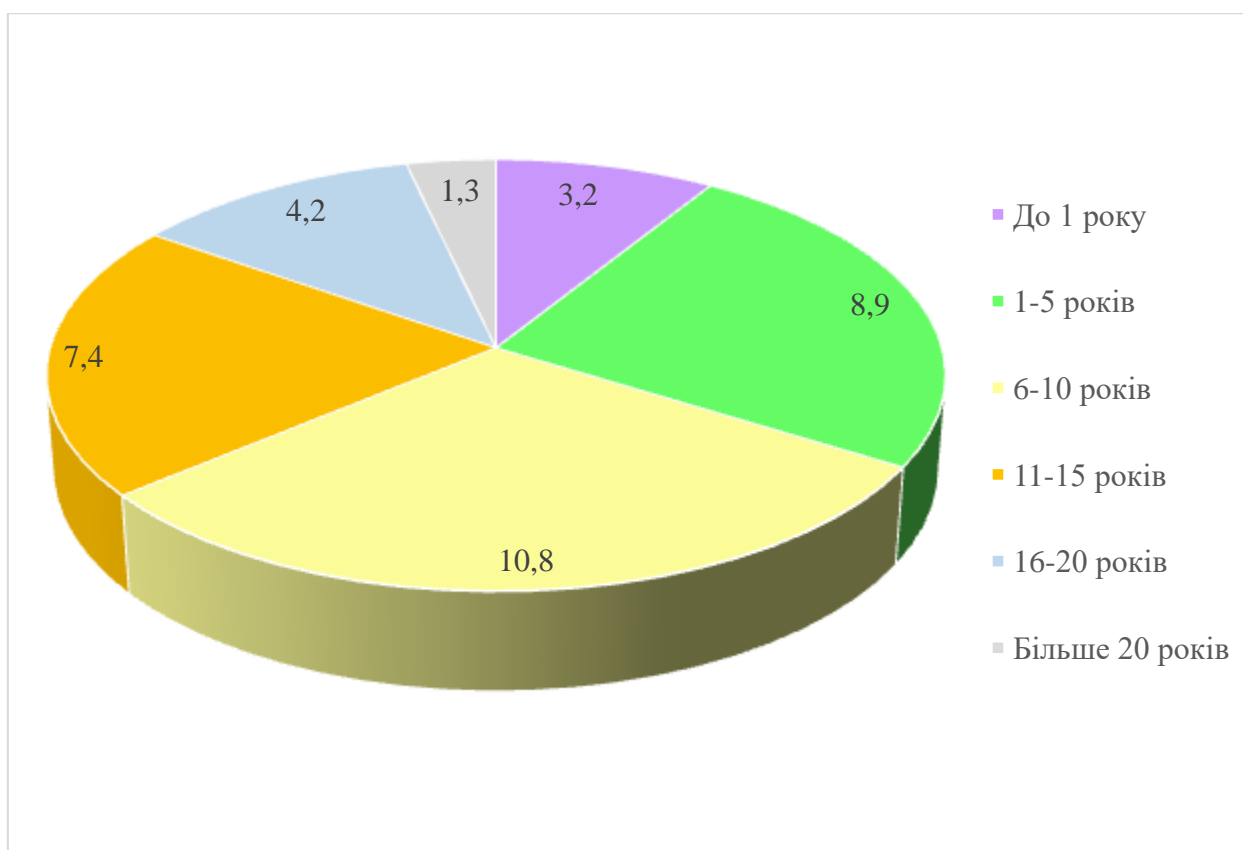

Рис. 38. Розподіл респондентів за критерієм «стаж роботи респондентів – працівників Національної поліції», %

Акти впровадження

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Андрій ФОМЕНКО

«25» травня 2021 року

АКТ

«25» травня 2021

м. Дніпро

**Про впровадження у навчальний процес
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ основних
результатів дисертації Гладчука Дмитра Івановича «Теоретико-правові та
організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав
людини» на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 «Право» (галузь знань 08 Право)**

Комісія у складі: Юнін О.С. (голова) – доктор юридичних наук, професор, т.в.о. першого проректора Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ; Шевченко С.І. – кандидат юридичних наук, т.в.о. директора Навчально-наукового інституту заочного навчання та підвищення кваліфікації; Селіхов Д.А. – кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права

уклала цей акт про те, що основні результати наукового дослідження Гладчука Д.І. «Теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини» використовуються у навчальному процесі Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, зокрема, при підготовці навчально-методичних комплексів та викладанні дисциплін «Теорія держави і права», «Захист та дотримання прав людини в правоохоронній діяльності», «Міжнародний захист прав людини», «Захист та дотримання прав і свобод в діяльності Національної поліції».

Голова комісії:

Члени комісії:

Олександр ЮНІН

Сергій ШЕВЧЕНКО

Дмитро СЕЛІХОВ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника Управління-
начальник відділу з питань
дотримання гендерної рівності
Управління моніторингу дотримання
прав людини МВС України

Ольга Перунова

«05» травня 2021 року

АКТ

впровадження в органах системи МВС України матеріалів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 Право) ад'юнкта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Гладчука Дмитра Івановича на тему «Теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини»

Комісія у складі: Гуменюк О.М. –начальник організаційно-аналітичного відділу Управління моніторингу дотримання прав людини МВС України; Лещенко П.С. – завідувач сектору захисту персональних даних Управління моніторингу дотримання прав людини МВС України; Калугін Е.М. - головний спеціаліст відділу взаємодії з органами державної влади та громадськістю УМДПЛ МВС України, склала цей акт про те, що матеріали дисертаційного дослідження ад'юнкта Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Гладчука Дмитра Івановича на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 Право) на тему «Теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини» можуть використовуватися у практичній діяльності органів системи МВС України.

Начальник організаційно-аналітичного
відділу УМДПЛ МВС України

Олександр ГУМЕНЮК

Завідувач сектору захисту персональних
даних УМДПЛ МВС України

Павло ЛЕЩЕНКО

Головний спеціаліст відділу взаємодії з
органами державної влади та громадськістю
УМДПЛ МВС України

Едуард КАЛУГІН

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Президента Науково-дослідного
інституту публічного права,
доктор юридичних наук, доцент

 Сергій КОРОЄД
11 травня 2021 р.

АКТ

**впровадження результатів дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 Право)
Гладчука Дмитра Івановича на тему «Теоретико-правові та організаційні
засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини» у
наукову діяльність Науково-дослідного інституту публічного права**

Комісія в складі: в.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права, доктора юридичних наук, доцента Короєда Сергія Олексійовича (голова комісії), завідувача аспірантури, доктора юридичних наук, доцента Сороки Лариси Володимирівни, завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Куркової Ксенії Миколаївни, склала цей акт про те, що матеріали дисертації Гладчука Дмитра Івановича на тему: «Теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини» (на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 Право) мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права, а саме для подальшого розроблення наукових питань щодо дослідження теоретичних та прикладних аспектів щодо дотримання прав і свобод людини в діяльності МВС України і використовується Інститутом в межах реалізації теми науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №0115U005495).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової роботи працівників відділів та аспірантів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертаційного дослідження Гладчука Дмитра Івановича на тему: «Теоретико-правові та організаційні засади діяльності МВС України у сфері дотримання прав людини» (на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» (галузь знань 08 Право) вважати впровадженими в науково-дослідну діяльність Науково-дослідного інституту

публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки теорії держави і права.

Голова комісії:

Сергій КОРОЄД

Члени комісії:

Лариса СОРОКА

Ксенія КУРКОВА